

Rapport om Sveriges kontroll i livsmedelskedjan, 2014

Beslut om fastställande av rapport om Sveriges kontroll i livsmedelskedjan, 2014

Beslut

Livsmedelsverket beslutar att fastställa rapport om Sveriges kontroll i livsmedelskedjan 2014, enligt bilaga.

Bakgrund och skäl för beslutet

Enligt artikel 44 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 882/2004 av den 29 april 2004 om offentlig kontroll för att säkerställa kontrollen av efterlevnaden av foder- och livsmedelslagstiftningen samt bestämmelserna om djurhälsa och djurskydd, ska varje medlemsstat i Europeiska unionen överlämna en årlig rapport till kommissionen. Enligt 7 § förordningen (2009:1426) med instruktion för Livsmedelsverket ska en sådan rapport utarbetas av Livsmedelsverket efter samråd med Statens jordbruksverk.

Livsmedelsverket fastställer den bilagda rapporten om Sveriges kontroll i livsmedelskedjan, 2014. Rapporten är framtagen i samarbete med Jordbruksverket, Statens veterinärmedicinska anstalt, Generalläkaren, Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll (Swedac), Tullverket, Sveriges lantbruksuniversitet, länsstyrelser, lokala kontrollmyndigheter och Sveriges Kommuner och Landsting.

Beslutet har fattats efter samråd med generaldirektören vid Jordbruksverket.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektör Stig Orustfjord. I den slutliga handläggningen har deltagit statsinspektör Åsa Eneroth, föredragande, chefsjurist Kristina Ohlsson, områdeschef Claudia Gardberg Morner och avdelningschef Cecilia Svärd.

Postadress
Postal address
Box 622
SE-751 26 UPPSALA
SWEDEN

Besöksadress
Office address
Hamnsplanaden 5
UPPSALA

Telefon
Telephone
Nat 018-17 55 00
Int +46 18 17 55 00

Telefax
Nat 018-10 58 48
Int +46 18 10 58 48

E-post
livsmedelsverket@slv.se

Webbplats
www.livsmedelsverket.se

Bankgiro
5202-3926

Stig Orustfjord
Generaldirektör

Åsa Eneroth
Statsinspektör

2015-06-22

Dnr 2015/00677
Diarieteckning 7.1.1

Bilaga

Rapport om Sveriges kontroll i livsmedelskedjan, 2014

För kännedom

Regeringskansliet, Näringsdepartementet

Caroline Needham

Jordbruksverket

Charlotta Svärd

David Ekbäck (arbetsgrupp)

Statens veterinärmedicinska anstalt

Eva Olsson Engvall

Elina Lahti (arbetsgrupp)

Generalläkaren

Karin Granath (arbetsgrupp)

Tullverket

Robert Bäck

Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll (Swedac)

Adia Groza

Sveriges lantbruksuniversitet

Birgitta Åhman

Hossein Jorjani

Eva Forsgren

Länsstyrelsen

Madeleine Beckman, länsstyrelsen i Hallands län

Cecilia Fröberg, länsstyrelsen i Dalarnas län (arbetsgrupp)

Armine.Avetian, länsstyrelsen Gävleborgs län (arbetsgrupp)

Sveriges Kommuner och Landsting

Thomas Forsberg

Lokala kontrollmyndigheter

Anna Brådenmak, Uppsala kommun (arbetsgrupp)

Emma Nordvik-Premfors, Stockholm Stad (arbetsgrupp)

Daniel Eek, Göteborg stad (arbetsgrupp)

Jeanette Silow, Malmö stad (arbetsgrupp)

Innehållsförteckning

1 Förord.....	9
2 Sammanfattning.....	10
2.1 Generell bedömning av kontrollen	10
2.2 Trender i kontrollen	12
2.3 Trendanalyser av avvikelser/bristande efterlevnad	13
2.4 Trender för åtgärder vidtagna vid bristande efterlevnad	14
2.5 Nationellt revisionssystem.....	14
2.6 Resurser	15
2.7 Åtgärder vidtagna för att förbättra behöriga myndigheters kontrollarbete.....	16
2.8 Åtgärder vidtagna för att förbättra företagens efterlevnad	18
3 Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan.....	19
3.1 Förändringar av den nationella kontrollplanen.....	19
3.2 Gemensamma aktiviteter 2014	19
4 Kontroll av livsmedel	21
4.1 Inledning.....	21
4.2 Livsmedel och livsmedelshygien	21
4.2.1 Kontrollens omfattning och resurser	21
4.2.1.1 Omfattning.....	21
4.2.1.2 Förändringar i resurser	26
4.2.2 Måluppfyllelse	29
4.2.3 Ej planerad kontroll	31
4.2.4 Efterlevnaden hos företag.....	31
4.2.5 Beslut om åtgärder mot företag	35
4.2.6 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna.....	38
4.3 Kontroll av dricksvatten	52
4.3.1 Beskrivning av kontrollområdet	52
4.3.2 Kontrollens omfattning och resurser	53
4.3.3 Efterlevnad hos företag.....	54
4.3.4 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna.....	55
4.4 Särskilda kontrollprogram	57
4.4.1. Restsubstanser	57
4.4.2 Dioxiner och PCB.....	58
4.4.3. Polycykliska aromatiska kolväten (PAH).....	60
4.4.4 Bekämpningsmedelsrester	61
4.4.5. Nitrat i vissa vegetabilier.....	63
4.4.6. Mykotoxiner i livsmedel.....	64
4.4.7 Tungmetaller i livsmedel	65
4.4.8 Salmonella i animalier	66
4.4.9 Cesium i ren.....	67
4.4.10 Algtoxiner och bakterier i tvåskaliga blötdjur.....	68
4.4.11 Akrylamid.....	69
4.5 Övriga områden för kontroll.....	70
4.5.1 Aromer och rökaromer	70
4.5.2 Bestrålning.....	71
4.5.3 GMO.....	71

4.5.3.1 Yttrande om den allmänna funktionen	71
4.5.4 Livsmedel för personer med särskilda näringsbehov	72
4.5.5 Livsmedelstillsatser	73
4.5.6 Material avsedda att komma i kontakt med livsmedel	73
4.5.7 Naturligt mineralvatten.....	74
4.5.8 Nya livsmedel (Novel Food)	74
4.5.8.1 Yttrande om den allmänna funktionen	74
4.5.9 Närings- och hälsopåståenden	74
4.5.10 Märkning	75
4.5.11 Motverka livsmedelsbrott	76
4.5.12 Kosttillskott	76
4.5.12.1 Yttrande om den allmänna funktionen	77
4.5.13 Salmonellagarantier	77
4.5.14 Spårbarhet.....	78
4.5.15 Trikiner	78
4.5.16 TSE.....	78
4.5.17 Besiktning före och efter slakt.....	78
4.5.18 Äggpackerier	78
4.5.19 Vin och sprit	78
5 Kontroll av foder	79
5.1 Beskrivning av kontrollområdet	79
5.2 Kontrollens omfattning och resurser	79
5.2.1 Omfattning.....	79
5.2.2 Förändringar	86
5.3 Måluppfyllelse	87
5.4 Ej planerad kontroll	87
5.5 Efterlevnaden hos företag.....	88
5.6 Beslut om åtgärder mot företag	91
5.7 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna.....	91
5.8 Bedömning av kontrollen	92
6 Kontroll av animaliska biprodukter.....	95
6.1 Beskrivning av kontrollområdet	95
6.2 Kontrollens omfattning och resurser	96
6.2.1 Omfattning.....	96
6.3 Måluppfyllelse	98
6.4 Ej planerad kontroll	99
6.5 Efterlevnaden hos företag.....	100
6.6 Beslut om åtgärder mot företag	101
6.7 Bedömning av kontrollen	102
7 Kontroll av djurhälsa - smittskydd	104
7.1 Beskrivning av kontrollområdet	104
7.2 Kontrollens omfattning och resurser	105
7.3 Måluppfyllelse.....	106
7.4 Ej planerad kontroll	108
7.5 Efterlevnaden hos företag.....	108
7.6 Beslut om åtgärder mot företag	109
7.7 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna.....	109
7.8 Bedömning av kontrollen	109

8	Kontroll av hantering av veterinär-medicinska preparat och rests substanser	111
8.1	Beskrivning av kontrollområdet	111
8.2	Kontrollens omfattning och resurser	111
8.2.1	Omfattning	111
8.2.2	Resurser	112
8.3	Måluppfyllelse	113
8.4	Ej planerad kontroll	113
8.5	Efterlevnaden hos företag	113
8.6	Beslut om åtgärder mot företag	114
8.7	Åtgärder hos kontrollmyndigheterna för att se till att kontrollen är effektiv	115
8.8	Yttranden om den allmänna funktionen	116
9	Kontroll av djurskydd	118
9.1	Beskrivning av kontrollområdet	118
9.2	Kontrollens omfattning och resurser	119
9.3	Måluppfyllelse	120
9.4	Ej planerad kontroll	123
9.5	Efterlevnaden hos företag	123
9.6	Antal och typ av skriftliga beslut om åtgärder mot företag	126
9.7	Åtgärder hos kontrollmyndigheterna för att se till att kontrollen är effektiv	127
9.8	Yttrande om den allmänna funktionen	130
10	Gränskontroll av levande djur, livsmedel, andra animaliska produkter m.m.	132
10.1	Beskrivning av kontrollområdet	132
10.2	Kontrollens omfattning och resurser	132
10.3	Beslut om åtgärder mot företag	134
10.4	Åtgärder hos kontrollmyndigheterna	135
11	Offentlig kontroll av växtskadegörare	136
11.1	Beskrivning av kontrollområdet	136
11.2	Kontrollens omfattning och resurser	137
11.2.1	Växtskyddskontroll vid import av sändningar som innehåller växter eller växtprodukter med växtskyddsmässiga importvillkor	137
11.2.2	Kontroll av träemballage vid import av sändningar av alla slags varor	139
11.2.3	Kontroll av företag med tillstånd att utfärda sundhetsintyg i form av märkning för värmebehandlat trä och träemballage	139
11.2.4	Kontroll av företag som producerar eller saluför växter som ska vara försedda med växtpass	140
11.2.5	Förändringar	141
11.3	Måluppfyllelse	141
11.3.1	Omfattning av kontrollen	141
11.3.2	Övrig måluppfyllelse	141
11.4	Ej planerad kontroll	143
11.5	Efterlevnaden hos företag	143
11.5.1	Växtskyddskontroll vid import av sändningar som innehåller växter eller växtprodukter med växtskyddsmässiga importvillkor och kontroll av träemballage vid import av sändningar av alla slags varor	143
11.5.2	Kontroll av företag med tillstånd att utfärda sundhetsintyg för värmebehandlat trä och träemballage	144
11.5.3	Kontroll av företag som producerar eller saluför växter som ska vara försedda med växtpass	144

11.6	Beslut om åtgärder mot företag	145
11.7	Åtgärder hos kontrollmyndigheterna	145
11.8	Bedömning av kontrollen	147
12	Kontroll av ekologiska livsmedel och foder som utförs av kontrollorgan	148
12.1	Förkortningar	148
12.2	Kontrollens omfattning	148
12.3	Måluppfyllelse	148
12.4	Kontrollresultat	148
12.4.1	Omfattning och genomförande av kontrollen	149
12.4.2	Resultat av kontrollen och vidtagna åtgärder	149
12.4.3	Åtgärder hos kontrollorganen	149
13	Kontroll i livsmedelskedjan inom försvarsmakten	152
13.1	Kontrollens omfattning och resurser	152
13.2	Måluppfyllelse	153
13.3	Efterlevnaden hos företag	153
13.4	Beslut om åtgärder mot företagen	154
13.5	Åtgärder hos kontrollmyndigheten	154
14	Revisioner	157
14.1	Inledning	157
14.1.1	Resultat av riksrevisionens granskning av statens roll i livsmedelskontrollen	157
14.1.2	Nationell revisionsgrupp	157
14.2	Revision av livsmedelskontrollen	158
14.2.1	Ansvarsfördelning, planering och arbetsätt	158
14.2.2	Resultat	159
14.2.3	Utveckling av revisionssystemet	164
14.2.4	Slutsatser	165
14.2.5	Yttrande om den allmänna funktionen	166
14.3	Jordbruksverket	166
14.3.1	Genomförande av revisionsprogram	166
14.3.2	Resultat av revisionerna	167
14.3.3	Vidtagna åtgärder	168
14.3.4	Yttrande om den allmänna funktionen	168
15	Nationella referenslaboratorier	169
15.1	Gemensamma NRL-funktioner: Livsmedelsverket - Statens veterinärmedicinska anstalt	169
15.2	Livsmedelsverkets NRL-funktioner	171
15.3	Statens veterinärmedicinska anstalts NRL-funktioner	174
15.4	NRL-Funktioner vid Sveriges Lantbruksuniversitet	178
16	Beredskap och hantering av kriser inom livsmedelskedjan	181
16.1	Beskrivning av området	181

1 Förord

Detta är Sveriges rapport om kontrollen i livsmedelskedjan 2014. Rapporten omfattar de kontrollområden som ingår i Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan, (benämns ofta endast som nationella kontrollplanen)¹. Områdena är kontroll av livsmedel, foder, animaliska biprodukter, djurhälsa-smittskydd, hantering av veterinärmedicinska preparat och rests substanser, djurskydd, gränskontroll, offentlig kontroll av växtskadegörare samt kontroll av ekologiska livsmedel och foder. Den kontroll som görs av Generalläkaren i livsmedelskedjan inom försvarsmakten redovisas i ett eget kapitel. Revisioner av kontrollmyndigheternas kontrollsystem, nationella referenslaboratorier, beredskap och hantering av kriser presenteras också i separata kapitel. Rapporten utgör underlag enligt artikel 44 i förordning (EG) nr 882/2004². I rapporten har hänsyn tagits till kommissionens beslut 2008/654/EG, om en vägledning för att bistå medlemsstaterna i utarbetandet av den årliga rapport om den samlade fleråriga nationella kontrollplanen som föreskrivs i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 882/2004. I sammanfattningen som finns i avsnitt 2 i rapporten har hänsyn tagits till kommissionens överenskomna struktur för en sådan sammanfattning.

Utförligare rapporter finns inom flertalet kontrollområden, men dessa biläggs inte denna rapport. Rapporten ersätter inte de rapporter som sänds till kommissionen enligt specifika regler.

För information om mål och prioriteringar, samarbete och ständiga förbättringar, kontrollens organisation, revisionssystem av kontrollen, se nationella kontrollplanen. Sådan information upprepas vanligen inte i denna rapport.

Innehållet och sammanfattningen i rapporten bygger på inrapporterad data från kontrollmyndigheterna, nationella databasen REDA för gränskontrollen, resultat från utförda revisioner av myndigheternas kontroll, genomförda analysmöten tillsammans med representanter från berörda kontrollmyndigheter, samt andra kända data och information.

Rapporten har utarbetats av Livsmedelsverket, Jordbruksverket, Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA), Generalläkaren, länsstyrelserna och de lokala kontrollmyndigheterna i samarbete. Tullverket, Sveriges lantbruksuniversitet, Swedac, och Sveriges Kommuner och Landsting har bidragit med material från sina verksamheter. Livsmedelsverket har samordnat arbetet och är kontaktpunkt för rapporten. Underlag till det som rapporteras finns vid respektive ansvarig myndighet.

---

¹ <http://www.livsmedelsverket.se/produktion-handel--kontroll/livsmedelskontroll/nationell-plan-for-kontrollen-i-livsmedelskedjan-nkp/>

² Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 882/2004 om offentlig kontroll för att säkerställa kontrollen av efterlevnaden av foder- och livsmedelslagstiftningen samt bestämmelserna om djurhälsa och djurskydd.

2 Sammanfattning

Målet med 2014 års rapport har varit att genom en djupare analys av resultaten ge en bättre bild av hur kontrollen i livsmedelskedjan fungerar och identifiera de förbättringsområden som finns. Rapporten är nu ett viktigt underlag till kommande planering och fortsatt utvecklingsarbete av det svenska kontrollsystemet.

Av rapporten framgår att många kontrollmyndigheter har en planerad verksamhet med goda förutsättningar för att utföra kontroll och den planerade kontrollen genomförs. Det är dock stora skillnader mellan olika kontrollmyndigheter och kontrollområden. De flesta myndigheterna uppfyller i allt väsentligt kraven på kontroll, samtidigt som det finns ett fåtal myndigheter som har allvarliga brister i kontrollen och inte utför kontroll i tillräcklig omfattning. Åtgärder för att förbättra myndigheternas kontrollarbete har gjorts inom samtliga kontrollområden och pågår kontinuerligt.

2.1 Generell bedömning av kontrollen

De gemensamma målen för livsmedelskedjan³ är inriktade på tre olika målgrupper. Målen är av övergripande karaktär och följande generella slutsatser kan dras om dess måluppfyllelse.

- *Mål: Konsumenterna* har trygga livsmedel, förtroende för kontrollverksamheten och en god grund för val av produkt. Med trygga livsmedel menas säkra livsmedel och att konsumenterna inte blir lurade.

Måluppfyllelse: En stor andel av kontrollresultaten visar att konsumenterna får säkra livsmedel och kan lita på dem. Kontrollen av redlighet har förstärkts under året. Det finns även andra insatser än kontroll som bidrar till detta, till exempel företagets förmåga och möjlighet att göra rätt.

- *Mål: Intressenterna* (företagen) har tilltro till kontrollen och upplever den som meningsfull.

Måluppfyllelse: På alla områden pågår utveckling av kontrollen för att göra den likvärdig, rättssäker, effektiv och ändamålsenlig.

---

³ Den offentliga kontrollen av växtskadegörare har sin grund i direktiv 2000/29/EG och inte i förordning (EG) nr 882/2004. Det innebär att målen för denna verksamhet skiljer sig något från övriga kontroller i livsmedelskedjan. Rapportering av kontrollerna på detta område ska dock göras inom ramen för den nationella kontrollplanen.

- *Mål:* De samverkande *kontrollmyndigheterna* har en optimal samverkan och förtroende för varandras sätt att ta ansvar för sin respektive del i livsmedelskedjan. Kontrollverksamheten är riskbaserad, rättssäker, effektiv och ändamålsenlig.

Måluppfyllelse: På många områden där flera myndigheter har ansvar för kontrollen pågår arbete för ett förbättrat utnyttjande av resurserna och ökad samsyn mellan myndigheterna.

För flera av de olika kontrollområdena finns gemensamma *inriktningsmål* med följande innebörd,

- Avvikelse upptäcks
- Avvikelse följs upp för att säkerställa att bristerna har åtgärdats

För att kontrollen ska kunna ge önskad effekt, det vill säga säkert foder, säkra och korrekt märkta livsmedel, samt friska djur och sunda växter, är det avgörande att båda dessa mål är uppfyllda.

Vid en sammantagen bedömning konstateras att avvikelser upptäcks, åtgärder vidtas och att avvikelser följs upp inom kontrollen i hela livsmedelskedjan. Det är dock svårt att utifrån befintliga uppföljnings- och verifieringssystem dra slutsatser om alla relevanta avvikelser upptäcks. Olika genomförda utbildningsinsatser riktade till kontrollpersonalen om faror och risker i olika verksamhetssteg, samt om val av lämpliga kontrollmetoder, ger goda förutsättningar att upptäcka avvikelser.

De data som finns tillgängliga möjliggör inte uppföljning av att enskilda avvikelser åtgärdats av företagaren. Att det saknas gemensamma riktlinjer för riskvärdering och gemensamma tydliga mål försvårar kontrollmyndigheternas prioriteringar och bedömningen av om kontrollen ger avsedd effekt och att uppsatta mål nås. Detta kan bidra till att kontrollresurser inte läggs där riskerna är störst.

2.2 Trender i kontrollen

Tendensen är att antal kontroller, antal objekt och andel kontrollerade objekt i stort sett är stabilt över tid inom samtliga kontrollområden.⁴ Följande kan noteras.

- Antalet kontrollerade sändningar av Livsmedelsverkets gränskontroll har minskat något sedan tidigare år, beroende på färre vegetabiliesändningar.
- Jordbruksverkets gränskontroller har varit oförändrade jämfört med tidigare år. Undantaget är kontrollen av växtskadegörare där det skett en avsevärd ökning av kontrollerna av träemballage som används vid transport av varor.
- Tyngdpunkten i foderkontrollen har förskjutits från provtagning till kontroll av företagens egna kontrollprogram/egenkontrollsystem och HACCP-system. Förskjutning har också skett från förutbestämd provtagning till mer flexibel provtagning.
- Antalet kontroller i primärproduktionen för livsmedel (inklusive tvärvillkorskontrollerna) har minskat något och fortsätter att ligga under den satta miniminivån på en procent.
- Andelen anläggningar som kontrollerades i leden efter primärproduktionen av livsmedel, inklusive dricksvattenanläggningar, har ökat.

Inom vissa områden sker inte prioriteringar av de mest riskfyllda verksamheterna. Det är särskilt påtagligt enligt följande:

- I primärproduktionskontrollen för livsmedel och foder gjordes inte ett riskbaserat urval av kontrollobjekten. Det var istället tvärvillkorskontrollerna⁵ som styrde valet, och i foderkontrollen även uttag för djurskyddskontroll. Urvalet har därmed inte gjorts med hänsyn till specifika risker ur ett livsmedelssäkerhetsperspektiv.
- Det är anmärkningsvärt att drygt tio procent av de livsmedels- och dricksvattenanläggningar som tilldelats flest antal kontrolltimmar, > 16 timmar, inte fick någon kontroll alls under 2014. Detta är en försämring från tidigare år då siffran var under tio procent.
- Det specifika målet *Alla anläggningar i riskklass 1-4 kontrolleras varje år*, vilket skulle uppfyllas senast under 2014, är i princip uppnått. 95 procent av alla livsmedelsanläggningar i riskklass 1-4 med fem eller fler tilldelade kontrolltimmar har fått kontroll under 2014. Motsvarande siffra för dricksvattenanläggningar är 84 procent, en något låg siffra.

---

⁴ Uppgifter om antal kontrollobjekt och antal genomförda kontroller måste hanteras med viss försiktighet eftersom vissa frågor kring inrapportering av data kvarstår och uppgifterna därmed inte är helt tillförlitliga.

⁵ Tvärvillkoren är ett begränsat antal regler inom olika områden, till exempel foder- och livsmedels-säkerhet, som lantbrukaren/primärproducenten måste följa för att få full utbetalning av jordbrukarstödet. Överträdelse av dessa regler kan resultera i avdrag i jordbrukarstödet. Ytterligare information om tvärvillkor återfinns på Jordbruksverkets hemsida, www.jordbruksverket.se.

2.3 Trendanalyser av avvikelser/bristande efterlevnad

Tendensen är att vanligaste typ av avvikelser, antal avvikelser och andel kontroller med avvikelser i stort är stabilt över tid inom samtliga kontrollområden.⁶ Följande kan dock noteras.

- I primärproduktionen för livsmedel är antalet kontroller och avvikelser för få för att kunna dra några slutsatser.
- Inom de flesta kontrollområdena, exklusive livsmedel, var brister som rapporterades ofta kopplade till skriftliga rutiner, journalföring och HACCP. Gemensamt för kontrollområdena är bedömningen att orsaken till de vanligaste avvikelserna är bristande kunskap hos verksamhetsutövaren.
- Antalet överskridande av gränsvärdet för bekämpningsmedelsrester går stadigt ned. Noterbart är dock att flera prover av ekologiska livsmedel överskred gränsvärdet.
- I leden efter primärproduktionen av livsmedel har både andel kontroller med avvikelser och andel kontrollerade anläggningar med avvikelser minskat under de senaste åren. Kontrollresultatet påverkas av kontrollmetodik och arbetssätt, vilka har förändrats hos myndigheterna. Det går därför inte att dra slutsatsen att efterlevnad av lagstiftningen hos livsmedelsföretagen har blivit bättre.
- Analyser av kontrollen i leden efter primärproduktionen av livsmedel indikerar att fler avvikelser hittas då färre lagstiftningsområden granskas vid det enskilda kontrolltillfället. Detta har också framkommit vid kontrollprojekt, då kontrollen fokuserar på ett begränsat område och avvikelser upptäcks.
- Det är en mycket stor spridning mellan olika lokala kontrollmyndigheters andel kontroller med avvikelse i livsmedelskontrollen. Detta tyder på att bedömningar skedde på olika sätt och att kontrollen därmed inte är likvärdig.

Antal avvikelser säger inte något om företagets efterlevnad. Skillnader över tid i antal avvikelser kan bero på förändringar i kontrollmetodik, kompetens hos inspektörerna och skillnader i hur avvikelser sätts. Det är också viktigt att påpeka att det är många olika faktorer som påverkar företagets efterlevnad, inte bara kontrollen.

---

⁶ Också uppgifter om avvikelser måste hanteras med viss försiktighet eftersom vissa frågor kring inrapportering av data kvarstår och uppgifterna därmed inte är helt tillförlitliga.

2.4 Trender för åtgärder vidtagna vid bristande efterlevnad

Inom de flesta kontrollområden vidtas åtgärder i sådan begränsad utsträckning att det är svårt att tala om generella trender. Följande har dock noterats.

- Information till verksamhetsutövaren är i regel den första och vanligaste insatsen vid bristande efterlevnad inom de flesta kontrollområdena, exklusive livsmedel. Endast ett par avvikelser inom foderkontrollen har lett till åtgärd för att vidta rättelse, vilket kan indikera att avvikelserna är av mindre karaktär där avvikelsen inte har ansetts utgöra någon risk för människor och djurs hälsa.
- I primärproduktionen för livsmedel var det fortsatt bara ett fåtal kontroller som lett till åtgärd.
- Uppföljande/förnyade kontroller var den vanligaste åtgärden inom flera kontrollområden, bland annat för ABP och veterinärmedicinska preparat och restsubstanser.
- Andelen kontroller med avvikelse i leden efter primärproduktionen av livsmedel som lett till någon åtgärd ligger stadigt runt 6 procent.
- Myndigheterna i leden efter primärproduktionen av livsmedel använde åtgärder vid bristande efterlevnad i mycket varierande utsträckning, från 0 till 100 procent av kontrollerna med avvikelse. Detta tyder på att arbetssättet, kontrollen och bedömningarna inte är likvärdig.

2.5 Nationellt revisionssystem

Den nationella samrådsgruppen för revision, som består av berörda myndigheter i livsmedelskedjan, arbetade aktivt med frågan om ett heltäckande revisionssystem under 2014. Effekterna under detta år begränsades till att Generalläkarens livsmedelskontroll reviderades av Livsmedelsverket för första gången. Ett samarbete mellan Livsmedelsverket och Jordbruksverket har påbörjats för att möjliggöra samrevisioner av länsstyrelsernas kontroll i primärproduktionen av livsmedel och foder. Under våren 2015 har regeringen gett Livsmedelsverket och Jordbruksverket möjlighet att på uppdrag kunna genomföra revisioner åt länsstyrelsen. Samrådsgruppen utvecklade under året, i samarbete med kontrollmyndigheterna, en pool för sakkunniga experter för att möjliggöra fler revisioner med momentet skuggkontroll, det vill säga en granskning av myndighetens kontroll på plats vid en anläggning.

Under 2014 utfördes fyra internrevisioner hos Jordbruksverket, sex revisioner av länsstyrelsernas livsmedelskontroll i primärproduktionen, samt 56 revisioner av de lokala kontrollmyndigheternas och Generalläkarens livsmedelskontroll i ledet efter primärproduktionen. Resultaten visar framförallt att:

- Jordbruksverket bör, i rollen som behörig myndighet, förstärka sina processer för den offentliga kontrollen. Detta gäller särskilt processen för att verifiera att den offentliga kontroll som sker ger avsedd effekt.
- länsstyrelserna saknade fullständiga register av kontrollobjekten i primärproduktionen livsmedel och hade inte tillräcklig kompetens för kontroll vid verksamheter med odling av frukt och grönt.
- kontrollmyndigheterna i leden efter primärproduktionen av livsmedel saknade en systematisk uppföljning och verifiering av myndighetens kontroll. De lokala kontrollmyndigheterna hade även brister i finansieringen av kontrollen, samt saknade beredskapsplaner.

2.6 Resurser

Resursläget (antal årsarbetskrafter) är stabilt över tid, både totalt och fördelningen mellan kontrollområdena. Läget kan dock se olika ut regionalt och lokalt. Följande är värt att notera.

- För lite resurser anges av de operativa regionala kontrollmyndigheterna som ett skäl till att kontroll inom bland annat Djurhälsa – smittskydd och Veterinärmedicinska preparat och rests substanser inte görs i den omfattning som de bedömer vara nödvändigt för att man med rimlig säkerhet ska kunna uttala sig om kontrollens effekt, den allmänna funktionen och läget i landet.
- För primärproduktionskontrollen för livsmedel uppskattar kontrollmyndigheterna att de personella resurserna behöver ökas från åtta till cirka 13 årsarbetskrafter.
- I leden efter primärproduktionen av livsmedel arbetade 618 årsarbetskrafter under 2014. Inför det kommande året görs bedömningen av kommunerna att resurserna behöver öka med 37 årsarbetskrafter.
- Majoriteten av kontrollmyndigheterna som utför kontroll i leden efter primärproduktionen av livsmedel är små. 36 procent av myndigheterna hade mindre än en årsarbetskraft och 80 procent hade mindre än tre årsarbetskrafter. Med ett litet antal kontrollpersonal är det svårt att upprätthålla kompetensen inom alla olika verksamhetstyper, bygga upp erfarenhet av exempelvis matförgiftningsutbrott och arbeta med utvecklingsinsatser. Sårbarheten är stor hos en liten kontrollmyndighet. Trots detta är det många små kontrollmyndigheter som utför en fullgod kontroll. På samma sätt är sårbarheten stor vid länsstyrelserna där en mycket begränsad del av resurserna används för kontroll inom de olika områdena.
- Ingen diskussion om resursförskjutning mellan de kontrollområden som länsstyrelserna ansvarar för har ägt rum.

Sveriges lantbruksuniversitet, institutionen för ekologi har av regeringen blivit utsett som nationellt referenslaboratorium (NRL) för bihälsa.

2.7 Åtgärder vidtagna för att förbättra behöriga myndigheters kontrollarbete

Åtgärder för att förbättra myndigheternas kontrollarbete har gjorts inom samtliga kontrollområden och pågår kontinuerligt. Under år 2014 har förbättring skett genom bland annat:

- *Kompetensutveckling*, till exempel om informationsförordningen, metodiskt arbetsätt för riskbaserad kontroll, kontroll av dricksvattenanläggningar, importkontroll av kosttillskott, mikrobiologisk provtagning, hantering av gas i containrar, kontroll inom foder, ABP och växtskydd, samt deltagande i BTSF-kurser inom samtliga områden.
- *Vägledning, kontrollhandböcker och styrdokument*, inom livsmedelskontrollen (till exempel om livsmedelstillsatser, åtgärder vid bristande efterlevnad och provtagning), foder, ABP och växtskadegörare.
- *Kalibreringsinsatser*, till exempel inom djurskydd och foder.
- *Regelutveckling*, till exempel inom kontroll av växtskadegörare genom nya bestämmelser i växtskyddslagen (SFS 1972:318) och förordningen om växtskydd (SFS 2006:817)
- *Utvecklingsprojekt*, till exempel inom djurskyddskontrollen (VAD) och driftsättning av det länsstyrelsegemensamma datasystemet PRIMÖR för registrering, riskuttag och rapportering av resultat från livsmedelskontrollen i primärproduktionen.
- *Samkontroller*, till exempel inom foder och ABP.
- *Fördjupad dialog* mellan berörda myndigheter, till exempel via länsmöten för lokala kontrollmyndigheter, samt inom djurhälsa.
- *Registervård/utveckling*, till exempel inom veterinärmedicinska preparat.
- *Operativ kontrollledning inom livsmedelskontrollen*, med riktad uppföljning av enskilda kontrollmyndigheters resultat.
- *Utvecklingsarbete* har skett av hur den nationella kontrollplanen och den årliga rapporten kan bli tydligare verktyg för planering, genomförande, uppföljning och analys av kontrollen. Arbetet har även omfattat hur en enkel och kortfattad kontrollplan med mål, strategier och gemensamma kontrollprojekt för livsmedelskontrollen 2015 kan utformas. Fortsatt *utveckling av mål och indikatorer* inom bland annat foder-, ABP-, djurskydds- och växtskyddskontrollen har också genomförts.

Det finns viktiga förbättringsområden och följande tar vi med oss i det fortsatta arbetet med att utveckla kontrollen i livsmedelskedjan:

- Gemensamma kriterier för riskvärdering, gemensamma effektmål och övergripande kontrollstrategier behöver tas fram för att bättre styra och prioritera kontrollen och skapa förutsättningar för att kunna mäta uppnått resultat. Det arbete som gjorts under 2014 med att utvärdera och diskutera utformningen av framtida mål bör fungera som utgångspunkt för fortsatt utvecklingsarbete.
- Inrapportering av data behöver vidareutvecklas för att möjliggöra analys och kunna identifiera nödvändiga åtgärder för att förbättra kontrollen.
- Arbetet med samsyn kring bedömningar och användande av åtgärder vid bristande efterlevnad för att likrikta kontrollen behöver fortsätta med utbildning och samverkan mellan myndigheterna. Det nyligen påbörjade arbetet med att utveckla en kontroll-wiki för livsmedelskontrollen är också en viktig del.
- Livsmedelsverket behöver vidta direkta åtgärder mot de lokala kontrollmyndigheter (kommuner) som inte utför sitt kontrolluppdrag. En ny avdelning inom Livsmedelsverkets organisation arbetar sedan 2015 med att följa upp och vid behov vidta åtgärder mot enskilda kontrollmyndigheter som brister i sin kontrollverksamhet.
- Ökad samverkan bör fortsatt uppmuntras för kontrollmyndigheter på alla nivåer för att minska sårbarheten, utnyttja resurserna optimalt och bidra till att kompetensen tas till vara och upprätthålls. Det finns nätverk både på regional och på lokal nivå där dessa frågor är aktuella och levande, och vars arbete både Livsmedelsverket och Jordbruksverket följer och bidrar i.
- Arbetet med att underlätta för verksamhetsutövarna att göra rätt bör fortsätta, se nedan 2.8.

Generaldirektörerna vid Livsmedelsverket, Jordbruksverket och SVA samarbetar i syfte att tillsammans förbättra arbetet för hållbar livsmedelsproduktion på fyra områden:

- Samordnad och effektiv kontroll
- Stärkt krisberedskap
- Snabbare åtgärder av EU:s synpunkter på den svenska kontrollen
- Effektivare uppföljning av djur- och livsmedelskontrollen.

För ytterligare samordning och samverkan mellan myndigheterna i livsmedelskedjan har en särskild strategisk grupp bildats, för bland annat prioritering av gemensamma strategiska frågor för utveckling av den offentliga kontrollen.

2.8 Åtgärder vidtagna för att förbättra företagens efterlevnad

Kontrollen kan inte på egen hand åstadkomma fullständig efterlevnad hos företagen. Det är viktigt med information och råd till företagen så att de ges möjlighet att göra rätt. Följande insatser har vidtagits under 2014, vilket kan vara en god väg till säkra och korrekt märkta livsmedel.

- Omfattande information riktad till företag, till exempel via myndigheternas hemsidor, informationsträffar, nyhetsbrev, broschyrer och deltagande på mässor.
- Jordbruksverkets handlingsplan från *Förenklingsresan* implementerades för att nå en bättre efterlevnad och effekt av regler genom bland annat samordning och uppföljning av förenklingar för lantbruket, bemötande och klarspråk, dokumentation och rapportering, samt regelförenkling
- Slutbedömning av nio branschriktlinjer, bland annat riktade till livsmedelsföretagare inom primärproduktionen.
- Dagligt stöd via Livsmedelsverkets upplysningstjänst och de lokala kontrollmyndigheternas servicetelefoner.
- Införande av funktionen ”Livsmedelsombudsmannen”, vilken tar emot tips om eventuella livsmedelsbrott från alla delar av livsmedelskedjan.

3 Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan

3.1 Förändringar av den nationella kontrollplanen

Kontrollplanen beskriver hur kontrollen i livsmedelskedjan är organiserad och genomförs. Planen beskriver även mål och prioriteringar för kontrollen, samarbeten och gemensamma aktiviteter som myndigheterna genomför för att stärka och utveckla kontrollen i hela livsmedelskedjan.

Kontrollplanen ses över vid behov och åtminstone årligen. Uppdateringar görs med hänsyn till bland annat ny eller ändrad lagstiftning, förekomst av nya sjukdomar eller andra hälsorisker, betydande förändringar av de behöriga myndigheternas uppbyggnad, ledning eller verksamhet, resultat från den offentliga kontrollen och från revisioner av kontrollmyndigheterna, resultat från FVO:s revisioner, inspektioner och uppföljningar samt resultat från aktuella händelser som påverkar kontrollen. Det här avsnittet behandlar de ändringar som införts vid senaste uppdateringen av Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan.

I den aktuella planen finns nya mål för kontrollen av djurskydd, foder respektive animaliska biprodukter. Beskrivning av smittskyddskontrollen, av kontrollen av ekologisk produktion och av ekologiska livsmedel har uppdateras helt. Den aktuella planen omfattar även Livsmedelsverkets respektive Jordbruksverkets organisationsförändringar samt nya myndighetsgemensamma aktiviteter och projekt. Kontrollplanen har i övrigt uppdaterats för att informationen ska vara aktuell. Planen gäller perioden 2015-2018.

3.2 Gemensamma aktiviteter 2014

För att bidra till att uppnå de gemensamma målen för kontrollen i livsmedelskedjan genomförs särskilda gemensamma strategiska aktiviteter. En myndighetsgemensam samordningsfunktion finns för att samordna genomförandet av aktiviteterna. Funktionen ansvarar för att uppdatera kontrollplanen och för att förankra, följa upp, samt förvalta produkterna från avslutade gemensamma aktiviteter. Som en del i underlaget för utveckling av kontrollen i livsmedelskedjan tar samordningsfunktionen del av resultat och analyser i den samlade årliga rapporten. Under 2014 har funktionen haft tre möten samt ett antal arbetsmöten.

Gemensamma aktiviteter under 2014:

- 2013 utvecklades en gemensam strategi för hantering av FVO: s revisioner av Sveriges kontrollsystem. Strategin implementerades under 2014, bland annat genom att FVO-funktioner inrättats på Livsmedelsverket och på Jordbruksverket. Länsstyrelserna har även bildat en särskild referensgrupp med ansvar för FVO-frågor.
- Samordningsfunktionens organisation och arbetssätt försatte att diskuteras under 2014 och från och med 2015 ersätts funktionen av en strategisk grupp. Gruppen kommer att rapportera till generaldirektörerna för Livsmedelsverket, Jordbruksverket och SVA.
- Arbetet med samordning av synpunkter på EU-kommissionens förslag till förändring av kontrollförordningen ((EG) nr 882/2004) har fortsatt i den utsträckning det varit möjligt med hänsyn tagen till kommissionens arbetstakt.

Utöver dessa aktiviteter har en workshop hållits om vidareutveckling av den nationella kontrollplanen och den årliga rapporten så att planen och rapporten blir tydligare verktyg för planering, genomförande, uppföljning och analys av kontrollen. Hösten 2014 hölls även en workshop om att hur en enkel och kortfattad kontrollplan med mål, strategier och gemensamma kontrollprojekt för livsmedelskontrollen 2015 skulle kunna utformas.

4 Kontroll av livsmedel

4.1 Inledning

I detta avsnitt presenteras resultat från kontroll av livsmedel och livsmedelshygien, kontroll av dricksvatten, särskilda kontrollprogram, samt övriga områden för kontroll.

4.2 Livsmedel och livsmedelshygien

Här rapporteras resultat från kontroll av både animaliska och icke-animaliska livsmedel. Det gäller både primärproduktionen och leden efter primärproduktionen.

4.2.1 Kontrollens omfattning och resurser

4.2.1.1 Omfattning

Primärproduktionen

Baserat på tillgänglig statistik finns det cirka 80 000 primärproducenter. Länsstyrelserna arbetar fortfarande med att registrera anläggningar och bygga upp ett register. Under året togs ett nytt verksamhetssystem i drift, PRIMÖR, för att underlätta registrering och registerhållning för länsstyrelserna. Enligt Länsstyrelsernas rapportering till Livsmedelsverket fanns det 15 996 registrerade anläggningar under 2014.

Under 2014 genomfördes totalt 780 livsmedelskontroller, varav 512 var planerade tvärvillkorskontroller⁷. Merparten av de utförda kontrollerna omfattade därmed i första hand de krav i livsmedelslagstiftningen som utgör tvärvillkor. Det är totalt sett nästan 100 färre kontroller som utförts i år jämfört med 2013. Det är antalet tvärvillkorskontroller som har minskat. Andelen föranmälda kontroller (65 procent) var högre än andelen oanmälda kontroller (35 procent). Det är en minskning av andelen oanmälda kontroller från 2013, då andelen var 43 procent. Minskningen beror på att kontrollerna i stor utsträckning genomförs tillsammans med djurskyddskontroller, vilka sedan april 2014 ska förämnas (enligt Jordbruksverket).

---

⁷ Tvärvillkoren är ett begränsat antal regler inom olika områden, till exempel foder- och livsmedels-säkerhet som lantbrukaren/primärproducenten måste följa för att få full utbetalning av jordbrukarstödet. Överträdelser av dessa regler kan resultera i avdrag i jordbrukarstödet. Ytterligare information om tvärvillkor återfinns på Jordbruksverkets hemsida, www.jordbruksverket.se.

Enligt riskklassificeringsmodellen⁸ bör 40 procent av de kontrollerade anläggningarna vara i kategori röd, men majoriteten av de kontrollerade anläggningarna var i likhet med föregående år i kategori orange och gul. Endast 24 procent av de kontrollerade anläggningarna var i kategori röd, ungefär samma andel som förra året. Anledningen är troligen att flertalet kontroller var tvärvillkorskontroller, vilket innebär att ett riskbaserat urval inte har skett. Fördelningen mellan kategorierna får ses på riksnivå och inte på enskilda kontrollmyndigheter. Alla kontrollmyndigheterna har inte tillräckligt antal kontrollobjekt i varje kategori. En nationell samordning för ett riskbaserat urval kan vara en utvecklingsmöjlighet.

Andel kontrollerade anläggningar i primärproduktionen per kategori i prioritets- och erfarenhetsmatrisen, där röd har högst prioritet.

År	Totalt antal besök	Kategori röd	Kategori orange	Kategori gul	Kategori blå	Kategori grön
		% av totalt besökta	% av totalt besökta	% av totalt besökta	% av totalt besökta	% av totalt besökta
2014	770	24	44	28	3	1
2013	854	22	40	33	4	1
2012	721	18	47	31	3	1
2011	597	19	41	32	7	1
2010	639	19	49	27	4	1
2009	501	13	59	23	4	0

Leden efter primärproduktionen

Antalet lokala kontrollmyndigheter (kommuner) är 290 stycken. Eftersom ett antal kommuner har gått ihop till gemensamma myndigheter, så var antalet inrapporterande myndigheter 252 stycken 2014 (251 lokala kontrollmyndigheter samt Livsmedelsverket).

Antal anläggningar, kontroller och myndigheter, 2012-2014.

	2014	2013	2012
Antal anläggningar	89 994	87 617	86 275
Antal kontroller	89 477	85 217	77 347
Antal myndigheter	252	253	257

Under 2014 rapporterades det in 89 994 livsmedelsanläggningar, en liten ökning jämfört med föregående år. Anläggningarna är indelade i olika riskklasser, enligt Livsmedelsverkets vägledning om riskklassning. När den inrapporterande myndigheten använder sig av någon annan riskklassningsmodell, redovisas inte riskklass. I tabellen nedan visas hur anläggningarna fördelas i de olika riskklasserna. Det är få anläggningar

⁸ Livsmedelsverkets och Jordbruksverkets vägledning om riskklassificering av livsmedelsföretag och foderföretag inom primärproduktionen

i de högsta riskklasserna och flest i riskklass 7. Jämfört med tidigare år är detta inte någon skillnad utan fördelningen över riskklasserna är stabil.

Antal anläggningar per riskklass, 2014 där 1 är högst och 8 lägst.

1	2	3	4	5	6	7	8	Saknas	Totalt
67	163	1 296	4 890	14 933	13 579	32 745	18 679	3 642	89 994

Under 2014 utfördes 89 477 kontroller på totalt 56 753 anläggningar och av dessa var det 55 439 anläggningar som fick en planerad kontroll. Det var 14 075 anläggningar som fick fler än en planerad kontroll. Antalet kontroller fortsätter att öka och är cirka 4 300 fler än under 2013.

De utförda kontrollerna kan delas upp i orsak till kontrollen, samt om den var föranmäld eller oanmäld. Under 2014 fortsatte de oanmälda kontrollerna att öka. Av samtliga kontroller utgörs 72 procent av oanmälda, planerade kontroller. Detta är en ökning jämfört med tidigare år (2013 var motsvarande siffra 71 procent, 2012 68 procent och 2011 62 procent).

Utförda kontroller på livsmedelsanläggningar fördelade på kontrollorsak och föranmäld/oanmäld kontroll, 2014, procent.

	Planerad kontroll n=79 018	Extra offentlig kontroll n=7 720	Händelsestyrd kontroll n=2 739	Totalt n=89 477
Föranmäld	16	3	1	20
Oanmäld	72	5	2	80
Totalt	88	9	3	100

Ur rapporteringen går det att se vilka typer av anläggningar som fått kontroll, i vilken riskklass de låg och vilken kontrolltid de tilldelats. Det är framförallt anläggningar i de högsta riskklasserna som fått flera kontroller.

Andel kontrollerade anläggningar per riskklass, 2014 (planerade kontroller), procent.

	Riskklass									Totalt
	1	2	3	4	5	6	7	8	Saknas	
Antal kontroller	n=67	n=163	n=1 296	n=4 890	n=14 933	n=13 579	n=32 745	n=18 679	n=3 642	n=89 994
Ingen kontroll	7	7	8	8	15	24	44	64	62	38
En kontroll	12	17	29	38	51	55	51	34	30	46
Flera kontroller	81	76	63	54	35	21	5	2	9	16
Totalt	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Det finns fortfarande anläggningar med mycket tilldelad kontrolltid som inte har fått någon kontroll under 2014, se tabellen nedan. Anläggningar med minst fem tilldelade kontrolltimmar bör få kontroll årligen. När det gäller anläggningar i intervallen 5-8 kontrolltimmar så är andelen som inte fått kontroll 16 procent och för anläggningar med 9-16 kontrolltimmar, är andelen utan kontroll 9 procent. För anläggningar som tilldelats fem eller fler kontrolltimmar är det 15 procent som inte fått någon kontroll under året. Jämfört med tidigare år är detta en förbättring med några procentenheter.

Andel livsmedelsanläggningar som inte fått kontroll samt livsmedelsanläggningar som fått en eller flera planerade kontroller fördelat på antalet tilldelade kontrolltimmar under 2014, procent.

Andel tilldelade kontrolltimmar							
	0	1-4	5-8	9-16	>16	Saknas	Totalt
	n=798	n=61 519	n=22 658	n=3 297	n=634	n=1 088	n=89 994
Antal kontroller							
Ingen kontroll	89	47	16	9	14	94	38
En kontroll	10	48	48	25	20	5	46
Flera kontroller	1	5	37	66	66	0	16
Totalt	100	100	100	100	100	100	100

Av tabellen nedan framgår att vissa kontrollområden kontrolleras mycket oftare än andra. Det område som kontrollerats vid störst andel av kontrollerna var temperatur, följt av rengöring, hantering med mera, personlig hygien, samt infrastruktur etc. Andra områden, som mikrobiologiska kriterier och vattenkvalitet, har fått betydligt mindre andel kontroll. Det är i princip samma områden som ligger högt respektive lågt under 2014 jämfört med de senaste tre åren. Fördelningen påverkas bland annat av anläggningstyp, då alla kontrollområden inte är relevanta att kontrollera på alla typer av anläggningar.

Andel av planerade kontroller då kontrollområdet kontrollerats, 2011-2014, procent.

Kontrollområde	Andel av samtliga planerade kontroller			
	2014	2013	2012	2011
1. Infrastruktur, lokaler, utrustning	63	64	67	74
2. Råvaror, förpackningsmaterial	47	46	44	54
3. Hantering, lagring, transport	67	65	66	72
4. Avfall	33	36	36	39
5. Skadedjur	40	41	41	49
6. Rengöring	69	73	77	81
7. Vattenkvalitet	16	16	17	24
8. Temperatur	71	69	70	72
9. Personlig hygien	64	65	67	73
10. Utbildning	28	31	33	48
11. HACCP	30	30	31	39
12. Information	40	41	42	46
13. Spårbarhet	30	32	28	34
14. Mikrobiol. kriterier	5	6	6	7
15. Övrigt	23	22	20	21
Totalt antal kontroller	79 018	75 089	67 270	53 780

Vid jämförelse av den relativa fördelningen mellan kontrollområdena så finns inga stora skillnader mellan åren 2011-2014. Generellt kan sägas att det med den nuvarande indelningen av kontrollområden är svårt att uttala sig om en viss procentandel är tillräcklig eller ej. Inom Livsmedelsverket pågår arbete med att utveckla kontrollområdesindelningen.

Provtagning för mikrobiologisk analys

Kontrollmyndigheterna har under 2014 tagit ut 2 981 prov för mikrobiologisk analys (exklusive salmonella-kontrollprogrammet). Motsvarande siffra var 3 027 för 2013 och 3 392 för 2012. Användande av kontrollmetoden provtagning har därmed minskat något över tid. Uppgifter om provtagning för kemiska analyser saknas.

Data har erhållits från alla berörda laboratorier, förutom ett fåtal som endast anlitas av enstaka kontrollmyndigheter. Prov har tagits med anledning av rutinkontroll/verifiering av företagets egen kontroll, projekt/kartläggning eller utredning av matförgiftning/klagomål. De uttagna proven har använts för att leta efter olika agens enligt följande fördelning.

Agens	2014	2013	2012
Koagulaspositiva stafylokocker	2 169	2 732	2 823
Aeroba mikroorganismer	2 005	1 968	2 016
E.coli	1 779	1 745	1 745
Bacillus cereus (presumptiva)	1 756	2 327	2 343
Enterobacteriaceae	1 563	1 424	1 504
Clostridium perfringens	1 101	1 749	1 501
Enterokocker	927	1 061	1 031
Jästsvamp	901	1 073	793
Mögelsvamp	834	1 017	716
Salmonella	805	894	1 281
Listeria monocytogenes	519	539	407
Stafylokockenterotoxin	119	71	32
STEC	68	-	-
Campylobacter	57	75	52
Mjölksyrabakterier	53	-	-
Norovirus	17	3	12
Vibrio	10	-	-
Enterobacter	2	-	-
Shigella	1	-	-
Yersinia enterocolitica	1	-	-
E coli O 157	-	22	5
Hepatit A	-	13	-
VTEC	-	9	5
ETEC presumtiv	-	2	-
Diverse övriga*	-	-	64
Totalsumma analyser	14 687	16 724	16 330
Antal prover	2 981	3 027	3 392
Genomsnittlig andel analyser/prov	4,9	5,5	4,8

* Se Rapport om Sveriges kontroll i livsmedelskedjan 2012

4.2.1.2 Förändringar i resurser

Primärproduktion

Enligt länsstyrelsernas rapportering arbetar knappt åtta årsarbetskrafter med livsmedelskontrollen inom primärproduktionen. Det är en liten ökning med en årsarbetskraft jämfört med 2013. Länsstyrelserna uppskattar att det behövs ytterligare cirka fem årsarbetskrafter inom kontrollen, det vill säga totalt cirka 13 årsarbetskrafter.

Livsmedelsverkets bedömning är att befintliga resurser för livsmedelskontrollen i primärproduktionen är otillräckliga för att bygga upp register och för att utföra en riskbaserad kontroll som omfattar samtliga kontrollområden. Med ett litet antal kontrollpersonal är det även svårt att upprätthålla kompetensen inom alla olika verksamhetstyper som ingår i kontrolluppdraget.

Leden efter primärproduktionen

Personalresurserna, årsarbetskrafterna, delas upp på inspektörer som arbetar med livsmedelskontroll och inspektörer som arbetar med dricksvattenkontroll⁹. Från och med 2014 så inkluderas även administrativ personal och chefer med flera som arbetar med avgiftsfinansierad livsmedelkontroll.

Under 2014 arbetade totalt 618 årsarbetskrafter med livsmedelskontroll. Bedömningen är att det behövs ytterligare 37 årsarbetskrafter inför kommande år. I tabellen nedan visas att det fortfarande är många myndigheter som gör bedömningen att det kommer att finnas behov av mer personal än den man har tillgång till i dagsläget. Cirka hälften av kontrollmyndigheterna bedömer sig ha tillräckligt med kontrollpersonal. Som beskrivits ovan så har definitionen av årsarbetskrafter förändrats vilket gör att uppgifterna från 2014 inte kan jämföras fullt ut med tidigare år.

Kontrollmyndigheternas bedömning av personalresurser (årsarbetskrafter), åren 2009-2014, procent.

	2014¹⁰ n=252	2013¹¹ n=253	2012 n=257	2011 n=256	2010 n=261	2009 n=270
Tillräckligt med personal	49	38	37	36	26	25
Behöver mer personal	42	52	53	51	65	64
Har för mycket personal	9	9	8	12	9	4
Uppgift saknas	0	1	1	1	0	7
Totalt	100	100	100	100	100	100

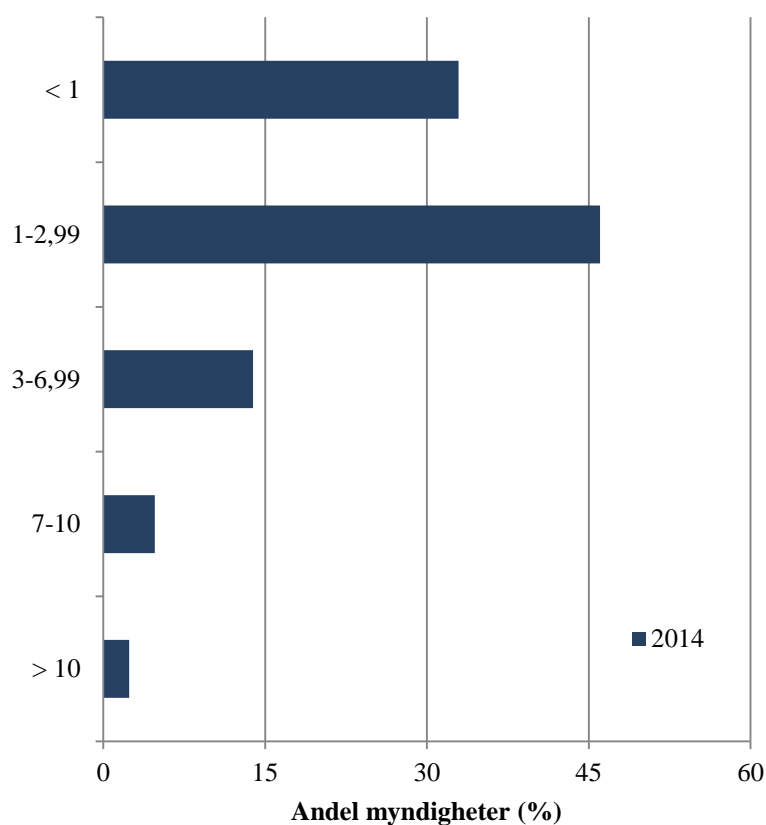
⁹ Se avsnitt 4.3

¹⁰ För 2014 räknades alla årsarbetskrafter som finansieras av kontrollavgifter med. Ingen uppdelning görs mellan administrativ personal och inspektörer.

¹¹ Fram till och med 2013 är det endast inspektörsårsarbetskrafter som räknas med i siffran. Administrativ personal rapporterades som en egen post.

I diagrammet nedan visas fördelningen av myndigheter med avseende på antal årsarbetskrafter för 2014. Under 2014 var det 33 procent av myndigheterna som hade mindre än en årsarbetskraft till sitt förfogande för livsmedelskontroll (detta motsvarar 83 myndigheter). Sett över hela perioden 2012-2014 är det 75-80 procent av myndigheterna som har färre än tre årsarbetskrafter för livsmedelskontroll.

**Antal
årsarbetskrafter**

Andel myndigheter fördelat per antal årsarbetskrafter, 2014.

Tabellen nedan kombinerar tabellen och diagrammet ovan. De 106 myndigheterna som anger att de har ett ökat framtida personalbehov kombineras med det antal arbetskrafter de hade till sitt förfogande under 2014.

Antal och andel myndigheter med behov av mer personal, fördelat på antal årsarbetskrafter under 2014.

Antal årsarbetskrafter	Antal myndigheter med behov av mer personal	Andel myndigheter med behov av mer personal
< 1	30	28
1-2,99	56	53
3-6,99	14	13
7-10	4	4
> 10	2	2
Totalt	106	100

Sett till både antalet och andelen återfinns flest myndigheter med ett ökat personalbehov bland de som idag har 1-2,99 årsarbetskrafter. Den näst största gruppen finns hos de med färre än en årsarbetskraft.

4.2.2 Måluppfyllelse

Primärproduktionen

Minimnivån för kontrollen i primärproduktionen är att 1 procent av alla anläggningar ska kontrolleras årligen med avseende på samtliga delar av livsmedelslagstiftningens krav. Det innebär att cirka 800 livsmedelsanläggningar ska kontrolleras per år.

Samtliga branscher i primärproduktionen ska också omfattas av kontrollen. Urvalet av vilka anläggningar som ska kontrolleras bör ske i enlighet med Livsmedelsverkets och Jordbruksverkets vägledning om riskklassificering av livsmedelsföretag och foderföretag inom primärproduktionen.

Under 2014 genomfördes kontroller på 770 livsmedelsanläggningar i primärproduktionen. Av dessa valdes endast 252 anläggningar ut för livsmedelskontroll i enlighet med vägledningen för riskklassificering, vilket är klart under 1 procent. Kontrollen i primärproduktionen sker alltså i en låg omfattning och urvalet är inte riskbaserat.

Leden efter primärproduktionen

I den nationella kontrollplanen finns från och med 2013 gemensamma mål för livsmedelskontrollen. Ett av målen anger att alla anläggningar i riskklass 1-4 ska få minst en kontroll per år¹². Målet skulle vara uppnått senast den 31 december 2014. Totalt sett har 95 procent av alla anläggningar i riskklass 1-4 med fem eller fler tilldelade kontrolltimmar fått kontroll under 2014. Fördelningen mellan olika myndigheter skiljer sig dock

¹² Indikatorn för att följa upp detta mål visar hur många anläggningar i riskklass 1-4, med fler än fem tilldelade kontrolltimmar, som fått minst en kontroll.

åt vilket visas i tabellen nedan. Det är 67 procent av myndigheterna som kontrollerat över 90 procent av dessa anläggningar vilket innebär att trenden fortsätter mot att andelen myndigheter som kontrollerar denna typ av anläggningar ökar.

Från och med 2014 har uppgifter rapporterats in på upphörda och nyregistrerade anläggningar för att ge en mer korrekt bild av vilka anläggningar som borde ha kontrollerats. I årets rapport används dock samma underlag som tidigare år för att möjliggöra rättvisande tidsserier. Om materialet hade rensats på upphörda och nyregistrerade anläggningar hade andelen myndigheter som kontrollerar 91-100 procent av anläggningarna stigit från 67 till 74 procent. Andelen myndigheter i de tre lägsta kategorierna är dock i det närmaste oförändrade. Slutsatsen som kan dras är att de flesta myndigheter sköter sitt uppdrag i detta hänseende men att ett fåtal myndigheter inte uppfyller uppdraget att kontrollera de mest riskfyllda verksamheterna. Livsmedelsverket har under året vidtagit åtgärder för att även dessa myndigheter ska uppfylla målen.

Myndigheterna fördelade på andel kontrollerade livsmedelsanläggningar i riskklass 1-4 med fler än 5 tilldelade kontrolltimmar som kontrollerats, 2012-2014.

Andel kontrollerade anläggningar	Andel myndigheter 2014 (n=243)	Andel myndigheter 2013 (n=242)	Andel myndigheter 2012 (n=237)
0-50%	5	8	11
51-60%	1	3	5
61-70%	5	5	6
71-80%	7	6	8
81-90%	16	14	16
91-100%	67	64	54
Totalt	100	100	100

Undersökning om livsmedelsburna utbrott

Lokala kontrollmyndigheter och Folkhälsomyndigheten rapporterar årligen resultaten av epidemiologiska utredningar av livsmedelsburna utbrott till Livsmedelsverket. För rapporteringen av 2014 års händelser har en extra påminnelse om att rapportera gjorts till de lokala kontrollmyndigheterna. Sammanställningen av de rapporterade utbrotten för 2014 visar att norovirus, liksom flertalet tidigare år, var det smittämne som orsakade flest antal insjuknade personer i matförgiftning. Rapportering av utredningsresultat från fall med en sjuk är frivillig för kontrollmyndigheterna.

Rapporterade fall av matförgiftning.

År	2014	2013	2012	2011	2010
Antal fall av misstänkt matförgiftning	504	366	278	287	347
Antal fall av misstänkta matförgiftning med minst 2 sjuka (utbrott)	350	287	231	249	268
Antal insjuknade personer	2656	1767	1622	2433	2463

Fyra mindre dricksvattenburna utbrott inrapporterades under 2014. Totalt insjuknade 35 personer. I tre av utbrotten var vattnet från brunnar som endast försörjde en eller ett fåtal familjer. I ett av utbrotten, som omfattade 20 personer, var vattnet från det som klassificeras som "Övrig anläggning med tillsyn".

4.2.3 Ej planerad kontroll

Leden efter primärproduktionen

Utöver de planerade kontrollerna så har cirka 10 000 oplanerade kontroller utförts. Dessa är händelsestyrda och extra offentliga kontroller, inklusive utredningar av matförgiftningsutbrott. De oplanerade kontrollerna utgjorde cirka 12 procent av samtliga kontroller, vilket inte har förändrats de senaste åren.

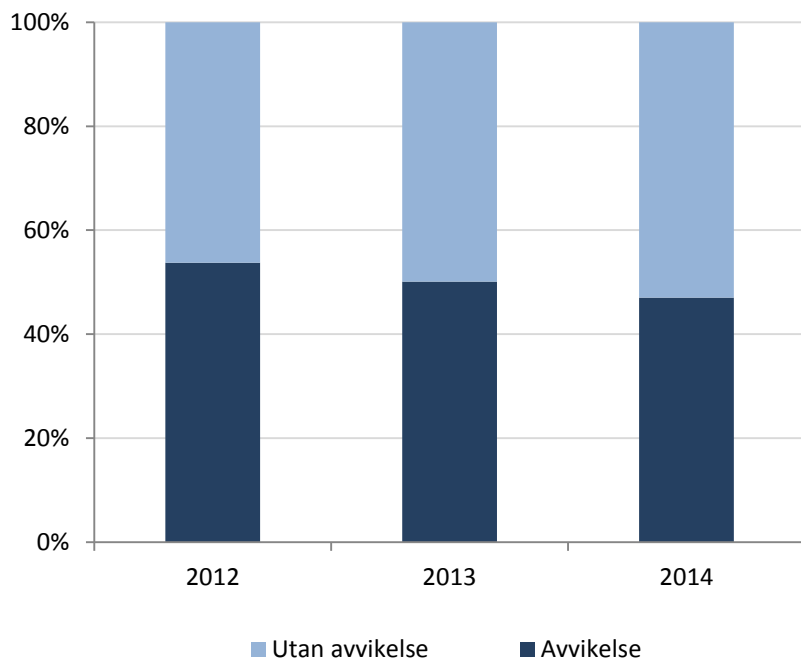
4.2.4 Efterlevnaden hos företag

Primärproduktion

Länsstyrelserna rapporterade för första gången i XML-format via sitt nya system PRIMÖR. Det har i vissa avseenden inte fungerat fullt ut, vilket innebär att vi inte kan presentera några uppgifter om avvikelser för 2014.

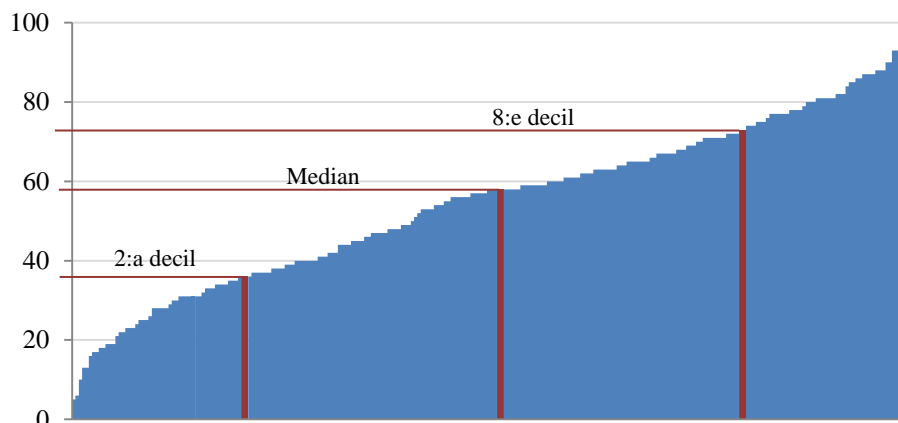
Leden efter primärproduktionen

Under 2014 var andelen kontroller där avvikelser noterats 47 procent. Sett över perioden 2012-2014 innebär detta att andelen kontroller med avvikelser fortsätter att minska. I diagrammet nedan visas att kontroller med avvikelse har minskat från 53 procent under 2012 till 47 procent för 2014.

Andel kontroller med avvikelse respektive utan avvikelse, 2012-2014.

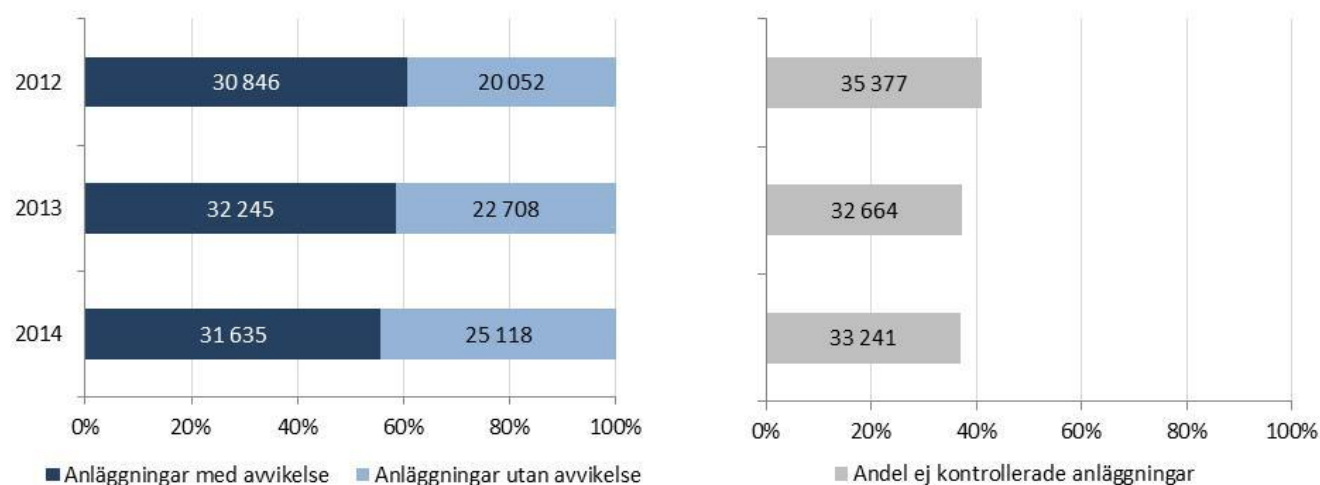
Andelen kontroller med avvikelse skiljer sig dock mycket åt mellan olika myndigheter. I diagrammet nedan visas fördelningen mellan andel kontroller med avvikelse per myndighet under 2014. Det nationella medelvärdet är 47 procent men spridningen mellan myndigheterna är mycket stor. Hos 20 procent av myndigheterna (8:e decil) är andelen kontroller med avvikelser 70 procent eller över och i 20 procent av fallen (2:a decil) så ligger andelen under 35 procent. Mönstret för perioden 2012-2014 är likartat även om decilerna har förflyttats nedåt över tid.

Andel kontroller med avvikelse per myndighet, 2014, procent.

Den totala andelen kontroller med avvikelser sjunker mellan 2012 och 2014. Det är samma trend för andelen anläggningar med avvikelse vilket visas i diagrammet nedan.

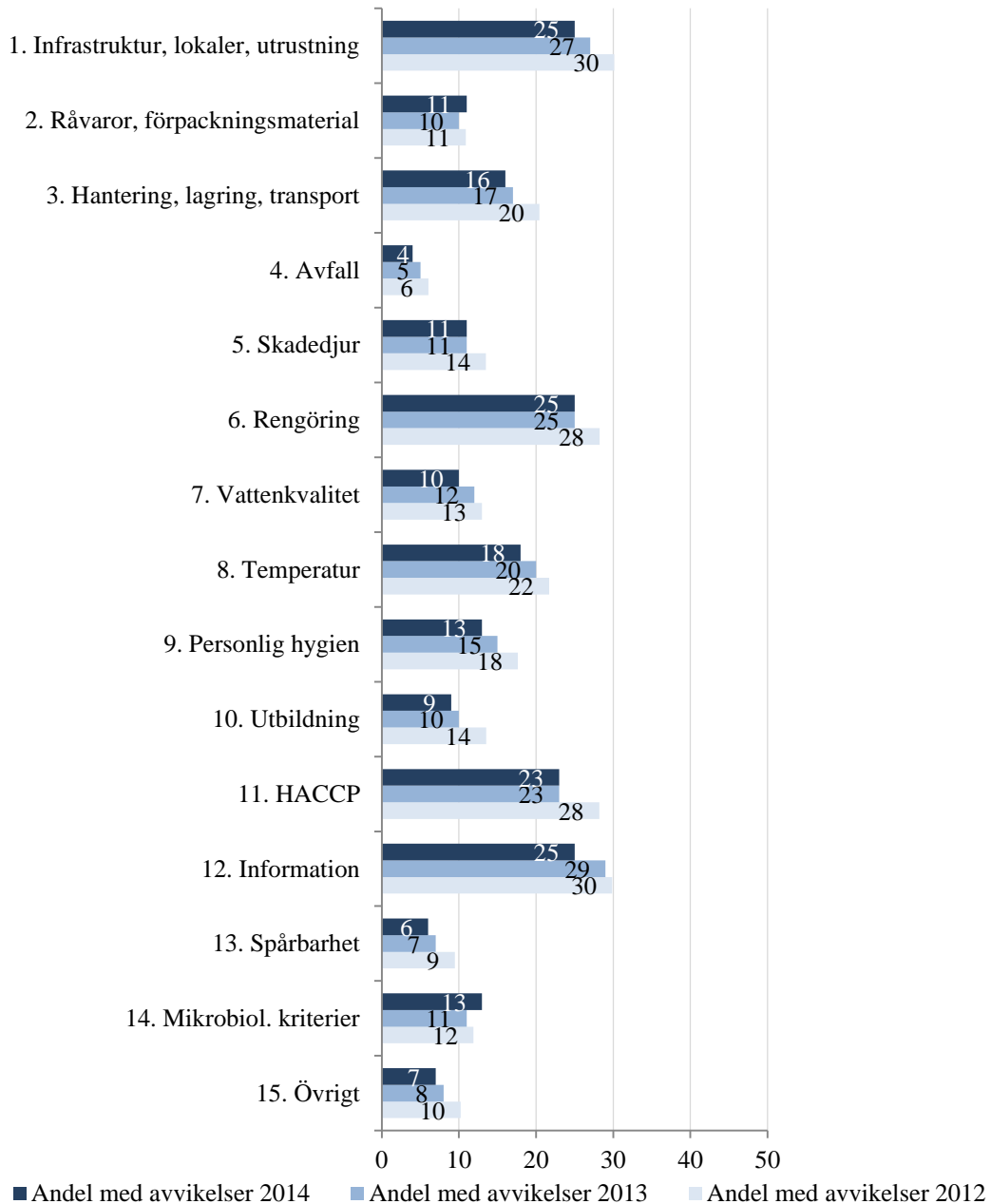
Av de anläggningar som kontrollerats så är det cirka 55 procent som haft en kontroll där någon avvikelse noterats. Trenden från 2012 är dock att andelen sjunker över tid. Detta beror troligen på en förändrad kontrollmetodik och ett förändrat arbetssätt hos myndigheterna, snarare än en bättre efterlevnad av lagstiftningen hos livsmedelsföretagen. Det förändrade arbetssättet kan vara att avvikelser nu sätts då det verkligen är bristande efterlevnad mot lagstiftningen.

Andel kontrollerade anläggningar med avvikelser (till vänster). Andel ej kontrollerade anläggningar (till höger). Siffran inne i staplarna anger antal. 2012-2014.

De kontrollområden där andelen avvikelser är högst är de som berör lokalernas utformning, rengöring och information, tätt följt av HACCP. Lokalernas utformning och rengöring var kontrollområden som också kontrollerats i ganska hög omfattning. Däremot var information och HACCP kontrollområden som kontrollerats i något mindre omfattning, men med hög andel avvikelser. Lägst andel avvikelser fanns i hantering av avfall.

Andel avvikelser per kontrollområde, 2012-2014, (totalt antal avvikelser var 2014 89 854 stycken, 2013 91 796 stycken och 2012 94 626 stycken), procent.

4.2.5 Beslut om åtgärder mot företag

Primärproduktion

Antalet rapporterade beslut som kontrollmyndigheterna tagit på grund av bristande efterlevnad var tre stycken under 2014, två förelägganden på grund av brister inom smittskydd, läkemedel och spårbarhet, samt ett förbud om utsläppande på marknaden på grund av brister inom läkemedel. Under 2013 var det fem beslut och under 2012 var det sju beslut.

Leden efter primärproduktionen

Under perioden 2012-2014 har antalet beslut som kontrollmyndigheterna fattat på grund av bristande efterlevnad minskat något. Den vanligaste åtgärden vid bristande efterlevnad var beslut om föreläggande och därefter att förbjuda utsläppande på marknaden.

Antal och typ av beslut om åtgärder vid bristande efterlevnad.

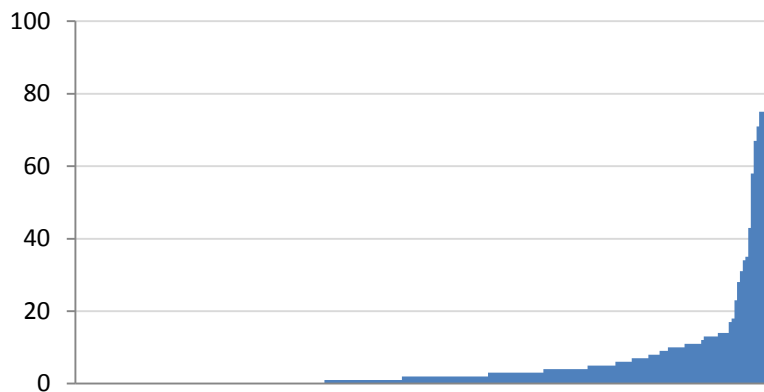
Åtgärd	Antal åtgärder 2014	Antal åtgärder 2013	Antal åtgärder 2012
Föreläggande	2 089	2 042	1 975
Förbjuda utsläppande på marknaden	292	626	553
Anmälan för åtal	85	75	75
Begränsa utsläppande på marknaden	39	52	60
Stänga delar av företaget under lämplig tidsperiod	31	45	41
Stänga företaget under lämplig tidsperiod	29	22	32
Tillfälligt avbryta driften under lämplig tidsperiod	14	10	10
Beordra att livsmedel destrueras	11	6	4
Ge tillstånd till att livsmedel används till andra ändamål			3
Beordra att livsmedel dras tillbaka från marknaden	3	1	2
Beordra att livsmedel återkallas	6	6	1
Förbjuda import/export		1	1
Åtgärder om sändningar från tredje land		1	1
Totalt	2 599	2 887	2 758

Totalt sett under 2014 ledde sex procent av de kontroller där någon avvikelse konstaterats till åtgärd, vilket visas i tabellen nedan. Sett över tidsperioden är denna andel relativt stabil.

Antal och andel kontroller som lett till åtgärd vid bristande efterlevnad, 2012-2014.

	2014	2013	2012
Totalt antal kontroller	89 477	85 217	77 347
Kontroller med avvikelse	42 118	42 656	41 073
Antal kontroller som lett till åtgärd	2 506	2 738	2 758
Andel åtgärder vid kontroller med avvikelse (%)	6	6	7

Om andelen åtgärder vid bristande efterlevnad fördelas per myndighet visas dock att andelen skiljer sig mycket åt mellan hur myndigheterna beslutar om åtgärd, se diagrammet nedan. Nästan 40 procent av myndigheterna har inte beslutat om någon åtgärd under 2014 medan cirka 5 procent av myndigheterna har fattat beslut om någon form av åtgärd i minst 20 procent av kontrollerna där en avvikelse konstaterats. Mönstret är likartat över perioden 2012-2014 och antyder att principen för hur beslut om åtgärd fattas skiljer sig åt mellan myndigheterna.

Andel kontroller med avvikelse som följts av en åtgärd, per myndighet, 2014, procent

I tabellen nedan redovisas vilken typ av åtgärd som är vanligast för några olika anläggningstyper. För storhushåll, som utgör nästan hälften av de kontrollerade anläggningarna, har tre procent fått beslut om åtgärd vid bristande efterlevnad. Andelen varierar något beroende på anläggningstyp, men totalt är andelen två procent. Detta är samma storleksordning som föregående år.

Antal och typ av beslut om åtgärder vid bristande efterlevnad för olika typer av anläggningar, samt hur stor andel av de kontrollerade anläggningarna som fått sådana beslut.

Typ av anläggning	Anmälan för åtal	Förbjuda utsläppande på marknaden	Föreläggande	Övriga beslut	Totalt antal beslut	Andel med beslut (%)
Distribution och lagerhållning	2	25	35	9	71	2
Handel	33	145	385	27	590	3
Huvudkontor	1	11	11	2	25	2
Industriell tillverkning	3	11	64	8	86	3
Mobil verksamhet	2	7	19		28	1
Produktion av animaliska livsmedel		5	68	3	76	4
Storhushåll	38	86	1 288	80	1 492	3
Tillsatser och processhjälpmedel			1		1	5
Vård och omsorg	6	2	217	4	229	1
Uppgift saknas om typ			1		1	0
Totalsumma	85	292	2 089	133	2 599	2

De vanligaste orsakerna till åtgärd var avvikelser vid kontroll av Information, infrastruktur, lokaler och utrustning, rengöring och temperatur. Se tabellen nedan.

Orsaker till åtgärd vid bristande efterlevnad, andel av kontrollområdena, under 2011-2014, procent.

Kontrollområde	Andel 2014	Andel 2013	Andel 2012	Andel 2011
1. Infrastruktur, lokaler, utrustning	13	13	14	16
2. Råvaror, förpackningsmaterial	5	4	2	3
3. Hantering, lagring, transport	9	8	8	8
4. Avfall	1	1	1	1
5. Skadedjur	4	4	5	4
6. Rengöring	14	12	13	13
7. Vattenkvalitet	1	1	1	1
8. Temperatur	13	13	14	9
9. Personlig hygien	6	7	7	6
10. Utbildning	4	5	6	6
11. HACCP	8	8	8	10
12. Information	16	19	14	12
13. Spårbarhet	3	2	1	1
14. Mikrobiol. kriterier	1		0	0
15. Övrigt	3	3	3	2
Saknas	0		1	8
Totalt	100	100	100	100

4.2.6 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Strategiska områden för framtida kontroll

De förtroendemätningar som Livsmedelsverket gjort 2011 och 2013 visade bland annat att det finns stora möjligheter till förbättringar för att övriga kontrollmyndigheter ska ha högt förtroende för att Livsmedelsverket leder, samordnar och stödjer livsmedelskontrollen. FVO har identifierat att det saknas ett bra verifieringssystem för att visa att kontrollen har effekt. Mot denna bakgrund påbörjade Livsmedelsverket under 2013 en samlad satsning på sju strategiska områden för framtidens livsmedelskontroll, vilken har fortsatt under 2014.

De strategiska områdena är:

- *Operativ kontrollledning där Livsmedelsverket särskilt stödjer de kontrollmyndigheter som har svårt att uppfylla lagstiftningens krav.*

Fyra kommuner har under 2014 granskats med anledning av svaga resultat, varav tre har förelagts att vidta åtgärder för att förbättra sin kontroll så att den uppfyller kraven i förordning (EG) nr 882/2004. Två av kommunerna har vidtagit tillfredsställande åtgärder och ärendet med den tredje kommunen pågår (kommunen har lämnat en åtgärdsplan).

- *Nationella mål, indikatorer och verifiering.*

Att myndigheterna vet vad som krävs för att uppnå de gemensamma nationella målen och hur man verifierar sin kontrollns effekt, är förutsättningar för att det ska kunna göras i praktiken. Måluppfyllelse och verifiering av effekt mäts främst via myndighetsrapporteringen. Resultat från revisioner av myndigheternas verksamhet används också i den sammantagna bedömningen av måluppfyllelse nationellt.

Livsmedelsverket publicerade i början av 2015 stödjande dokument som ska tydliggöra vad de nationella målen innebär och hur myndigheterna kan uppnå dem. Indikatorer finns för vissa av målen, medan mätning av andra måls uppfyllelse behöver göras på annat sätt än via myndighetsrapporteringen. Arbetet med indikatorer för de nationella målen fortsätter under 2015.

Ett stödjande dokument om hur myndigheter kan verifiera att deras kontroll har avsedd effekt publicerades i början av 2015.

- *System för långsiktig kompetensförsörjning.*

Arbetet med att utveckla kompetensen hos kontrollmyndigheterna har fortsatt under 2014 med ett delvis annat fokus. En webbaserad arena för all kontrollpersonal har sjuvänt, Utbildningsportalen, där på sikt Livsmedelsverkets alla utbildningar kommer att finnas tillgängliga i ett webbformat dygnet runt, kommer att medge ökade möjligheter för inspektörer att gå kurser och utbildningar när det passar. En ny typ av grundutbildning för inspektörer tas fram vilken har en bredare ansats än tidigare.

- *Förebyggande insatser till företagen för att underlätta för dem att göra rätt.*
Tillsammans med Tillväxtverket och företrädare för företag och kontrollmyndigheter har Livsmedelsverket tagit fram två broschyrer, dels en till kontrollmyndigheter om hur de kan arbeta med råd och information i kontrollen, dels en till företag om vad de kan förvänta sig när det gäller råd och information från sin kontrollmyndighet. Livsmedelsverket har därefter besökt både livsmedelsbranschen och livsmedelskontrollen och informerat om innehållet.
- *Utveckla virtuella och fysiska mötesplatser för en bättre dialog med berörda parter.*
Inom området genomfördes ett varumärkesarbete och en kommunikationsstrategi utvecklades. Strategin pekade ut inspektörer och kontrollanter, chefer med ansvar för livsmedelskontroll och revisorer som primära målgrupper för kommunikation inom livsmedelskontrollen. Arbetet resulterade i anordnande av en nationell kontrollkonferens och ett nyhetsbrev till kontrollen.
- *Strategi för att gradvis förbättra länsstyrelsernas kontroll*
Satsningen är flerårig och syftar till att förbättra livsmedelskontrollen i primärproduktionen. Inom ramen för arbete har en flerårig strategisk plan för utveckling av kontrollen i primärproduktionen tagits fram. Livsmedelsverket och Jordbruksverket har hållit två gemensamma myndighetsdagar för länsstyrelsernas nätverk för veterinära och livsmedelsfrågor (28-nätverket). Exempel på programpunkter har varit resultat från kontrollen i primärproduktionen, hur länsstyrelserna kan bidra till att åtgärda FVO-rekommendationer, vidareutveckling av den nationella kontrollplanen som planeringsverktyg och hur länsstyrelserna kan samverka för att uppnå en effektiv kontroll.
- *Förebygga och åtgärda FVO-rekommendationer.*
En FVO-funktion gemensam för Livsmedelsverket och Jordbruksverket har skapats och en gemensam rutin för funktionen har tagits fram. FVO-funktionen är navet för arbetet med FVO-revisionerna vid myndigheterna. FVO-funktionerna vid de båda myndigheterna har ett nära samarbete och erfarenhetsutbyte. Funktionen sprider kunskap och information till andra myndigheter. Därför tog Livsmedelsverket under 2014 fram en kommunikationsplan för FVO-arbetet. FVO-funktionens rutin omfattar planering, genomförande och efterarbete kring FVO-revisionerna. Rutinen är framtagen för att nå bästa möjliga resultat vid revisionerna. Det handlar till exempel om att involvera regionala och lokala kontrollmyndigheter mer i det förebyggande arbetet men också i efterarbetet. Det ingår även att åtgärder med anledning av rekommendationer från revisionerna ska införlivas tydligare i förbättringsarbetet vid myndigheterna. Under hösten 2014 arrangerade Livsmedelsverket en nordisk rundabordsdiskussion om FVO/ESA-revisioner med stöd från Nordiska Ministerrådet.

Kurser

Slutredovisning av regeringsuppdrag

I regleringsbrevet för 2011 fick Livsmedelsverket i uppdrag att under perioden 2011–2014 utveckla kompetensen i den offentliga livsmedelskontrollen i syfte att skapa en bättre kontroll till nytta för företag och konsumenter. En rad insatser har gjorts under perioden, bland annat utbildningar riktade till olika kategorier av personal och politiker på kontrollmyndigheterna. Sammanlagt har nio olika utbildningar tagits fram, och genomförts vid totalt 58 kurstillfällen med 2 883 fyllda platser. Nästan alla Sveriges cirka 300 kontrollmyndigheter har deltagit i en eller flera utbildningar. Personal från cirka 95 procent av de lokala myndigheterna (kommuner) har deltagit. Motsvarande siffra för landets länsstyrelser är närmare 90procent. Även personal från Livsmedelsverket, Jordbruksverket, Generalläkaren och privata kontrollorgan har gått utbildningar.

Centrala delar i utvecklingen av livsmedelskontrollen har varit verksamhetsstyrning, riskbaserad kontroll, flexibilitet, metodiskt arbetssätt, bemötande och dialog samt samarbete.

För att rätt kontroll ska utföras och för att kontrollverksamheter ska uppfylla lagstiftningens krav behövs verksamhetsstyrning. Detta är myndigheternas lednings ansvar. Begreppet inrymmer att planera, organisera, leda och styra, följa upp, analysera och utveckla. Viktiga delar som behandlats är gemensam syn på uppdraget livsmedelskontroll, kompetensförsörjning, finansiering och verifiering av kontrollens effekt.

Kontrollen ska vara riskbaserad. Det innebär bland annat att kontrollen i såväl sin planering som i sitt genomförande behöver göra underbyggda prioriteringar så att kontrollen fokuserar på det som har störst betydelse. Hur detta kan göras har ingått i olika insatser riktade mot både chefer och kontrollerande personal.

Lagstiftningen är i flera delar målstyrd och bygger på flexibilitet som ger företagen en möjlighet att välja tillvägagångssätt för att nå målet säkra livsmedel. Att förstå och kunna hantera flexibiliteten är viktig för att kontrollen ska vara så smidig som möjlig, utan att åsidosätta kravet på säkra livsmedel. Vad flexibiliteten innebär för kontrollen har därför varit ett ämne som återkommit i alla utbildningar.

Utgångspunkten för metodiskt arbetssätt är fullständig kontrollprocess. Metodiskt arbetssätt väver ihop riskbaserad kontroll, flexibilitet, rättsäkerhet och kontroll som har avsedd effekt. Områden som särskilt lyfts fram är kontroll med avseende på redlighet och livsmedelsbrott, kontroll med avseende på allergena och kemiska faror samt juridisk metod.

Förhållningssättet till företagen med ett professionellt bemötande och en bra dialog som verktyg för effektiv kontroll har en central plats i utvecklingen av kontrollen. Denna del har handlat om att tydliggöra inspektörernas roll som samtalsledare och ge kunskap och verktyg för professionella samtal.

Behovet av samarbete mellan myndigheter har lyfts fram, och hur samarbetet kan utvecklas har behandlats. Flertalet insatser har också inneburit möten inom kontrollen över organisationsgränser och funktioner. Detta i syfte att skapa kanaler och kontakter som underlättar samarbete och samverkan.

Livsmedelsverkets kurser 2014, 2013 och 2012.

	2014	2013	2012
Antal utbildningar	9	8	7
Antal utbildningstillfällen	30	20	13
Antal utbildningsdeltagare	1 301	693	479

Kursutvärderingarna visar att merparten av deltagarna uppskattar kurserna och bedömer att de har nytta av kursinnehållet i sitt arbete.

Informationsförordningen

Vid tio tillfällen under 2014 hölls seminariedag i syfte att ge kontrollpersonal en övergripande orientering i hur informationsförordning (EG) nr 1169/2011 ska tillämpas och på vad sätt reglerna skiljer sig från tidigare motsvarande lagstiftning.

Organisation	Antal
Kommun	516 personer från 161 KM ¹³
Länsstyrelse	2 personer från 2 KM
Livsmedelsverket	46 personer
Generalläkaren	1
Summa	565

Metodiskt arbetssätt för riskbaserad kontroll

Tvådagarskurs för personer som arbetar operativt med livsmedelskontroll. Metodiskt arbetssätt i kontrollprocessen med fokus på risk, rättssäkerhet och effekt. Sex kurs-tillfällen genomfördes under 2014.

Organisation	Antal
Kommun	227 personer från 114 KM
Länsstyrelse	6 personer från 4 KM
Livsmedelsverket	45 personer
Kontrollorgan	2 personer
Summa	280

¹³ KM = kontrollmyndigheter. När det gäller "kommun" kan kontrollmyndighet avse enskild kommun eller samverkan mellan kommuner (förbund eller liknande).

Kontroll av dricksvattenanläggningar

Regionala endagseminarier, två tillfällen under 2014. Denna utbildningsåtgärd kommer att fortsätta under 2015.

Organisation	Antal
Kommun	83 personer från 60 KM
Länsstyrelse	7
Livsmedelsverket	6
Övriga	2
Summa	98

Kontrollutbildning Storhushåll

Tvådagarskurs som syftade till att ge insikt om branschens struktur och utvecklad färdighet att identifiera faror (mikrobiologiska, allergena och andra) och utföra en riskbaserad kontroll på olika typer av storhushåll. Två tillfällen genomfördes under 2014.

Organisation	Antal
Kommun	89 personer från 59 KM
Livsmedelsverket	1
Summa	90

Professionella samtal

Tvådagarsutbildning om bemötande, dialog och rollen som samtalsledare. Målgruppen var främst de som arbetar operativt med livsmedelskontroll. Fyra kurstillfällen genomfördes under 2014.

Organisation	Antal
Kommun	40 personer från 27 KM
Länsstyrelse	6 personer från 3 KM
Livsmedelsverket	41
Summa	87

Chefskurs

Endagskurs, i första hand riktad till chefer och annan personal med ansvar för uppföljning av livsmedelskontroll inom kommun, länsstyrelser eller Livsmedelsverket. Särskild fokus på uppföljning och verifiering av kontrollens effekt utifrån lagstiftningens krav på effektiv kontroll. Tre kurstillfällen under 2014.

Organisation	Antal
Kommun	53 personer från 44 KM
Länsstyrelse	6 personer från 5 KM
Summa	59

Sanktioner i livsmedelslagstiftningen

Denna kurs omfattar en dag. Fokus är på administrativa sanktioner i livsmedelslagstiftningen, men också straffrättsliga sanktioner berörs. Ett kurstillfälle under 2014.

Organisation	Antal
Kommun	50 personer från 34 KM
Livsmedelsverket	6 personer
Summa	56

Dricksvattenreglerna

Informationsdag med grundläggande utbildning om regler för beredning och distribution av dricksvatten. Ett tillfälle under 2014.

Organisation	Antal
Kommun	35 personer från 27 KM
Länsstyrelse	1
Generalläkaren	1
Övriga	13
Summa	50

Export av livsmedel

Endagskurs om lagstiftning rörande export, samt praktiska råd vid kontroll. Ett tillfälle genomfördes under 2014.

Organisation	Antal
Livsmedelsverket	16
Summa	16

Primärproduktionskurser

Livsmedelsverket arrangerade inga egna kurser under 2014 men var inbjuden som föreläsare vid en heldagsutbildning om kontroll av de krav i livsmedelslagstiftningen som utgör tvärvillkor.

BTSF-kurser

Livsmedelsverket är nationell kontaktpunkt för Better Training for Safer Food (BTSF) och ansvarig för anmälan till utbildning av kontrollpersonal från samtliga berörda kontrollmyndigheter i Sverige.

Totalt har 162 personer från flera olika kontrollmyndigheter och kontrollorgan deltagit i 39 BTSF-kurser under 2014. Medarbetare från både centrala, regionala och lokala kontrollmyndigheter har deltagit i de olika kurserna.

Lista över de kurser Sverige deltagit i under 2014.

Animal By-Products
Animal Identification, Registration and Traceability
Animal Welfare - pig production
Animal welfare - poultry production
Animal welfare at the time of killing for disease control
Animal welfare during transport
Border Inspection Posts
Contingency Planning (mul- o klövsjuka)
Contingency Planning and Animal Disease Control (svinfla)
Controls on Contaminants in Feed and Food
Controls on Residues of Veterinary Medicinal Products in food of animal origin
E-learning - djurskydd slakt
E-learning - RASFF
E-learning, FCM Module
Feed hygiene HACCP - EU Hygiene Rules HACCP auditing
Feed Law
Food Additives, Enzymes and Flavourings
Food Audit, Course A - Setting-up and implementing an audit system
Food Audit, Course B - Conducting an Audit
Food Composition and Information
Food Hygiene and Flexibility
Food Hygiene at Primary Production - C3-S1 Plants
Food Hygiene at Primary Production - domestic land animals
Food-borne outbreaks investigation
HACCP Principles and Audit Techniques
Import Controls On Certain Feed And Food Of Non-Animal Origin, FNAO
Mikrobiologiska kriterier
Movements of dogs and cats
NIT, E-commerce of food
NIT, New investigation techniques helping to detect FRAUD in the food sector
Official supervision as regards semen, ova and embryos
Plant Health Controls - EU internal controls required by EU emergency decisions (non-forestry)
Plant Health Risks
Quality Schemes - Organic farming
Quality schemes PDO/PGI/TSG skyddade beteckningar
RASFF
Risk Assessment - Chemical Risk Assessment
Traces
Transmissible Spongiform Encephalopathies

Vägledning och kontrollhandböcker

Livsmedelsverkets har två viktiga verktyg för likvärdig kontroll i Sverige, vägledning och kontrollhandböcker. Under 2014 har följande dokument färdigställts eller uppdaterats:

- Vägledning dricksvatten
- Vägledning Godkännande och registrering av livsmedelsanläggningar
- Vägledning till Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1831/2003 om livsmedelstillsatser
- Vägledning Åtgärder vid bristande efterlevnad av livsmedelslagstiftningen (tidigare Vägledning Sanktioner)
- Kontrollhandbok Provtagning i offentlig kontroll
- Kontrollhandbok Listeria

Webbplatsen Livstecknet och telefonsvar

Webbplatsen Livstecknet är Livsmedelsverkets mötesplats för kontrollmyndigheterna på central, regional och lokal nivå inom livsmedelskontrollen. Det är en kanal för informationsutbyte och samverkan. Där publiceras kvartalsbrev riktade framför allt till beslutsfattare. På Livstecknet finns också blanketter och webbformulär för rapportering av myndighetsuppgifter och där finns arbetsrum. Webbplatsen har också ett forum för frågor och svar där kontrollmyndigheterna kan ställa frågor till Livsmedelsverket och till kollegor runt om i landet och även föra diskussioner om olika frågeställningar. Frågorna och svaren i Forum finns sparade och är sökbara och används också av livsmedelsinspektörerna för att söka svar på frågor. Det är ett led i vår strävan att minska envägskommunikation och i stället se till nytta för många och därmed också verka för en effektiv och likvärdig livsmedelskontroll.

413 (457) frågor har under året besvarats via Forum på Livstecknet. Dessa frågor har totalt lästs över 70 000 (60 000) gånger (siffrorna inom parentes gäller 2013). Flest frågor rör märkning och information 44 procent, allmänna kontrollfrågor 22 procent och registrering, godkännande, riskklassning och avgifter 16 procent. Ytterligare frågor har besvarats i Livstecknets arbetsrum och via e-post direkt till Livsmedelsverkets handläggare.

1 247 (1 556) telefonsamtal från kontrollmyndigheter har registrerats, 246 (129) från livsmedelsföretag och 174 (328) från övriga såsom media, privatpersoner, konsulter. Tidsåtgången för att besvara telefonfrågorna var 352 timmar (473 timmar) vilket motsvarar cirka 20 procent av en tjänst (siffrorna inom parentes gäller 2013).

De vanligaste förekommande telefonfrågorna rör dricksvatten 29 procent, märkning och information 13 procent och RASFF 8 procent. Det kan noteras att under året har cirka 30 procent av frågorna inom dricksvattenområdet gällt perfluorerade alkylsyror (PFAA). Dessa frågor är en följd av den enkät till landets lokala kontrollmyndigheter om dricksvattnets påverkan av PFAA i brandskum som Livsmedelsverket har genomfört under året.

Länsmöten och andra mötesplatser som Livsmedelsverket har med kontrollen

Normalt så deltar Livsmedelsverket i länsmöten två gånger om året. Under 2014 gjordes dock en omfördelning och prioritering av arbetet som medförde att verket endast deltog i vårens möten. Anledningen till att Livsmedelsverkets personal inte kunde vara med på höstterminens träffar var att arbetet med att ta fram vägledningar och kontrollhandböcker prioriterades. Arbete med att förändra bland annat vägledningen om godkännande och registrering av livsmedelsanläggningar samt att ta fram ny vägledning till informationsförordningen (förordning (EU) nr 1169/2011) tog mycket kraft.

Trots detta så deltog verket i 19 länsmöten i vilka 21 län träffades. Några län har möten tillsammans. Vid dessa träffar har information om tolkning av målstyrda regler, informationsförordningen (förordning (EU) nr 1169/2011), resultaten från revisioner 2012, övergången av 853-anläggningar samt hur rådgivning inom kontrollen spridits till mötesdeltagarna.

Vid länsmötena deltar representanter från länsstyrelserna samt inspektörer från de lokala kontrollmyndigheterna inom länet. Mötena är ofta mycket välbesökta. Förutom det material som Livsmedelsverket för med sig så diskuteras aktuella kontrollfrågor. Vid dessa möten träffar verket nästan uteslutande den utförande delen av kontrollen, det vill säga inspektörerna. Beslutsfattare inom kontrollen deltar mycket sällan. Detta innebär att de frågor som tas upp för diskussion många gånger är av mycket praktisk karaktär, ofta med lokal anknytning. Verket har stor möjlighet att påverka och styra kontrollen genom dessa träffar.

Utöver detta medverkar Livsmedelsverket i en rad andra fora, bland annat i nätverket för veterinära och livsmedelsfrågor för länsstyrelserna, Livsamverkan (bestående av tolv stora och medelstora kommuner) samt storstadsgruppen (Stockholm, Göteborg, Malmö).

Nordisk kontrollkonferens

Livsmedelsverket var 2014 inte bara medarrangör av den årliga nordiska tillsynskonferensen. Sverige var värdland och verket ansvarade därför i hög grad för arrangemang och praktiskt genomförande. Cirka 260 personer från livsmedelstillsynen i Norden samlades i Gävle under temat "Husk – fusk och snusk".

Konferensens mål var bland annat att på nordisk gemensam basis diskutera

1. hur livsmedelstillsynen i högre grad kan upptäcka och förhindra vilseledande och bedrägliga förfaranden i livsmedelskedjan, samt
2. hur tillsyn bör bedrivas på tillfälliga evenemang med mat för många med avseende på säkra livsmedel.

Konferensen gav möjlighet för deltagare att få internationell input med viktig information från FVO och Food Standards Agency i UK. Rejseholdet i Danmark delade med sig av viktiga erfarenheter efter att i flera år har jobbat med att utveckla kontroll av fusk.

Ett viktigt inslag i de nordiska tillsynskonferenserna är ledarskapsseminarier. Temat i år var verksamhetsstyrning och verifiering. Danmark förevisade delar av sitt styrsystem som baseras på Lean. Verktygen syftar till att styra så att man gör rätt saker och har en effektiv måluppfyllelse med minsta möjliga styrinsats. Finland fokuserade på frågan om verifiering av kontroll och av kontrollens effekter.

Deltagarna fick också många exempel på projekt och arbetssätt från de nordiska länderna. Under konferensen gavs utrymme för att skapa kollegiala kontakter och erfarenhetsutbyte.

Av genomförd evaluering framgår att deltagarna var mycket nöjda, och att konferensen motsvarade, och i många fall överträffade, förväntningarna. Det gäller såväl val av tema som genomförandet.

Under 2014 har Livsmedelsverket såsom medlem i planeringsgruppen utarbetat och planlagt den nordiska tillsynskonferens som genomförs 2015 på Island.

Stärkt samarbete mellan Livsmedelsverket, Jordbruksverket och Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA).

Generaldirektörerna vid de tre myndigheterna har ett samarbete i syfte att tillsammans förbättra arbetet för hållbar livsmedelsproduktion på fyra områden: Samordnad och effektiv kontroll; Stärkt krisberedskap; Snabbare åtgärder av EU:s synpunkter på den svenska kontrollen; Effektivare uppföljning av djur- och livsmedelskontrollen.

Sedan 2006 finns en samordningsfunktion med syfte att arbeta med strategisk utveckling av kontroll och beredskap i hela livsmedelskedjan. Funktionen ansvarar bland annat för framtagande och uppdatering av Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan. För att stärka det strategiska utvecklingsarbetet gjordes en översyn av funktionens syfte, uppdrag och organisation. Från 2015 har gruppen bytt namn till Strategisk grupp för livsmedelskedjan. I gruppen ingår, förutom Livsmedelsverket, Jordbruksverket och SVA samt även representanter för kommunerna och länsstyrelserna. Gruppen får sitt uppdrag av generaldirektörerna.

Samarbete mellan länsstyrelser

Det finns ett antal nätverk mellan länsstyrelserna, inom olika verksamhetsområden, som syftar till att samordna och likrikta bedömningar och arbetssätt, utbyta erfarenheter samt att inringa problemområden. Bland dessa kan nämnas nätverket för djurskydd och veterinära frågor (även kallat 28-nätverket) där cheferna för huvuddelen av de frågor som berör livsmedelskedjan är representerade. Inom 28-nätverket finns referensgrupper som arbetar med de olika sakområdena som ingår i länsstyrelsernas ansvarsområden; djurskydd, livsmedel och foder, smittskydd och animaliska biprodukter (ABP), djurhälsopersonal och veterinära frågor, FVO-revisioner samt en grupp som hanterar övergripande frågor. Det finns även ett samarbetsprojekt, ”PRIMÖR”, som har tagit fram ett länsstyrelsegemensamt datasystem för registrering, riskuttag och rapportering av resultat från livsmedelskontrollen i primärproduktionen. Systemet driftsattes 2014 och projektet har också under året utbildat cirka 60 personer i det nya systemet.

Kommunal samverkan

Möjligheter till samverkan mellan kommuner i myndighetsfrågor regleras bland annat i Kommunallagen och Livsmedelslagen. Samarbetet kan ske på flera olika sätt. En kommun får till exempel träffa avtal med en annan kommun om att kontrolluppgifter som kommunen har enligt livsmedelslagen ska skötas helt eller delvis av den andra kommunen. För närvarande har 66 kommuner gått samman i gemensamma organisationer där livsmedelskontrollen ingår som en del. De flesta av dessa organisationer omfattar två kommuner, men även gemensamma organisationer om tre, fyra och fem kommuner förekommer.

Stöd för kostnadstäckning hos kommunerna

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) arbetar med att hjälpa kommunerna till bra förutsättningar för kostnadstäckning (finansiering) av kontrollen. SKL stöder kommunerna genom att arbeta fram vägledningar, utveckla mallar och hålla konferenser inom taxor och planering. Enkät om finansiering och taxor skickas med jämna mellanrum ut till kommunerna. Den senaste gick ut 2014. Med enkätsvaren som grund kan jämförelser ske enklare och ge bättre förutsättningar för att visa kommunerna hur de kan finansiera sin kontroll och öka kostnadstäckningen. SKL arbetar också med att ta fram en ny och enklare modell för framräkning av taxorna.

Rådgivning till företag

Livsmedelsverket ska utöva rådgivning till livsmedelsföretag om tillämpning av livsmedelslagstiftningen och regelverket om geografiska ursprungsbe-teckningar. Fyra verktyg används för rådgivning till livsmedelsföretagare:

Information: Omfattande information riktad till företag finns på verkets webbplats. Två nya broschyrer publicerades under 2014 – en om märkning av färdigförpackade livsmedel och en om skyddade beteckningar. Ett nyhetsbrev går ut till livsmedelsföretagare en gång i kvartalet. I december 2014 var antalet prenumeranter 3400.

Medverkan i möten med företag och branschorganisationer: Utöver den årliga informationsträff för livsmedelsföretagare och konsumentorganisationer som hölls i januari bjöd Livsmedelsverket in till en särskild informationsträff om informationsförordningen. Seminariet filmades och gjordes tillgängligt för alla på Livsmedelsverkets webbplats.

Stöd till branschen i att utveckla branschriktlinjer: Nio nationella branschriktlinjer har blivit slutbedömda av Livsmedelsverket under 2014. Alla bedömda nationella branschriktlinjer publiceras på Livsmedelsverkets webbplats.

Stöd till livsmedelsföretagare via verkets upplysningstjänst: Under 2014 har upplysningen besvarat cirka 9000 företagsrelaterade frågor via telefon och e-post.

Arbete med att förtydliga vilka skyldigheter landets kontrollmyndigheter har när det gäller att ge råd till livsmedelsföretagare påbörjades under 2013. Materialet färdigställdes under våren 2014. Materialet vänder sig dels till kontrollen och dels till företagen. Arbetet har skett i samarbete med Tillväxtverket.

Lagstiftning

Under 2014 har Livsmedelsverket beslutat 25 föreskrifter. Av dessa är två stycken (LIVSFS 2014:2, och LIVSFS 2014:20) genomföranden av EU-direktiv.

Informationsförordningen och informationsföreskrifterna med mera

Innan förordning (EU) nr 1169/2011 (den så kallade informationsförordningen) började tillämpas den 13 december 2014 har verket antagit kompletterande föreskrifter om livsmedelsinformation (LIVSFS 2014:4) samt därtill hörande ändringar i en rad föreskrifter (LIVSFS 2014-5-19 och 21).

Modersmjölksersättning

Anpassning till gällande EU-lagstiftning.

Regler om utförsel av vissa fiskarter från Östersjön

LIVSFS 2014:22 har genomförts i syfte att tydliggöra vad som gäller vid utförsel av vissa fiskarter från Östersjön som i normalfallet omfattas av restriktioner.

Livsmedelshygien

Det beslutades om lättnad i de nationella salmonellakraven.

Granskning av branschens kvalitetssäkringssystem inom primärproduktionen

Granskning av kvalitets säkerhetssystem (KSS) i primärproduktionen sker för att bedöma i vilken utsträckning användningen av KSS inom olika branscher bidrar till att målen med lagstiftningen uppnås. Syftet är i första hand att ge underlag till länsstyrelsernas prioritering av offentlig kontroll i primärproduktionen. Granskningen är även viktig i och med att KSS motiverar den låga offentliga kontrollfrekvensen i primärproduktionen i Sverige.

Livsmedelsverket granskade under 2014 ett KSS om spannmål med avseende på livsmedel. Tillämpningen av granskat KSS förefaller fungera bra som underlag till kontrollmyndigheten när den bedömer behov av offentlig kontroll i primärproduktionen. Granskningen uppmärksammade att det tydligt bör framgå vilka delar av odlarens produktion som omfattas av systemet (KSS:et). Erfarenhet inom sakområdet hos de revisorer som kontrollerar att de certifierade odlarna uppfyller systemets regler är mycket viktig. Liksom föregående år uppmärksammades värdet av att få till ett informationsutbyte om eventuella problem hos enskilda odlare mellan certifieringsorgan och kontrollmyndighet.

Kontrollavdelningen vid Livsmedelsverket

Systemstödet (e-Lvis) har fortsatt att utvecklas. Under 2014 har fler företag successivt erbjudits tillgång till "Mina sidor".

Samtliga anställda vid Kontrollavdelningen har nu tillgång till och möjlighet att arbeta i systemet. För alla medarbetare som arbetar med kontroller i en eller annan form ger systemstödet ett förenklat sätt att arbeta med mindre administration och mer tid för kontrollarbete. För verksamhetens chefer förbättras möjligheterna att planera och följa upp både kontroller och bemanning i kärnverksamheterna. Uppgifter från verksamheten kan enkelt sammanställas och rapporteras vidare. För livsmedelsföretagens del kommer

systemstödet att innebära en bättre dialog med Livsmedelsverket. Via verktyget ” Mina sidor” kommer företagen snabbt och effektivt kunna sköta sina ärenden med Livsmedelsverket efter företagarens egna förutsättningar.

Processgruppen för kontroll av livsmedelsföretagare har under 2014 genomfört ett kontrollprojekt för artverifiering av fisk och kontroll av vikt vid glasering av fisk. Processgruppen har arbetat med att utveckla metoder för bättre redlighetskontroll i syfte att upptäcka fusk och tagit fram en handledning för ABP-kontroll.

Processgruppen för kontroller vid slakt har under 2014 i samarbete med Sveriges Lantbruksuniversitet och Jordbruksverket, deltagit i framtagande och genomförande av utbildningar i djurskydd för Kontrollavdelningens medarbetare. Processgruppen har även genomfört supervision vid Kontrollavdelningen av den okulära köttbesiktningen vid svinslakt. Processgruppen genomför en vetenskaplig studie där särskilt utbildade officiella assistenter får fatta beslut om otjänligförklaring av kött under överinseende av officiell veterinär.

Processgruppen genomför också en kartläggning av Yersinia i slakt. En förenklad inventering har påbörjats och ett pilotprojekt har genomförts. Resultatet kommer att användas som underlag för ett större projekt för prioriterade smittskyddsåtgärder.

Under 2014 arbetade processgruppen för kvalitetsutveckling med att uppdatera och förbättra arbetssätt och instruktion för hur supervision ska genomföras på Kontrollavdelningen. Processgruppen har också genomfört supervision på Kontrollavdelningen av djurskyddskontroller och påbörjat arbete med supervisionsprojekt om kontrollen har effekt.

Processgruppen epizooti har genomfört fyra epizootiövningar vid enheterna för Västra Götaland, Östra Götaland, Södra Götaland och norra och mellersta Sverige. Under året har en ny övning tagits fram för att särskilt genomföras vid fjäderfäslakterier. Syftet med dessa övningar är att berörd personal och företagen ska stå bättre rustade inför ett eventuellt epizootiutbrott.

Kontrollansvaret för anläggningar som producerar animaliska livsmedel ändras

I maj 2013 tog regeringen beslut om att Livsmedelsverket tar över kontrollen av anläggningar som är godkända enligt förordning (EG) nr 853/2004 och som tidigare kontrollerats av lokala kontrollmyndigheter. Det gäller till exempel charktillverkare, mejerier och fiskerianläggningar. I Göteborgs stad och Stockholms stad kommer kommunen även i fortsättningen att ansvara för kontrollen.

Mer likvärdig kontroll i landet är ett av syftena med beslutet. Beslutet trädde i kraft 1 januari 2014. I september 2015 kommer Livsmedelsverket att rapportera till regeringen vilka effekter och konsekvenser på företag, lokala kontrollmyndigheter och Livsmedelsverket som överföringen av kontrollansvaret har medfört.

RASFF (Rapid Alert System for Food and Feed)

Under året notifierade (anmälde till) Livsmedelsverket kommissionen om hälsofarliga livsmedel i Sverige vid cirka 40 tillfällen. Detta är något färre än året innan. Under året hanterades 141 ärenden som berörde Sverige avseende RASFF om olika typer av livsmedel, se tabell nedan.

Notifierade livsmedel och hanterade ärenden.

	2014	2013	2012	2011
Notifierade livsmedel till Kommissonen	Ca 40	Ca 65	Knappt 70	Ca 50
Hanterade ärenden	141	163	136	134

De RASFF-meddelanden som Sverige initierade föranleddes av salmonellafynd i kött (12 st), salmonellafynd i rucola och lökpulver (2 st), odeklarerade allergener (1 st), otillåtna substanser i kosttillskott (7 st), otillåtna tillsatser (6 st), bekämpningsmedel (4 st), främmande föremål (1 st), norovirus i hallon och ostron (2 st), PAH (1 st) och avvisande vid gränskontrollen (4 st).

SRSA (sektorsövergripande risk- och sårbarhetsanalys av livsmedelskedjan)

Myndigheternas risk- och sårbarhetsanalyser (RSA) är utgångspunkten för deras beredskapsplanering. Analyserna avgränsas i enlighet med myndigheternas ansvarsområden, trots att dessa i många fall överlappar. Livsmedelskedjan är ett tydligt exempel, där Jordbruksverket, Statens veterinärmedicinska anstalt, Livsmedelsverket, länsstyrelser och kommuner har beredskapsansvar, men där risk- och sårbarhetsanalyserna görs oberoende av varandra. Det innebär en osäkerhet om enskilda och gemensamma beredskapsbehov och prioriteringar, varför det är önskvärt med större systematik på området.

För att åtgärda problemen initierades det MSB-finansierade projektet ”Sektorsövergripande risk- och sårbarhetsanalys av livsmedelskedjan (SRSA)”. Projektet har som mål att genomföra en RSA för livsmedelskedjan genom att bredda och fördjupa frågor och problemställningar, och genom att ta fram verktyg för att samla in och integrera data och information som stödjer gemensamma risk- och sårbarhetsbedömningar i livsmedelssektorn. Detta sker genom samverkan mellan de ingående myndigheterna, men även med företag och branschorganisationer. Syftet är att stärka såväl aktörernas som samhällets krisberedskap.

2014 var SRSA-projektets sista år och under året fördjupades samarbetet med systemmyndigheterna SVA och Jordbruksverket. Tillsammans genomfördes workshopar om sektorns krishanteringsförmåga, där även deltagare från andra privat och offentliga aktörer deltog. Inom samarbetet utvecklades även metoder för att genomföra sektorsövergripande risk- och sårbarhetsanalyser vilka redovisas i slutrapporten *SRSA: sektorsövergripande risk och sårbarhetsanalys - En metodutveckling med utgångspunkt i livsmedelskedjan*.

Allergener – samarbete vid registrering och utredning av oväntade allergiska reaktioner

Allergener är ämnen som orsakar allergi eller annan överkänslighet. Korrekt märkning av allergener är mycket viktigt för att allergiker och andra överkänsliga ska kunna undvika det de inte tål. Livsmedelsverket utreder oväntade allergiska reaktioner mot mat i samarbete med sjukvården, personal i skolor eller livsmedelsinspektörer. Livsmedel som misstänks ha framkallat en allergisk reaktion analyseras för det allergen som den reagerande personen är allergisk mot. Berörd livsmedelsinspektör kontaktas om ett allergen påvisas i ett livsmedel där allergenet inte deklarerats i märkningen.

Under 2014 har 22 ärenden inkommit till Livsmedelsverket gällande odeklarerade allergener. Allergenerna mjölk, ägg och gluten har påvisats odeklarerade i livsmedel. Såväl felmärkning som kontamination var orsak till att livsmedlen innehöll odeklarerat allergen. De allergiska reaktionerna yttrade sig som alltifrån magont och hudutslag till andnöd och allergisk chock vilket krävde sjukhusvård.

Utdrag ur registret har presentats för livsmedelsinspektörer på kursen ”Metodiskt arbetsätt för riskbaserad kontroll” som har hållits vid fyra tillfällen under 2014 (se ovan under avsnittet om kurser).

Uttagwebb – myndighetsrapportering

Alla kontrollmyndigheter rapporterar årligen in uppgifter till Livsmedelsverket. Det handlar om uppgifter om myndigheten, registrerade/godkända livsmedelsanläggningar och de kontroller som utförts under året. Under 2014 lanserades en uttagwebb, där alla kontrollmyndigheter har tillgång till samtliga myndigheters inrapporterade uppgifter. Detta är något som efterfrågats under många år och som myndigheterna kan ha nytta av till exempel för att planera och följa upp sin kontroll. Det kan även användas för att myndigheter ska kunna jämföra sig med andra.

4.3 Kontroll av dricksvatten

4.3.1 Beskrivning av kontrollområdet

Definitionen av dricksvatten enligt artikel 2 i förordning (EG) nr 178/2002 säger att livsmedel inbegriper vatten från och med den punkt där värdena skall iakttas enligt artikel 6 i direktiv 98/83/EG om kvaliteten på dricksvatten, det vill säga vid tappkranen hos användarna. Genom den svenska livsmedelslagen har tillämpningen för livsmedelsområdet utvidgats till att avse även dricksvatten. Enligt 3 § livsmedelslagen, jämföras dricksvatten med livsmedel, från och med den punkt där det tas in i vattenverken till den punkt där värdena ska iakttas enligt artikel 6 i dricksvattendirektivet, det vill säga från vattenverk till tappkran hos användare.

Livsmedelsverket samordnar kontrollen av dricksvatten på nationell nivå, vilket bland annat innebär att vägleda och informera. Livsmedelsverkets föreskrifter (SLVFS 2001:30) om dricksvatten gäller hanteringen av och kvaliteten på dricksvatten och omfattar vattenverk som försörjer 50 personer och fler eller som i genomsnitt

producerar eller tillhandahåller 10 m³ eller mer dricksvatten per dygn. All offentlig och kommersiell verksamhet omfattas av föreskrifterna, oberoende av storlek.

4.3.2 Kontrollens omfattning och resurser

Myndighetskontroll av dricksvatten utförs av den lokala kontrollmyndigheten i kommunerna. Kontrollmyndigheternas rapportering av dricksvattenkontrollen 2014, omfattar 4 744 allmänna och övriga dricksvattenanläggningar från 252 kontrollmyndigheter (251 kommunala kontrollmyndigheter samt Livsmedelsverket).

Inom dricksvattenkontrollen arbetade totalt 44 inspektörsårsarbetskrafter. Behovet av årsarbetskrafter inom dricksvattenskontrollen uppges till 45, vilket innebär att det saknas en årsarbetskraft inom dricksvattenkontrollen.

Under 2014 har myndigheterna totalt rapporterat in kontroller på 1 982 dricksvattenanläggningar, vilket är ökning jämfört med föregående år. Det var således 42 procent av anläggningarna som kontrollerades. Detta är en ökning jämfört med 2013 då 31 procent av anläggningarna kontrollerades (2012: 29 procent, 2011: 27 procent).

I tabell nedan framgår hur stor andel av anläggningarna, indelade i riskklasser, som fått planerad kontroll. Anläggningar i riskklasserna 1-4 borde ha fått en eller flera kontroller under året vilket dock inte var fallet för alla anläggningar. Totalt har 17 procent av anläggningarna i dessa riskklasser inte fått någon kontroll. Jämfört med 2013 är det dock en minskning, då 39 procent av denna grupp inte fick någon kontroll.

Andel kontrollerade anläggningar per riskklass, 2014 (planerade kontroller), procent.

Antal kontroller	Riskklass									Totalt n=
	1	2	3	4	5	6	7	8	Saknas	
	n=	n=	n=	n=	n=	n=	n=	n=	n=	
	5	12	28	93	173	10	1 308	2 838	277	4 744
Ingen kontroll	0	8	14	19	38	0	54	62	79	58
En kontroll	60	33	43	57	44	90	40	33	19	36
Flera kontroller	40	58	43	24	18	10	6	5	1	6
Totalt	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Totalt har 2 544 kontroller utförts under 2014, vilket är en ökning med drygt 1 000 kontroller jämfört med föregående år. Kontrollerna kan delas upp i orsak till kontrollen samt om den var föranmäld eller oanmäld. Av tabellen nedan framgår att den allra största delen av kontrollen som utförs är föranmäld. Detta är helt i sin ordning när det gäller dricksvattenanläggningar, då detta är mest ändamålsenligt med tanke på hur verksamheterna är utformade och bemannade.

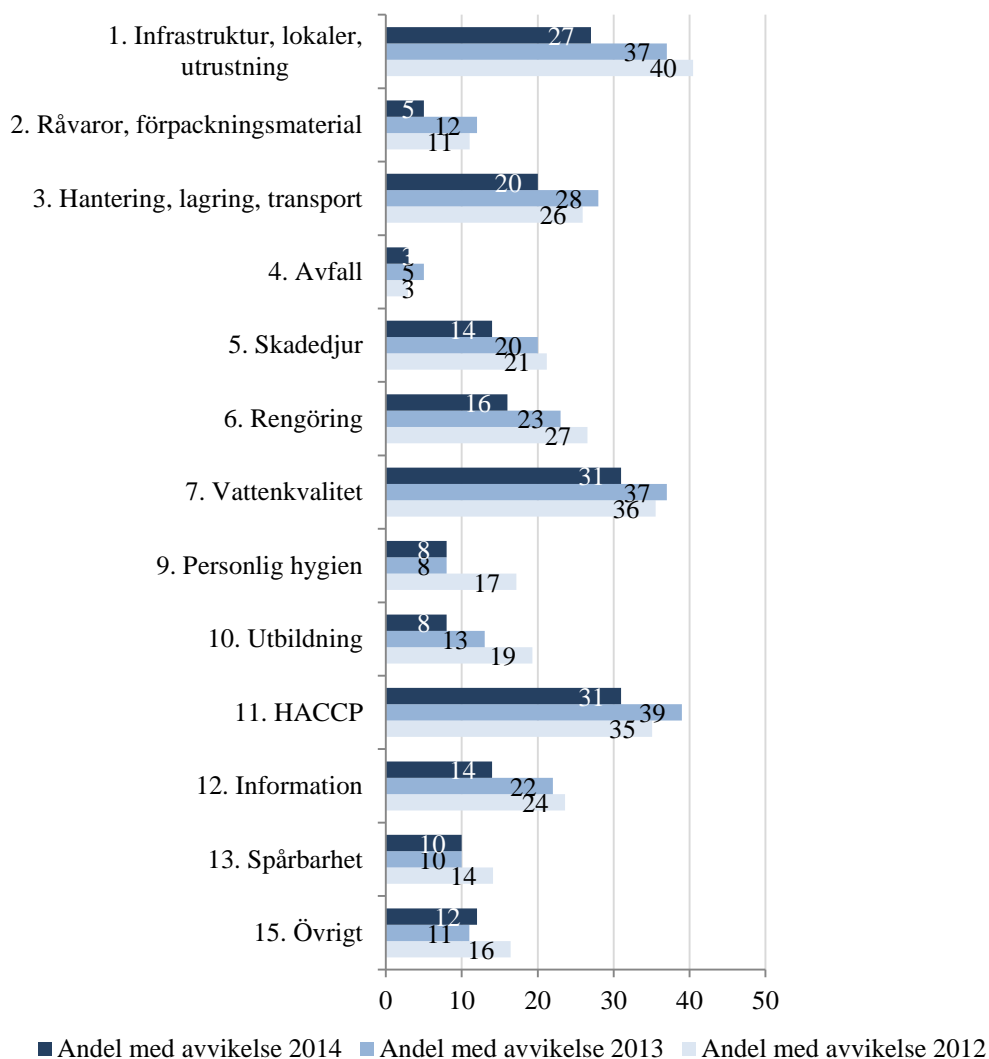
Kontroller efter kontrollorsak och föranmäld/oanmäld kontroll 2014, antal och andel (procent).

	Planerad kontroll	Extra offentlig kontroll	Händelsestyrd kontroll	Totalt
	n=	n=	n=	n=
	2 381	106	57	2 544
Föranmäld	77	3	1	81
Oanmäld	16	1	1	19
Totalt	94	4	2	100

4.3.3 Efterlevnad hos företag

Även inom dricksvattenkontrollen minskar andelen kontroller med avvikelse, andelen var 47 procent 2014, jämfört med 57 procent 2013. Minskningen kan bero på en förändrad kontrollmetodik och ett förändrat arbetssätt hos myndigheterna, snarare än en bättre efterlevnad av lagstiftningen hos livsmedelsföretagen. Det förändrade arbetssättet kan vara att avvikelse nu sätts då det verkligen är bristande efterlevnad mot lagstiftningen, på liknande sätt som i den övriga livsmedelskontrollen.

Av samtliga kontrollerade kontrollpunkter var 23 procent med avvikelse, att jämföra med 24 procent år 2013, 22 procent år 2012 och 20 procent år 2011. De kontrollområden där andelen avvikelser är högst är de som berör vattenkvalitet, HACCP och infrastruktur, lokaler och utrustning.

Andel planerade kontroller på dricksvattenanläggningar utan avvikelser per kontrollområde, 2012-2014, procent (Total 2 381 planerade kontroller under 2014).

Antal kontroller som ledde till beslut om åtgärd vid bristande efterlevnad var totalt 124, vilket är 10 procent, att jämföra med 5 procent 2013 (70 åtgärder) och 4 procent år 2012 (50 åtgärder). Den absolut vanligaste åtgärden var föreläggande, precis som tidigare år. Ökningen av andelen åtgärder kan bero på att Livsmedelsverket aktivt och tydligt har gått ut med information till kontrollmyndigheterna om att åtgärder vid bristande efterlevnad även kan och bör användas på dricksvattenområdet.

4.3.4 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

För att höja kompetensen hos kontrollmyndigheter arrangerar Livsmedelsverket löpande riktade utbildningar eller medverkar i andras utbildningar. Under året hölls en kurs om dricksvattenföreskrifterna där cirka 50 personer deltog. Under 2014 genomfördes dessutom två regionala seminarier om riskbaserad dricksvattenkontroll med drygt 100 deltagare från 60 kommuner/kontrollmyndigheter. Seminarierna kommer att fortsätta 2015.

EU-kommissionen arbetar för närvarande med att revidera de tekniska bilagorna till EU:s dricksvattendirektiv, och arbetet förväntas vara klart under 2015. Kommissionen har även beslutat att utreda om dricksvattendirektivets övriga delar behöver revideras. Under 2013 publicerade kommissionen ett nytt direktiv om radioaktivitet i dricksvatten (Rådets direktiv 2013/51/Euratom). Regeringen har uppdragit till Strålsäkerhetsmyndigheten och Livsmedelverket att gemensamt utreda hur direktivet ska genomföras i svensk lagstiftning. Direktivet ska vara genomfört senast i november 2015. Bland annat av dessa anledningar har en översyn av de nationella dricksvattenföreskrifterna inletts. En viktig del är att ta fram tydligare regler som syftar till att minska risken för vattenburen smitta orsakad av parasiten *Cryptosporidium*.

Ändringar i de nationella dricksvattenföreskrifterna under 2011 har lett till att vägledningen till dricksvattenföreskrifterna har reviderats. En viktig del har varit att närmare utveckla hur HACCP-principerna kan användas inom dricksvattenområdet.

”Under 2014 uppmanades 129 495 personer att koka sitt dricksvatten från dricksvattenanläggningar i 21 olika kommuner. För att få ett mått på omfattningen av kokningsrekommendationer kan man multiplicera antalet drabbade konsumenter med antalet kokningsrekommendationsdagar vid varje enskilt tillfälle och addera dessa. År 2014 blev denna siffra 533 745 ”persondygn” mot 1 619 450 ”persondygn” år 2013.”

Antal berörda personer, antal dygn och antal persondygn, 2011-2014.

År	Antal personer	Antal dygn	Antal persondygn
2011	146 439	727	7 074 989
2012	33 253	635	373 053
2013	246 955	554	1 619 450
2014	129 495	415	533 745

Nationell dricksvattensamordning

Det nationella nätverket för dricksvatten stödjer strategisk och systematisk samordning på dricksvattenområdet med fokus på klimatanpassning av dricksvattenförsörjningen. Inom nätverkets ram har man arbetat organiserat utifrån tre prioriterade områden

- krisberedskap
- planering (där kontrollfrågor kommer in, ny grupp för offentlig kontroll bildas 2015) samt
- forskning och utveckling.

Livsmedelsverket är samordnande myndighet för dricksvattenfrågor på nationell nivå och ordförande i styrgruppen Nationellt nätverk för dricksvatten. Nätverket har regelbundna möten för nätverkets olika nivåer, tematiska seminarier och kurser med fokus på prioriterade frågor samt informationsinsatser som lyfter fram dricksvattenfrågor inom nationella planer och program. Löpande information om nätverkets aktiviteter publiceras på Livsmedelsverkets webbplats under rubrikerna Dricksvatten och Nationell

samordning. Under 2014 har det inom nätverkets ram fastställts en nationell strategi för hanteringen av korta kriser i dricksvattenförsörjningen och ett antal av dessa aktivitetsförslag i den nationella statstrategin genomförs just nu. En film som beskriver behovet av kommunal planering för att säkra dricksvattenförsörjningen har fortsatt lanserats för att uppmuntra till en mer ändamålsenlig kommunal planering ur dricksvattenförsörjningsperspektiv.

Inom nationellt nätverk har man noterat att planeringsfrågor och kontrollfrågor inte är helt ändamålsenliga att ha i samma arbetsgrupp. I den arbetsgruppen har man gjort en förändring till fokus på myndigheter med planerings- och miljöansvar. Under 2014 har inom Nationellt nätverk i samverkan med Sveriges kommuner och landsting (SKL) genomförts förberedelser att starta en arbetsgrupp med dricksvatten och offentlig kontroll under 2015. Medlemmar i arbetsgruppen består av representanter för kommunala myndigheter, Generalläkaren, länsstyrelsen, Livsmedelsverket och SKL. Ett nordiskt- baltiskt möte med inriktning dricksvattenforskning och utveckling har genomförts med Norge som arrangör. Livsmedelsverket och Nationell nätverk har stött en branschsamordnat arbete för att öka möjligheterna till EU-finansierad forskning inom dricksvatten- och vattenområdet.

4.4 Särskilda kontrollprogram

4.4.1. Restsubstanser

Beskrivning av kontrollområdet

Denna del gäller kontrollprogrammet för restsubstanser enligt rådets direktiv 96/23/EG. Resultaten från kontrollprogrammet för restsubstanser rapporteras till kommissionen via en EU-gemensam databas. Rapporteringen sker årsvis senast 31 mars påföljande år. Nedan följer en sammanfattning av resultatet från kontrollprogrammet.

Kontrollens omfattning

Det svenska kontrollprogrammet för restsubstanser i animalier och animaliska produkter innehöll 2014 en plan som omfattade totalt 4 800 prov som analyserats med kemisk metodik. Kontrollprogrammet omfattade provtagning och kemisk analys av rött kött inklusive hägnat vilt, fjäderfä, mjölk, ägg, honung och odlad fisk.

Provtagningen riktas mot djur som kan vara behandlade med till exempel veterinärmedicinska preparat. Provtagaren letar efter bland annat injektionsmärken i halsen eller efter djur som har juverinflammation. I annat fall sker slumpmässig provtagning. Provtagningen utförs av Livsmedelsverkets officiella veterinärer och officiella assistenter samt av anställda vid Livsmedelverket på äggpackerier. På uppdrag av Livsmedelsverket utför länsstyrelsen och Jordbruksverket provtagningen på fiskodlingar, på gårdar och biodlingar. Provpreparering utförs på Livsmedelverket och prov skickas sedan till Livsmedelsverkets laboratorier och upphandlade privata laboratorier som utför analyserna.

Måluppfyllelse

Under 2014 provtogs och analyserades 4 800 prov vilken väl överensstämmer med den plan som Sverige överlämnade till Kommissionen i början av året. Provtagningen skedde på såväl slakterier, fiskodlingar, äggpackeriet samt mjölk och levande djur på gård vilket ger en god bild av förekomsten av rests substanser inom den svenska produktionen av animalier och animaliska produkter.

Efterlevnaden hos företag och produkter

Gränsvärden på EU-nivå finns för flertalet rests substanser. Gränsvärdena tillämpas på varje enskilt provs analysresultat med hänsyn tagen till analysens mätosäkerhet innan åtgärd vidtas.. Resultaten med få eller inga fynd inom kontrollprogrammet visar att lagstiftningen angående läkemedel och bekämpningsmedel inom animalieproduktionen följs av företagen och att efterlevnaden är god.

Beslut om åtgärder mot företagen

Under 2014 påträffades inga fall av bristande efterlevnad. Bristande efterlevnad är i det här fallet detsamma som överskridande av gränsvärde eller att slaktkroppen innehåller en förbjuden substans.

Kontrollen kan ha en preventiv effekt på användningen av otillåtna substanser i svensk produktion.

Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Det pågår fortfarande ett par utredningar av spår av kloramfenikol i honung och kött. Förklaringen till dessa spår är inte klarlagt än.

4.4.2 Dioxiner och PCB

Beskrivning av kontrollområdet

Analysresultat från kontrollen av dioxiner och PCB rapporteras årligen till EFSA enligt fastställt rapporteringsformat.

Kontrollens omfattning

Kontrollprogrammet för dioxiner och PCB i livsmedel består av cirka 60-90 prover årligen. Under 2014 planerades att provta sammanlagt 85 prover på vildfångad sill/strömning, sik och lax/havsöring samt odlad fisk, kött, ägg, äggpulver, kosttillskott och vegetabilisk olja.

Merparten av proverna som tas är slumpmässigt uttagna. I kontrollen för 2014 ingick dock uppföljande prov på sik från Vättern. Uppföljningen gjordes på grund av att tidigare prov visat på höga halter av dioxiner och dioxinlika PCB.

Provtagningen utfördes i enlighet med kommissionens förordning (EG) nr 252/2012 av anställda vid Livsmedelsverket eller på uppdrag av Livsmedelsverket av Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) och länsstyrelser. Provtagningen skedde ute till havs, vid landning av vildfångad fisk, på fiskodlingar, på slakterier, på äggpackerier, på internet, i butik och vid gränskontrollen. Provpreparering utfördes på Livsmedelsverket och provet

skickades sedan till upphandlat externt laboratorium som utförde analyserna. I analysen för respektive prov ingår 17 kongener dioxin/furan, tolv kongener dioxinlika PCB samt sju kongener icke dioxinlika PCB.

Måluppfyllelse

Provtagning 2014.

Matris	Provantal som mål	Uppnått provantal
Fisk	40	30
Kött	15	13
Ägg	10	11
Äggpulver	5	5
Kosttillskott	5	5
Vegetabilisk olja	10	10
Summa	85	74

Efterlevnaden hos företag och produkter

EU-gränsvärden finns för dioxiner, för summan av dioxiner och dioxinlika PCB samt för summan av sex icke dioxinlika PCB (kommissionens förordning (EG) nr 1881/2006). Gränsvärdena tillämpas på varje enskilt provs analysresultat med fråndragen mätosäkerhet. Undantag från detta tillvägagångssätt görs för den feta fisken från Östersjöområdet. I dessa fall läggs mätosäkerheten till analysresultatet innan bedömning görs eftersom det inte ska finnas risk för att exporterad/utförd fisk överskrider gränsvärdena.

För dioxiner och för dioxinlika PCB finns även åtgärdsgränser (kommissionens rekommendation 2011/516/EU). Om analysresultat överskrider denna nivå skall behörig myndighet identifiera föroreningskälla och vidta lämpliga åtgärder för att reducera eller eliminera den.

Analysresultat för åtta fiskprov har ännu inte rapporterats.

Beslut om åtgärd

Bristande efterlevnad är i det här fallet detsamma som överskridande av gränsvärde. Två av sju prover på lax/havsöring från Östersjön överskred gränsvärdet för summan av dioxiner samt fem av de sju laxproven överskred gränsvärdet för summan av dioxiner och dioxinlika PCB. Två prov på strömming från provtagningsområdet ICES 30 överskred gränsvärdet för summan av dioxiner. Eftersom Sverige har ett undantag från gränsvärdena för dioxiner och PCB i lax och strömming från Östersjöområdet vidtogs inte någon åtgärd.

Resultat för åtta prov på strömming från provtagningsområdet ICES 30 har ännu inte rapporterats.

Ett av fem prover på sik från Vättern överskred gränsvärdet för summan av dioxiner och dioxinlika PCB. Sik ingår inte i det undantag som Sverige har fått från EU:s gränsvärden för dioxiner och PCB. Information om gränsvärdesöverskridande halter av dioxiner och dioxinlika PCB i sik från Vättern har lämnats över till berörd kontrollmyndighet. Livsmedelsverket följer upp länsstyrelsernas åtgärder.

Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

En bevakning av de områden som kan vara så kallade hotspots när det gäller höga halter av dioxiner och PCB finns sedan tidigare. Det är viktigt att fånga upp dessa områden och inleda kontroll inklusive provtagning om det i området finns primärproduktion/fångstplatser.

Problematiken med höga halter av dioxiner och PCB i fet fisk från Östersjöområdet är sedan länge känt. Årligen ingår minst 15-30 prov på fisk från Östersjöområdet i kontrollen.

Livsmedelsverket har kostrekommendationer för att begränsa vissa sårbara befolkningsgruppers intag av dessa fiskarter från Östersjöområdet. Kostråden om fiskkonsumtion finns att läsa på www.slv.se. Under 2014 har Livsmedelsverket upprepat 2013 års kampanj för kostråden om fet fisk från Östersjön, Väneren och Vättern som innehåller hög halt av dioxin och PCB. Den prioriterade målgruppen har under 2014 varit kvinnor i fertil ålder, 18–40 år.

4.4.3. Polycykliska aromatiska kolväten (PAH)

Beskrivning av kontrollområdet

Kontroll av PAH, efter de gränsvärden som finns fastställda i kommissionens förordning EG nr 1881/2006, rapporteras årligen till EFSA enligt fastställt rapporteringsformat.

Kontrollens omfattning

Kontrollprogrammet för PAH i livsmedel är årligt och består av några av följande livsmedel; rökt kött, rökt fisk, skaldjur, vegetabiliska matoljor, fiskolja (kosttillskott), bröd, grillat kött, margarin samt barnvälling. I kontrollen 2014 ingick 14 prover på vegetabiliska oljor och rökta fiskprodukter.

Provtagningen har utförts av anställda vid Livsmedelsverket i enlighet med kommissionens förordning (EG) nr 333/2007. Provpreparering och analys utfördes på Livsmedelsverket, Kemienheten 2. I analysen för respektive prov ingår resultat för 24 olika PAH-föreningar.

Måluppfyllelse

Provtagning 2014.

Matris	Provantal som mål	Uppnått provantal
Vegetabilisk olja	10	10
Rökt fiskprodukt	4	4
Summa	14	14

Efterlevnaden hos företag och produkter

EU-gränsvärden är satta dels för en PAH; bens(a)pyren (BaP) dels på summan av fyra PAH; bens(a)pyren, bens(a)antracen, bens(b)fluoranten och krysen (PAH4). Gränsvärden finns fastställda i kommissionens förordning (EG) nr 1881/2006 för ett antal olika livsmedelskategorier. Gränsvärdena tillämpas på varje enskilt provs analysresultat med frändragen mätosäkerhet. Under 2014 överskreds gränsvärdet för BaP och för summan PAH4 i en vegetabilisk olja.

Beslut om åtgärd mot företag

Bristande efterlevnad är i det fallet detsamma som överskridande av gränsvärde. Information om överskridande av gränsvärde har ännu inte överlämnats till behörig kontrollmyndighet.

Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Kontroll av PAH har sedan 2006 ingått i Livsmedelsverkets kontrollprogram. Problematiken med höga halter av PAH i direktrökta livsmedel är sedan länge känt. Den 1 september 2014 sänktes gränsvärden för PAH i rökta kött- och rökta fiskprodukter. Sverige, tillsammans med flera andra länder, har fått ett 3-årigt undantag från de sänkta gränsvärdena för traditionellt direktrökta livsmedel. Under 2015 kommer Livsmedelsverket att koordinera ett kontrollprojekt tillsammans med andra kontrollmyndigheter. Kontrollprojektets inriktning är ”Kontroll av PAH i traditionellt direktrökta livsmedel”. Syftet är att höja kompetensen hos både kontrollmyndigheter och producenter när det gäller faktorer som styr bildningen av PAH vid rökning och vilka krav som kan ställas på producenten. Resultat från kontrollprojektet kommer att vara ett viktigt underlag i kommande diskussioner med EU om eventuellt förlängt undantag.

4.4.4 Bekämpningsmedelsrester

Beskrivning av kontrollområdet

Livsmedelsverkets kontrollprogram för bekämpningsmedelsrester avser kontroll av ett 50-tal listade vegetabilier- och animaliska produkter mot EU-harmoniserade gränsvärden. Kontrollplanen är riskbaserad och en poängmodell för prioritering av produkter i kontrollen har utarbetats. Exempel på faktorer som ger ”poäng” är t.ex produkter som i stor utsträckning konsumeras av barn, har ätbart skal och grödor med överskridande av gränsvärden från tidigare års kontroll.

Kontrollens omfattning

Det svenska nationella kontrollprogrammet för bekämpningsmedelsrester i livsmedel omfattade år 2014 analys av 1 735 prov. Programmet fördelades på 475 st prov på inhemska varor, 540 st prov på varor från övriga EU samt 720 st prov på varor från 3:e land. I EU:s koordinerade program, som är en del av det nationella kontrollprogrammet, ingår analys av apelsiner/mandariner, päron, bönor med skida, gurkor, morötter, potatis, spenat, ris, vetemjöl, fjäderfäkött och lever från nötkreatur, svin och fjäderfä. Sverige ska analysera minst 15 prov av vardera livsmedlet vilket ger ett minimum av totalt 165 prov. Merparten av proven av färska frukter och grönsaker tas i första grossistledet. Konserver, spannmålsprodukter, oljor och barnmat tas i detaljhandeln. Spannmålsproven tas hos kvarnföretagen. Flertalet prov tas av Jordbruksverkets inspektörer på uppdrag av Livsmedelsverket.

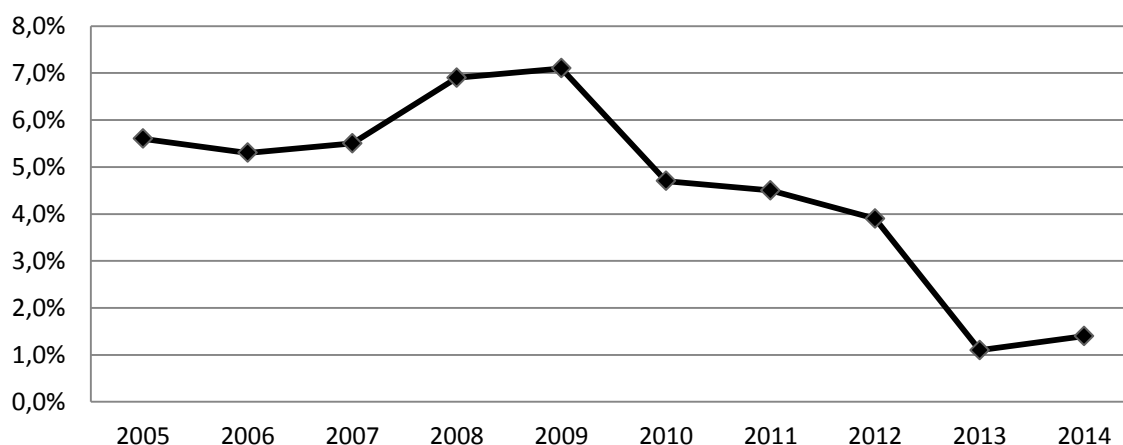
Måluppfyllelse

Av planerade 1 735 prov har 1 742 uttagits. Dessa fördelades på 482 prov på inhemskt, 535 prov på övriga EU samt 725 prov på 3:e land. I det koordinerade programmet uttogs totalt 182 prov. Antalet uttagna prov per produkt inom det koordinerade programmet uppfyllde minimikravet på femton stycken.

Efterlevnaden hos företag och produkter

Åtgärder vidtas då analysresultatet minus mätosäkerheten överskrider gränsvärdet. I och med ikraftträdandet den 1 september 2008 av Förordning (EG) 396/2005, är samtliga gränsvärden harmoniserade inom EU.

Under 2014 analyserades sammanlagt 1 742 slumpmässiga prov av vegetabiliska- och animaliska produkter på rester av cirka 450 bekämpningsmedel inklusive isomerer och nedbrytningsprodukter. Av dessa överskred 36 (2 procent) gränsvärdena. Motsvarande resultat från 2013 var att 1 835 prov analyserades varav 19 (1 procent) överskred gränsvärdena. Som framgår av diagrammet nedan så visar resultaten från kontrollen 2014 en fortsatt positiv utveckling vad gäller antalet överskridanden av gränsvärden i frukt och grönsaker på den svenska marknaden.

Andelen överskridanden av gränsvärden i frukt och grönsaker 2005-2014.

Andelen överskridanden 2014 var två procent. Det är en något högre andel överskridanden jämfört med 2013 men trenden är dock tydligt nedåtgående sett över en längre period. Att trenden är tydligt nedåtgående kan ha flera orsaker. En orsak kan vara effektivare offentlig kontroll på nationell och EU-nivå. EU har till exempel förstärkt kontrollen av vissa varor från tredje land. En annan orsak kan vara branschens egna kvalitetskrav i form av certifierad produktion, som på senare år har fått stor utbredning.

Bristande efterlevnad kan vara:

- 1) överskridande av gränsvärde - 36 prov överskred gränsvärdena.
- 2) Misstänkt otillåten användning av bekämpningsmedel -
Misstanke om otillåten användning av bekämpningsmedel har rapporterats till den lokala kontrollmyndigheten för uppföljning i två fall under 2014. Det rörde sig om fenitrotion i vete samt prosulfokarb i äpplen.
- 3) Bekämpningsmedelsrester i ekologiska produkter -
I ett prov av rucolasallat från Italien, i ett prov scharlottlök från Holland och i ett prov bananer från Panama påträffades halter av otillåtna bekämpningsmedel över kvantifieringsgränsen.

Beslut om uppföljande åtgärder

Om halter av bekämpningsmedel påträffas över gränsvärdet, då hänsyn tagits till mätosäkerheten, beslutar Livsmedelsverket om villkor för saluhållande av kommande partier av livsmedlet från berörd odlare eller leverantör. Finns delar av partiet kvar hos grossisten beläggs detta med saluförbud.

Under 2014 fattades 19 beslut om förstärkt kontroll av efterkommande sändningar, så kallad riktad provtagning. Ett parti om sammanlagt 60 kg nektariner från Italien stoppades. I tre fall påträffade resthalter där en hälsorisk inte kunde uteslutas. I samtliga fall gjordes en RASFF notifiering till Kommissionen. Det handlade om dimetoat i äpplen från Polen, metomyl i bordsdruvor från Peru och etefon i bordsdruvor från Egypten.

Nationellt godkännande av bekämpningsmedel

Livsmedelsverket bistår Kemikalieinspektionen med att bedöma resthalter av bekämpningsmedel i ärenden om nationellt godkännande av bekämpningsmedel. Under året hade Kemikalieinspektionen överlämnat drygt 30 ärenden till Livsmedelsverket för prövning. Det rörde i huvudsak rester av växtskyddsmedel i livsmedel. Under året avslutades knappt 30 ärenden.

4.4.5. Nitrat i vissa vegetabilier

Beskrivning av kontrollområdet

Livsmedelsverkets kontrollprogram av nitrat avser kontroll mot utvalda vegetabilier som har ett gränsvärde i förordningen (EG) nr 1881/2006.

Kontrollens omfattning

Kontrollprogrammet för nitrat i livsmedel består av ett 30-tal prov per år. Under 2014 innefattade kontrollprogrammet provtagning och analys av 15 prov på färsk sallat och 15 prov på rucola.

Provtagningen utfördes av Livsmedelsverkets utsedda provtagare, som tillhör Jordbruksverkets växtkontrollenhet. Provtagningen har skett i enlighet med kommissionens förordning (EG) nr 1882/2006. Provtagningen skedde slumpmässigt i både detaljist- och grossistled. Provpreparering och analys utfördes på Livsmedelsverket.

Måluppfyllelse

Samtliga av de planerade 30 proven har tagits för analys.

Efterlevnaden hos företag

Gränsvärden för nitrat finns fastställda i kommissionens förordning (EG) nr 1881/2006 för de i provtagningsprogrammet ingående livsmedlen. Gränsvärdena tillämpas på varje enskilt provs analysresultat med hänsyn tagen till mätosäkerheten.

Analysresultaten från nitratkontrollen 2014 redovisas till Efsa enligt artikel 9 i förordning (EG)1881/2006.

Bristande efterlevnad är i det här fallet detsamma som överskridande av gränsvärde. Under 2014 var det ett prov med rucola som hade halter över gällande gränsvärde även efter hänsyn tagits till mätosäkerheten. Övriga prover visade på resultat under fastställda EU-gränsvärden med hänsyn taget till mätosäkerheten.

Beslut om åtgärd mot företag

Om överskridanden påträffas så överlämnas ärendet till behörig kontrollmyndighet för vidare hantering och uppföljning. Under 2014 överlämnades ett ärende gällande rucola till berörd kontrollmyndighet för vidare handläggning då halter av nitrat överskridit gällande gränsvärde. Livsmedelsverket följer upp kontrollmyndighetens åtgärder.

4.4.6. Mykotoxiner i livsmedel

Beskrivning av kontrollområdet

Livsmedelsverkets kontrollprogram av mykotoxiner avser kontroll mot utvalda vegetabilier som har ett gränsvärde i förordningen (EG) nr 1881/2006.

Kontrollens omfattning

Kontrollprogrammet för mykotoxiner planerades under 2014 till totalt 110 prov. Programmet omfattade 20 prov av vete och fem prov av havre från kvarn, fem prov av havregryn, tio prov på spannmålsbaserad barnmat som gröt och välling samt 70 prov på torkad frukt (50 russin, 20 aprikoser). Samtliga spannmålsprover analyserades efter Ochratoxin A, Deoxynivalenol och Zearalenon. Havreproven analyserades även efter T-2 och HT-2 toxin. Den torkade frukten analyserade efter Ochratoxin A och Aflatoxin B1, B2, G1 och G2. Provtagningen utfördes av Livsmedelsverkets utsedda provtagare, som tillhör Jordbruksverkets växtkontrollenhet. Viss provtagning av den torkade frukten utfördes av Livsmedelsverket utsedda provtagare från Statens veterinärmedicinska anstalt samt av anställda inom Livsmedelsverket. Provuttag har skett i enlighet med kommissionens förordning (EG) nr 401/2006. Proven samlades in hos svenska kvarnar och butiker. Provpreparering och analys utfördes på Livsmedelsverket och på Statens veterinärmedicinska anstalt.

Måluppfyllelse

Av de planerade 110 proven har 113 prov samlats in.

Efterlevnaden hos företag

Gränsvärden för mykotoxiner i spannmål finns fastställt i kommissionens förordning (EG) nr 1881/2006. Gränsvärdena tillämpas på varje enskilt provs analysresultat med hänsyn tagen till mätosäkerheten. Inget av proverna innehöll halter över gränsvärdet.

Analysresultaten från mykotoxinkontrollen 2014 redovisas till Efsa enligt artikel 9 i förordning (EG)1881/2006.

Beslut om åtgärder mot företag

Bristande efterlevnad är i det här fallet detsamma som överskridande av gränsvärde. Om överskridanden påträffas och provtagna partiet finns kvar i handeln, kan beslut om saluförbud utfärdas av behörig kontrollmyndighet. Vid överskridanden av gränsvärdet kontakter Livsmedelsverket ansvarig kontrollmyndighet som följer upp fallet hos företaget.

4.4.7 Tungmetaller i livsmedel

Beskrivning av kontrollområdet

Livsmedelsverkets kontrollprogram av tungmetaller avser kontroll mot utvalda livsmedel som har ett gränsvärde i förordningen (EG) nr 1881/2006.

Kontrollens omfattning

Kontrollen för tungmetaller 2014 planerades till 30 prov fördelat på 15 prov på spenat och 15 prov på sallat för analys av kadmium (Cd) och bly (Pb).

Måluppfyllelse

Av de planerade 30 proven har 30 prov uttagits och analyserats.

Efterlevnaden hos företag

Gränsvärden för vissa tungmetaller finns fastställt i kommissionens förordning (EG) nr 1881/2006. Gränsvärdena tillämpas på varje enskilt provs analysresultat med hänsyn tagen till mätosäkerheten.

Analysresultaten från tungmetallkontrollen 2014 redovisas till Efsa enligt artikel 9 i förordning (EG)1881/2006.

Bristande efterlevnad är i det här fallet detsamma som överskridande av gränsvärde. Under 2014 var det ett prov med fryst spenat som hade halter av kadmium (Cd) över gällande gränsvärde även efter hänsyn tagits till mätosäkerheten. Övriga prover visade på resultat under fastställda EU-gränsvärden med hänsyn taget till mätosäkerheten.

Beslut om åtgärd mot företag

Om överskridanden påträffas så överlämnas ärendet till behörig kontrollmyndighet för vidare hantering och uppföljning. Under 2014 överlämnades ett ärende gällande fryst spenat till berörd kontrollmyndighet för vidare handläggning då halter av kadmium överskridit gällande gränsvärde. Livsmedelsverket följer upp kontrollmyndighetens åtgärder.

4.4.8 Salmonella i animalier

Sveriges salmonellakontroll för 2014, inklusive kontrollen av Salmonella i livsmedel, rapporteras samlat i den svenska zoonosrapporten som tas fram av Statens veterinärmedicinska anstalt i samarbete med Jordbruksverket och Livsmedelsverket. Zoonosrapporten sammanställs under våren 2015 och sänds till EFSA. Nedan återges en sammanställning av resultat av kontroll av Salmonella 2014 vid slakterier och styckningsanläggningar.

Salmonellakontroll vid slakterier och styckningsanläggningar 2013.

Slakterier

Nöt, Svin	Antal prov				Antal positiva prov och (%)			
	Nöt	Vuxna svin	Slakt svin	S.a prov	Nöt	Vuxna svin	Slakt svin	S.a prov
Svabbar	3 472	2 365	2 867	8 974	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
Lymfknutor	3 756	2 329	2 871	8 956	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
Totalt	7 498	4 694	5 738	17 930	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)

Fjäderfä	Status	Antal prov	S:a prov	Antal pos. Prov (%)
	A	3 853	3 853	0 (0)
	B inkl. struts	582	582	0 (0)
Totalt		4 435	4 435	0 (0)

Styckningsanläggningar

	Nöt och Svin			Fjäderfä	
	Antal prov	Antal positiva prov (%)		Antal prov	Antal positiva prov (%)
	5 279	0 (0)		876	0 (0)
Totalt	5 279	0 (0)	Totalt	876	0 (0)

Sammanfattning

	Antal prov	Positiva prov
Summa total nöt och svin (slakterier och stycknings- anläggningar)	23 209	0
Summa total fjäderfä (slakterier och stycknings- anläggningar)	5 311	0
Summa total (slakterier och styckningsanläggningar)	28 520	0

Totala antalet prov under året var 28 520. Inga positiva prov på Salmonella påvisades.

Provtagningen på slakterier och styckningsanläggningar bekräftar att de insatser som görs i tidigare led resulterar i mycket låg förekomst av salmonella hos levande djur och på svenskt nöt-, gris- och fjäderfäkött. Det innebär att risken för att salmonella ska spridas från svenskt kött till konsumenter är mycket liten.

4.4.9 Cesium i ren

Beskrivning av kontrollområdet

Kontrollprogrammet beslutas av Livsmedelsverket och administreras av Sametinget i samarbete med Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU), HUV, Avd. för renskötsel. Resultaten för perioden 1 juli 2013 – 30 juni 2014 har sammanställts av Sveriges Lantbruksuniversitet. Statistik över antalet slaktade och kasserade renar är taget från Sametingets slaktstatistik.

Kontrollens omfattning

Kontrollprogram för cesium i slaktad ren infördes som en följd av Tjernobylnkatastrofen 1986. Mätning och provtagning av renslaktkroppar sker under överinseende av officiella veterinärer. Totalt slaktades 54 137 renar under säsongen 2013/2014. Kontroll sker inom områden och under perioder där det, baserat på tidigare års mätningar, anses finnas risk att renar ligger över gränsvärdet (övriga områden är friklassade och där sker endast en begränsad objektiv provtagning ”stickprovstagning”). En del slaktkroppar godkänns efter förenklad kontroll, vilket innebär att externmätning (mätning av gammastrålning direkt på slaktkroppen) genomförs på 50 slaktkroppar från ett och samma slaktuttag och om medelvärdet ligger under 800 Bq/kg och högsta värdet ligger under 1500 Bq/kg anses alla djur från detta slaktuttag ligga under gränsvärdet och ingen ytterligare kontroll behöver göras. I övriga fall kontrolleras samtliga slaktkroppar.

Totalt 6 899 slaktkroppar kontrollerades genom externmätning. Dessutom kontrollerades 1 345 slaktkroppar genom bestämning av Cesium-137 i muskelprov på ackrediterat laboratorium. Av dessa var 1 067 stickprov och övriga 278 togs som en extra kontroll efter externmätning. Totalt överskred 33 prov gränsvärdet för cesium-137. Samtliga slaktkroppar över gränsvärdet kasserades.

Efterlevnaden hos företag

Gränsvärdet för cesium-137 i renkött är 1500 Bq/kg och finns fastställt i Livsmedelsverkets föreskrift LIVSFS 2012:3.

Kontrollen av cesium-137 och åtgärderna med anledning av detta har inneburit att kassationerna har sjunkit betydligt sedan 1986. Detta är delvis en följd av att cesiumnivåerna i renens bete minskat och delvis en effekt av åtgärder, främst utfodring och anpassad slakttidpunkt. En drastisk sänkning av kassationen skedde från 1986/87, då 78 procent kasserades, till påföljande slaktsäsong 1987/88, då kassationen var 29 procent, som en följd av att gränsvärdet för bland annat renkött höjdes från 300 till 1 500 Bq/kg. Därefter har kassationen sjunkit och har under de senaste tio åren legat under 0,1 procent av totala antalet slaktade djur.

Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Några ytterligare åtgärder än genomförande av kontrollen görs inte av kontrollmyndigheten. Däremot bedriver näringen i samråd med Sametinget alltsedan Tjernobykatasstrofen 1986 utfodring av ren, och anpassning av slakttidpunkt med hänsyn till cesiumnivåerna, vilket väsentligt minskat halten av cesium i köttet (se ovan).

4.4.10 Algtoxiner och bakterier i tvåskaliga blötdjur

Beskrivning av kontrollområdet

Livsmedelsverkets kontrollprogram för tvåskaliga blötdjur avser kontroll av marina biotoxiner i blåmusslor, hjärtmusslor och ostron. Kontrollen innefattar också klassificering av musselvatten med avseende på halten av bakterien *Escherichia coli* i musslorna. Det är Livsmedelsverket som ansvarar för att de musselvatten som utnyttjas som produktionsområden för musslor kontrolleras löpande genom bedömning av analyserna mot gränsvärden som framgår av kommissionens förordning (EG) nr 853/2004.

Begrepp

Marina biotoxiner är gifter som produceras av marina mikroalger. De som ingår i kontrollen är DST (Okadasyra, dinophysistoxiner och pectenotoxiner), PST (Saxitoxiner), YTX (Yessotoxiner), AZA (Azaspirozider) och AST (Domorinsyra).

Kontrollens omfattning

Det svenska nationella kontrollprogrammet för tvåskaliga blötdjur omfattade år 2014 analys av 1324 prov. Proven fördelades på 478 kemiska analyser av lipofila toxiner (inkl. DST, AZA och YTX samt screening av AST), 372 kemiska analyser av PST, 376 *E. coli*-analyser, 92 planktonanalyser och 6 av AST

Proverna tas från havsområden där musselproduktion sker.

Måluppfyllelse

I kontrollprogrammet tas prover minst en gång per vecka i öppna områden, men antalet går inte att förutse eftersom det beror på hur många områden som är öppna under året. Målet att ta prover varje vecka i öppna områden är uppfyllt. Det sker en regelbunden övervakning av vattnet genom planktonprover i områden som är öppna för produktion av tvåskaliga blötdjur, men omfattningen är begränsad.

Efterlevnaden hos företag och produkter

EU-gränsvärden finns för 5 toxiner eller grupper av toxiner samt för bakterien *E. coli* (Kommissionens förordning (EG) nr 853/2004). Åtgärden vid överskridande av toxinernas gränsvärden innebär att Livsmedelsverket stänger området för produktion, det vill säga upptag av tvåskaliga blötdjur, tills analysprover visar att halterna av toxinet återigen är under gränsvärdet. När det gäller *E. coli* och överskridande av gränsvärdet tas beslut om omklassificering (B- eller C-klass) som innebär att åtgärder måste vidtas innan det är tillåtet att saluföra blötdjuren.

Antal och typ av bristande efterlevnad

Bristande efterlevnad är i det här fallet detsamma som överskridande av gränsvärde. Gränsvärdet för DST överskreds i fem prov, och för PST i tolv prov. Inga halter av YTX, AZA eller AST överskred några gränsvärden. Gränsvärdet för *E. coli* överskreds i sju prover.

Beslut om åtgärder mot företag/produkter

Under 2014 togs fem beslut om stängning på grund av toxinhalter över gränsvärdet i musslor. Ett av områdena visade halter över gränsvärdet för PST i fem veckor och var stängt i 13 på grund av ostabila värden som fluktuerade mycket. Fem områden drabbades av *E. coli* halter över gränsvärdet vid något enstaka tillfälle tre av dem B-klassades tills värdena minskat igen och två provtagningar i följd visade på halter under gränsvärdet. Två av områdena har fast B-klassificering sedan tidigare.

Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Livsmedelsverket arbetade under 2014 med att ge produktionsområden en permanent klassificering. Ett område har ännu inte fått fast klassificering men arbetet ska vara klart den sista mars 2015.

4.4.11 Akrylamid

Beskrivning av kontrollområdet

Övervakningsprogrammet för akrylamid har pågått sedan 2005 men var vilande under 2013. Under 2014 upptog man kontrollen som följer kommissionens rekommendation 2010/307/EU om övervakning av akrylamidhalterna i livsmedel, där utvalda livsmedel kontrolleras mot så kallade indikativa värden som finns publicerade i kommissionens rekommendation 2013/647/EU om undersökningar av akrylamidhalterna i livsmedel.

Kontrollens omfattning

Sammanlagt planerades 88 prover fördelade på pommes frites, potatischips, bröd, frukostflingor, kex, kakor, knäckebröd, kaffe och barnmat. Syftet var att följa upp akrylamidhalterna i livsmedel på den svenska marknaden.

Måluppfyllelse

Av de planerade 88 proven har 85 prov uttagits och analyserats.

Efterlevnad hos företagen och produkter

De indikativa värdena för akrylamid finns fastställda i kommissionens rekommendation 2013/647/EU. De indikativa värdena är inte att jämföra med gränsvärden utan har på detta stadium enbart vägledande funktion för myndigheternas förberedande riskhanteringsarbete. De indikativa värdena tillämpas dock på varje enskilt provs analysresultat med hänsyn tagen till mätosäkerheten. Under 2014 var det 18 av 88 prover som hade halter över ett indikativt värde.

Analysresultaten från akrylamidkontrollen 2014 redovisas till Efsa.

Beslut om åtgärder

Livsmedelsverket gör uppföljande kontroller hos de företag som producerar de livsmedel där halter av akrylamid över de indikativa värdena påträffats. Totalt har Livsmedelsverket besökt åtta företag under 2014. Då de indikativa värdena inte är att jämföra med gränsvärden kan man i det här fallet inte tala om bristande efterlevnad. Vid de uppföljande kontrollerna arbetar Livsmedelsverket tillsammans med företagen i syfte att få ned halterna i den mat som produceras i Sverige. Det är viktigt inför ett eventuellt kommande gränsvärde men framförallt för konsumenterna.

4.5 Övriga områden för kontroll

4.5.1 Aromer och rökaromer

Kontroll av aromer och rökaromer ingår i den ordinarie kontrollen vid livsmedelsföretagen. I en riskbaserad kontroll av aromer och rökaromer bör säkerställas att märkningsuppgifter gällande produktens innehåll av aromer eller rökaromer är korrekta. Ytterligare bör kontrolleras att endast aromämnen godkända enligt förordningen (EG) nr 872/2012 samt rökaromer godkända enligt förordning (EG) nr 1321/2013 förs ut på marknaden från aromproducerande företag och att användningsvillkoren följs. För ett antal livsmedelsingredienser med aromgivande egenskaper finns gränsvärden angivna i förordning (EG) nr 1334/2008 för naturligt förekommande substanser. Kontrollen bör även inkludera att dessa gränsvärden efterlevs.

4.5.2 Bestrålning

Enligt art. 7.3 i Europaparlamentets och rådets direktiv 1999/2/EG ska medlemsstaterna informera kommissionen om anläggningar för joniserande strålning samt resultat av kontroller av produkter. I Sverige finns inte någon anläggning för bestrålning av livsmedel. Livsmedelsverket har under 2014 inte utfört några analyser för påvisning om provet behandlats med joniserande strålning.

4.5.3 GMO

Regler om GMO finns i förordningarna (EG) nr 1829/2003 om genetiskt modifierade livsmedel och foder samt i förordning (EG) nr 1830/2009 om spårbarhet och märkning av genetiskt modifierade organismer och spårbarhet av livsmedel och foderprodukter som är framställda av genetiskt modifierade organismer. EU-kommissionen har även utarbetat rekommendationer, 2004/787/EG, för provtagning och analys av GMO.

Kontrollen genomförs i så kallade GMO-projekt i samarbete med ett varierande antal kontrollmyndigheter, beroende på projektens inriktning. GMO-projekt för kontroll av förekomsten av godkända GMO i livsmedel planeras eventuellt vart tredje år.

Provtagning och analys ska göras både med avseende på godkända och icke godkända GMO. Provtagningen för kontroll av icke godkända GMO sker i enlighet med EU-kommissionens beslut om nödåtgärder. Kontroll av förekomsten av GMO i risprodukter, som ska göras innan produkterna släpps ut på marknaden, genomförs av gränskontrollen enligt beslut 2013/287/EU. 2014 genomfördes inget nationellt kontrollprojekt.

Livsmedelsverket har i egenskap av NRL för genmodifierat foder satt upp fem analysmetoder för att kunna detektera de GMO-sorter som för tillfället omfattas av förordning (EU) nr 619/2011 om provtagnings- och analysmetoder för offentlig kontroll av foder vad gäller förekomst av genetiskt modifierat material där godkännandeförfarandet fortfarande pågår eller godkännandet har upphört att gälla.

Inom ramen för Jordbruksverkets officiella foderkontroll har Livsmedelsverket analyserat 28 foderprover med avseende på GMO-förekomst. Livsmedelsverket analyserade tio risprover enligt kommissionens genomförandebeslut 2013/287/EU om nödåtgärder avseende icke-godkänt genetiskt modifierat ris i risprodukter med ursprung i Kina.

Livsmedelsverket har i samarbete med europeiska unionens referenslaboratorium för genmodifierade livsmedel och foder i Ispra, Italien, deltagit i en utvärdering av en kvantitativ analysmetod för den genetiskt modifierade sojasorten DAS81419.

Inom det nordisk/baltiska nätverket hölls ett möte där det bland annat diskuterades fri från GMO-märkning, låga inblandningar av GMO godkända i tredje land och erfarenheter från kontrollen av risprodukter från Kina.

4.5.3.1 Yttrande om den allmänna funktionen

Endast kontroll av risprodukter från Kina genomfördes 2014.

4.5.4 Livsmedel för personer med särskilda näringsbehov

Livsmedel för särskilda näringsändamål (sär-när) är livsmedel som ska tillgodose de särskilda näringsbehoven hos vissa känsliga konsumentgrupper och för personer som behöver en speciell kost, till exempel personer vars matsmältning och ämnesomsättning inte fungerar normalt. Sär-när omfattar följande produktgrupper:

- Modersmjölksersättning och tillskottsning
- Barnmat, exempelvis gröt, välling och puréer
- Vissa livsmedel för viktminskning
- Livsmedel för speciella medicinska ändamål
- Natriumfattiga livsmedel
- Glutenfria, laktosfria och andra ”fri från”-livsmedel
- Livsmedel för idrottare
- Livsmedel för diabetiker
- Övriga livsmedel för särskilda näringsändamål (livsmedel som inte hör till någon av ovanstående grupper).

Vissa sär-när ska anmälas till behörig myndighet (Livsmedelsverket) enligt artikel 11 i direktiv 2009/39/EG som motsvaras av 12 § i SLVFS 2000:14. De sär-när som ska anmälas till Livsmedelsverket är:

- Modersmjölksersättning (enligt LIVSFS 2008:2)
- Livsmedel för speciella medicinska ändamål (enligt SLVFS 2000:15)
- Glutenfria, laktosfria och andra ”fri från”-livsmedel (enligt SLVFS 2000:14)
- Övriga sär-när (det vill säga de som inte hör till någon av de andra åtta produktgrupperna inom sär-när) (enligt SLVFS 2000:14).

Livsmedel som i märkning eller presentation anges vara lämpliga för dem som inte tål gluten eller laktos ska uppfylla kraven för sär-när. Även livsmedel som märks med andra ”fri från”-påståenden om ett allergen, eller något annat ämne som kan ge en överkänslighetsreaktion, omfattas av reglerna för sär-när enligt Livsmedelsverkets tolkning. Det är också viktigt att påståendena är relevanta för produktgruppen i fråga. Anmälningarna av ”fri-från” produkter ingår i den rapportering som Sverige ska sända till kommissionen vart tredje år.

Syftet med anmälan är att möjliggöra en effektiv offentlig kontroll. Livsmedelsverket gör ingen bedömning av om produkterna motsvarar kraven i föreskrifterna utan skickar en bekräftelse till företagen på att anmälan mottagits och vidarebefordrar anmälan samt en kopia på bekräftelsen till kontrollmyndigheten för information och kontroll.

För viktkontrollprodukter, så kallad VLCD, krävs tillstånd enligt SLVFS 2000:14. Livsmedelsverket bedömer om produkterna uppfyller de näringsmässiga krav som ställs på denna typ av produkter och beslutar om tillstånd att saluhålla produkterna.

Den offentliga kontrollen av sär-när sker som en del av den ordinarie kontrollen på aktuella anläggningar.

Antal anmälningar enligt artikel 11 i direktiv 2009/39/EG var under 2014 cirka 240 stycken. Antal anmälningar av livsmedel för speciella medicinska ändamål var 70 stycken, anmälningar om modersmjölksersättning var två stycken och antal VLCD-tillstånd var 14 stycken.

4.5.5 Livsmedelstillsatser

Kontrollen av livsmedelstillsatser ingår i den ordinarie kontrollen av produktionsanläggningar och detaljhandel. Kontrollen i de berörda livsmedelsgrupperna skärps vid till exempel RASFF-ärenden.

Arbetet med att höja kompetensen, som påbörjades 2011, hos inspektörerna på kontrollmyndigheterna inom kontrollområdet livsmedelstillsatser fortsätter. 2011 genomfördes ett Riksprojekt som handlade om märkningskontroll, framför allt avseende ingrediensförteckningar och speciellt med avseende på livsmedelstillsatser. 2012 genomfördes föreläsningar om livsmedelstillsatser på alla länsmöten. Under 2013 har Livsmedelsverket tagit fram en vägledning till förordning (EG) nr 1333/2008 om livsmedelstillsatser för att underlätta användning och tillämpning av förordningen.

Under 2014 har Livsmedelsverket gett en endagars kurs om tillsatser för Livsmedelsverkets regionala avdelningar. 15 personer deltog. Kursen omfattade information om säkerhet och hälsorisker med tillsatser, beskrivning av gällande lagstiftning, tillämpning av gällande lagstiftning, kontrollens genomförande och grupparbeten för att lära sig hitta i aktuell lagstiftning.

4.5.6 Material avsedda att komma i kontakt med livsmedel

I väntan på att Livsmedelsverkets begäran till regeringen för att få till stånd ett lagstöd genom ändring i livsmedelsförordningen har projektgruppen för material i kontakt med livsmedel främst fokuserat på förberedande arbete som kompetensutveckling, information samt samarbete med övriga nordiska länder i projektform.

En vägledning om metaller och legeringar i kontakt med livsmedel har tagits fram inom det nordiska projektet med bidrag från Nordiska Ministerrådet och publiceras inom kort. Denna nordiska vägledning ger en kort översikt av toxikologi, analytisk genomförbarhet, lagstiftning och hälsobaserade riktvärden för utlösning av metaller från material i kontakt med livsmedel. Vägledningen kommer därför att bli ett användbart verktyg för industri och livsmedelsinspektörer. Vägledningen är baserad på Europarådets arbete, riskbedömningar från Europeiska myndigheten för livsmedelssäkerhet, EFSA, och WHO/FAOs Joint Expert Committee on Food Additives, JECFA.

Under perioden 2013-2015 genomfördes två nordiska kontrollprojekt om material i kontakt med livsmedel, finansierat av det Nordiska Ministerrådet. Fokus för det ena projektet var att ta fram en gemensam nordisk checklista för kontrollen av förklaring om överensstämmelse (DoC) för främst plast, som kunde användas av såväl kontrollpersonal som företag. I det andra projektet genomfördes en utbildning (2014) för livsmedelsinspektörer, för att erhålla en bättre kunskap om kraven i lagstiftningen samt en harmoniserad förståelse och tolkning av kraven på DoC.

Totalt kontrollerades 181 anläggningar som producerar, importerar eller använder material i kontakt med livsmedel inom ramen för projektet DoC. I det projektet togs det prover på 19 plastartiklar för att se om de innehöll ftalater, ett hormonstörande ämne. Av dessa 19 artiklar innehöll 32 procent av proverna ftalater. Resultaten från analysen visar att det fortfarande viktigt att inkludera ftalater i de behöriga myndigheternas kontroller.

4.5.7 Naturligt mineralvatten

Livsmedelsverket godkänner uttag för produktion av naturligt mineralvatten. Den löpande myndighetskontrollen utförs av de lokala kontrollmyndigheterna.

4.5.8 Nya livsmedel (Novel Food)

Livsmedelsverket deltar i arbetsgruppsmöten rörande nya livsmedel och tar fram underlag för Sveriges ställningstagande i omröstningar i ständiga kommittén för växter, djur, livsmedel och foder (PAFF). I samband med kosttillskottsprojekten har vissa växter och substanser, som bedömts som nya, utretts (se också avsnittet om kosttillskott). Under 2013 lyfte Sverige frågan om *Dendrobium*, *Rhododendron* och DIM (3,3 – dinidolylmetan) är att betrakta som nya livsmedel till kommissionen. Efter att ha hört medlemsländerna har kommissionen beslutat att *Dendrobium* och DIM är nya livsmedel och därmed inte får säljas utan ett godkännande.

Under 2014 ökade antal frågor rörande nya livsmedel både från företag och från kontrollmyndigheter. Frågor rörande reglerna kring användningen av chiafrön och insekter som livsmedel dominerade. Två ansökningar om riskutvärdering enligt nya förordningen 258/97 om nya livsmedel inkom till Livsmedelsverket och utreds.

4.5.8.1 Yttrande om den allmänna funktionen

Kontrollmyndigheterna är i behov av mer utbildning på området.

4.5.9 Närings- och hälsopåståenden

Förordningen om närings- och hälsopåståenden, förordning (EG) nr 1924/2006 anger villkor för märkning och marknadsföring av livsmedel där produkternas innehåll av näringsämnen eller hälsoeffekterna av näringsämnena framhålls. Sedan den 14 december 2013 får i huvudsak endast sådana allmänna, funktionella hälsopåståenden göras som finns förtecknade i en kommissionsförordning (förordning (EU) nr 432/2012). Ytterligare förordningar reglerar de andra kategorierna av godkända hälsopåståenden. Till stöd för kontrollen av dessa hälsopåståenden har Livsmedelsverket år 2014 uppdaterat vägledningen till förordningen (EG) nr 1924/2006 samt utarbetat en vägledning till förordning (EU) nr 432/2012.

Kontrollen bör ha fokus på redlighetsaspekterna; att endast de godkända eller ännu tillåtna hälsopåståenden görs, samt att villkoren för dessa påståenden är uppfyllda. I juli 2013 publicerade Livsmedelsverket en omarbetad version av vägledningen till förordningen om närings- och hälsopåståenden. Behovet av omarbetning uppstod i och med att

företeckningen över godkända artikel 13.1-hälsopåståenden trädde ikraft i december 2012.

Nyckelhålet

Nyckelhålmärkningen är Livsmedelsverkets varumärke och gäller symbolmärkning med villkor för fett, sockerarter, salt eller fiber. Nyckelhålet är ett näringspåstående och hänsyn tas till Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1924/2006 om näringspåståenden och hälsopåståenden om livsmedel. Livsmedel märkta med nyckelhålet ska följa Livsmedelsverkets föreskrifter (LIVSFS 2005:9). Nya kriterier för nyckelhålmärkning har utarbetats under 2011-2014 tillsammans med Norge, Danmark och Island. Nyckelhålet ska stå för mindre socker och salt, mer fullkorn och fibrer och nyttigare eller mindre fett. Kontroll av nyckelhålet sker som en del av den ordinarie kontrollen.

Riksprojekt 2014

Under det andra halvåret av 2014 genomförde Livsmedelsverket ett rikstäckande kontrollprojekt med inriktning mot kontroll av produktmärkning med närings- och hälsopåståenden. Rapporten över detta projekt kommer att publiceras under våren 2015.

4.5.10 Märkning

Kontroll av märkning görs som en integrerad del av den vanliga kontrollen vid en anläggning.

Förordning (EU) nr 1169/2011

Den 22 november 2011 offentliggjordes förordning (EU) nr 1169/2011 om tillhandahållande av livsmedelsinformation till konsumenterna. Från den 13 december 2014 måste livsmedelsföretag tillämpa reglerna i förordningen

Under 2014 har Livsmedelsverket arbetat med att ta fram en nationell föreskrift utifrån artikel 44 i förordning (EU) nr 1169/2011. På nationell nivå har det nämligen funnits möjlighet att reglera information om innehåll i icke-färdigförpackade livsmedel. Utkast till föreskriften har stämts av med intressenter (bransch, kontroll och konsumentförbund) under arbetets gång och föreskriften var även på extern remiss under 2014. Livsmedelsverkets föreskrifter om livsmedelsinformation LIVSFS 2014:4 publicerades i oktober 2014. Under hösten 2014 utfördes ett intensivt arbete med att kommunicera de nya reglerna till målgrupperna kontroll, livsmedelsföretag och konsument. Arbeta med en vägledning till Förordning (EU) nr 1169/2011 samt LIVSFS 2014:4 utfördes, samtal med bransch fördes och föreläsningar hölls för livsmedelsföretag, kontroll och konsumentförbund. Webbtexter för målgrupperna konsument, kontroll och livsmedelsföretag reviderades och även informationsbroschyrer togs fram. Flera pressmeddelanden med bäring på Förordning (EU) nr 1169/2011 samt LIVSFS 2014:4 publicerades i december 2014. Störst genomslag fick pressmeddelandet om att restauranger och andra som säljer icke-färdigförpackade livsmedel måste kunna ange, muntligt eller skriftligt, om den mat de serverar innehåller de allergener som det är vanligast att vara allergisk eller överkänslig mot (bilaga II till Förordning (EU) nr 1169/2011).
Nordiskt projekt om odeklarerade allergener

Under hösten 2014 påbörjades planeringen av ett Nordiskt kontrollprojekt om odeklarerade allergener. Projektet är ett samnordiskt kontrollprojekt där kontrollmyndigheter från Sverige, Norge, Finland och Danmark deltar. Livsmedelsverket är projektledare och i Sverige är projektet ett av de kontrollprojekt som Livsmedelsverket samordnar under 2015. Projektets syfte är att öka kunskapen om korrekt och redlig märkning av allergener. Det inbegriper dels att öka kunskapen hos företag och kontrollmyndigheter så att företagen märker rätt och kontrollen utför en effektiv och riskbaserad kontroll. Dessutom ska resultaten från projektet öka kännedomen om i vilken utsträckning lagstiftningen följs när det gäller märkning av allergener på färdigförpackade livsmedel och i vilka halter eventuella odeklarerade allergener förekommer. Projektet har erhållit pengar från Nordiska ministerrådet och rapporten från projektet ska publiceras maj 2016.

4.5.11 Motverka livsmedelsbrott

2014 gav regeringen Livsmedelsverket särskilda medel för att förstärka sina insatser för att bygga en effektiv kontroll som kan upptäcka, förebygga och motverka livsmedelsbrott.

En särskild arbetsgrupp har etablerats. Den arbetar nu som en operativ stödfunktion till kontrollmyndigheterna. Den samordnar allt arbete rörande livsmedelsbrott inom Livsmedelsverket. Det rör sig om att utbilda, utveckla nya arbetssätt och driva kontrollprojekt tillsammans med kommunala och regionala livsmedelskontrollmyndigheter och med verkets egen operativa kontroll. Gruppen har koordinerat fem kontrollprojekt under året. Livsmedelsverket samverkar också med centrala myndigheter, t ex polisen, tullen, skatteverket i dessa frågor. Verket är ”contact point” i flera europeiska samarbeten och deltar aktivt i europiska och nordiska möten.

Funktionen Livsmedelsombudman fanns på plats sedan oktober 2014 och tar emot tips om misstänkta livsmedelsbrott. Under 2014 har det kommit in 206 ärenden till funktionen. Arbete pågår med att ta fram rutiner för att kvalitetssäkra och utvärdera dessa tips.

4.5.12 Kosttillskott

Kosttillskott är ett område där både mängden av produkter på marknaden och nya substanser i produkterna ständigt ökar. Det är ett av de områden inom kontrollen där det arbete som hittills gjorts i kommunerna visar att det relativt ofta förekommer hälsofarliga produkter som kräver någon form av åtgärd vid bristande efterlevnad, till exempel föreläggande eller förbud. Kompetensen i kontroll av kosttillskott behöver också öka innan kontrollen kan anses vara riskbaserad, likvärdig och effektiv.

Flera kommuner arbetade mer aktivt med kontroll av kosttillskott under 2014, Vissa kontroller har utförts i projektform. I de kommunala projekten ingick också kontroll av hälsopåståenden. Fokusområde har hittills varit och kommer att vara kontroll av prestationshöjande- och bantningsprodukter där stora hälsorisker har identifierats.

Livsmedelsverket har byggt upp och ansvarar för arbetsrummet för kosttillskott på Livsteck.net. Som ett stöd för kommunerna i deras kontroll har Livsmedelsverket tagit

fram riskvärderingar för flera substanser och växtextrakt. Tillsammans med kommunerna har även hanteringsrutiner för vissa icke säkra substanser i kosttillskott, till exempel nikotinsyra utarbetats.

Många kosttillskott ligger i gränslandet mellan livsmedel och läkemedel. Arbetet med bedömningen om vilken kategori en produkt ska inrymmas i sker i nära samarbete med Läkemedelsverket. Under 2014 kontrollerades potenshöjande kosttillskott i ett gemensamt projekt mellan Stockholms Stad och Läkemedelsverket. Resultatet visade att flera av produkterna innehöll läkemedelssubstanser.

Under 2014 utarbetades en kontrollhandbok för kosttillskott. Under våren 2015 ges vid tre tillfällen en utbildning av livsmedelsinspektörer i kontroll av kosttillskott. Utbildningen baseras på kontrollhandboken.

Under hösten 2014 genomför Livsmedelsverket tillsammans med kontrollmyndigheterna ett gemensamt kontrollprojekt med inriktning mot analys av vitaminer i kosttillskott.

Arbetsrummet om kosttillskott på Livsteck.net och informationen kring kosttillskott och kosttillskottskontroll på Livsmedelsverkets webbplats kommer att utvecklas vidare. Livsmedelsverket har under 2015 påbörjat ett nytt kosttillskottsprojekt där det bland annat ska utredas för- och nackdelar med föranmälan av kosttillskott innan de släpps ut på marknaden. Inom ramen för nordiskt samarbete träffas personal från de nordiska livsmedels- och läkemedelsverken en gång per år. 2014 var mötet i Köpenhamn i vilket ett besök av den danska kosttillskottskontrollen ingick.

Under 2014 påbörjades av planeringen av ett nordiskt arbetsrum för kosttillskott. Målsättningen med arbetsrummet är att de nordiska kontrollmyndigheterna på ett mer effektivt sätt ska utbyta information om till exempel riskvärderingar, laboratorie-faciliteter, saluförbud med mera.

Kontroll av kosttillskott är fortsatt prioriterat område. Livsmedelsverket kommer fortsatt inrikta arbetet på att systematiskt stötta kommunerna i deras kontroll av kosttillskott.

4.5.12.1 Yttrande om den allmänna funktionen

För att uppnå en likvärdig, riskbaserad och effektiv kontroll finns det fortfarande en utvecklingspotential inom kosttillskottskontrollen.

4.5.13 Salmonellagarantier

Livsmedelsverkets riksprojekt 2012, ”Uppföljning av de svenska salmonellagarantierna vid införsel av kött och hönsägg från andra EU-länder”, följde upp efterlevnaden av de svenska salmonellagarantierna vid införsel av färskt, inklusive malet, kött av nöt, gris och fjäderfä samt hönsägg avsedda för direkt konsumtion från andra EU-länder. Resultatet visade bland annat att många företag tar ut färre prover från sändningar med icke styckeförpackade varor (bulk) än vad Livsmedelsverket rekommenderar. Vägledningen till Livsmedelsverkets föreskrifter (LIVSFS 2005:22) om kontroll av handel med

animaliska livsmedel inom EU har därför uppdaterats och förtydligats, bland annat med en förenklad modell för provtagningar av bulksändningar.

4.5.14 Spårbarhet

Kontroll av spårbarhet ska göras som en integrerad del i den vanliga kontrollen vid en anläggning. Spårbarhet är en kontrollpunkt som rapporteras i gängse rapportering om livsmedelshygien.

4.5.15 Trikiner

Slaktkropparna av varje avelssugga och avelsgalt från anläggningar som av Statens jordbruksverk erkänts tillämpla kontrollerade uppfödningförhållanden och av varje annat svin provtas som ett led i besiktningen efter slakt på slakterier. Det fysiska arbetet med att ta ut prover kan göras av den officiella personalen eller, efter överenskommelse med slakteriet, av speciellt utbildad slakteripersonal. Resultatet av analyserna ska rapporteras till det slakteriföretag som sänt in proverna samt till den officiella veterinären som utför offentliga kontroller på slakteriföretaget. Misstänkta fynd konfirmeras på SVA. Fynd av trikinos rapporteras till länsstyrelsen och Jordbruksverket.

4.5.16 TSE

Det fysiska arbetet med att ta ut prover kan göras av den officiella personalen eller av utbildad slakteripersonal. Resultatet av analyserna ska rapporteras till aktuellt slakteriföretag. Vidare ska resultaten av de prov som analyserats, av laboratoriet som utför analysen, skickas till Jordbruksverket på sätt som anges av myndigheten. Rapportering av positiva analysresultat sker enligt nationell epizootilagstiftning.

4.5.17 Besiktning före och efter slakt

Livsmedelsverkets officiella veterinärer och officiella assistenter genomför offentlig kontroll i samband med slakt i enlighet med förordning (EG) nr 854/2004. Rapportering av sjukdomskoder, som är frivillig, sker till Svenska Djurhälsovården via Sveriges Lantbruksuniversitet.

4.5.18 Äggpackerier

Livsmedelsverket har kontroll över samtliga äggpackerier oberoende av packeriets storlek. Resultatet av kontrollen rapporteras in i gängse rapportering om livsmedelshygien.

4.5.19 Vin och sprit

Resultat av kontrollen ingår i rapport om livsmedelskontrollen av livsmedelshygien.

5 Kontroll av foder

5.1 Beskrivning av kontrollområdet

Ansvar för den offentliga kontrollen inom foderområdet var 2014 uppdelat mellan Jordbruksverket och länsstyrelsen. Länsstyrelserna svarade för kontrollen av foderföretag i primärproduktionen medan Jordbruksverket ansvarade för kontrollen hos övriga foderföretagare.

Den kontroll som genomförs hos de kommersiella fodertillverkarna utförs av personal på Jordbruksverkets kontrollenhet och sker i enlighet med en av verket årligen upprättad kontrollplan. Kontrollplanen arbetas fram utifrån den risk- och erfarenhetsmodell som föreskrivs i Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2007:21) om offentlig kontroll av foder och animaliska biprodukter (med senaste ändring SJVFS 2014:7). Genom denna modell fastställs kontrollfrekvens utifrån verksamhetens omfattning och inriktning och utifrån denna erläggs företagen en årlig kontrollavgift.

För kontroll av foder i primärproduktionen ansvarar varje länsstyrelse för att upprätta en kontrollplan för kontrollobjekten i sitt egna län. Till hjälp vid upprättandet av kontrollplanen finns den vägledning som Jordbruksverket tillsammans med Livsmedelsverket har tagit fram, ”Vägledning om riskklassificering av livsmedelsföretag och foderföretag i primärproduktionen” finns på Jordbruksverkets webbplats, www.jordbruksverket.se.

För mer läsning om kontrollens uppbyggnad, se ”Nationell plan för kontrollen i livsmedelskedjan 2014-2017”.¹⁴

5.2 Kontrollens omfattning och resurser

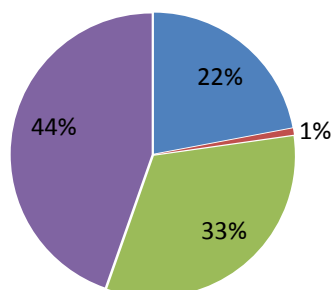
5.2.1 Omfattning

En exakt siffra på antalet primärproducenter går för närvarande inte att fastställa då befintlig statistik i många avseende överlappar varandra, till exempel djurhållning eller inte på gården, hästhållare med eller utan lantbruk, etc. Antalet primärproducenter har sedan ett antal år tillbaka minska i antalet och i grova drag uppskattas idag antalet primärproducenter i Sverige till drygt 67 100, vilket motsvarar en minskning med 30 procent sedan 1990 (enligt *Jordbruksstatistisk årsbok 2014*). Antalet primärproducenter som fanns registrerade i Jordbruksverkets foderföretagarregister under 2014 var 50 104 stycken.

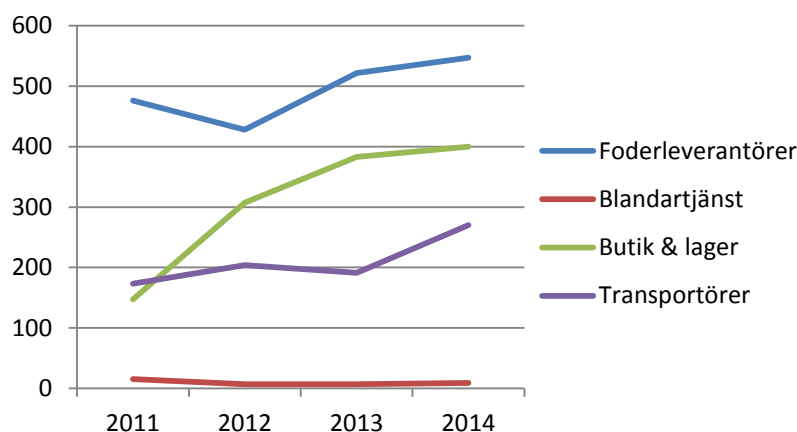
¹⁴ <http://www.livsmedelsverket.se>

■ Transportörer   ■ Blandartjänst
■ Butik & lager   ■ Foderleverantörer

Foderföretagare andra än primärproducenter 2014.

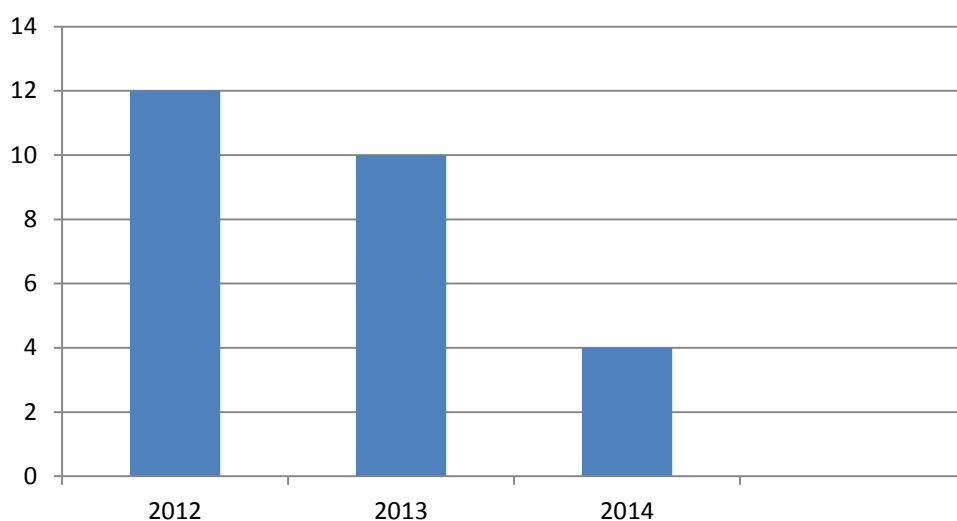
Jordbruksverket hade 2014 totalt 270 transportörer, nio anläggningar för blandartjänster samt 400 butik och lager registrerade i foderföretagarregistret, vilka samtliga har anmält verksamhet som innefattar hantering av foder till livsmedelsproducerande djur. 547 foderleverantörer var registrerade i Jordbruksverkets foderdatabas i början av 2014.

Antalet foderföretagare över tid.

Godkännande av anläggningar

För att bedriva vissa verksamheter krävs även godkännande från Jordbruksverket. Totalt 48 primärproducenter var under 2014 godkända för att blanda in läkemedel/ koccidostatika i foder. Dessa primärproducenter är företrädesvis gris- eller pälsdjursuppfödare. Kontroll av att företagen har aktuella godkännanden för den verksamhet som bedrivs samt att godkännandena är giltiga ingår som en del i kontrollen. Antalet beslut som Jordbruksverket fattat om godkännande att blanda läkemedel i foder hos primärproducenter framgår av diagram nedan. Då besluten tidigare var begränsade i tid kan det handla om såväl förnyande av gamla godkännanden som nya godkännanden. Numera är inte dessa beslut om godkännanden begränsade i tid.

Antal primärproducenter som fått godkännande för att blanda läkemedel i foder under åren 2012 till 2014.

Under året hade nio kommersiella fodertillverkare samt tre mindre foderleverantörer godkännande från Jordbruksverket för att blanda läkemedel i foder. Av de kommersiella foderleverantörerna hade sju stycken godkännande att tillverka eller hantera tillsatser eller förblandningar. Små förändringar har skett i antal foderanläggningar med denna typ av verksamhet under senare år.

Krav på godkännande av anläggningar som hanterar foderfetter infördes under hösten 2012 och en anläggning gavs under samma år ett sådant godkännande.

Även anläggningar som hanterar animaliska biprodukter avsedda att användas i foder måste ha godkännanden. Under 2014 var 25 anläggningar godkända för tillverkning av sällskapsdjursfoder där animaliska biprodukter användes som råvaror, varav tio tillverkare bearbetade produkter. Sju anläggningar var godkända som uppsamlingscentraler och fyra bearbetningsanläggningar var godkända för tillverkning av produkter för foderändamål. Åtta anläggningar var godkända som mellanhantering för animaliska biprodukter för foderändamål och 11 anläggningar var godkända som lagringsanläggningar för framställda produkter för foderändamål.

Planerade och genomförda kontroller

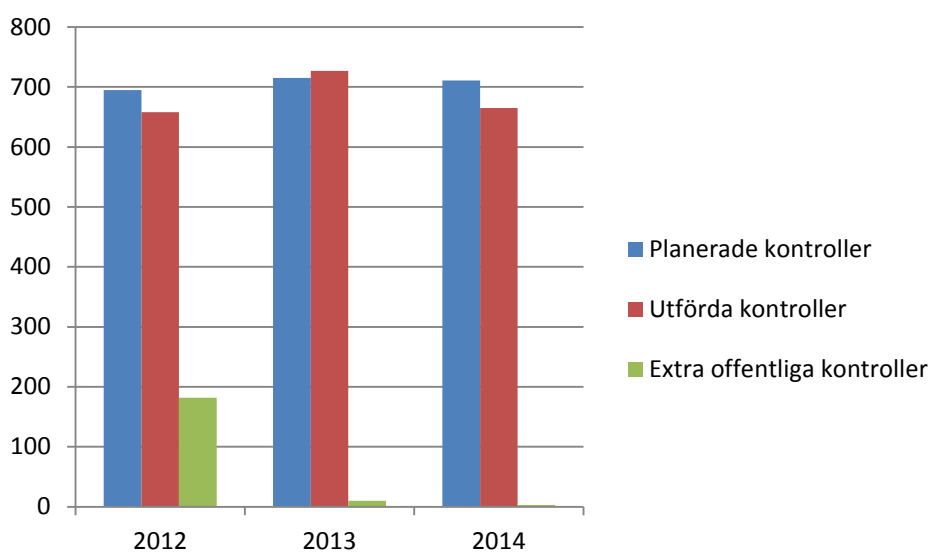
I tabell nedan redovisas antalet planerade och genomförda kontroller för 2014 för foderföretagare kategoriserade i tre grupper.

Antalet planerade och genomförda kontrollbesök 2014.

	Planerat antal kontrollbesök	Genomfört kontrollbesök	Andel genomförda kontrollbesök (%)
Antal kontrollbesök i primärproduktionen avseende foder	711	665	94
Antal kontroller av butik & lager, transportörer och blandartjänster	10	8	80
Antal kontrollbesök hos foderleverantörer (efter avregistreringar)	202	181	89,5

Planerad och genomförd kontroll av foderföretagare inom primärproduktionen

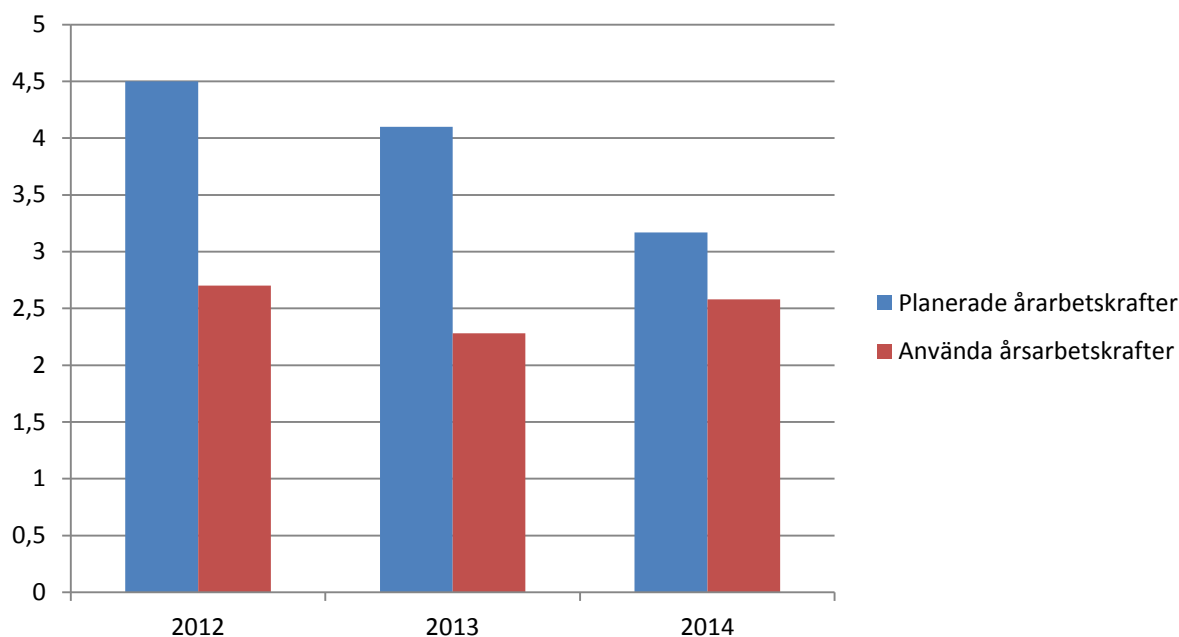
Inför 2014 planerade Länsstyrelserna att totalt genomföra 711 kontroller av foderföretagare i primärproduktionen. 665 av dessa det vill säga 94 procent av de planerade kontrollerna genomfördes under året. Dessutom genomfördes tre extra offentliga kontroller, varav ett fall för inblandning av läkemedel utan godkännande från Jordbruksverket och två fall för uppföljning av risk för kontaminerat foder. 2013 genomfördes 10 extra offentliga kontroller där två fall var anmälningsärenden och övriga var uppföljning av avvikelser. Under kontrollåret 2012 genomfördes 186 extra offentliga kontroller av Länsstyrelsen på uppdrag av Jordbruksverket där foderprover togs ut för analysering av animaliskt protein.

Antal kontroller av foder i primärproduktionen.

De flesta kontroller utfördes som en del av den fullständiga tvärvillkorskontrollen, det vill säga. länsstyrelsen kontrollerade i de fallen alla tvärvillkor¹⁵ som var relevanta med hänsyn till respektive jordbruksföretags produktionsinriktning. Kontrollen genomfördes som en detaljerad genomgång av rutiner, dokumentation, lokaler och utrustningens funktion och hygienstatus utifrån en upprättad checklista. Checklisten för foder i primärproduktionen omfattade 2014 totalt 21 kontrollpunkter varav tolv var kopplade till tvärvillkoren.

En länsstyrelse anger att provtagning av foder för analys ingick i kontrollplanen för 2014.

Planerade/använda årsarbetskrafter för kontroll av foder i primärproduktionen.

Antalet använda årsarbetskrafter har för kontrollåren 2012, 2013 och 2014 varit runt 2,5. Skillnaden mellan beräknad och använd arbetskraft av det beräknade resursbehovet har däremot varierat mellan 60 procent (2012), 56 procent (2013) och 81 procent (2014). Som syns i diagrammet ovan så anger länsstyrelsen att man planerar att det kommer krävas mer personalresurser för kontroll av foder i primärproduktionen än vad som sedan används. Dock kan man se att planen för antalet årsarbetskrafter 2014 ligger närmare det faktiska antal årsarbetskrafter som har används för kontrollen. Detta kan innebära att man har blivit bättre på att uppskatta den resursåtgång som kommer att krävas under året. Det bör dock påpekas att rapporteringen av antalet årsarbetskrafter kan vara osäker då länsstyrelsen har angett underliggande data kan vara bristfällig.

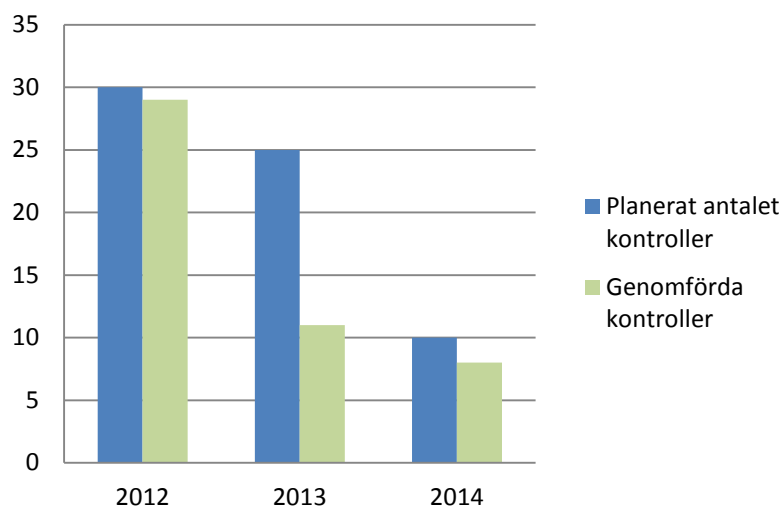
¹⁵ Tvärvillkoren är ett begränsat antal regler inom olika områden, till exempel foder- och livsmedels-säkerhet som lantbrukaren/primärproducenten måste följa för att få full utbetalning av jordbrukarstödet. Överträdelse av dessa regler kan resultera i avdrag i jordbrukarstödet. Ytterligare information om tvärvillkor återfinns på Jordbruksverkets hemsida, www.jordbruksverket.se.

Planerade och genomförda kontroller hos andra foderföretagare än inom primärproduktionen

Jordbruksverkets kontrollenhet ansvarar för utförande av kontrollen hos foderföretagare förutom kontroll av foder inom primärproduktionen. Totalt uppgår de personella resurserna till ungefär 2,8 årsarbetskrafter. Det totala antalet inspektörer var fyra stycken för kontroller av foder- och abp-anläggningar.

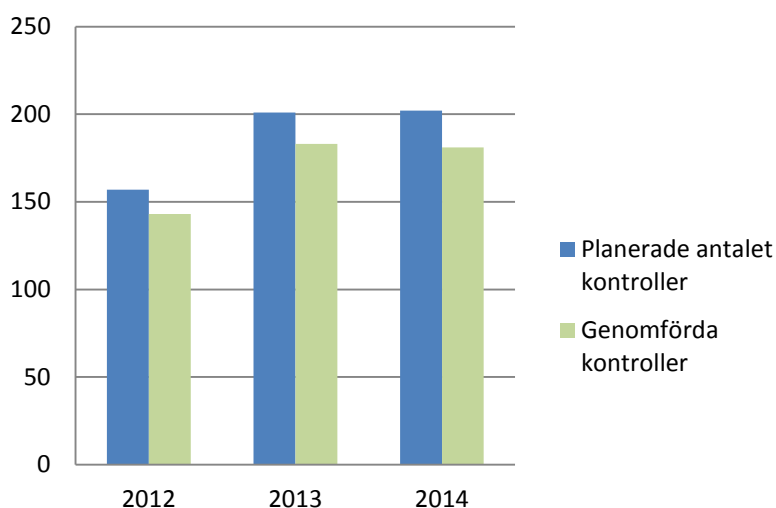
2014 fanns totalt 679 foderföretagare registrerade inom kategorierna butik och lager, blandartjänst samt transportörer. För dessa foderföretagare upprättas en separat kontrollplan. Urvalet av kontrollobjekt har främst skett utifrån geografisk lämplighet för att kontrollen ska kunna samordnas med kontroller hos foderleverantörer och anläggningar som hanterar animaliska biprodukter (abp).

Under året kontrollerades åtta anläggningar, vilket innebär cirka 1,2 procent av det totala antalet anläggningar. Målet var att tio anläggningar skulle kontrolleras, det vill säga minst 1,5 procent av anläggningarna. Att målet var lågt satt beror på att en extra insats planeras för kontroll av denna typ av anläggningar för 2015, och därför prioriterades dessa ner under 2014. Orsaken till att inte samtliga kontroller genomfördes enligt planeringen var tidsbrist. Målet för kontrollen är därmed inte uppfyllt.

Kontroll av butiker, lager, blandartjänst och transportörer.

För den offentliga kontrollen hos foderleverantörer 2014 var 234 kontrollbesök på 188 anläggningar planerade vid kontrollårets början. Under året av- eller omregistrerades 32 anläggningar och därmed utgick också 32 kontrollbesök. Under året utfördes 181 av de kvarvarande 202 kontrollbesöken, vilket innebär att cirka 89,5 procent av kontrollbesöken utfördes. Kontrollbesöken var fördelade på 137 av de kvarvarande 156 anläggningarna. Fyra anläggningar som kontaktades hade ingen verksamhet under året, och därför utfördes inte någon kontroll där. De kvarvarande 17 kontrollerna utfördes inte på grund av tidsbrist. Detta beror delvis på att det inte fanns full bemanning hela året då en inspektör började i mars och en slutade i november. Kontroll av de anläggningar som skulle ha kontrollerats kommer att ske under 2015.

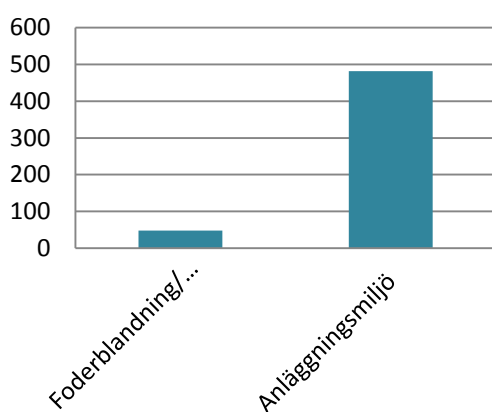

Antalet planerade och genomförda kontroller hos foderleverantörer 2012-2014.

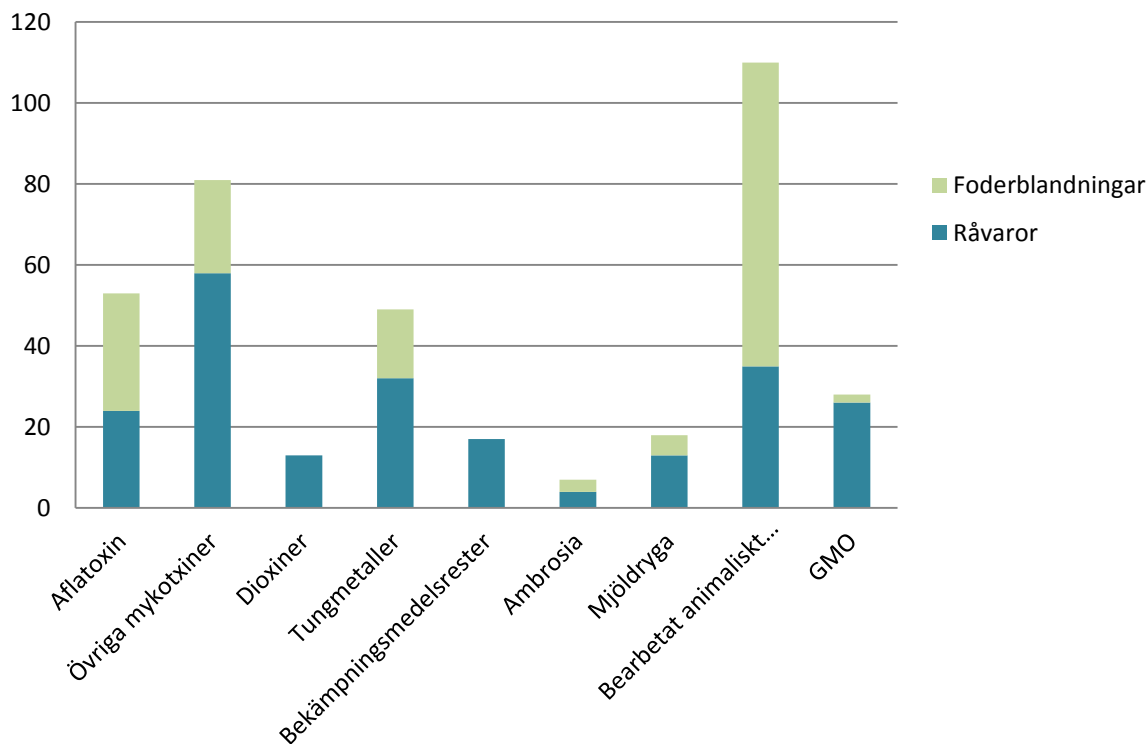
Foderkontrollen omfattar prover för analys. Inför kontrollåret görs en omvärldsanalys och riskvärdering och utifrån detta skapas en generell provtagningsplan med ett antal prover för olika analyser. Inför kontrollårets början fördelas proverna på de anläggningar som ska kontrolleras under året och antalet prov anpassas efter verksamheten vid de anläggningar som ska kontrolleras.

Kontrollanterna gör vid kontrollbesöken en bedömning av om lämpliga foder finns för de prover som är upplagda på foderanläggningen. I de fall lämpliga foder saknas är det kontrollantens ansvar att om möjligt välja andra analyser som är relevanta för de foder och den verksamhet som finns vid anläggningen. Det är därför inte aktuellt att tala om måluppfyllningsgrad för planerade prover för olika analystyper.

Nedan följer en redovisning i form av diagram av antal tagna prov för olika typer av säkerhetsanalyser under 2014 tagna hos foderleverantörer.

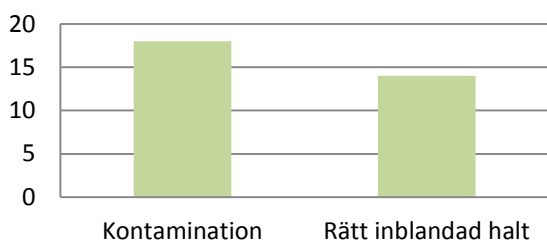

Antal tagna prov för Salmonella 2014

Antal tagna prov för säkerhetsanalys 2014.

De prover som togs ut för analys av GMO omfattas av dels en kontroll av om aktuell GMO är godkänd, dels en kontroll av GMO-innehållet relaterat till tröskelvärdet för märkning.

Antal tagna prov för läkemedel och koccidiostatika 2014 uppdelad på typ av provtagning.

5.2.2 Förändringar

Tyngdpunkten i kontrollen har inför 2014 förskjutits något från provtagning till kontroll av företagens egna kontrollprogram. Bland annat har analys av vitaminer, koppar, zink och selen ersatts av kontroll av företagens rutiner och dokumentation.

En övergång har under 2013 och 2014 gradvis skett från en förbestämd provtagning till en mer flexibel provtagning. Provtagningsplanen som gjorts inför kontrollåret är numera en utgångspunkt för vilka prover som ska tas, men kontrollanterna har frihet att välja andra prover i de fall som bedöms lämpligt. Fullständig måluppfyllelsegrad är inte längre ett mål för enskilda analystyper.

5.3 Måluppfyllelse

Under 2014 påbörjades ett långsiktigt arbete inom foderkontrollen mot mål inom kompetens, enhetlig bedömning, utvärdering, riskbaserad kontroll samt ett bra kontrollurval med rätt företag registrerade. Detta görs för att arbeta mot det satta inriktningsmålet att bristande efterlevnad upptäcks och följs upp för att säkerställa att brister åtgärdas på ett likvärdigt sätt av kontrollmyndigheten. Det görs även för att foderföretagen ska veta syftet med att de blir kontrollerade, känna förtroende för kontrollen och veta vad avgiften för kontrollen syftar till. Med hjälp av dessa strategiska mål arbetar kontrollmyndigheterna för att ”Foderföretagen har förståelse för kontrollsystemet”.

Under året har Jordbruksverkets kontrollenhet arbetat vidare med kalibreringsplanen för samtliga kontrollanter. Syftet är att nå de strategiska målen att medarbetarna har rätt kompetens för det arbete som ska utföras, samt att ge en utökad kunskap för att upptäcka och bedöma bristande efterlevnad. Det påbörjade arbetet med samkontroller och övervakade kontroller tillsammans med utbildningar som kontrollanterna har erbjudits under året har gemensamt bidragit till att delvis uppfylla de uppsatta inriktningsmålen.

Arbetet med att uppdatera och förbättra vägledningarna fortgår kontinuerligt för att vägleda de operativa kontrollmyndigheterna i kontrollens genomförande i syfte att åstadkomma enhetliga bedömningar och att enhetliga åtgärder vidtas vid likartad bristande efterlevnad.

Utifrån länsstyrelsens rapportering anger samtliga län att de har satt upp något mål för kontrollverksamheten inför 2014. Flertalet av länsstyrelserna anser att de satta målen till stor del uppfylldes.

5.4 Ej planerad kontroll

Ej planerad kontroll hos foderleverantörer

Jordbruksverket har i samband med salmonellautredningar under 2014 vid fyra tillfällen utfört extra offentlig kontroll hos foderföretagare andra än primärproducenter.

Tre av de extra offentliga kontrollerna skedde som en uppföljning efter att salmonella påvisats vid kritiska punkter i tillverkningsmiljön på anläggningar med tillverkning av foder till livsmedelsproducerande djur.

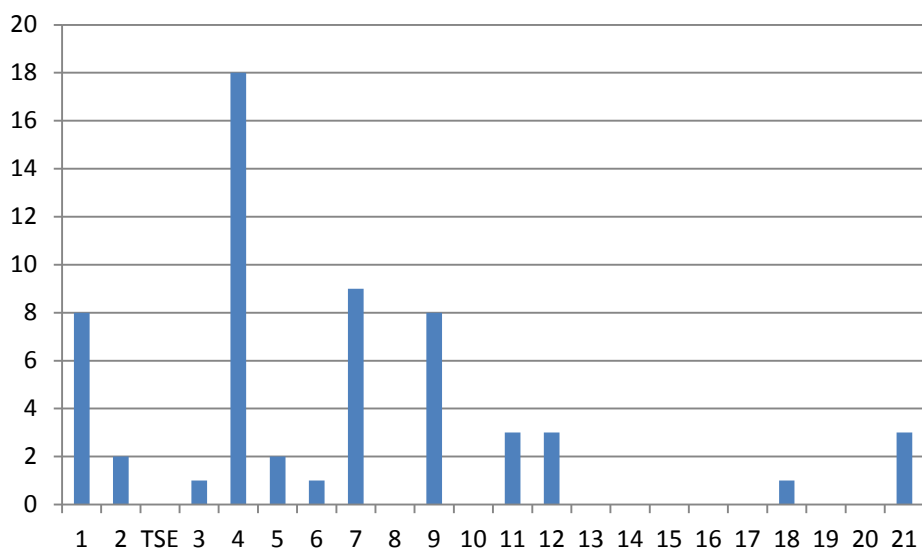
I de tre fall avvikelser har konstaterats vid Jordbruksverkets provtagning för analys av koccidiostatika i foder, har uppföljning av detta skett i samband med de ordinarie kontrollerna.

Vid fem tillfällen under året har Jordbruksverket utfört extra offentlig kontroll på grund av anmälningar som kommit in till Jordbruksverket. Det gjordes också en extra offentlig kontroll som uppföljning av tidigare funna brister.

5.5 Efterlevnaden hos företag

Av totalt 655 genomförda kontroller av foder hos foderföretagare i primärproduktionen har 59 avvikelser konstaterats. 36 av dessa avvikelser var även en tvärvillkorsavvikelse.

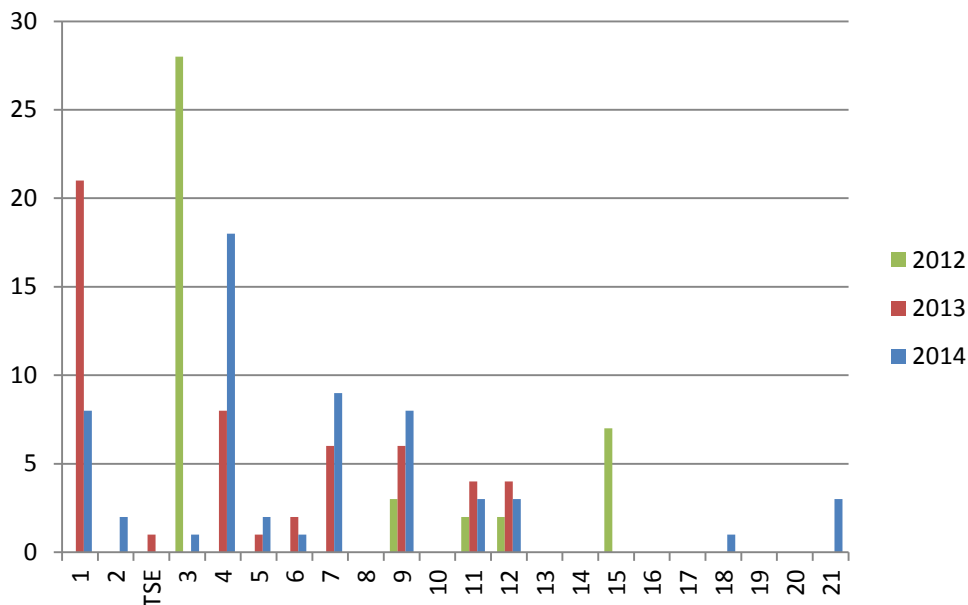
Utöver de planerade kontrollerna genomfördes tre extra offentliga kontroller, ett fall för inblandning av läkemedel utan godkännande från Jordbruksverket och två fall för uppföljning av risk för kontaminerat foder.

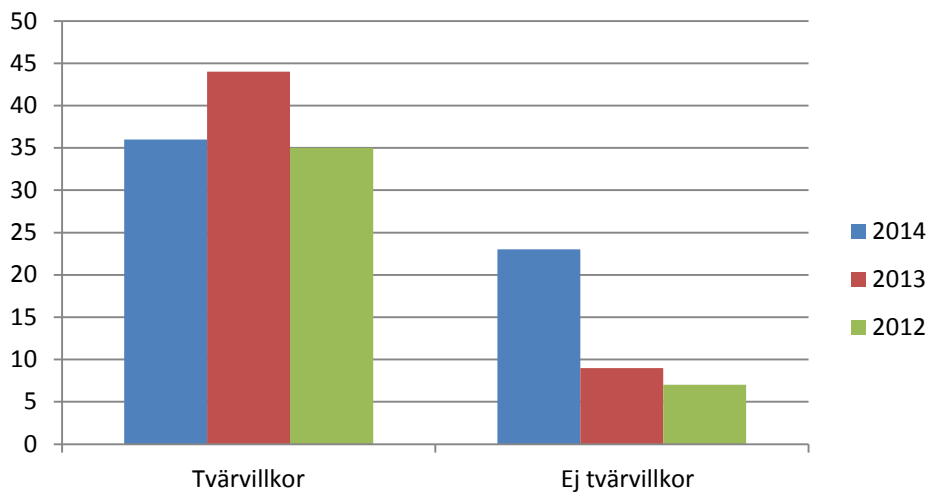
Avvikelser funna vid kontroll av foder inom primärproduktionen 2014 redovisade per kontrollpunkt.

Flest avvikelser konstaterades på fråga 4, foderföretagaren har rutiner, utrustning och lokaler för att undvika att fodret kontamineras och förstörs. Stor andel av avvikelserna påvisades även vid kontroll av att foderföretagarna endast använder foder från registrerade och eventuellt även godkända anläggningar (fråga 1), avfall förvaras och hanteras så att kontaminering av foder förhindras (fråga 7) samt foderföretagarens dokumentation omfattar uppgifter om användningen av växtskydds- och/eller bekämpningsmedel (fråga 9).

Alla frågor är inte aktuella hos alla foderföretag inom primärproduktionen. I huvudsak gäller detta frågorna 13-20 som enbart gäller de företag som ska följa bilaga 11 i foderhygienförordningen 183/2005, det vill säga bland annat de foderföretagare som blandar fodertillsatser eller förblandningar som innehåller tillsatser i foder för användning enbart i den egna djurhållningen (undantag ensileringsmedel), de som blandar foder för vidare försäljning eller de som säljer vidare inköpt foder.

Jämförelse av påvisade avvikelser per kontrollfråga under åren 2012-2014.

Antalet funna avvikelser fördelade på tvärvillkorskontrollpunkter/icke tvärvillkorspunkter under åren 2012-2014.

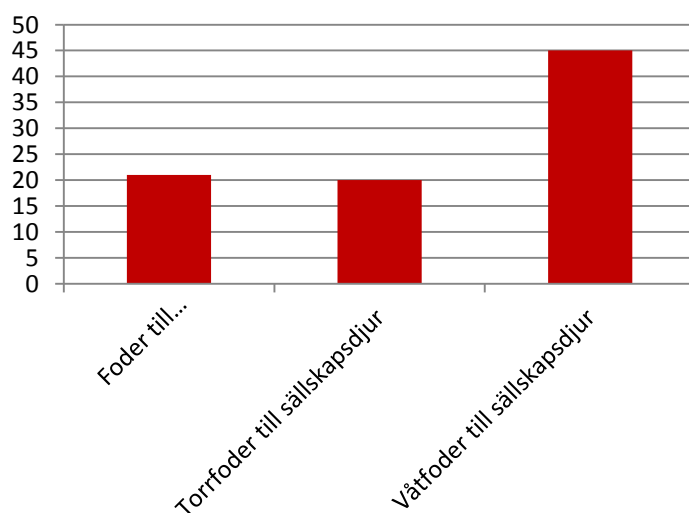
2012 och 2013 har flest avvikelser (cirka 80 procent) konstaterats på de frågor som även är tvärvillkorsfrågor. 2014 var cirka 60 procent av konstaterade avvikelser även tvärvillkorsavvikelser.

Under 2014 har det uppmärksammats brister hos 91 av de kontrollerade foderleverantörerna, samt 5 anläggningar med verksamhetsinriktningen butik och lager, blandartjänst och transportörer. De flesta av de totalt 661 avvikelser som rapporterats under året gäller avsaknad av dokumenterade skriftliga rutiner samt brister i kvalitetskontroll- och HACCP-planer. 53 procent av de funna avvikelserna gäller HACCP och kvalitetskontroll. Siffrorna inkluderar leverantörer av foder till både livsmedelsproducerande djur och övriga djurslag.

Totalt noterades 29 avvikelser på verksamhetsinriktningen butik och lager, blandartjänst och transportörer medan 632 noterades hos foderleverantörer.

Antalet brister funna vid Jordbruksverkets kontroll är 30 procent högre än för föregående år. Det är dock svårt att veta om det är en trend, eftersom en ny checklista började användas 2013 och resultatet kan därmed inte jämföras med åren innan dess. Under dessa två år kan man dock se att andelen avvikelser som gäller HACCP är stor. Dessa brister beror troligen på okunskap hos företagen.

Vidprovtagning för näringsanalys görs kontrollen som en redlighetsanalys där deklarerat innehåll jämförs med analyserat innehåll. I denna kontroll har störst andel avvikelser hittats i våtfoder till sällskapsdjur. I denna kategori står obearbetat sällskapsdjursfoder, så kallat färskfoder för 83 procent av avvikelserna, vilket även har setts tidigare år. För livsmedelsproducerande djur står foder till häst för 47 procent av avvikelserna medan övriga livsmedelsproducerande djur står för resterande del.

Andel avvikelser på tagna prover för näringsanalys (procent) 2014.

Avvikelser vid säkerhetsanalys är sällsynt. Under 2014 har det i den offentliga kontrollen påvisats salmonella i anläggningsmiljö en gång och i foder en gång. Fodret som innehöll salmonella var avsett för sällskapsdjur och tillverkat i ett annat land. Det motsvarar 0,2 procent av de tagna miljöproven och 2 procent av de tagna foderproven. Vid två tillfällen har prov tagna för kontamination av koccidiostatika till andra foder varit positiva och vid ett tillfälle har Monensin hittats där det inte skulle finnas.

Foder som består av eller innehåller animaliska produkter ska vid import genomgå veterinär gränskontroll där fem procent av sändningarna av tuggartiklar provtas för analys avseende salmonella och enterobacteriaceae. Vilken kontroll som skett samt resultaten framgår av tabellen nedan. Även hö och halm ska genomgå veterinär gränskontroll.

	Antal sändningar provtagna för Salmonella	Antal sändningar avvisade pga salmonella	Antal sändningar provtagna för Enterobacteriaceae	Antal sändningar avvisade pga Enterobacteriaceae
2010		3 (6%)	0	
2011		0	0	
2012	4	0	3	0
2013	15	0	15	1 (7%)
2014	14	0	19	3 (16%)

Salmonellaundersökning av animaliskt foder i gränskontrollen skedde för 15 sändningar och med det totala antalet av 35 prover. Salmonella påvisades inte i något av dessa prover. Senaste tillfället salmonella påvisades i gränskontrollen av foder var 2010 då salmonella påvisades vid tre tillfällen (sex procent av provtagningskontrollerna).

5.6 Beslut om åtgärder mot företag

I primärproduktionen uppger en länsstyrelse att de utfärdat förelägganden. Av rapporteringen framgår dock inte vad föreläggandet omfattade.

5.7 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Under 2015 planerar Jordbruksverket att tillsammans med Länsstyrelsen ta fram en kommunikationsplan för spridning av information om registrering av foderanläggningar i primärproduktionen. Jordbruksverket ska även under 2015 nå fler foderföretagare (förutom primärproducenter) med information om registret.

Jordbruksverket planerar även att kommande år följa upp godkännande av primärproducenter för inblandning av läkemedel i foder. Vidare kommer torkning av foder med så kallad direkttorkning följas upp hos primärproducenter som torkar foder till

livsmedelsproducerande djur och använder flytande bränsle, vilket kan innebära en risk för kontaminering av fodret.

Jordbruksverket anordnar även regelbundet utbildning för de kontrollanter som ska utföra kontrollen hos foderföretagare andra än i primärproduktionen. Vid utbildningarna informerar personal från enheten för foder och hälsa om kontrollplanen samt ger utbildning i regelverk och lagstiftning. Dessutom fungerar dessa utbildningsdagar som forum för kontrollanterna där möjlighet till diskussion kring gemensamma problem kan föras och gemensamma lösningar hittas. Under januari 2013 anordnades ett sådant tillfälle inför kontrollen 2014.

Samkontroller tillsammans med samordnaren på kontrollenheten har också anordnats där syftet var att åstadkomma mer likriktade kontroller. Under 2014 deltog två kontrollanter i utbildningar inom Kommissionens utbildningsprogram Better Training for Safer Food (BTSF). Den ena kursen berörde fodersäkerhet och HACCP och den andra HACCP principer. Alla inspektörer deltog också i en utbildning i provtagning som arrangerades av SVA.

Jordbruksverkets vägledning för foderkontroll hos foderleverantörer har även uppdaterats två gånger under året.

5.8 Bedömning av kontrollen

Kontrollen av foder i livsmedelskedjan sker i alla led där foder produceras och hanteras. Från att kontrollen från början var inriktad på kontroll av foder och dess innehåll har kontrollen successivt förskjutits mot att kontrollera företagens system för egenkontroll snarare än provtagning av foder. Provtagning av foder för kontroll av redlighet och säkerhet ses endast som en del av kontrollens helhet då det finns skäl att genomföra kontroll genom provtagning.

Flertalet av funna brister hos foderföretagare andra än inom primärproduktionen gäller avsaknad av dokumenterade skriftliga rutiner samt brister i kvalitetskontroll- och HACCP-planer. Under det senaste året har kontrollen utökats då det gäller företagens egenkontrollsystem och HACCP-system och i och med detta har också antalet avvikelser ökat. Det beror dels på att det är fler punkter som rör områdena som kontrollerats, men också på att inspektörerna genom utbildning och erfarenhet fått bättre kunskap om HACCP och därmed kan utföra bättre kontroller. Under 2014 gällde 53 procent av de funna avvikelserna HACCP och kvalitetskontroll. Avvikelser finns hos leverantörer till alla djurslag och hos både stora och små företag. Jordbruksverkets bedömning är att bristerna till stor del beror på bristande kunskap hos foderleverantörerna. Denna okunskap kan delas i två typer; dels bristande kunskap om HACCP-principen och hur ett egenkontrollprogram enligt denna princip ska vara utformad och vad det ska innehålla dels bristande kunskap om de faror som är förenade med tillverkning, hantering och försäljning av foder och specifika faror för olika djurslag.

Provtagning av foder sker både avseende kontroll av redlighet och säkerhet. Kontroll av att foder är säkert och håller god kvalitet sker både som ett led i dokumentationskont-

rollen av företagens egenkontrollsystem samt i provtagningskontrollen och funna avvikelser är mycket lågt vilket tyder på en god hantering och system som förhindrar att otjänligt foder når marknaden.

Då det gäller redlighetskontroller av foder, främst avseende märkning och näringsinnehåll, återfinns i högre grad brister som dock inte äventyrar djurs eller människors hälsa. För avvikelser på foder till livsmedelsproducerande djur står häst för störst andel avvikelser som enskilt djurslag. Den andel avvikelser som finns på foder för övriga livsmedelsproducerande djur bedöms inte ha någon stor påverkan på livsmedelsproduktionen. Flest funna avvikelser har under de senaste åren återfunnits på våtfoder avsett till sällskapsdjur. Under 2014 var det avvikelse på 35 procent av dessa prover, där obearbetat sällskapsdjursfoder (så kallat färskfoder) står för 83 procent av avvikelserna. Detta beror till största delen på att tillverkare av den typen av foder har svårt att bedöma innehållet i råvarorna då de kan variera mycket i innehåll. De saknar dessutom ofta möjlighet att göra en snabb analys av näringsinnehållet själva. Det skulle vara möjligt att göra så kallade NIR-test, men utrustningen för detta är ganska dyr att införskaffa. Företagen måste lösa problemet med den stora andelen avvikelser och detta är ett område som Jordbruksverket kommer följa upp under kommande års kontroller.

Tre avvikelser konstaterades 2014 i analyskontrollen i foderprover uttagna hos fodertillverkare vid inblandning av koccidiostatika. Avvikelse bedöms inte ha lett till att osäkert foder har släppts ut på marknaden i dessa fall. Felaktig inblandning av koccidiostatika i foder kan dock få allvarliga följder för djurhälsan och ämnet kan föras över till livsmedel. Kontroll av koccidiostatika i foder är därför fortsättningsvis en viktig del av säkerhetskontrollen av foder. Kontrollen under 2015 kommer att genomföras både som analyskontroll och genom kontroll av fodertillverkarnas rutiner och egenkontrollprogram.

Inom primärproduktionen har de flesta av avvikelserna under 2013 och 2014 setts på samma kontrollpunkter. Delvis beror detta troligtvis på att vissa av kontrollpunkterna är aktuella hos flertalet av kontrollobjekten medan andra frågor enbart berör en liten del av kontrollobjekten, de med specifika verksamheter. Urvalet av kontrollobjekt görs till största del från kontrollobjekt uttagna för tvärvillkorskontroll eller djurskyddskontroll. Riskanalysen tar därmed inte i första hand hänsyn till specifika risker inom verksamheten med foder vilket innebär att kontrollurvalet inte är riskbaserat i den utsträckning som skulle vara önskvärt.

De kontrollpunkter som 2014 fått flest avvikelser handlar om foderföretagaren har rutiner, utrustning och lokaler för att undvika att fodret kontamineras och förstörs, att foderföretagarna endast använder foder från registrerade och eventuellt även godkända anläggningar, att avfall förvaras och hanteras så att kontaminering av foder förhindras samt foderföretagarens dokumentation omfattar uppgifter om användningen av växtskydds- och/eller bekämpningsmedel. I underlaget från länsstyrelserna framgår att enbart ett par avvikelser på dessa frågor lett till förelägganden vilket indikerar att avvikelserna är av mindre karaktär där avvikelserna inte har ansetts utgöra någon risk för människor och djurs hälsa.

Sammanfattningsvis kan konstateras att det i kontrollen av foder under 2014 inte har påvisats några avvikelser som innebär en direkt fara för människors och djurs hälsa eller för miljön varken i kontrollen hos kommersiella foderföretagare eller vid kontrollen av foder i primärproduktionen. Däremot har avvikelser påvisats som innebär att Jordbruksverket med början under 2015 vidtar vissa åtgärder till exempel i form av en utökad information om bland annat kraven gällande registrering och kontrollens syfte. Vidare arbete för att åstadkomma förbättringar avseende riskbaserade kontrollurval och kontrollens effektivitet kommer också att ske.

6 Kontroll av animaliska biprodukter

6.1 Beskrivning av kontrollområdet

Jordbruksverket ansvarar för kontroll av godkända och registrerade anläggningar. Kontrollen utförs av kontrollenheten på kontrollavdelningen. Vid den offentliga kontrollen görs en detaljerad genomgång av rutiner, dokumentation, spårbarhet, lokaler och utrustningens funktion.

Livsmedelsverket ansvarar för offentlig kontroll av anläggningar med stöd av livsmedelslagen (sådan kontroll som inte har lämnats över till kommunerna). Exempel på kontrollobjekt är slakterier, flygcatering anläggningar, mjölkproduktanläggningar med mera. Den offentliga kontrollen inom Livsmedelsverkets "Område Livsmedelskontroll" är uppdelad på fyra avdelningar och den operativa kontrollen är uppdelad på 15 kontrollområden, varav abp-kontrollerna ingår i kontrollområdet "Hantering och förvaring av avfall".

Länsstyrelsen ansvarar för kontroll av insamling, uppsamling, omlastning och transport av andra animaliska biprodukter än matavfall. Länsstyrelsen kontrollerar även omlastningsplatser.

Kommunerna är behörig myndighet att utöva offentlig kontroll över

- nedgrävning av animaliska biprodukter,
- utlämnande och transport av matavfall,
- kompostering av matavfall när sådan kompostering genomförs på annat sätt än genom kompostering i en av Jordbruksverket godkänd komposteringsanläggning,
- förvaring av animaliska biprodukter i primärproduktionen,
- förbränningsanläggningar som förbränner animaliska biprodukter i primärproduktionen,
- användning av andra organiska gödningsmedel och jordförbättringsmedel än naturgödsel,
- befattning med naturgödsel i primärproduktionen och,
- livsmedelsanläggningar som ligger inom kommunens kontrollansvar med stöd av livsmedelslagen eller med stöd av ett beslut om överflyttning enligt livsmedelslagen.

6.2 Kontrollens omfattning och resurser

6.2.1 Omfattning

Jordbruksverkets kontrollenhet ansvarar för utförande av kontrollen på abp-anläggningar inom Jordbruksverkets kontrollansvar. Totalt uppgår de personella resurserna till ungefär 1,4 årsarbetskrafter, fördelat på fyra inspektörer som även arbetar med kontroll av foderanläggningar, samt en inhyrd distriktsveterinär.

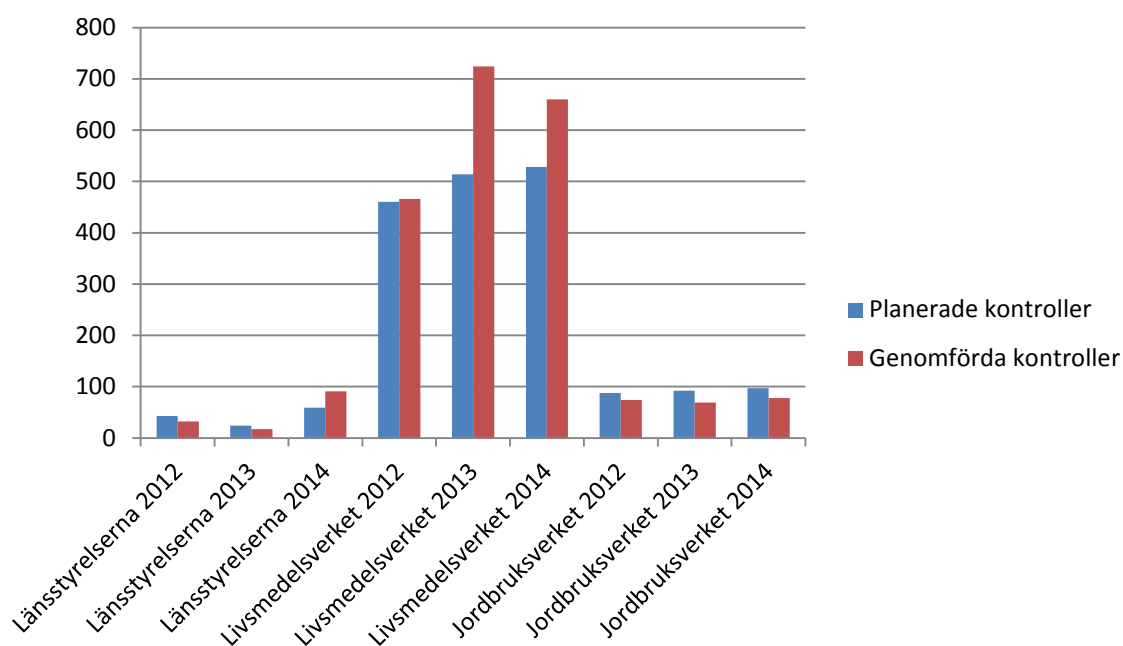
I januari 2014 var 230 anläggningar registrerade och Jordbruksverket planerade 97 kontroller fördelat på 82 anläggningar vid årets början. Under året avregistrerades sju anläggningar och därmed utgick också sju kontrollbesök. 78 av de kvarvarande 90 kontrollbesöken utfördes, vilket innebär att cirka 87 procent av det planerade antalet kontroller utfördes. Kontrollbesöken var fördelade på 64 av de kvarvarande 76 anläggningarna. Orsaken till att inte samtliga av de planerade kontrollerna genomfördes var brist på tid. Tidsbristen beror delvis på att det inte fanns full bemanning under hela året då en ny inspektör började i mars och en slutade i november. Vid omprioritering har det så långt det har varit möjligt tagits hänsyn till anläggningarnas riskklass och i första hand har anläggningar som inte måste ha ordinarie kontroll förrän 2015 eller senare prioriterats bort. Kontroll av de anläggningar där kontroll var planerad under året men inte genomfördes, kommer att ske under 2015.

Livsmedelsverkets kontroller på anläggningar baseras på en risk och erfarenhetsklassning (typ av verksamhet, storlek på produktionen, tillverkning till särskilda konsumentgrupper, ansvar för märkning och erfarenheter från tidigare kontroll). Kontrollplanen för samtliga anläggningar bestäms i modellen för prioriteringar mellan och inom kontrollområden (PIMKO). Abp kontrolleras varje år på slakterier, vilthanteringsanläggningar och styckningsanläggningar samt var femte år på övriga anläggningar. Under 2014 var det bara slakterier, vilthanteringsanläggningar och styckningsanläggningar som fick planerad kontroll av abp. Rapportering från Livsmedelsverket till Jordbruksverket visar att totalt 0,6 årsarbetskrafter arbetade med kontrollen av abp. Detta motsvarar cirka 130 personer. Totalt har 660 kontrolltillfällen rapporterats under 2014 där uppsatt mål vid kontrollårets början var att genomföra 528 kontroller, 2013 rapporterades det 724 kontrolltillfällen och under 2012 rapporterades 466 kontrolltillfällen.

Länsstyrelsernas verksamhet inom kontrollområdet har framför allt fokuserats på transport av abp samt kontroll av omlastningsplatser. Totalt har 91 kontrolltillfällen rapporterats för 2014 varav tolv rör kontroll vid omlastningsplats. Det har inte bedrivits kontroll vid 10 av 21 länsstyrelser och orsaker som låg bemanning och att resurser saknas har angivits. Under 2013 rapporterades det 17 kontrolltillfällen och under 2012 rapporterades 32 kontrolltillfällen. Rapportering från länsstyrelserna till Jordbruksverket visar att totalt 18 länsstyrelser har uppgett årsarbetskrafter från 0.1 till 0.25.

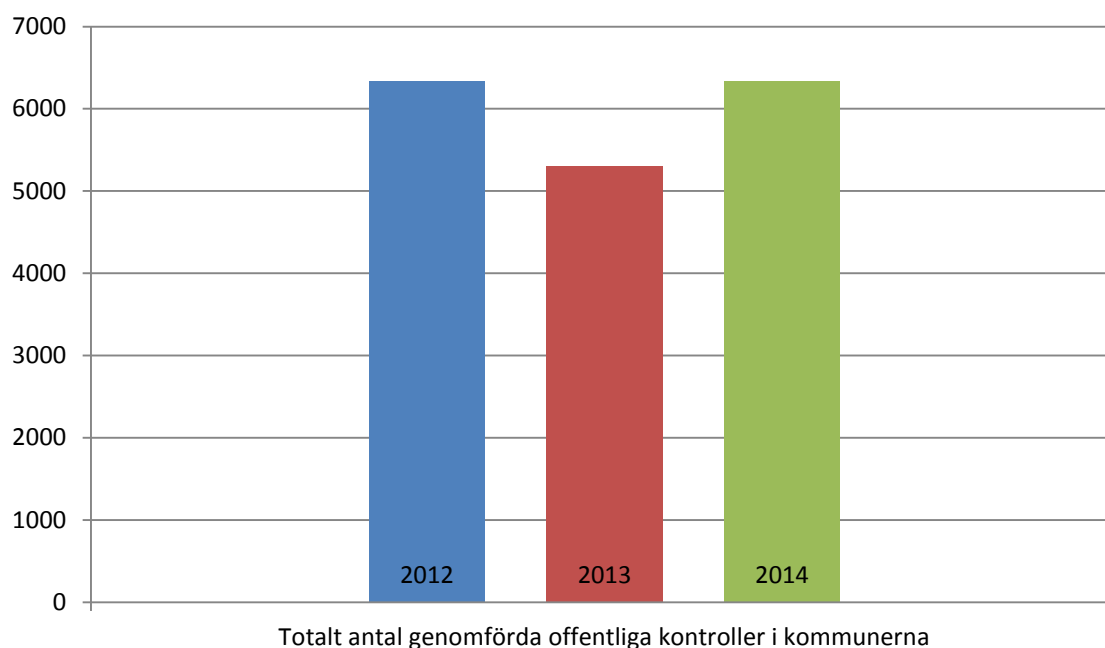
Av de 17 länsstyrelser som inför kontrollåret satt upp tydliga mål för kontrollen har de flesta även uppfyllt dem. Av de länsstyrelser som inte satt upp mål eller inte uppfyllt dem har angetts orsaker som personalbrist, omorganisation eller att riskanalys har saknats.

Av Sveriges 290 kommuner har 208 rapporterat in sin kontroll till Jordbruksverket. motsvarande siffra för 2013 var 146 och 179 för år 2012. Det framgår av rapporteringen att 100 kommuner inte har utfört någon kontroll av animaliska biprodukter under 2014, motsvarande siffra för 2013 och 2012 var 76. Av de 107 kommuner som utfört kontroll har 6335 kontrollbesök utförts under 2014. Motsvarande siffra för 2013 var 70 respektive 5298 och för år 2012 103 respektive 6342. Värdena ligger något högre jämfört med föregående års kontroller. Rapportering från Kommunerna till Jordbruksverket visar att totalt 86 kommuner har uppgett årsarbetskrafter som arbetade med kontrollen (från 0.01 till 6).

Antal planerade och genomförda offentliga kontroller 2012, 2013 och 2014.

Totalt antal genomförda offentliga kontroller av kommunerna 2012, 2013 och 2014.

6.3 Måluppfyllelse

Visionen för kontrollen av abp är att ”abp-kontrollen är ändamålsenlig, likriktad och att rätt kontroll görs på rätt plats”. Visionen ska genomsyra all verksamhet inom kontrollområdet. Då områdena på många sätt är lika används samma två inriktningsmål som på foderområdet för att nå visionen. Kontrollens kvalitet och myndigheternas roll samlas inom ”bristande efterlevnad upptäcks och följs upp för att säkerställa att brister åtgärdats. Detta görs på ett likvärdigt sätt av kontrollmyndigheterna”. Intressenternas roll finns inom ”foderföretagen har förståelse för kontrollsystemet”.

För att uppnå inriktningsmålet ”bristande efterlevnad upptäcks och följs upp för att säkerställa att brister åtgärdats samt att detta görs på ett likvärdigt sätt av kontrollmyndigheterna” ska abp-kontrollen arbeta mot mål inom kompetens, enhetlig bedömning, utvärdering, riskbaserad kontroll samt ett bra kontrollurval med rätt företag registrerade.

Abp- företagen ska veta syftet med att de blir kontrollerade, känna förtroende för kontrollen och veta vad avgiften för kontrollen syftar till. Med hjälp av dessa strategiska mål arbetar kontrollmyndigheterna för att ”Företagen med verksamhet inom abp har förståelse för kontrollsystemet”.

Utifrån länsstyrelsens rapportering anger samtliga län att de har satt upp något mål för kontrollverksamheten inför 2014. Flertalet av länsstyrelserna anser att de satta målen till stor del uppfylldes (13 länsstyrelser uppger att de har uppfyllt målen, två att målen är delvis uppfyllda). De länsstyrelser som inte uppfyllt målen har angett orsaker som

personalbrist, personalomsättning omorganisation eller att riskanalys har saknats, och att det inte har inkommit anmälningar.

Under året har Jordbruksverkets kontrollenhet arbetat vidare med kalibreringsplanen för samtliga kontrollanter i syfte att nå det strategiska målet med att medarbetarna har rätt kompetens för det arbete som ska utföras samt att ge en utökad kunskap för att upptäcka och bedöma bristande efterlevnad. Det påbörjade arbetet med samkontroller och övervakade kontroller tillsammans med utbildningar som kontrollanterna har erbjudits under året har gemensamt bidragit till att delvis uppfylla de uppsatta inriktningsmålen.

Arbetet med att uppdatera och förbättra vägledningar fortgår kontinuerligt för att vägleda de operativa kontrollmyndigheterna i kontrollens genomförande i syfte att åstadkomma enhetliga bedömningar och att enhetliga åtgärder vidtas vid likartad bristande efterlevnad.

Livsmedelsverket uppger i sin måluppfyllelse att det för 2014 bara är slakterier, vilthanteringsanläggningar och styckningsanläggningar som har haft planerad kontroll av abp. Exempelvis köttprodukthanläggningar och mjölkhanläggningar har däremot inte haft kontroll av abp planerad till 2014. Kontrollens genomförandegrad är hög och många anläggningar har haft mer än en kontroll. Men att också att anläggningar, som till exempel mjölk, fisk, och ägganläggningar, som inte har haft planerad kontrolltid av abp ändå har haft ett antal genomförda kontroller som har genomförts ad hoc när anledning har funnits.

Av kommunernas redovisning till Jordbruksverket framgår det att ett fåtal kommuner har satt upp mål för kontrollen. De kommuner som satt upp mål har bl.a. utfört kontroll på lantbruk, livsmedelsanläggningar, gårdspannor och kadaverhantering. Av de kommuner som har satt upp mål har nästan alla uppnått målen. Flera kommuner uppger att de saknar resurser för abp-kontrollerna och de har därför valt att inte prioritera dem. Kommunerna efterfrågar bättre vägledning, samt mer och regelbunden utbildning på abp-området.

6.4 Ej planerad kontroll

Jordbruksverket har utfört tre oplanerade kontroller under 2014. Kontrollerna gjordes efter en inkommen anmälan som berörde flera anläggningar som inte var registrerade för hantering av animaliska biprodukter.

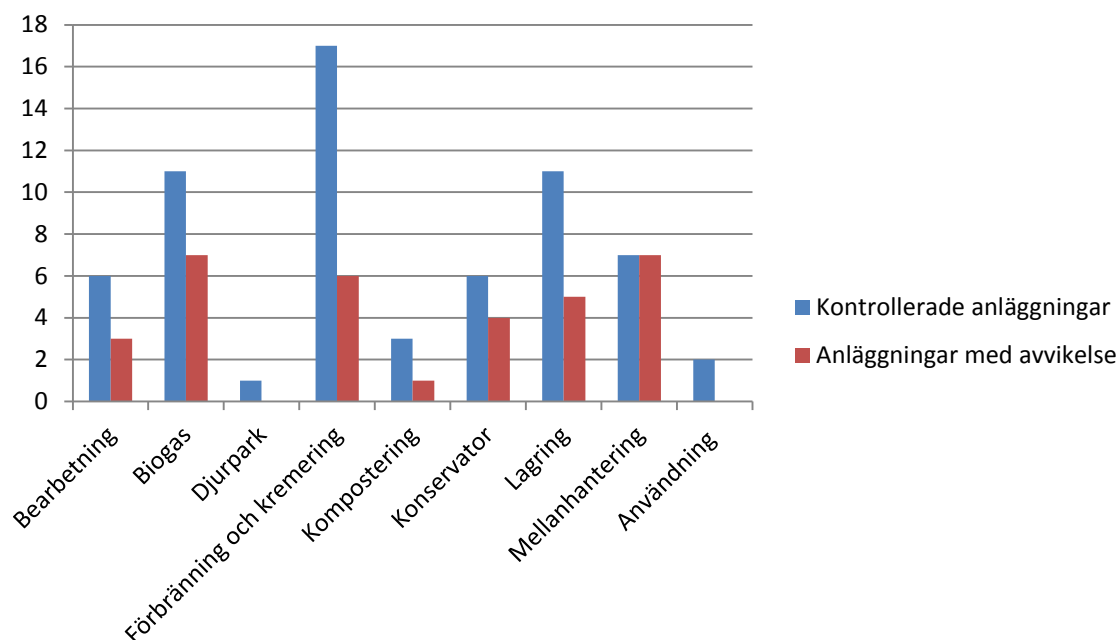
Livsmedelsverket nämner i sin rapportering att när det gäller föranmälda kontroller så avser den siffran det antal anläggningar som är föranmäla både tidpunkt och kontrollområde. I verkligheten, och av praktiska skäl, har flera anläggningar fått veta tidpunkt för kontroll men inte vilket kontrollområde som då ska kontrolleras

Tre länsstyrelser har utfört oplanerad kontroll under 2014.

Det framgår av rapporteringen att 65 kommuner utfört 2 794 oplanerade kontroller under 2014.

6.5 Efterlevnaden hos företag

Vid Jordbruksverkets kontroll uppmärksammades brister på cirka 52 procent av anläggningarna. De vanligaste avvikelserna var brister i skriftliga rutiner och HACCP, samt att abp inte har hanterats på ett smittskyddsmässigt säkert sätt.

Antalet kontrollerade anläggningar i Jordbruksverkets kontroll samt antalet anläggningar med funna brister redovisade per anläggningstyp.

Livsmedelsverkets kontroll 2012-2014

Livsmedelsverket utförde under 2014, 660 kontroller varav 252 av dessa kontroller krävde en extra offentlig kontroll det vill säga 38 procent av kontrollerna. Det framkommer inte av rapporteringen vad anledningen var till den extra offentliga kontrollen. Livsmedelsverket gjorde under 2013 724 kontroller varav 292 av dessa krävde en extra offentlig kontroll det vill säga cirka 40 procent.

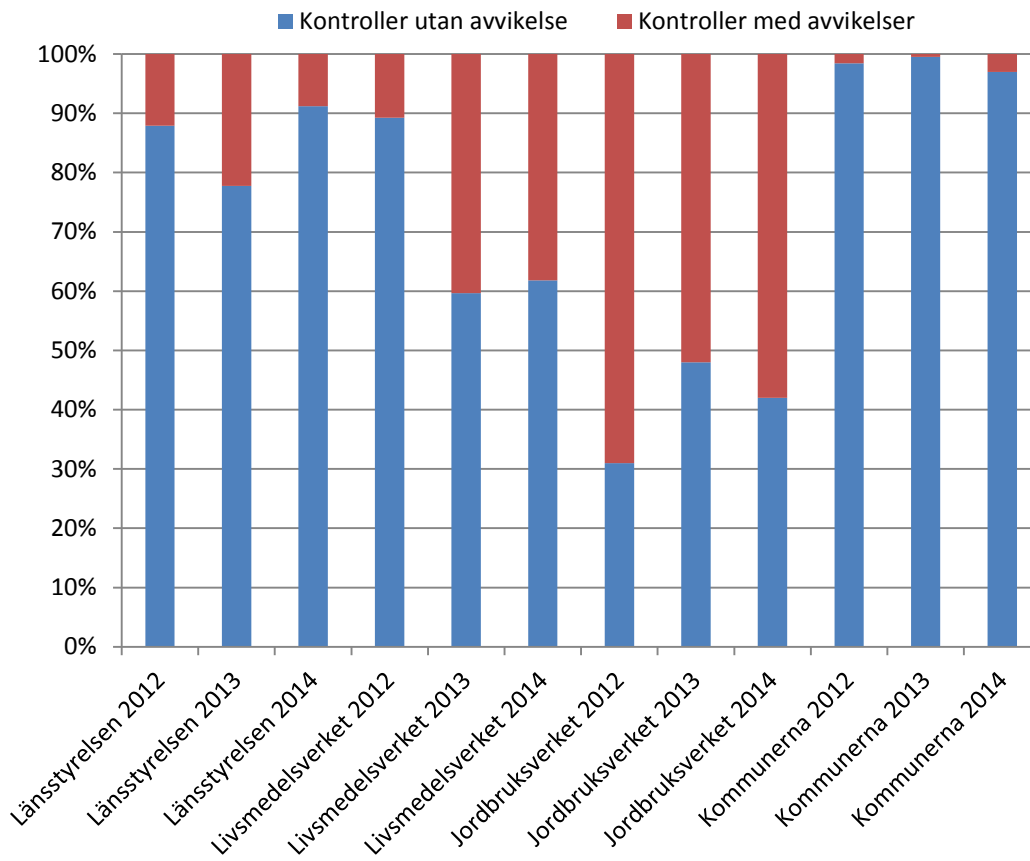
2012 genomfördes 466 kontroller varav 50 av dessa kontroller krävde en extra offentlig kontroll det vill säga 11 procent av kontrollerna. Det framkommer inte av rapporteringen vad anledningen var till den extra offentliga kontrollen.

Länsstyrelsernas kontroll 2012-2014

Länsstyrelserna har fokuserat på kontroll av transporter och omlastningsplatser. Totalt genomfördes under året 91 kontroller där man påvisat 8 avvikelser, varav en resulterade i ett föreläggande. Avvikelserna bestod bland annat i att gårdar inte uppvisa korrekt hantering av abp samt bristande infrastruktur på omlastningsplatser.

Länsstyrelserna genomförde 17 kontroller 2013 och påvisade fyra avvikelser. Mindre avvikelse rörande transporter vid omlastningsplats, samt bristande infrastruktur på omlastningsplats.

Länsstyrelserna genomförde 32 kontroller 2012 och påvisade fyra avvikelser. Avvikelse-erna bestod i att handelsdokument inte använts korrekt vid transport, utfodring av matavfall till gris, misskötsel av åtelplats, samt bristande infrastruktur på omlastnings-platser. Det framgår inte av kommunernas redovisning till Jordbruksverket vad avvikelserna bestod av.

Andelen kontroller med och utan avvikelser i procent av det totala antalet kontroller för de kontrollerande myndigheterna under åren 2012, 2013 och 2014.

6.6 Beslut om åtgärder mot företag

Livsmedelsverket utförde 660 kontroller under 2014. En av dessa kontroller ledde till ett föreläggande. 252 av dessa kontroller krävde en extra offentlig kontroll. Detta innebär att 38 procent av de genomförda kontrollerna resulterade i en uppföljande åtgärd.

Av länsstyrelsernas 91 kontroller har sju fall av administrativ uppföljning skett, i ett fall har föreläggande skett mot verksamhetsutövare under 2014. Ett företag fick föreläggande om att inkomma med uppgifter och med risk för, om detta ej sker, återtagande av godkännande för omlastningsplats. Anmälningens ärenden med omfattande dokumenterade brister har resulterat i bred samverkan med två berörda miljöförvaltningar i närliggande kommuner, vilka i sin tur har gjort separata åtalsanmälningar.

De 6 335 kontroller som kommunerna utförde under 2014 resulterade bland annat i att 161 företag fick uppföljande besök, 24 företag fick föreläggande, fem företag fick föreläggande med vite samt att tolv företag åtalsanmälades. Detta innebär att brister påvisades hos cirka 3 procent av de kontrollerade verksamheterna.

De 5 298 kontroller som kommunerna gjorde under 2013 resulterade i 25 extra offentliga kontroller, att elva företag fick föreläggande, ett företag fick föreläggande med vite, och åtta företag åtalsanmälades det vill säga brister påvisades på 0,4 procent av de kontrollerade verksamheterna.

De 6 342 kontroller som kommunerna utförde år 2012 resulterade bland annat i att 78 företag fick föreläggande, tolv företag har fått föreläggande med vite samt att nio företag har åtalsanmälts, det vill säga hos cirka 2 procent av kontrollerade verksamheter påvisades brister.

På kommunerna har antalet förelägganden med vite och åtalsanmälningar ökat något jämfört med året innan. Av rapporteringen framkommer inte vilken typ av brister som legat till grund för vidtagna åtgärder eller inom vilket kontrollområde som dessa beslut har skett.

6.7 Bedömning av kontrollen

Kontrollen av animaliska biprodukter är ett relativt litet men brett kontrollområde som är uppdelat på ett flertal kontrollmyndigheter. Rapporteringen av kontrollen visar att kontrollen av abp är en liten del av det faktiska kontrollarbete som utförs av kontrollanterna hos de ansvariga operativa kontrollmyndigheterna. Då antalet årspersoner som genomför kontrollen är låg och utspridd på flera personer, ofta placerade på olika kontrollmyndigheter, är det svårt att bygga upp erfarenhet och hålla hög kompetens och erfarenhet hos kontrollanterna. Förutom vägledning blir ett fungerande nätverk viktigt för kontrollanterna där likriktning och kalibrering av kontroller är viktiga verktyg för att åstadkomma en likriktad kontroll där enhetliga bedömningar görs och enhetliga åtgärder krävs vid bristande efterlevnad.

Utifrån rapporteringen kan konstateras att endast ett fåtal kontrollmyndigheter som ansvarar för kontrollen av abp genomför en riskanalys vid uttaget av kontrollobjekt. Långt ifrån alla arbetar utifrån en planerad och framtagen kontrollplan. Flera kontrollmyndigheter har angett att kontrollområdet helt är nedprioriterat på grund av resursbrist, och att det finns ett behov av bättre vägledning, samt mer och regelbunden utbildning inom abp-området.

Vid närmare 40 procent av de slakterier, vilthanteringsanläggningar och styckningsanläggningar som har kontrollerats avseende sin hantering av abp har det påvisats brister vid hanteringen.

I Jordbruksverkets kontroll påvisades störst andel brister som innebär att abp inte hanterades på ett smittskyddsmässigt säkert sätt, samt att skriftliga rutiner och HACCP saknades. Jordbruksverket bedömer att bristerna i HACCP och skriftliga rutiner beror

främst på okunskap om HACCP-principen och kraven på dokumentation. Ofta finns praktiska rutiner, men dessa har inte dokumenterats. Brister som innebär att abp inte hanteras på ett smittskyddsmässigt säkert sätt innefattar till exempel spill vid lastning och lossning, och rengöring av behållare, vilket oftast beror på slarv. Även här bedöms bristerna bero på bristande kunskap om vad slarvet kan leda till. Däremot påvisas mycket få brister vid kontroller av insamling, uppsamling, omlastning och transport av abp samt vid kontroller av lantbruk, livsmedelsanläggningar, gårdspannor och kadaverhantering.

7 Kontroll av djurhälsa - smittskydd

7.1 Beskrivning av kontrollområdet

Kontroll- och bekämpningsprogram är inrättade för sjukdomar som finns i landet. Syftet med programmen är att utrota smittsamma sjukdomar från Sverige eller att hålla förekomst av smittämnen på en låg nivå i de fall då utrotning inte bedöms vara genomförbart med rimliga insatser, till exempel Salmonella. De sjukdomar som ingår i dessa program är anmälningspliktiga.

För epizootiska sjukdomar, det vill säga sjukdomar som normalt inte förekommer i landet, beslutar Jordbruksverket om åtgärder för att utrota sådana sjukdomar i de fall de konstateras. För ett antal sjukdomar av detta slag sker övervakning i form av rutinprovtagning. Dessutom finns anmälningsplikt och misstänkta fall undersöks på statens bekostnad.

Kontrollobjekt

Kontrollobjekten utgörs av djurbesättningar som ingår i eller är anslutna till något av följande obligatoriska djurhälsoprogram och program för hälsoövervakning:

- obligatorisk salmonellakontroll av fjäderfä
  - obligatorisk hälsoövervakning av fjäderfä
  - tuberkulos hos kron- och dovhjort samt andra djur som sambetar med hjortar i hägn
  - obligatorisk hälsoövervakning avseende sjukdomen Bovin virusdiarré (BVD) i nötkreatursbesättningar
  - offentlig kontroll av vattenbruk
- samt
- seminverksamhet för häst, svin, hund, katt och nötkreatur samt verksamhet med ägg och embryon från nötkreatur, hästdjur, svin, får och get samt
  - kontroll av hästpass och avelsorganisationer samt

Länsstyrelserna utövar offentlig kontroll av semin- och embryoverksamheten för alla djurslag, kontrollprogrammet för tuberkulos hos hägnad hjort, obligatorisk salmonellakontroll fjäderfä, obligatoriska kontrollprogrammet för BVD, samt hästpass.

Jordbruksverket utövar offentlig kontroll över kontrollprogrammen för övriga sjukdomar samt tjurstationer och lagringsstationer för nötsperma.

Genomförd sjukdomsövervakning 2013 redovisas av SVA i rapporten ”Surveillance of zoonotic and other animal disease agents in Sweden 2014”. Rapporten finns tillgänglig på SVA:s hemsida www.sva.se.

7.2 Kontrollens omfattning och resurser

Kontroll av smittskydd

Kontrollområdet är generellt sett lågt prioriterat. För kontrollen av smittskydd använder länsstyrelserna mellan 0,1-0,8 årsarbetskrafter, majoriteten av länsstyrelserna lägger inte mer än 0,2 årsarbetskrafter på området. Endast ett fåtal länsstyrelser har haft salmonella-utredningar delegerade till sig. I dessa fall har ingen upplevt några problem i samband med delegeringen. Två länsstyrelser anger att de anser att samarbetet mellan myndigheterna i dessa fall har fungerat bra.

Kontroll av semin- och embryoverksamhet

Omfattningen av kontrollen av enskild och organiserad seminverksamhet varierar kraftigt mellan länsstyrelserna. Sjutton länsstyrelser har utfört kontroll inom området under 2014, vilket är lika många som under 2013 men färre än 2012. Endast åtta länsstyrelser har redovisat att årsarbetskrafter avsätts för kontroll av seminverksamhet. Det redovisade antalet årsarbetskrafter är $\leq 0,1$ procent i samtliga dessa län. De djurslag som framför allt har kontrollerats är nöt, gris och häst vilka ju även klart dominerar verksamheten. Länsstyrelserna har i huvudsak utfört dokumentkontroll genom inspektionsrapporter från ansvariga veterinärer. I de få fall fysiska kontrollbesök har utförts, har dessa varit jämnt fördelade mellan djurslagen.

Kontroll av embryoverksamhet har endast utförts vid två länsstyrelser.

Hälsoövervakning tuberkulos hos hägnad hjort

Under 2014 har tio länsstyrelser utfört kontroller (motsvarande siffra för 2013 var sex) varav nio i form av fysiska kontrollbesök och en i form av dokumentationskontroll i sitt län.

Obligatorisk kontroll salmonella fjäderfä

Sammanlagt har 16 länsstyrelser utfört dokumentationskontroll under 2014. (motsvarande siffra för 2013 var tolv). Hälften av dessa har skickat uppgifterna om obligatorisk salmonellakontroll genom ifyllda nya blanketter som omfattar även andra typer av fjäderfä än unghöns och värphöns. I de flesta fall har dokumentationskontroll utförts genom kontroll av rapporter som laboratorier skickar till länsstyrelserna kvartalsvis.

Obligatorisk hälsoövervakning av fjäderfä (hönshälsan)

Den obligatoriska hälsoövervakningen utförs av officiella veterinärer på uppdrag av Jordbruksverket. Kontrollen omfattar samtliga anläggningar för avelsfjäderfä som handlar inom EU. Under 2014 omfattade programmet 76 flockar, vilket är en marginell minskning från att 2013 ha omfattat 81 flockar. Av rapporteringen framgår att det finns viss begreppsförvirring och att de ansvariga officiella veterinärerna inte alltid vet var gränsen mellan det obligatoriska och det frivilliga programmet går.

Obligatorisk hälsoövervakning avseende sjukdomen Bovin virus diarré (BVD) i nötkreatursbesättningar

Kontrollen är fortsatt nedprioriterad och omfattningen därmed knapp, delvis på grund av en något kärvare personalsituation i vissa län men också när det gäller BVD programmet för att det finns mycket få eller inga kontrollobjekt kvar. Parallellt med det obligatoriska BVD-programmet har ett frivilligt program löpt och genom detta har konstaterats att Sverige i princip är fritt från BVD, vilket har påverkat länsstyrelsernas prioritering av området för 2014. Resurser har därför koncentrerats på andra akuta smittskyddsfrågor i länen.

Offentlig kontroll av vattenbruk

I Sverige finns cirka 180 fiskodlingar, 70 blötdjursodlingar och 15 kräftdjursodlingar. Samtliga godkända vattenbruk ska omfattas av offentlig kontroll. Vissa mycket små produktioner eller produktioner som utgör minimal risk för spridning av smittor kan undantas från kravet på kontrollbesök. Under 2014 genomförde Jordbruksverket 118 offentliga kontroller av vattenbruk.

Offentlig kontroll av vattenbruken utförs av Jordbruksverket. Kontrollerna i fält utförs av distriktsveterinärerna. Kontrollen är riskbaserad vilket betyder att kontrollfrekvens och kontrollens omfattning vid respektive anläggning beror på den riskklass (1-4) som anläggningen placerats i. De anläggningar som ligger i högsta riskklassen (1) får fler kontroller och provtas för EU-listade sjukdomar i större utsträckning än de anläggningar som ligger i en lägre riskklass.

Syftet med den offentliga kontrollen är att kontrollera att man på vattenbruksanläggningen följer gällande smittskyddsregler och för att upptäcka smittor i ett tidigt skede.

7.3 Måluppfyllelse

Länsstyrelsernas kontroll består i att kontrollera att rapportering sker enligt föreskrift eller att agera då positiva provsvar konstateras i kontrollen. Arbete pågår med att utveckla och förbättra länsstyrelsernas och Jordbruksverkets kontroller inom området.

Obligatorisk kontroll salmonella fjäderfä

Flera av länsstyrelsen har inte satt upp mål för området för 2014. I de fall mål satts upp för kontrollerna har målen varit att utföra administrativ kontroll eller att endast kontrollera anläggningar vid anmälan om misstanke. I de fall då målet inte har uppfyllts anges resursbrist som orsak. I de fall länsstyrelserna inte har uppnått sina mål har det rört sig om att kontrollera samtliga anläggningar eller utföra administrativ kontroll.

Hälsoövervakning tuberkulos hos hägnad hjort

Antalet kontroller av hägnad hjort har ökat under 2014, detta trots att länsstyrelserna nedprioriterat området. Antalet kontroller av hägnad hjort har ökat under 2014, detta trots att länsstyrelserna nedprioriterat området. Av de länsstyrelser som satt upp mål för kontrollområdet har målen i två fall varit administrativ kontroll, i tre fall planerades besök in i hägnen, i två fall angavs kontroll vid anmälan. De övriga mål som satts upp var kontroll vid anmälan, kontroll av förflyttningar, kontroll av djurskydds- och

smittskyddsstatus. En länsstyrelse angav att hägnjournal och smittskyddsrutiner skulle kontrolleras i samband med djurskyddskontroll. Två länsstyrelser har uppfyllt sina mål.

Obligatorisk hälsoövervakning av fjäderfä (hönshälsan)

Totalt provtogs fjäderfäfloccar vid 402 tillfällen under 2014. Rapporter från officiell veterinär har inkommit från nio av de tolv besättningar som omfattas av programmet. De ansvariga officiella veterinärerna har prioriterat ned rapporteringen.

Obligatorisk hälsoövervakning avseende sjukdomen Bovin virus diarré (BVD) i nötkreatursbesättningar

En länsstyrelse har angett att de har 164 kontrollobjekt i länet efter att ha kontrollerat mot CDB och Växas antal anslutna besättningar i det frivilliga programmet. Det är dock oklart om samtliga 164 besättningar verkligen omfattas av det obligatoriska programmet. Enligt Växa, som håller i det frivilliga programmet bör cirka 300 besättningar omfattas av det obligatoriska programmet. Jordbruksverket har nyligen fått kännedom om dessa besättningar och därför inte haft möjlighet att överföra uppgifterna till länsstyrelsen. Med anledning av detta har länsstyrelserna inte haft någon möjlighet att kontrollera besättningarna. Utöver dessa besättningar har fyra besättningar i två län varit kontrollobjekt under 2014. I samtliga nämnda besättningar har inga kontrollbesök utförts. En länsstyrelse anger att de aktivt har gjort en sökning efter besättningar som tillhör den obligatoriska kontrollen. Endast ett fåtal län har satt upp mål för kontrollen, för de som inte gjort det anges att de inte prioriterat kontrollen då de inte har kännedom om några besättningar som omfattas av programmet i länet. En länsstyrelse anger att de uppnått de mål de satt för kontrollen. De flesta län har inga okontrollerade besättningar och kan begränsa kontrollen till att övervaka rapporter.

Under hösten 2014 har Sverige genom det frivilliga BVD-programmet konstaterats att vi är fria från sjukdomen. Detta anges av flera länsstyrelser som orsak till varför kontrollen nedprioriterats.

Kontroll av semin- och embryoverksamhet samt officiell avelskontroll

För kontroll av seminverksamhet har sju länsstyrelser haft målet att gå igenom dokumentation från verksamheterna. Sex av dessa har dessutom haft målet att besöka riskobjekt eller ett angivet antal av objekten. Fyra länsstyrelser har uppgivit målet att besöka anläggningar som får anmärkningar, och fem länsstyrelser har haft som mål att besöka ett litet antal anläggningar utan föregående anmärkning. Fem länsstyrelser har nedprioriterat kontrollområdet helt. Vid tio länsstyrelser har målen inte uppnåtts. I samtliga fall har detta hänvisats till bristande personalresurser.

Länsstyrelsernas mål med kontroll av embryoverksamhet, har i två län varit dokumentationskontroll och i två län besök vid konstaterade brister. Dessa mål har nåtts. Åtta länsstyrelser har nedprioriterat kontrollområdet och i nio län saknas kontrollobjekt. En avelsorganisation kontrollerades och där upptäcktes en brist vid kontrollen.

Kontroll av hästpass

Majoriteten av länsstyrelserna har kontrollerat hästpass, det görs oftast i samband med djurskyddskontroller. Majoriteten har också uppfyllt sina mål avseende antal kontroller av hästpass.

Offentlig kontroll av vattenbruk

Målet för 2014 var att 156 kontroller skulle utföras under året, detta mål uppnåddes inte eftersom endast 118 kontroller kunde genomföras. Anledningen till detta var att föreskriftsarbetet som reglerar avgifterna för kontrollerna drog ut på tiden och kontrollerna sköts därför fram. Istället för att kontrollerna skulle börja genomföras i april blev startmånaden juni.

7.4 Ej planerad kontroll

Inga sådana har genomförts 2014.

7.5 Efterlevnaden hos företag

Kontroll av semin- och embryoverksamhet samt officiell avelskontroll

Få avvikelser har noterats i kontrollen av semin- och inga i embryoverksamhet. Länsstyrelserna har i ett fåtal fall konstaterat brister i rapportering vid seminverksamhet och i ett fall saknades ansvarig veterinär för seminverksamheten. Länsstyrelserna har dock inte rapporterat om några beslutade åtgärder.

Hälsoövervakning tuberkulos hos hägnad hjort

Under 2014 konstaterades brister vid kontroll i fem län (motsvarande siffra för 2013 var tre). I fyra län handlade det om brister i journalföring (två 2013). Även brister gällande stängsel har noterats i två län.

Obligatorisk kontroll salmonella fjäderfä

I tio län har brister i salmonellaprovtagningen konstaterats. I de flesta fall har telefonkontakt eller skriftlig kontakt med djurägaren tagits som första åtgärd. I ett län har sex underrättelser om föreläggande utfärdats.

Offentlig kontroll av vattenbruk

I tio län har brister i salmonellaprovtagningen konstaterats (motsvarande siffra för 2013 var sex). I de flesta fall har telefonkontakt eller skriftlig kontakt med djurägaren tagits som första åtgärd. I ett län har sex underrättelser om föreläggande utfärdats.

Kontroll av hästpass

Brister har rapporterats från 16 länsstyrelser (motsvarande siffra för 2013 var 13). De brister som rapporterats är att hästpass saknas

7.6 Beslut om åtgärder mot företag

Länsstyrelserna har i ett fåtal fall konstaterat brister i rapportering vid seminverksamhet och i ett fall saknades ansvarig veterinär för seminverksamheten. Länsstyrelserna har dock inte rapporterat om några beslutade åtgärder.

Vid hästpasskontrollen är den brist som rapporterats att hästpass saknas. Två länsstyrelser har angivit att de i dessa fall förelagt hästhållarna om att skaffa hästpass. I fyra av dessa fall har länsstyrelsen förelagt med vite. Flera länsstyrelser har valt att i första hand uppmana hästhållaren att införskaffa hästpass, antingen muntligt eller att skriftligt underrätta att länsstyrelsen överväger att förelägga hästägaren med vite, för att därefter följa upp att hästpass införskaffats genom en ny kontroll.

7.7 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Arbete pågår med att utveckla och förbättra länsstyrelsernas och Jordbruksverkets kontroller och rapportering av kontroller inom området samt sätta mål för dessa. Jordbruksverket har arbetat med att förtydliga och förenkla rapporteringar av salmonella kontrollen samt kontrollen av hägnad hjort. Även arbete med att ta fram vägledning för kontrollmyndigheter pågår. Inför rapporteringen för 2014 har Jordbruksverket försökt förenkla och förtydliga rapporteringen av salmonellakontrollen.

Under 2014 har Jordbruksverket och representanter från länsstyrelserna diskuterat vilka behov förbättringar som finns inom kontrollområdet djurhälsa och smittskydd samt vilka områden och åtgärder som bör prioriteras. Arbetet kommer att fortsätta under 2015.

Länsstyrelserna kommer att även i fortsättningen utföra de kontroller de gör idag. Detta arbete kommer förhoppningsvis underlättas med bättre vägledning, informationsflöde och bättre samarbete med andra myndigheter och fiskhälsoorganisationer.

7.8 Bedömning av kontrollen

Generellt kan konstateras att kontrollområdet för djurhälsa och smittskydd är lågt prioriterat hos länsstyrelserna. Endast ett fåtal länsstyrelser har angivit att de lägger mer än 0,1 årsarbetskraft på kontrollen. I de fall där länsstyrelsen har lagt mer än 0,1 årsarbetskraft är län där det under året inträffat något oförutsett, såsom ett sjukdomsutbrott.

Länsstyrelserna har i många fall angett resursbrist på grund av vakanta tjänster eller längre tids sjukfrånvaro som skäl till att de inte kunnat prioritera området högre. Svaren från länsstyrelserna spretar något när det gäller upplevda problem inom kontrollen. Exempelvis inom smittskyddskontrollen har vissa länsstyrelser angivit att de anser att kommunikationen mellan de olika myndigheterna som är inblandade vid ett sjukdomsutbrott brister och bör ses över. Samtidigt har flera länsstyrelser angett att de anser att det finns en god kommunikation mellan myndigheterna och särskilt mellan Jordbruksverket och länsstyrelsen.

Jordbruksverket har genom återrapporteringen från länsstyrelsen och genom möten med representanter från länsstyrelsen förstått att många upplever att de har för dålig kunskap om området och vad som förväntas av dem för att de ska känna att de kan göra ett korrekt urval av kontrollerna och veta att de prioriterar rätt. I Sverige finns både frivilliga kontrollprogram som bedrivs av näringen och obligatoriska program som Jordbruksverket tagit fram. Dessa program kontrolleras antingen av Jordbruksverket eller av länsstyrelsen.

Det finns förbättringspotential inom samtliga kontroller och områden, både för kontroller som utförs av länsstyrelsen och kontroller som utförs av Jordbruksverket. Länsstyrelsen efterfrågar i många fall vägledning för områdena. Lika viktigt är andrarådgivande och stödjande insatser, som till exempel utbildning och andra informationsinsatser för att förbättra kontrollen och kommunikationen mellan myndigheterna.

8 Kontroll av hantering av veterinärmedicinska preparat och restsubstanser

8.1 Beskrivning av kontrollområdet

Hantering och kontroll av veterinärmedicinska preparat regleras i lagen (2009:302) om verksamhet inom djurens hälso- och sjukvård med tillhörande förordningar och föreskrifter samt i lagen (2006:806) om provtagning på djur med mera, med tillhörande förordning och föreskrifter. Regler som rör detta finns också i djurskyddslagstiftningen, foderlagstiftningen, livsmedelslagstiftningen och läkemedelslagen.

Jordbruksverket som central myndighet har ett samordnande ansvar för läkemedel på gård och inblandning av läkemedel i foder. Jordbruksverket ger stöd, råd och vägledning inom dessa områden till länsstyrelsen som är den operativa kontrollmyndigheten. Jordbruksverket ansvarar dessutom för att underhålla två centrala register, Vet@bas och DAWA djursjukdata, som kan används vid den operativa kontrollen.

Kontrollen av restsubstanser ska ses som en del av kontrollområdet veterinärmedicinska läkemedel i allmänhet. För ytterligare information om kontrollområdet restsubstanser hänvisas till avsnitt 4.4.1.

8.2 Kontrollens omfattning och resurser

8.2.1 Omfattning

Jordbruksverkets allmänna råd om intervall för kontroll av veterinärer som förskriver läkemedel för villkorad läkemedelsanvändning är att kontroll bör ske varje år, det vill säga med en årlig kontrollfrekvens på 100 procent.

Veterinärer som förskriver läkemedel för villkorad läkemedelsanvändning.

År	Kontrollfrekvens	Antal objekt	Kontrollerade objekt
2012	57 %	323	183
2013	75 %	281	212
2014	73 %	252	185

Samtliga länsstyrelser har under 2014 utfört kontroll av veterinärer som förskriver läkemedel för villkorad läkemedelsanvändning. Antal kontrollobjekt i respektive län varierar mellan 2-48 stycken.

Nio länsstyrelser, jämfört med tio 2013 och åtta 2012, hade en kontrollfrekvens på 100 procent.

Jordbruksverkets allmänna råd om intervall för kontroll av veterinärer som förskriver läkemedel till livsmedelsproducerande djur är att kontrollintervallet inte bör överstiga vart tredje år, det vill säga med en genomsnittlig årlig kontrollfrekvens på 33 procent.

Veterinärer som förskriver läkemedel till livsmedelsproducerande.

År	Kontrollfrekvens	Antal objekt	Kontrollerade objekt
2012	21 %	658	137
2013 ¹⁶	5 %	1 281	67
2014	18 %	1 559	285

Veterinärer som förskriver läkemedel till livsmedelsproducerande djur har kontrollerats av 20 av landets länsstyrelser.

Under 2014 har fyra länsstyrelser kontrollerat motsvarande en tredjedel av de förskrivande veterinärerna i länet. Det kan jämföras med 2013 då inte någon länsstyrelse kontrollerade motsvarande en tredjedel av befintliga objekt.

8.2.2 Resurser

Kontrollen, som utförs av länsstyrelserna, finansieras av länsstyrelserna. Kontroll av hantering av veterinärmedicinska preparat är en del av kontrollen av djurhälsopersonal och kan inte alltid särredovisas.

Årsarbetskrafter på länsstyrelserna

År	Årsarbetskrafter i genomsnitt/län ¹⁷	Årsarbetskrafter totalt
2012	0,15 åa	3,15
2013	0,12 åa	2,52
2014	0,13 åa	2,73

Tolv länsstyrelser uppger att de under 2014 haft väsentliga förändringar i befintliga kontrollresurser. I samtliga fall handlar det om att en länsveterinär antingen börjat eller slutat på en länsstyrelse. I sammanhanget är det tydligt att varje länsveterinär som tillkommer eller försvinner får en stor påverkan på kontrollverksamheten.

¹⁶ Ökning i antal objekt kommer av nytt förfarande för rapportering av kontrollobjekt.

¹⁷ 2014 särredovisades 0,06 årsarbetskrafter kontroll av läkemedelsanvändning på livsmedelsproducerande djur. 2013 är motsvarande siffra 0,04. 2012 särredovisades inte.

8.3 Måluppfyllelse

Kontroll av veterinärmedicinska preparat syftar till att säkerställa att läkemedel till djur används i enlighet med bestämmelserna, så att samhällets krav på djurs och människors hälsa, djurskydd, smittskydd och livsmedelssäkerhet tillgodoses. Kontroll syftar även till att kartlägga och identifiera överskridanden av gränsvärden eller om otillåtna preparat förekommer.

Till 8 § Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2010:62) om offentlig kontroll av djurhälsopersonal lämnar Jordbruksverket allmänna råd om kontrollintervall. De råd som lämnas är att kontroll av veterinärer som förskriver läkemedel för villkorad läkemedelsanvändning bör ske varje år och att kontrollintervallet inte bör överstiga tre år för övriga veterinärer som förskriver läkemedel till livsmedelsproducerande djur.

Veterinärer som förskriver läkemedel för villkorad läkemedelsanvändning
Nio länsstyrelser, jämfört med tio 2013 och åtta 2012, hade en kontrollfrekvens på 100 procent.

Veterinärer som förskriver läkemedel till livsmedelsproducerande
Under 2014 har fyra länsstyrelser kontrollerat motsvarande en tredjedel av de förskrivande veterinärerna i länet. Det kan jämföras med 2013 då inte någon länsstyrelse kontrollerade motsvarande en tredjedel av befintliga objekt.

8.4 Ej planerad kontroll

Samtliga kontroller som genomfördes under 2014 inom området var planerade.

8.5 Efterlevnaden hos företag

Jordbruksverket har tagit fram kontrollvägledning och checklista för kontroll av läkemedel på gård. Kontrollen utförs av länsstyrelserna och har som syfte att säkerställa att djurhållare och förskrivande veterinär följer regelverket kring användning och hantering av läkemedel. Vid dessa kontroller görs även observationer som leder till kontroll av djurhälsopersonal.

Kontroll av läkemedel på gård.

Djurslag	Antal genomförda kontroller			Antal iakttagna avvikelser		
	2014	2013	2012	2014	2013	2012
Nöt	106	136		49	58	
Gris	75	41		33	17	
Häst	13	21		5	17	
Får	45	33		21	12	
Get	0	0		0	0	
Fjäderfä	3	3		0	1	
Ren	0	0		0	0	
Odlad fisk	0	2		0	0	
Totalt	242	236	200	108	105	14

De brister som noterats är i huvudsak kopplade till journalföring och dokumentation både hos förskrivande veterinär och hos djurhållare. Även brister i förskrivning av läkemedel (mängd och ej tillåtna läkemedel) har noterats liksom att utgångna eller bristfälligt märkta läkemedel påträffats. Typ av avvikelser som iakttas är i stort oförändrade över tid.

Den vanligaste orsaken till att avvikelserna uppkommit bedöms vara bristande kunskap hos veterinär och djurhållare om vad som ska dokumenteras i samband med läkemedelsbehandling av livsmedelsproducerande djur.

8.6 Beslut om åtgärder mot företag

Den första och vanligaste åtgärden vid konstaterade brister är information (muntlig och/eller skriftlig), påminnelser och diskussion med djurhållare och med berörd veterinär. Detta upplevs i regel som tillräckligt för att komma till rätta med bristerna. Beslut om ytterligare åtgärder vid konstaterade brister riktas i regel mot förskrivande veterinär.

Beslut om åtgärder.

Åtgärd	2014	2013	2012
Förnyad kontroll	9	11	19
Föreläggande	4	0	1
Föreläggande med vite	0	1	1
Anmälan till ansvarsnämnden	0	1	8
Åtalsanmälan	0	1	0

8.7 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna för att se till att kontrollen är effektiv

Åtgärder 2014.

Typ av åtgärd	Antal länsstyrelser som vidtagit åtgärden
Uppföljning genom förnyade kontroller vid allvarliga brister	6
Informationsinsatser direkt till kontrollobjekten	15
Informationsinsatser lantbrukspress	4

Utskick av nyhetsbrev och information på respektive länsstyrelser hemsidor förekommer också. Flera länsstyrelser uppger att de har informerat djurhälsopersonal och djurhållare i samband med genomfört kontrollbesök.

År 2014, liksom under 2013 och 2012, var informationsinsatser fortsatt den vanligaste åtgärden för att se till att kontrollen är effektiv.

För att förtydliga hela kontrollområdet kommer Jordbruksverket att fortsätta att arbeta med utbildning till länsstyrelserna. Detta sker parallellt med informationsinsatser till djurhälsopersonalen. Ett förbättringsområde är länsstyrelsernas kunskap om hur de kan använda de nationella register som Jordbruksverket tillhandahåller till exempel DAWA djursjukdata och Vet@bas. DAWA djursjukdata är en nödvändig och viktig informationskälla i länsstyrelsernas riskklassificering. Länsstyrelsernas tillsyn över veterinär verksamhet och över läkemedel på gård ska vara riskbaserade. Länsstyrelserna kan via DAWA få uppgifter om läkemedelsförbrukning på gårdsnivå, regionstatistik, förskrivningsmönster för enskilda veterinärer och även en överblick över behandlingsstrategier. De uppgifter som DAWA tillhandahåller är användbara uppgifter för övervakningen av till exempel antibiotikaanvändningen. Att ha en riskbaserad kontrollverksamhet är högst relevant med bland annat tanke på resistensproblematiken. Via Vet@bas kan länsstyrelserna själva hitta kontaktuppgifter till den djurhälsopersonal som är skrivna i respektive län.

Sedan början av 2014 är Vet@bas kopplat till Jordbruksverkets kundregister och därmed också till folkbokföringen. Det innebär en kvalitetshöjning av informationen i Vet@bas då dessa uppgifter uppdateras betydligt oftare än tidigare. Denna information är viktig när man lägger upp kontrollplanen och antal kontrollbesök. Fler länsstyrelser har under året använt DAWA än tidigare. Som ett led i att ytterligare förbättra DAWA fick Jordbruksverket 2013 i uppdrag av regeringen att förenkla inrapporteringen till systemet. Uppdraget har resulterat i en förstudie med förslag på förbättringar. En förstudie genomfördes under samma år och ett verkställandeprojekt beräknas vara färdigt under 2015. Projektet kommer att utveckla e-blanketter för en enkel informationsöverföring mellan djurhållare och veterinär respektive veterinär och Jordbruksverket. Lösningen kommer att minska veterinärens administration för rapportering vid villkorad läkemedelsanvändning avsevärt. Målsättningen är att den

förenklade rapporteringen medför att fler rapporterar och att rapporteringen blir mer korrekt. Länsstyrelsernas underlag för riskklassificering och för administrativa kontroller blir därmed bättre

8.8 Yttranden om den allmänna funktionen

Kontroll av veterinärmedicinska preparat syftar till att säkerställa att läkemedel till djur används i enlighet med bestämmelserna, så att samhällets krav på djurs och människors hälsa, djurskydd, smittskydd och livsmedelssäkerhet tillgodoses. Som ett led i att uppnå detta finns Jordbruksverkets allmänna råd till 8 § SJVFS 2010:62. Av dessa råd framgår att kontroll av veterinärer som förskriver läkemedel för villkorad läkemedelsanvändning bör ske varje år och kontroll av veterinär som förskriver läkemedel till livsmedelsproducerande djur ska ske vart tredje år.

Under 2014 har länsstyrelserna fortsatt att prioritera kontroller av veterinärer som beviljar villkorad läkemedelsanvändning. Liksom 2013 har ungefär hälften av länsstyrelserna kontrollerat samtliga kontrollobjekt inom sina respektive län. Totalt har länsstyrelserna kontrollerat 73 procent av dessa veterinärer vilket kan jämföras med 75 procent för 2013. Fyra länsstyrelser, jämfört med noll år 2013, har kontrollerat minst en tredjedel av de i länet verksamma veterinärerna som förskriver läkemedel till livsmedelsproducerande djur. Dessa län följer därmed Jordbruksverkets allmänna råd om kontrollfrekvens för respektive kategori. Man kan konstatera att kontrollerna av båda kategorierna veterinärer behöver öka ytterligare om Jordbruksverkets allmänna råd om en årlig kontroll ska uppnås.

Den vanligaste anledningen till att länsstyrelserna inte uppfyller målen uppges vara bristande resurser. Brist verkar uppstå närhelst en länsveterinär sjukskrivs eller avslutar sin tjänst och i samband med att ny länsveterinär lärs upp. Kontrollen av djurhälsopersonal och läkemedel på gård utförs nästan enbart av länsveterinärer då dessa av länsstyrelserna anses vara de enda som har tillräcklig kompetens för kontrollen. Därmed är marginalerna i organisationerna små och kontrollverksamheten inom området blir snabbt lidande när personal försvinner.

Den positiva trenden från 2012 att flera länsstyrelser börjat samordna kontroller av läkemedel på gård och djurhälsopersonal med andra kontroller, till exempel djurskydds-kontroll, seminkontroller, kontroll i primärproduktion och tvärvillkorskontroller har fortsatt. Det tycks dessutom vara en trend, om än en svag sådan, att kontroll utförs i större utsträckning och att mer resurser läggs på kontrollen. Men samordnade kontroller tenderar att bidra till att detta inte tydliggörs i rapporteringen eftersom kontrollen delvis sker vid annat tillfälle och av annan personal.

Samtliga länsstyrelser utom en har rapporterat vilka principer de använder sig av i sitt riskbaserade urval av kontrollobjekt. Det är samma resultat som för 2013 och en förbättring jämfört med 2012 då 17 länsstyrelser använde sig av ett riskbaserat urval. Flertalet använder sig av Jordbruksverkets vägledningar och anvisningar angående riskbedömning. Resultat av kontrollen vägs också in i riskklassificeringen. Till exempel gör en länsstyrelse bedömningen, efter kontroll av nästan samtliga veterinärer i länet

som beviljar villkorad läkemedelsanvändning, att det generellt sett inte finns skäl för årlig kontroll av dessa veterinärer. Sammantaget tycks kontrollresurser läggas där risken för brister bedöms vara störst. Osäker data, otydliga mål för verksamheten och avsaknad av gemensam modell för riskvärdering tenderar dock att försvåra riskanalys och bedömning av läget.

Sex länsstyrelser har aktivt arbetat med att verifiera att den egna kontrollen haft effekt. Detta har skett genom att följa upp allvarigare fall av brister genom förnyade kontroller. Tio länsstyrelser har angivit att man inte utför någon verifiering av effekten av kontrollen.

Under året har samverkansmöten ägt rum där Jordbruksverket och länsstyrelserna diskuterat och samordnat synen på kontrollområdet och utbytt erfarenheter mellan myndigheterna. Det av länsstyrelserna initierade Lära-projektet, där också Jordbruksverket delvis deltar, är ytterligare ett forum för utvecklingen av kontrollen på området restsubstanter. Dessa typer av samverkansmöten har upplevts positivt och bör uppmuntras ytterligare.

9 Kontroll av djurskydd

9.1 Beskrivning av kontrollområdet

Den svenska djurskyddslagstiftningen omfattar vård och behandling av husdjur och försöksdjur men gäller även för andra djur om de hålls i fångenskap. Den offentliga kontroll som myndigheterna bedriver för att se till att djurskyddslagstiftningen följs benämns i vardagligt tal för djurskyddskontroll. Djurskyddskontrollen omfattar all djurhållning och användning av djur som täcks av den svenska djurskyddslagstiftningen.

I djurskyddslagen (1988:534) anges att djurskyddskontroll utövas av länsstyrelserna och andra statliga myndigheter i enlighet med vad regeringen bestämmer. På slakterier har länsstyrelserna och Livsmedelsverket ett delat ansvar för den operativa kontrollen och på slakterierna finns det officiella veterinärer anställda av Livsmedelsverket som utför den del av djurskyddskontrollen som Livsmedelsverket ansvarar för. Jordbruksverket har som central myndighet enligt djurskyddslagen ansvar för att vägleda och samordna de operativa kontrollmyndigheterna, det vill säga länsstyrelserna och Livsmedelsverket så att djurskyddskontrollen blir så likvärdig, effektiv och rättssäker som möjligt. Jordbruksverket har också bemyndigande att föreskriva om hur djurskyddskontrollen ska bedrivas, hur samverkan mellan kontrollmyndigheter ska gå till, samt vilka skyldigheter kontrollmyndigheter eller kontrollorgan har för att lämna information om kontrollverksamheten som bedrivs. Bestämmelser om detta finns i Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVF 2008:67) om offentlig djurskyddskontroll.

Den 1 januari 2013 trädde EU:s nya förordning om djurskydd vid slakt och avlivning i kraft. I och med detta krävs att samtliga medlemsstater utser en så kallad kontaktpunkt som ska fungera som ett oberoende vetenskapligt stöd och expertnätverk kring frågor om djurskydd på slakterier och vid andra former av avlivning. I Sverige ska Nationellt centrum för djurvälstånd vid Sveriges lantbruksuniversitet fylla denna funktion.

9.2 Kontrollens omfattning och resurser¹⁸

Kontroller 2012-2014.

	2014	2013	2012
Djurskyddskontroller varav	12 820	12 692	13 199
-normalkontroller	4 859 eller 41 %	4 989 eller 43 %	5 178 eller 43 %
-kontroller efter anmälan	5695	5071	5 368
-uppföljande kontroller	2 266	2 702	2 653
Antal kontrollobjekt	87 875	86 732	
Övriga kontroller ¹⁹	1 587	1 721	1 806
Djurskyddskontroller på slakteri (OVS)	1839	1634	1443

Resurser

De flesta länsstyrelserna uppger att inga väsentliga förändringar av resurser skett under 2014. Några få länsstyrelser anger förändringar i resurser i form av resursökning, resursminskning, tillfällig resurssänkning på grund av personalomsättning.

Från och med kontrollåret 2013 förändrade Jordbruksverket och länsstyrelserna beräkningssättet av hur mycket resurser som används till djurskyddskontrollen. Detta gjordes av redovisningstekniska skäl för att få en mer likriktad och jämförbar uppgift samt för att bättre kunna följa förändringar av resurstilldelning över tid. Länsstyrelserna har disponerat 199 årsarbetskrafter (år 2014) för djurskyddsverksamheten som helhet, exklusive förprovning av djurstallar. Av dessa 199 årsarbetskrafter har 91,9 lagts på "nettotid för kontroll". Antalet timmar som de officiella veterinärerna på slakterierna lagt ner på djurskyddskontroll har ökat något de senaste åren, se tabell nedan. När det gäller djurskyddskontroller på slakterier så genomförde de officiella veterinärerna fler inspektioner än de planerat under 2014. Totalt planerades 1 552 inspektioner medan det antal som genomfördes var 1 839. För ytterligare uppgifter se tabell nedan.

Antal årsarbetskrafter (åa) för djurskyddskontroll (länsstyrelserna).

År	Antal åa	Nettotid kontroll (åa)
2014	199	91,9
2013	203	97,5

¹⁸ För mer om djurskyddskontrollen, se Jordbruksverkets *Redovisning av länsstyrelsernas djurskyddskontrollarbete under 2014*

¹⁹ Övriga kontroller görs i samband med ansökningar om tillstånd enligt 16 § djurskyddslagen, ansökningar om godkännande för offentlig förevisning enligt 27 § djurskyddsförordningen samt intyg vid besiktningar av djurtransporter.

Antal timmar för djurskyddskontroll på slakterier (Livsmedelsverket).

År	Antal timmar
2014	4 182
2013	4 018
2012	3 940

Antal kontroller av djurskydd som genomförts av officiella veterinärer på slakteri år 2014 (motsvarande siffror för 2013 inom parentes).

	Antal anläggningar	Antal planerade inspektioner	Antal utförda inspektioner
Storskaliga slakterier	26 (23)	841 (733)	1 009 (868)
Småskaliga slakterier	75 (77)	364 (298)	392 (342)
Fjäderfä-slakterier	17 (18)	356 (363)	390 (387)
Renslakterier	13 (14)	35 (33)	436 (33)
Hägnat viltslakterier	3 (3)	5 (6)	5 (4)

Förändringar i resurser i form av personal, utrustning, IT-system, etc.

I ungefär hälften av länen har länsstyrelserna uppgett att inga väsentliga förändringar har skett. Av de andra beskriver några länsstyrelser att resurserna minskat något och andra att resurserna som avsatts för djurskyddskontroll ökat något. Några län beskriver att djurskyddskontrollarbetet påverkats av sjukskrivningar och ett par län beskriver att byte av personal har påverkat effektiviteten negativt eftersom den nya personalen har behövt läras upp.

9.3 Måluppfyllelse

Hur uppfylldes målen för djurskyddskontroll 2014?

Jordbruksverket och länsstyrelserna har tillsammans tagit fram mål för djurskyddskontrollen. Denna målbild började gälla för kontrollverksamheten från och med år 2014 och godkändes av Rådet för djurskyddskontroll i september 2013. Måluppfyllelsen redovisas nedan. Många länsstyrelser har dessutom haft egna mål uppsatta för sin kontrollverksamhet.

Normalkontroller

Målet är att minst 50 procent av det totala antalet genomförda kontroller bör utgöras av normalkontroller. Målet gällande normalkontroll uppfylldes i många län men inte alla. Andelen normalkontroll varierade mellan 20-59 procent i de olika länen och totalt i landet var andelen normalkontroll 41 procent. År 2013 var denna siffra 43 procent, med en variation mellan 25-60 procent mellan länen. Anledningen till att målet inte uppfylldes fullt ut har länsstyrelserna framförallt uppgett bero på den stora mängden

anmälningsärenden som tar mycket resurser. Andra orsaker som nämns är ökande antal anmälningar, resurskrävande ärenden som omhändertagande samt omsättning i personalresurser och sjukfrånvaro. Jordbruksverket anser att det är viktigt att noga följa denna utveckling för att avgöra om det är en tillfällighet eller om det finns andra orsaker.

Brukarundersökning

Mål om att alla länsstyrelser senast den 31 december 2014 ska delta i brukarundersökning för normalkontroller. Detta mål har uppfyllts av samtliga länsstyrelser.

Kontrollrapporter

Mål om att minst 80 procent av kontrollrapporterna ska skickas ut senast 14 dagar efter kontroll. Sju länsstyrelser uppger att de når målet med minst 80 procent. Variationen ligger mellan cirka 50 procent och 90 procent.

Dokumentmallar

Mål om att kontrollmyndigheterna använder upprättade dokumentmallar. Vissa länsstyrelser uppger att de använder mallarna fullt ut, medan andra säger att de lägger lite extra tid på att modifiera dem något vid användandet. Ett gemensamt arbete med att förbättra mallarna pågår dock hos länsstyrelserna.

Kompetensutvecklingsplan

Länsstyrelserna har tagit fram en modell som ska underlätta arbetet med att bestämma vilken grundkompetens som behövs inom djurskyddskontrollen och hur kompetensprofilen ser ut. Modellen hjälper nu myndigheterna att identifiera inom vilka områden de har tillräcklig kompetens och vilka områden som behöver utvecklas. Det är ett bra sätt att åskådliggöra både utgångsläget och behovet. I modellen finns också delarna kommunikation och bemötande med.

Riskklassificeringsmodellen SToRK

Mål om att riskklassificeringsmodellen SToRK används för uttag vid normalkontroll. Samtliga länsstyrelser utom två uppger att de använder modellen.

Kalibreringsövningar

Mål om att Jordbruksverket från och med den 1 januari 2014 genomför kalibreringsövningar för olika djurslag. Detta mål uppfylls.

Better training for safer food - utbildningar

Mål om att Sverige ska fylla sina platser på dessa utbildningar, vilket är Kommissionens utbildningar om bland annat djurskydd och hälsa. I och med målbildsarbetet har dessa utbildningar blivit mer kända för länsstyrelserna som uppger att de skickat flera medarbetare på dessa kurser.

Verifiering av djurskyddskontrollen (VAD)

Mål om att det senast den 31 december 2014 ska finnas framtagna rutiner för att säkerställa att kontrollen är ändamålsenlig. Länsstyrelserna har initierat projektet VAD (verifiering av djurskyddskontrollen) som beskrivs närmare under avsnitt 9.7 nedan. Det finns även ett mål om att det genomförs minst två parallellkontroller per handläggare.

Många länsstyrelser har börjat använda detta under 2014 och flera uppger att de kommer att starta under 2015.

Anmälningssärenden

Mål om att senast den 31 december 2014 är träffsäkerheten så bra att högst 20 procent av de djurskyddskontroller som görs till följd av anmälningar är utan anmärkning. Siffran för landet som helhet ligger på 49 procent. Variationen mellan länsstyrelserna är stor och varierar mellan 34 procent och 71 procent. Den stora variationen av andelen ärenden som kontrolleras på plats och vilka som handläggs administrativt kan bero på att länsstyrelsen sannolikt prioriterar och bedömer olika mellan vilka typer av ärenden som hanteras på respektive sätt. Administrativ handläggning av anmälningssärenden innebär att länsstyrelserna vid anmälningssärenden bedömer och prioriterar om kontroll behöver göras på plats eller om det är möjligt att handlägga ärendet via brev eller med liknande åtgärd. Stor variation av vilka djurslag som anmälningssärenden berör kan eventuellt vara en annan orsak. Den stora variationen i hur andelen anmälningssärenden som vid kontroll bedöms vara utan anmärkning behöver undersökas och utfallet noga följas över tid.

Prioriteringar och särskilda insatser i djurskyddskontrollen

Länsstyrelserna har sammantaget angett att de bland annat har prioriterat:

- förbättring av processen med hantering och prioritering av anmälningssärenden. Orsaken är bland annat att sortera ut de allvarligaste ärendena som behöver kontrolleras på plats respektive de ärenden som istället är lämpliga att hantera via brev eller likande åtgärd.
- kontroller av djurtransporter
- öka andelen normalkontroller
- använda riskmodellen SToRK
- inkommande ärenden
- uppföljning av brister
- deltagande i nationella projekt såsom SToRK, revidering av målbilden för djurskyddskontroll, kalibrering fjäderfä och forskningsprojektet ”Motiverande samtal”
- arbete med att bygga upp en väl fungerande beredskapsorganisation där personer som arbetar med djurskydd är viktiga deltagare

Länsstyrelser har angett att de sammantaget gjort särskilda kontrollinsatser när det gäller efterlevnaden av djurförbud, kontroller riktade mot djurtransporter, nötkreatur, får, gris, beteskra, § 16-tillstånd, slakterier, djur i undervisning, tvärvillkor och zoobutiker.

9.4 Ej planerad kontroll

De flesta länsstyrelserna har uppgett att inget oförutsett inträffat som påverkat deras arbete enligt sin kontrollplan. I några fall har länsstyrelserna uppgett att följande orsaker har påverkat deras kontrollarbete:

- En ökning av antalet anmälningsärenden som påverkat hur många kontroller som kunnat genomföras.
- Omfattande omhändertagande av djur som tagit mycket resurser i anspråk.
- Omfattande arbete i samband med överklagande av länsstyrelsens beslut, domstolsförhandlingar och förhör
- Sjukdomsutbrott av Newcastle på fjäderfä
- Ökning av antalet tvärvillkorskontroller som skulle genomföras
- Flytt till nya lokaler och hög vikariefrekvens
- Deltagande i forskningsprojekt om bemötande vid kontroll

9.5 Efterlevnaden hos företag

Nöt, gris och fjäderfä

Nedan följer analyser av brister gällande nötkreatur, gris och fjäderfä. Får och häst är presenterade överskådligt.

Vanliga brister gällande nötkreatur (brist >10% redovisas utan inbördes ordning)	%
Nötkreaturen hålls tillfredställande rena.	21
Utrymmen för nötkreatur äldre än 6 månader är enligt gällande måttföreskrifter.	15
Kraven för hållande av kalvar individuellt och i grupp är uppfyllda	13
Kalvgömma finns för kalvar upp till 3 månaders ålder i lösdriftstallar för amkor eller dikor.	24
Kraven kring utrymmen för kalvning är uppfyllda.	12
För nötkreatur äldre än 6 månader är kraven på inredningens utformning avseende skaderisker etc. uppfyllt.	13
Kraven för användning av dränerat golv är uppfyllda.	18
Stallutrymmen rengörs och utgödsas på ett sätt som ger en god hygien och god djurhälsa.	13
Kraven på ströets kvalitet och användningen av strö på liggytor är uppfyllda.	12
Liggytor hålls rena och torra samt är anpassade efter djurslag och stallklimat	19
Kraven på betesmarker, rastgårdar, markytor , drivningsvägar och drivning, rörelsefrihet samt stängsel är uppfyllda.	17
Kraven för hållande av utegångsdjur är uppfyllda.	19
Mekaniskt ventilerade stallar med kalvar har nödventilation och är utrustade med en fungerande larmanordning.	34

De generella skälen till brister i hållningen av nötkreatur har länsstyrelserna angett vara brist på kunskap, resurser och engagemang. Som mer specifika skäl anges bl.a. att smutsiga djur beror på brister i renhållning och dåligt ströade liggytor vilket i sin tur är kopplat till brister i skötseln men även ibland till tungarbetade och gamla inhynings-system. När det gäller avsaknad av larm i stall där kalvar hålls uppger länsstyrelsen att djurhållarna många gånger inte känner till bestämmelsen eller anser att den är relevant för svenska förhållanden. Skaderisker i inredningen anges bero på att äldre byggnader

används för inhysning. De brister som beskrivs få allvarliga konsekvenser för djuren är bl.a. brister i hull, tillgång på foder och vatten och utbliven veterinärvård. Även brister i djurens renhet, torra och rena liggplatser, strö, utrymme, kalvningsboxar, ligghall med mera kan medföra allvarliga risker för djurens välfärd beroende på graden av brist och varaktigheten.

Vanliga brister gällande gris (brist >10% redovisas utan inbördes ordning)	%
Stallutrymmen rengörs och utgödsas på ett sätt som ger en god hygien och god djurhälsa.	12
Liggytor hålls rena och torra samt är anpassade efter djurslag och stallklimat.	15
Kraven på betesmarker, rastgårdar, markytor, drivningsvägar och drivning, rörelsefrihet samt stängsel är uppfyllda.	17
Kraven för hållande av utgångsdjur är uppfyllda	11
Kraven på ströets kvalitet och användningen av strö för komfort och sysselsättning på liggytor är uppfyllda.	14
Kraven på tillgång till vatten och vattnets kvalitet är uppfyllda.	15

När det gäller brister i grishållningen har länsstyrelserna uppgett att skälen till brister är bland annat kunskapsbrist, för lite personal och ett pressat ekonomiskt läge. Gällande strömängd har brister uppgetts bero på att strö fastnar i utgödslingsmaskineriet samt att det är ett tidskrävande och tungt arbetsmoment. När det gäller brister om fri tillgång till vatten vilket till exempel kan bero på att det är mycket små besättningar där djuren hålls i byggnader där rinnande vatten saknas. Några av de brister som bedöms ha stor betydelse för grisarnas välmående var bland annat brister i strömängd och att liggytor och utrymmen hålls torra och rena.

Vanliga brister gällande slaktkyckling (brist >10% redovisas utan inbördes ordning)	%
Personalstyrkan är tillräcklig och den har lämpliga färdigheter och kunskaper samt yrkesskicklighet.	11
Sjuka/skadade djur ges nödvändig vård och vid behov extra tillsyn. Djur som behöver särskild vård kan tas omhand i särskilt utrymme.	12
Kravet på extra tillsyn är uppfyllt.	11
Föremål och ämnen som kan skada fjäderfåna förvaras oåtkomliga för djuren.	13
Kraven på inredningens utformning avseende skaderisker etc. är uppfyllt.	16
Stallet har en luftkvalitet och ett stallklimat som är anpassat till djurslaget och djurhållningsformen. Uppmätta värden.	11
Dagsljus eller dagsljusliknande artificiellt ljus finns	32
De ytor djuren vistas på hålls rena och är torra samt är anpassade efter djurslag och stallklimat.	13
Slaktkycklingar som föds upp inomhus hålls på ströbädd av god hygienisk kvalitet och frigående.	14

Vanliga brister gällande värphöns fler än 350 (brist >10% redovisas utan inbördes ordning)	
Vid avlivning av djur i besättningen görs detta av en person med tillräckliga kunskaper och på ett sätt som är i enlighet med regelverket.	17
Sjuka/skadade djur ges nödvändig vård och vid behov extra tillsyn. Djur som behöver särskild vård kan tas omhand i särskilt utrymme.	11
Beläggningsgraden är i enlighet med föreskrifterna.	19
RAP Burar: Inredda burar för värphöns eller unghöns har täta sidoväggar och värphönsburar är försedda med klonötare.	11
RAP Sittpinnar finns i tillräcklig mängd.	21
RAP Kraven på redan är uppfyllda.	15
Stallet har en luftkvalitet och ett stallklimat som är anpassat till djurslaget och djurhållningsformen. Uppmätta värden.	29
De ytor djuren vistas på hålls rena och är och torra samt är anpassade efter djurslag och stallklimat.	14
RAP Kraven på strö, användning av strö och sandbad är uppfyllda.	23
Burar: Höns för äggproduktion i inredda burar har tillgång till ströbad minst 5 timmar per dygn under den aktiva perioden.	58
RAP Kravet på ljusinsläpp/belysning, dimfunktion är uppfyllt.	18

När det gäller brister i hållningen av slaktkyckling och värphöns har länsstyrelserna framförallt uppgett brister gällande luftkvalité. Brister i ljusinsläpp/belysning är även en vanligt. Utmärkande för värphönsen är förutom höga ammoniakhalter även brister i beläggningsgraden. Bristerna i luftkvalitet och stallmiljö med höga till mycket höga ammoniakhalter bedöms medföra allvarliga risker och följder för djuren. Det uppges även att de brister som ses i fjäderfäbesättningar till stor del handlar om systemfel i produktionsformen.

Andra djurslag som får och häst

När det gäller får har länsstyrelsen uppgett att de vanligaste bristerna bland annat gäller: hull, inspektion av klövar, att liggytor hålls rena och torra samt är anpassade efter djurslag och stallklimat, att kraven på ströets kvalitet och användningen av strö på liggytor är uppfyllda, att fåren klipps vid behov och med högst ett års intervall och att föremål och ämnen som kan skada djuren förvaras oåtkomliga för djuren. Bristerna uppges till stor del bero på okunskap och länsstyrelserna har bland annat framfört att det finns mycket okunskap hos djurhållare som håller får.

När det gäller hästar uppges de vanligaste bristerna bland annat vara skaderisker i stallar och att 16 §-tillstånd saknas. Ett skäl till detta anges vara gamla slitna stallar och brister i ekonomi och kunskap. Många hästhållare är inte medvetna om skaderisker i hästens närmiljö. Andra vanliga brister är till exempel att hästpass saknas, att takhöjden i stallet är för låg, att stallet har ventilationsbrister, att ligghall saknas, eller att hovarna inte verkas tillräckligt ofta.

Det kan nämnas att några länsstyrelser kommenterat att när stor del av kontrollerna för ett djurslag görs efter anmälan eller som uppföljning och brister uppmärksammas ger detta en bild med förhållandevis mycket brister. Resultat av dessa kontroller ger inte en rättvisande bild av den genomsnittliga djurhållningen. I stycket 9.3 beskrivs målet om normalkontroller och att det på landsnivå inte uppnås. Eftersom djurskyddskontrollen ska vara riskbaserad och förbyggande är det alltså viktigt att öka andelen normalkontroller för att så tidigt som möjligt uppmärksamma brister samt förebygga att de uppstår.

9.6 Antal och typ av skriftliga beslut om åtgärder mot företag

Länsstyrelsen använder de åtgärder, i form av förelägganden, omhändertaganden, djurförbud och åtalsanmälningar som djurskyddslagstiftningen medger för att lagstiftningen ska efterlevas. De vanligaste åtgärderna från myndighetens sida är påpekanden i kontrollrapporter och förelägganden. Utöver detta görs även insatser såsom informationsblad och möten för djurägare samt informationsutbyte med LRF och polisen med flera. Information ges även om planerade kontrollprojekt med mera.

Olika åtgärder och antal 2012-2014.

	År 2014	År 2013	År 2012
Djurförbud	219	207	223
Anmälan till Polis/åklagare	356	336	248
Omhändertaganden	1 085	1 057	-
- varav			
lantbrukets djur	54		
hästdjur	52		
hund	273		
katt	644		
övriga djur	66		
Underrättelse om djurskydd (OVS) ²⁰	1 254	269	272
Beslut enligt 32 a § (OVS)	9	4	4
Anmälan till Polis/åklagare (OVS)	3	1	10
Totalt	2 926	1 874	757 (exkl. anmälan till polis/åkl.)

²⁰ OV fick under år 2014 ändrade riktlinjer om vilken information som ska underrättas till länsstyrelserna, vilket är en mycket bredare information än vad som rapporterats tidigare. Detta betyder inte att djurskyddet har blivit sämre, utan att mer information från OV:s djurskyddskontroll lämnas till länsstyrelserna

9.7 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna för att se till att kontrollen är effektiv

Hur verifierar länsstyrelserna att kontrollen är effektiv och ändamålsenlig?

Länsstyrelserna har genomfört projektet VAD som syftar till att bättre kunna följa upp och verifiera att djurskyddskontrollen är effektiv och ändamålsenlig. Projektet har nu tagit fram en gemensam modell med rutiner som samtliga länsstyrelser kan använda. De delar som ingår i projektet beskrivs i korthet nedan.

Kontroll av:	Metod:
Om antalet normalkontroller och kontrollurvalet följer myndighetens kontrollplan.	Uttagna kontrollobjekt som markerats i det interna registret kontrolleras och utförda kontroller söks ut i Platina och DSK.
Diarieföring och att dokumenterade förfaranden följs.	Dokumentkontroll och kontroll i Platina. Genomgång av relevanta lokala styrdokument och upprättande av plan för årlig revidering av dessa dokument.
Effekten.	Granskning av kontrollärenden i Platina av typerna normal kontroll och anmälan med ställningstagande som innebär att uppföljning ska ske. Granskning i Platina hur uppföljning har gjorts.
Ev. brister i kontrollsystemet.	Samtal, möten och revidering av styrdokument
Att djurskyddsbedömningen är likriktad samt att bristande regelefterlevnad upptäcks.	Två parallellkontroller av varje handläggare och två samsynsövningar.

För övrigt har länsstyrelsen till exempel uppgett att de har under 2013 gjort regelbundna uppföljningar och utvärderingar av kontrollarbetet efter varje avslutat kvartal. Handläggningstider har till exempel följts upp och arbetsrutinerna på enheten har diskuterats och justerats vid behov. Det har även regelbundet förts samsynsdiskussioner på länsstyrelserna och beslut granskas regelbundet av jurister.

Vad gör Länsstyrelserna och Jordbruksverket gemensamt för att stärka djurskyddskontrollen?

Tillsammans med länsstyrelserna har Jordbruksverket tagit fram mål för djurskyddskontrollen. Syftet med målen är att ge myndigheterna verktyg för att kunna planera, följa upp och utvärdera djurskyddskontrollen. Ambitionen är att målen ska utvärderas årligen, och vid behov revideras. Det finns tre övergripande inriktningsmål vilka är:

1. Djurhållare och allmänhet har förtroende för djurskyddskontrollen som verifierar det goda djurskyddet.
2. Bristande efterlevnad av djurskyddslagen upptäcks och följs upp för att säkerställa att brister åtgärdats. Arbetet görs på likvärdigt sätt av kontrollmyndigheterna.
3. Statens resurser används på effektivt sätt.

Under varje inriktningsmål finns strategiska och specifika mål som i detalj beskriver vad som ska göras. Kopplat till dessa finns nu även aktiviteter, nyckeltal och indikatorer för att nå målen och mäta måluppfyllelsen. Arbetet med att ta fram dessa har gjorts under 2014.

Jordbruksverket har tillsammans med länsstyrelserna sedan tidigare tagit fram en riskklassificeringsmodell av djurskyddsobjekt. Ett av syftena med riskklassificeringsmodellen är att göra det möjligt att rikta djurskyddskontroller dit det finns störst behov av dem. Ett annat syfte är att djurhållare med jämförbara djurvälståndsrisker ska kontrolleras i likvärdig omfattning i hela landet. Under 2014 har länsstyrelserna och Jordbruksverket finjusterat modellen.

Vad gör Jordbruksverket för att förenkla för företagen och stärka djurskyddskontrollen?

Kalibrering av länsstyrelsernas arbete

Jordbruksverket genomför kalibreringsarbete om djurskydd för olika djurslag. I detta arbete har bland annat kalibreringskurser hållits för veterinärer och länsstyrelsernas djurskyddshandläggare. Kursernas främsta syfte är att stärka kompetensen och förbättra samsynen kring lagstiftningens krav när det gäller djurskyddsbedömningar. Sedan 2010 har kalibreringskurser om djurskydd hållits för gris, nötkreatur, får och fjäderfä. Under 2014 hölls kalibreringskurser för fjäderfä.

Fokus på bemötandefrågor

Bemötande i kontrollsituationen är en viktig och hör på många sätt ihop med kompetens. I länsstyrelsernas kompetensmodell finns därför delarna kommunikation och bemötande med.

Här kan även nämnas att Jordbruksverket under 2014 etablerade kontakt med ett forskningsprojekt som undersöker effekten av att använda metoden ”motiverande samtal” vid kontroller. Området djurskyddskontroll intresserade forskarna och kontakt togs med länsstyrelserna. Flera länsstyrelser var intresserade av att delta och djurskyddskontroll ingår nu i forskningsprojektet som kommer att pågå från hösten 2014 och cirka två år framåt. Detta område finns upptaget i målbilden.

Dialog i djurskyddsfrågor

För att kunna föra en dialog med branschorganisationerna på området djurskydd och djurhälsa har Jordbruksverket ett stort antal råd, referens- och samrådsgrupper, se tabell nedan. I många av dessa grupper deltar även andra berörda myndigheter och intresseorganisationer. Syftet med dessa grupper är bl.a. skapa en bättre samsyn kring lagstiftningens krav och samla in och ta om hand om frågor som upplevs som problem. Utöver detta använder verket sig även av kalibreringsgrupper som tillsätts för kortare tid. I dessa ingår till exempel verksamma lantbrukare och veterinärer och arbetet i dessa grupper har utgjort grunden för det kalibreringsarbete som verket har gjort på djurskyddsområdet.

Möten för dialog med bl.a. branschorganisationer på området djurskydd och djurhälsa.

Råd, referens- och samrådsgrupper	Möten per år/grupp	Totalt antal möten
Djurskyddsrådet	4	4
Rådet för djurskyddskontroll	4	4
Smittskyddsrådet	4	4
Nationella kommittén för försöksdjur	6	6
Samverkansgruppen för djurens välfärd och företagsutveckling i landsbygdsprogrammet	2	2
Samrådsgrupp för djurskyddskontroll	4	4
Myndighetsgemensam samrådsgrupp för slakt och avlivning	4	4
Referensgrupper för:		
– häst, nötkreatur, gris, får och get	4	16
– foder, djurskyddsbefrämjande forskning, matfågel, värphöns, behörighetsfrågor, hund och katt, husdjursgenetiska resurser, biodling och pollinering	2	16
– ekologisk produktion	10	10
– kontrollprogram för utegångsdjur	1	1
Summa möten		67

Förenklingsresan

Trots en minskning av den administrativa kostnaden upplever Jordbruksverkets kunder inte att den administrativa bördan har minskat. Snarare upplever kunderna att det kommer fler regler och krav från både myndigheter och bransch. Flera olika rapporter visar på lantbrukarnas upplevda börda, både från Jordbruksverket, LRF och från andra. För att få en inblick i kundernas vardag har Jordbruksverkets generaldirektör initierat en Förenklingsresa. Resan gjorde verket tillsammans med LRF och bjöd in andra myndigheter och aktörer att göra resan med oss. Fokus på resan var jordbrukarens upplevda börda kring Jordbruksverkets, andra myndigheters och branschens regler. Verket vill göra det enklare för kunden i vardagen, på riktigt. Därför var ett syfte med resan att komma ut till lantbrukarnas vardag för att lyssna in vad de upplever som krångligt och problematiskt med kontakter och krav som rör myndigheter och bransch. Förenklingsresan har gjort sammanlagt nio stopp hos lantbruksföretag från norr till söder med produktionsinriktning mjölk, kyckling, nötkreatur, gris, trädgård, ägg, får och lamm, häst och fisk.

Efter resans företagsbesök arbetade Jordbruksverket fram en handlingsplan tillsammans med berörda myndigheter och branschorganisationer med konkreta förenklingar som ska märkas i företagets vardag.

9.8. Yttrande om den allmänna funktionen

Länsstyrelsernas kontroll som genomförs resulterar i att brister upptäcks, krav ställs på åtgärder och uppföljning har skett för att säkerställa att bristerna åtgärdas. I kontrollen används checklistor och vägledning.

Länsstyrelsernas kontrollverksamhet omfattar ett stort antal kontroller, beslut och övrig ärendehandläggning. Då dessa olika åtgärder i sig är olika tidskrävande har Jordbruksverket konstruerat ett indexsystem för att kunna jämföra länsstyrelsernas djurskyddsarbete och effektivitetstal. Genom att indexera all verksamhet och ”översätta” de olika åtgärderna till en *kontrollekvivalent*, kan utfallet av verksamhet lättare analyseras. Både de indexerade kontrollerna och kontrollekvivalenterna visar på en positiv utveckling vad gäller effektivitet. Genomförda kontrollekvivalenter per årsarbetskraft har ökat både för kontrollekvivalenter/årsarbetskraft för hela verksamheten och även räknat per årsarbetskraft ”nettotid för kontroll”. Variationerna mellan länen är dock mycket stora. En möjlighet för utveckling av verksamheten är ett ökat erfarenhetsutbyte mellan länen för att fånga upp och lära av varandras goda exempel.

Jordbruksverket och länsstyrelserna har tillsammans tagit fram mål för djurskyddskontrollen och flera av länsstyrelserna uppfyllde under 2014 ett antal av dessa mål. Syftet med målen är att ge myndigheterna verktyg för att kunna planera, följa upp och utvärdera djurskyddskontrollen. Ambitionen är att målen ska utvärderas årligen, och vid behov revideras. Ett av målen är att en viss del av genomförda kontroller, minst 50 procent, ska vara Normalkontroller. Målet gällande normalkontroll uppfylldes i några län, men inte i landet som helhet. Anledningen till att målet inte uppfylldes fullt ut har länsstyrelserna framförallt uppgett bero på den stora mängden anmälningsärenden som tar mycket resurser. Vi har uppmärksammat situationen med anmälningsärenden och det

är angeläget att underlätta och effektivisera handläggningen av dessa ärenden, i synnerhet eftersom ungefär hälften av de genomförda kontrollerna är utan anmärkning.

Jordbruksverket har gjort en redovisning av länsstyrelsernas djurskyddskontrollarbete under 2014. Denna lämnades till Näringsdepartementet i april 2014.

10 Gränskontroll av levande djur, livsmedel, andra animaliska produkter m.m.

10.1 Beskrivning av kontrollområdet

Kontrollområdet omfattar kontroll vid import från tredje land av följande produkter och levande djur:

- Produkter av animaliskt ursprung (livsmedel och icke-livsmedel) som omfattas av direktiv 97/78/EG (införlivad i svensk lagstiftning genom LIVSFS 2004:3 och SJVFS 1999:135). Direktivet kompletterar kommissionens förordning (EG) nr 136/2004.
- Livsmedel av vegetabiliskt ursprung som omfattas av skyddsåtgärder enligt artikel 53 i förordning (EG) 178/2002
- Livsmedel och foder av vegetabiliskt ursprung som omfattas av förordning (EG) 669/2009
- Levande djur som omfattas av direktiv 91/496/EEG (införlivad genom SJVFS 1999:134). Direktivet kompletterar kommissionens förordning (EG) nr 282/2004.
- Köksredskap från Kina som omfattas av förordning (EU) 284/2011
- GMO som omfattas av beslut 2013/287/EU.

Organisation, kontrollmetoder, olika beslut och förordningar med mera beskrivs i Sveriges kontrollplan för livsmedelskedjan.

Underlag avseende Livsmedelsverkets rapportering har inhämtats i första hand från REDA som är en nationell databas för registrering av sändningar som kontrolleras i Livsmedelsverkets gränskontroll.

10.2 Kontrollens omfattning och resurser

Livsmedelsverket

Under 2014 kontrollerades 3 949 importsändningar med livsmedel av animaliskt ursprung av Livsmedelsverkets gränskontroll. Dessutom kontrollerades cirka 2 200 vegetabiliesändningar och drygt 30 sändningar med köksredskap. Det var cirka 300 färre vegetabiliesändningar jämfört med 2013. Nio sändningar med ris eller risprodukter från Kina provtogs i gränskontrollen med avseende på förekomst av icke-godkänt genetiskt modifierat ris.

Vid kontrollavdelningens centrala stöd fanns under 2014 cirka två tjänster som arbetade med gränskontrollfrågor. Vid kontrollavdelningens administrativa stöd fanns under 2014 cirka 0,25 tjänst som arbetade med gränskontrollfrågor. På gränskontrollstationerna tjänstgjorde under 2014 cirka sju årsarbetskrafter. Från maj 2014 inrättades en teamcheftjänst som ansvarar tillsammans med det centrala stödet för den operativa gränskontrollen.

Jordbruksverket

Jordbruksverket ansvarar för kontroller av sändningar med produkter av animaliskt ursprung som inte är livsmedel. Under 2014 kontrollerades 463 sådana sändningar av Jordbruksverkets gränskontroll. Huvuddelen av dessa sändningar bestod av foder till sällskapsdjur. Både Livsmedelsverkets och Jordbruksverkets kontroller utfördes med stöd av direktiv 97/78/EG. För närmare information om vilka produktkategorier som kontrollerats hänvisas till datasystemet Traces.

Jordbruksverket ansvarar även för gränskontroll av levande djur. Dessa kontroller utförs med stöd av direktiv 91/496/EEG. 513 sändningar med djur togs emot och kontrollerades under året. Drygt hälften av sändningarna med djur bestod av hästar, medan knappt hälften var sändningar med sällskapsdjur (framför allt hundar, katter och akvariefiskar som transporterades som handelsdjur) samt försöksdjur. För närmare information hänvisas även här till Traces.

Centralt på Jordbruksverket har det under året funnits cirka 40 procents tjänst för samordning av gränskontrollfrågor. På avdelningen för djurskydd och hälsa finns sex enheter (sakenheter) som var och en ansvarar för frågor om olika djurslag och produkter. Varje sakenhet bistår med information och stöd till gränskontrollveterinärerna inom respektive sakenhets ansvarsområde. På gränskontrollstationerna, vilka bemannas av Jordbruksverkets distriktsveterinärorganisation, tjänstgjorde två personer på heltid medan övriga gränskontrollveterinärer tjänstgör vid behov.

Tullverket

Privatinförsel

Endast vissa typer av livsmedel får enligt gällande EU-lagstiftning föras in för personligt bruk utan att ha passerat veterinär gränskontroll, och flera typer av livsmedel får endast föras in i begränsad mängd.

På de flygplatser där Tullverket har fast bemanning sker regelbundna kontroller av ”riskfligheter” avseende restriktionsvaror, däribland animaliska livsmedel. Kontroller på övriga flygplatser sker utifrån en hotbilda-bedomning eller om särskild underrättelseinformation finns att tillgå.

Tullverkets beslagsstatistik för 2014 avseende privatinförsel av animaliska livsmedel:

Resandeflödet

Kött eller köttprodukter Kap.2	6,6 kg (1 beslag)
--------------------------------	-------------------

Postflödet

Kött eller köttprodukter Kap.2	27,3 kilo (5 beslag)
--------------------------------	----------------------

I övrigt har nedan angivna varor överlåtits till Tullverket på Arlanda- och Landvetters flygplatser under 2014. Någon statistik avseende beslag eller överlåtelser på andra orter med trafik från tredje land föreligger inte.

Animaliska livsmedel: tio stycken överlåtelser på totalt 52 kilo av animaliska produkter.

Uppgifterna har lämnats till Jordbruksverket i enlighet med regleringsbrevet för 2015 samt EU-förordning 206/2009.

Det kommersiella flödet

Livsmedel från tredje land som omfattas av krav på importkontroll släpps inte för fri omsättning av Tullverket förrän Livsmedelsverket lämnat medgivande. Om en importör eller speditör missat/underlåtit att föranmäla en sändning till gränskontroll, ska den sändningen därmed fastna i röd kanal/tullfiltret.

Under 2014 upptäckte Tullverket 23 sändningar med livsmedel som inte genomgått föreskriven gränskontroll utförd av Livsmedelsverket. Sändningarnas innehåll har varit av varierande slag, fiskoljekapslar, mjölkpulver, kycklingkött, kosttillskott, binjurepreparat, honung, hälsokost, sesamfrön, fisksås, tonfisk, ostpulver, nudlar, nötter mm.

En del sändningar har inte blivit gränskontrollerade vid första EU-ort. Några av sändningarna har transiterats enligt ett förenklat förfarande och en del har lagts upp på tullager utan att de har varit i kontakt med Tullverket eller Livsmedelsverket. Några enstaka sändningar har anmälts till fri omsättning utan att gränskontroll utförts av veterinär. Anmälan till Livsmedelsverket gjordes i efterhand i de flesta fall. De företag som har hanterat sina sändningar fel följs upp av Tullverket.

10.3 Beslut om åtgärder mot företag

Tolv sändningar med animaliska produkter avvisades under 2014, varav nio med animaliska livsmedel. Av livsmedelssändningarna avvisades sex sändningar på grund av underkänd ID-kontroll där vanligaste orsaken är att märkning saknats eller varit felaktig på förpackningarna. En sändning avvisades på grund av för hög temperatur under transporten. Två sändningar underkändes på grund av felaktiga dokument. Av de tre avvisade sändningarna med animaliska produkter som inte var livsmedel hade samtliga bristande dokumentation och en uppfyllde dessutom inte hälsovillkoren för import.

Åtta vegetabiliesändningar avvisades några på grund av att gränsvärden för aflatoxin respektive pesticider överskreds. Andra på grund av brister i dokumenten eller märkningen.

Fem sändningar med levande djur avvisades under året. Orsaken var även här i de flesta fall brister i dokumentationen. I ett fall uppfylldes inte djurhälsovillkoren. En sändning med köksredskap avvisades.

Tolv sändningar animaliska livsmedel avvisades på grund av att de kommit in i landet utan föregående gränskontroll.

De flesta av de sändningar som avvisats har RASFF-notifierats till EU-kommissionen. Skälet till avvisningen avgör om en notifiering skickas.

Gränskontroll utförd av Livsmedelsverket.

	2014	2013	2012
Livsmedel av animaliskt ursprung	3 949	4 034	4 187
Vegetabiliska livsmedel	2 200	2 488	2 204
Antal provtagna sändningar	290	356	383
Antal avvisade sändningar	18	20	22

10.4 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Två utbildningstillfällen (sammanlagt två dagar) har hållits av Livsmedelsverket för dess personal vid gränskontrollstationerna. Vid utbildningstillfällena hålls föreläsningar inom relevanta områden samt diskussioner i nya frågor och aktuella ämnen. Under året har exempelvis följande berörts; hantering av avvisningsbeslut, kontroll och import av kosttillskott, mikrobiologisk provtagning och analys av livsmedel, livsmedelsbrott, allergener, bedömning av köttkvalitet, samt TARIC/klassificering.

En av Jordbruksverkets gränskontrollveterinärer har deltagit i en utbildning om hantering av gas i containrar. Därutöver har en gränskontrollstation ordnat internutbildning till ny personal.

En person från Livsmedelsverkets gränskontrollstationer har deltagit i SANCO:s kurs "Better training for safer food" avseende importkontroll av livsmedel/produkter av animaliskt ursprung.

Två personer från gränskontrollen på Livsmedelsverket, har deltagit i SANCO:s kurs "Better training for safer food" avseende importkontroll av icke-animaliska livsmedel.

11 Offentlig kontroll av växtskadegörare

11.1 Beskrivning av kontrollområdet

Många växtskadegörare kan orsaka den yrkesmässiga växtproduktionen, inklusive skogsbruket, stora ekonomiska förluster eller skada den omgivande miljön. För att hindra spridning av vissa allvarliga växtskadegörare till nya områden finns bestämmelser för handel med och annan förflyttning av vissa växter och växtprodukter. Dessutom finns det krav på bekämpning vid påträffade fall av dessa skadegörare.

Offentlig kontroll och andra offentliga åtgärder avseende växtskadegörare omfattas idag inte av kontrollförordningen (EG) nr 882/2004 utan har istället sin grund i Rådskdirektivet 2000/29/EG. Detta gör att kraven på hur kontrollerna utförs ser något annorlunda ut gentemot övriga kontrollområden. Den pågående översynen av flera lagstiftningar inom DG Santes ansvarsområde innehåller bl.a. ett förslag om att utvidga tillämpningsområdet för kontrollförordningen (EG) nr 882/2004 till att även omfatta offentlig kontroll av växtskadegörare.

Detta kapitel beskriver följande delar av Jordbruksverkets kontroll av växtskadegörare:

- växtskyddskontroll vid import från länder utanför EU av sändningar med växter eller växtprodukter med växtskyddsmässiga importvillkor,
- kontroll av träemballage som transporterar varor vid import från länder utanför EU,
- kontroll av företag som producerar eller saluför växter som ska vara försedda med växtpass, och
- kontroll av företag med tillstånd att utfärda sundhetsintyg för trä avseende värmebehandling och torkning (KD 56°C/30 min) och för träemballage enligt den internationella standarden för förpackningsvirke, ISPM 15²¹.

Den praktiska kontrollen utförs av Jordbruksverkets växtkontrollenhet. Denna enhet har fyra kontor belägna i Jönköping, Stockholm, Helsingborg och Göteborg från vilka kontrollarbetet utförs.

---

²¹ International standards for phytosanitary measures ISPM 15 Regulation of wood packaging material in international trade. International Plant Protection Convention.

Rapporten omfattar kontroll enligt följande rättsakter:

- Rådets direktiv 2000/29/EG²² som i huvudsak är genomfört genom Statens Jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 1995:94) om skyddsåtgärder mot spridning av växtskadegörare, och
- Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2004:53) om värmebehandling, torkning och märkning av sågade trävaror, träemballage med mera (som bl.a. innebär nationella bestämmelser för genomförande av kraven i ISPM 15)

Resultat från inventeringar för att verifiera de svenska skyddade zonerna samt andra uppgifter som Sverige ska genomföra enligt EU:s rättsakter inom området rapporteras till kommissionen i särskild ordning enligt vad som anges i respektive rättsakt.

11.2 Kontrollens omfattning och resurser

Den offentliga kontrollen av växtskadegörare är i huvudsak finansierad av avgifter. De totala kostnaderna för kontrollerna har legat stabilt under perioden 2012-2014. Kontrollens omfattning och använda resurser har i stort sett varit oförändrade under perioden.

Totalt arbetar idag cirka 20 kontrollanter med offentlig kontroll och andra officiella åtgärder avseende växtskadegörare. Det motsvarar cirka 16 årsarbetskrafter vilket är oförändrat jämfört med 2013.

11.2.1 Växtskyddskontroll vid import av sändningar som innehåller växter eller växtprodukter med växtskyddsmässiga importvillkor

Omfattning och resurser för växtskyddskontroll vid import.

Antal sändningar	Antal kontroller	Antal årsarbetskrafter
5 696	2 973	7,1

Enligt direktiv 2000/29/EG ska alla sändningar från tredje land som innehåller växter eller växtprodukter som omfattas av detta regelverk, kontrolleras och godkännas innan import medges. Dessa sändningar ska ha ett så kallat sundhetscertifikat och importören ska anmäla till Jordbruksverket när sändningen kommer till gränsen. Sundhetscertifikatet är ett dokument som växtskyddsmyndigheten i exportlandet utfärdar efter att de har inspekterat växtmaterialet och konstaterat att det uppfyller importlandets krav avseende frihet från växtskadegörare.

²² Rådets direktiv 2000/29/EG av den 8 maj 2000 om skyddsåtgärder mot att skadegörare på växter eller växtprodukter förs in till gemenskapen och mot att de sprids inom gemenskapen.

Sverige har avtal med Nederländerna och Danmark som gäller för sändningar som kommer från tredjeland till dessa länder men där Sverige är slutdestination. För dessa sändningar kontrollerar Nederländerna respektive Danmark sundhetscertifikatet och utfärdar ett så kallat växtskyddstransportdokument för den sändning som transiteras vidare till Sverige²³. Vi utför identitetskontroll och fysisk kontroll innan sändningen får övergå i fri omsättning. Ett växtskyddstransportdokument kan omfatta flera sändningar som från början hade varsitt sundhetscertifikat.

Under 2014 anmäldes cirka 5 700 sändningar med sundhetscertifikat eller växtskyddstransportdokument för import över svensk gräns. För 2013 och 2014 redovisar vi här en sändning med växtskyddstransportdokument som en enhet, istället för att som tidigare redovisa antalet sundhetscertifikat som kom med dessa sändningar. En stor del av den svenska importen av snittblommor kommer via Nederländerna. Därför ser det ut som att antalet sändningar med snittblommor som importeras sjönk drastiskt 2013. Volymen av importen av snittblommor är dock i stort oförändrad. Under 2012 - 2014 fördelades importen enligt tabellen nedan.

Sändningar av reglerade växter och växtprodukter som anmäldes för import till Sverige under perioden 2012-2014.

Produkter	2014	2013	2012
Blomsterlök	29	22	17
Plantskoleväxter	11	16	24
Krukväxter	5	7	6
Småplantor/sticklingar	37	23	37
Snittblommor ²⁴	1 824	1 648	6 404
Frukt och grönsaker	3 348	3 900	4 456
Fröer = Utsäde	17	17	12
Trä	550	570	552
Övrigt, till exempel akvarieväxter	99	119	159
Summa²⁵	5 920	6 322	11 667

Samtliga sändningar med växter eller växtprodukter som åtföljs av sundhetscertifikat genomgår dokumentkontroll och majoriteten genomgår även identitetskontroll och fysisk kontroll. Sändningar med växtskyddstransportdokument har redan genomgått dokumentkontroll i det land där de infördes i EU och dessa sändningar genomgår

²³ Denna procedur följer direktiv 2004/103/EG om identitets- och växtskyddskontroller av växter, växtprodukter eller andra föremål som anges i del B i bilaga V till rådets direktiv 2000/29/EG, vilka får utföras på en annan plats än den ort där de förs in i gemenskapen eller på en plats i närheten, och om fastställande av villkoren för dessa kontroller.

²⁴ Antalet sändningar av snittblommor är betydligt mindre från 2013 på grund av att nu räknas växtskyddstransportdokument, se förklaring i texten. Importen av snittblommor till Sverige har dock inte ändrats betydligt.

²⁵ Denna summa är något högre än antalet anmälda sändningar eftersom en sändning kan innehålla varor ur fler än en produktkategori.

identitetskontroll och fysisk kontroll i Sverige. Reducerad inspektionsfrekvens, det vill säga möjlighet att genomföra identitets- och fysisk kontroll med en viss reducerad frekvens medges för sändningar av sådana produkter som omfattas av kommissionens förordning (EG)1756/2004. Sändningar med reducerad inspektionsfrekvens är till exempel citrusfrukter och vissa snittblommor med ursprung i specifika länder.

11.2.2 Kontroll av träemballage vid import av sändningar av alla slags varor

Omfattning och resurser för växtskyddskontroll av träemballage.

Antal sändningar	Antal kontroller	Antal årsarbetskrafter
647 (i stensändningar från Kina)	215	1,2
Antalet sändningar med träemballage i övrigt är okänt	1 010	0,2-0,3

Träemballage som används vid transport av alla slags varor ska vid import till EU uppfylla krav på behandling mot skadegörare, barkfrihet och märkning i enlighet med den internationella standarden för träemballage ISPM 15.

Kontrollen utförs av Jordbruksverket som stickprovskontroll i samband med annan importkontroll. Sedan den 1 juli 2013 genomförs dessutom en EU-gemensam satsning på extra kontroller av träemballage i sändningar av vissa stenprodukter från Kina²⁶. Detaljer om omfattningen av kontrollerna av stensändningar från Kina rapporteras i särskild ordning.

11.2.3 Kontroll av företag med tillstånd att utfärda sundhetsintyg i form av märkning för värmebehandlat trä och träemballage

Omfattning och resurser för kontroll av företag med tillstånd att utfärda sundhetsintyg för värmebehandlat trä eller träemballage.

Antal företag	Antal kontroller	Antal årsarbetskrafter
788 ²⁷	734	3,4

Tillstånd för att utfärda sundhetsintyg i form av märkning samt kontroll av efterlevnad av fastlagda krav baseras på Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2004:53) om värmebehandling, torkning och märkning av sågade trävaror, träemballage med mera. Föreskriften innehåller nationella bestämmelser för genomförande av kraven i ISPM 15.

²⁶ Kommissionens genomförandebeslut 2013/92/EU om tillsyn, växtskyddskontroller och åtgärder som ska vidtas vad gäller träemballage som används vid transport av vissa varor med ursprung i Kina.

²⁷ Denna siffra utgör populationen den 1 november 2013. Därefter har sammanlagt 54 företag tagits bort från populationen pga. att tillståndet har upphört, verksamheten har omorganiserats eller av andra skäl.

Sammantaget finns cirka 800 företag som är godkända enligt SJVFS 2004:53. Ett företag kan vara godkänt för en eller flera av följande verksamheter:

- Värmebehandla trä i samband med torkning och utfärda sundhetsintyget
KD 56°C/30 min
- Värmebehandla trä som ska användas för tillverkning av godkänt träemballage
- Tillverka eller reparera godkänt träemballage och märka med det internationella sundhetsintyget för träemballage enligt ISPM 15

Företag som har tillstånd att utfärda sundhetsintyg i form av märkning för värmebehandlat trä eller träemballage enligt SJVFS 2004:53 ska enligt dessa föreskrifter kontrolleras av Jordbruksverket. Kontrollfrekvensen är inte fastlagd i föreskrifterna, men rekommendationen enligt Jordbruksverkets riskanalys är att varje företag ska kontrolleras minst en gång per år.

11.2.4 Kontroll av företag som producerar eller saluför växter som ska vara försedda med växtpass

Omfattning och resurser för kontroll av företag som utfärdar växtpass eller som saluför växter med krav på växtpass.

Antal företag	Antal kontroller	Antal årsarbetskrafter ²⁸
112 som utfärdar växtpass	142	1,3
535 som saluför växter	104	

Växtpasset är en officiell märkning som visar att de sundhetskrav som är föreskrivna vid förflyttning av växter inom EU är uppfyllda. Jordbruksverket registrerar företag enligt SJVFS 1995:94. Vilka växtslag som omfattas av kravet på växtpass för förflyttning inom EU framgår också av dessa föreskrifter.

Antalet registrerade företag som har tillstånd att utfärda växtpass (trädgårdsplantskolor, skogsplantskolor, partihandel av sådana växter och fröer som ska vara försedda med växtpass samt producenter av förökningsmaterial i växthus) är drygt 100 stycken.

Antalet registrerade företag som saluför växter som ska vara försedda med växtpass (Garden Centers) är drygt 500 stycken.

Kontrollen utförs samordnat med inventeringar av förekomst av skadegörare av olika slag och tillsyn av efterlevnaden av kraven i Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2004:79) om trädgårdsväxters sundhet med mera²⁹.

²⁸ Avser både kontroll av efterlevnaden av växtpasskrav och kontroll av frihet från växtskadegörare enligt SJVFS 2004:79.

Företag som har tillstånd att utfärda växtpass ska enligt direktiv 2000/29/EG kontrolleras minst en gång per år. Av företag som endast saluför växter som ska vara försedda med växtpass är vår målsättning att kontrollera minst 20 procent, det vill säga cirka 100 företag, per år.

11.2.5 Förändringar

Sedan den 1 april 2013 gäller ett EU-beslut om extra kontroller av träemballage i sändningar av vissa stenprodukter från Kina. Jordbruksverket genomför kontroller i enlighet med denna satsning sedan den 1 juli 2013. Det har inneburit en avsevärd ökning av kontrollerna av träemballage som används vid transport av varor, liksom en ökning av resurserna för dessa kontroller.

11.3 Måluppfyllelse

11.3.1 Omfattning av kontrollen

Av de importsändningar med växter eller växtprodukter som enligt direktiv 2000/29/EG ska uppnå 100 procent inspektionsfrekvens i identitetskontroll och sundhetskontroll kontrollerades 99,4 procent.

Resultatet av importkontrollen av produkter med reducerad inspektionsfrekvens rapporteras i särskild ordning, liksom kontrollerna av träemballage i vissa sändningar från Kina.

När det gäller företag med tillstånd att märka värmebehandlade sågade trävaror och träemballage med sundhetsintyg uppnåddes verkets målsättning att kontrollera alla företag minst en gång under året.

Under 2014 kontrollerades 100 procent av de företag som har tillstånd att utfärda växtpass vilket innebär att målsättningen enligt direktivet 2000/29/EG uppfylldes. För kontroll av företag som endast saluför växter som ska vara försedda med växtpass uppnåddes vår målsättning att kontrollera minst 20 procent.

11.3.2 Övrig måluppfyllelse

Samverkan i kontrollprocessen är väl fungerande

Ett mål för att kunna förbättra kvaliteten och effektiviteten på kontrollarbetet är att tydliggöra ansvarsområdena mellan sakenheten (på Jordbruksverkets växt- och miljöavdelning) och växtkontrollenheten (på Jordbruksverkets kontrollavdelning). Vi har gemensamma planeringsmöten och arbete pågår kontinuerligt för att uppdatera interna

---

²⁹SJVFS 2004:79 genomför Rådets direktiv 98/56/EG av den 20 juli 1998 om saluföring av förökningsmaterial av prydnadsväxter, rådets direktiv 92/33/EEG om saluföring av annat föröknings- och plantmaterial än utsäde och rådets direktiv 2008/90/EG om saluföring av fruktplantsförökningsmaterial och fruktplantor avsedda för fruktproduktion

rutiner och olika former av styrdokument avseende kontrollarbetet. Vi har en webb-baserad plattform där sak- och kontrollenhet på ett smidigt sätt kan dela dokument.

Vi har under året drivit ett förenklingsprojekt inom växtskyddsområdet. Med hjälp av detta förenklingsarbete har samarbetet mellan regelenheten och växtkontrollenheten utvecklats på ett positivt sätt, och vi har fått en tydligare ansvarsfördelning mellan olika funktioner inom området.

Jordbruksverket har under 2014 även arbetat med att se över kontrollprocessen och ansvarsfördelningen mellan avdelningarna. Detta arbete fortsätter under 2015.

Bristande efterlevnad upptäcks och följs upp

Jordbruksverket arbetar för att säkerställa tillräcklig kompetens inom området offentlig kontroll av växtskadegörare. Under 2014 har den årliga uppdateringen av den individuella kompetensutvecklingsplanen genomförts enligt plan. Medarbetare har deltagit i BTSF kurser. Växtkontrollenheten har genomfört en intern utbildning för dem som arbetar med växtskyddskontroller. Utbildningen fokuserade på växtskadegörare där en expert inom området från Nederländerna var inbjuden men också på förändrade regler där regelenheten medverkade.

Under 2014 uppfylldes också det specifika målet att de kontrollanter som arbetar med växtskyddskontroller ska kvalitetssäkras. Utöver detta har några kontrollanter haft utbytestjänstgöring, vilket innebär att kontrollanten arbetar på ett annat kontor för att utbyta erfarenheter och öka samsyn.

Vi har utvecklat ett elektroniskt importkontrollsystem för att förenkla och effektivisera administrationen av importkontrollen. Systemet togs i drift under våren 2012. Systemet innebär bl.a. att de personella resurserna bättre kan allokeras samt att statistiken blir mer omfattande samt kvalitetssäkrad. Systemet bygger på att importörerna kan använda en e-tjänst för att anmäla sändningar samt att kontrollresultaten tillhandahålls elektroniskt. Vid kontrollen används elektroniska checklistor.

Under 2014 har vi fortsatt att arbeta med att stärka upp vårt kontrollarbete och vår hantering av eventuella brister som vi upptäcker i samband med kontroll. Detta har vi gjort genom att ta fram en rutin inom träområdet för att mer systematiskt hantera brister genom föreläggande och uppföljande efterkontroll. Vi har även tagit fram stöddokument i form av mallar för beslut om föreläggande och kontrollrapport.

Översynen av den så kallade virkesföreskriften (SJVFS 2004:54) är genomförd. Nya föreskrifter beslutades den 4 december 2014 (Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2014:39) om märkning av trä eller träemballage med sundhetsintyg). Ytterligare förbättringsarbete inom virkesområdet för både import och export kommer att fortsätta under de kommande åren.

Jordbruksverket har tidigare haft svårt att synkronisera införselvillkoren i SJVFS (1995:94) bilaga 5 del B med växtskyddsavgiften som regleras i SJVFS (2009:13) och med Tullverkets uppgifter om växtskyddsavgift i Tulltaxan (Taric). Under 2014 har

Jordbruksverket inlett arbetet med att förbättra detta system. Samarbetet med Tullverket i denna fråga fungerar bra.

Företagare och andra intressenter har förståelse för kontrollsystemet

Jordbruksverket har gått igenom informationen på Jordbruksverkets webbplats under 2014, men det finns fortfarande en del arbete kvar när det gäller att beskriva syftet med kontroller, kontrollmetodik, kontrollens betydelse för handel, information till företagen etc.

11.4 Ej planerad kontroll

Under 2014 har Jordbruksverket inte genomfört någon offentlig kontroll av växtskadegörare som har inneburit en betydande, tillfällig avvikelser från planen till följd av oförutsedda omständigheter.

11.5 Efterlevnaden hos företag

11.5.1 Växtskyddskontroll vid import av sändningar som innehåller växter eller växtprodukter med växtskyddsmässiga importvillkor och kontroll av träemballage vid import av sändningar av alla slags varor

Under 2014 upptäckte Jordbruksverket 103 fall av reglerade skadegörare vid importkontrollen som notifierades till Europhyt.

Största andelen av fallen är *Bemisia tabaci* som hittades i 65 sändningar. Av de 65 fallen var 52 från Kambodja, framförallt i basilika och andra bladgrönsaker. I 22 sändningar upptäcktes icke-europeiska fruktflugor, främst i guava och bittergurka från bland annat Kambodja och Bangladesh. Vid kontroll av produkter som i sig inte är reglerade hittade kontrollanterna 19 fall av diverse reglerade skadegörare.

Vid 23 tillfällen upptäcktes brister i sundhetscertifikatet eller att certifikat saknades för produkten. Även importförbjudna produkter såsom vinblad från Jordanien, citrusblad från Pakistan och indisk hårgurka stoppades.

I 10 fall upptäcktes att det träemballage som varorna transporterades i inte var märkt enligt ISPM 15. I tre stensändningar från Kina fanns levande insekter i träemballaget.

Avvikelser vid växtskyddskontroll vid import tyder på brister i ursprungslandets exportkontroll i samband med att sundhetscertifikatet utfärdas. Avvikelser vid kontroll av träemballage tyder på brister i ursprungslandets system för att godkänna och kontrollera emballagetillverkare.

Antal fall av reglerade och andra allvarliga växtskadegörare samt avsaknad av eller brister i sundhetsintyg.

Avvikelse		Antal
Förekomst av skadegörare	Reglerade minerarflugor (<i>Liomyza</i>)	5
	<i>Thrips palmi</i>	3
	Reglerade fruktflugor	22
	<i>Spodoptera</i> sp.	1
	<i>Bemisia tabaci</i>	65
	<i>Helicoverpa</i> sp.	1
	<i>Trioza erythraea</i>	4
	<i>Xanthomonas</i> sp.	2
	Allvarliga icke reglerade skadegörare	4
	Summa fall av allvarliga skadegörare	107
Sundhetscertifikat	Summa brister i sundhetscertifikat	23
Produkt med importförbud	Summa produkter med importförbud (<i>Trichosanthes</i> från Indien, citrusblad, vinblad)	4
ISPM 15 (träemballage)	Förekomst av skadegörare	3
	Felaktig märkning eller märkning saknas	11
	Summa brister hos träemballage	15

11.5.2 Kontroll av företag med tillstånd att utfärda sundhetsintyg för värmebehandlat trä och träemballage

Sammantaget under 2014 noterades brister hos 21,8 procent av de företag som utför värmebehandling (KD 56°C/30 min och HT) och hos 6,6 procent av de företag som tillverkar träemballage.

I kontrollerna av företag som utför värmebehandling är de vanligast förekommande anledningarna till anmärkning dels att företagen inte skötte dokumentationen, vilket kan leda till brister i spårbarhet och felmärkning, dels att de inte skötte kalibrering av de mätinstrument som säkerställer korrekt värmebehandling.

Bland tillverkare av träemballage är den vanligaste anledningen till anmärkning bristande dokumentation av att det använda virket uppfyller kraven för märkning med ISPM 15, det vill säga brister i spårbarhet.

11.5.3 Kontroll av företag som producerar eller saluför växter som ska vara försedda med växtpass

Vid kontroll av företag som producerar eller saluför växter och som utfärdar växtpass konstaterades i sju fall brister i växtpassens utformning eller hantering. Vid kontroll av företag som endast saluför växter som ska vara försedda med växtpass konstaterades i 51 fall brister i växtpasshanteringen.

Till följd av att Sverige är skyddad zon för europeiska populationer av bomullsmjöllus (*Bemisia tabaci*) görs dessutom en årlig inventering avseende denna skadegörare i ett större antal företag (rapporteras till kommissionen i särskild ordning). Sammantaget konstaterades förekomst av bomullsmjöllus vid sju tillfällen under året, i samband med kontroll av växtpass eller i den särskilda inventeringen.

11.6 Beslut om åtgärder mot företag

Jordbruksverket har beslutat om avvísning och destruktion genom förbränning i de fall då vi har konstaterat förekomst av reglerade skadegörare eller brister i dokumentationen hos sändningar av växter och växtprodukter som ska importeras. Vid brister i dokumentation har företagen först getts möjlighet att komplettera med korrekt dokumentation. Det träemballage som har avvisats på grund av brister i märkning eller förekomst av skadegörare har också förstörts genom förbränning och godset har packats om på nytt i godkänt emballage. Kostnaden för förstöring och eventuell ompackning har debiterats den som äger sändningen.

Vid påvisade brister hos sågverk och tillverkare av träemballage har en uppföljning skett genom att företaget har getts möjlighet att komma in med kompletterande information.

Vid frånvaro av växtpass vid kontrolltillfället ges företaget möjlighet att i efterhand visa det efterfrågade växtpasset genom att skicka en kopia eller faxa in det till Jordbruksverket. Vid påvisad förekomst av bomullsmjöllus beslutas att bekämpning ska utföras. Samtliga fall där verket har hittat reglerade skadegörare har dessutom följts upp genom fysiska efterkontroller.

11.7 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Under 2014 har arbetet fortsatt med att ta fram och uppdatera olika former av styrdokument för genomförande av importkontroll av reglerade växter och växtprodukter.

Kontrollanternas arbete kvalitetssäkras genom ett kvalitetssäkringsprogram bestående av fyra delar:

- Utbildning
- Samtrimning
- Övervakade kontroller
- Dokumentära omkontroller (det vill säga granskning av avslutade ärenden för att se att de har handlagts korrekt).

2014 genomfördes programmets del dokumentära omkontroller inom områdena importkontroll och kontroll av företag med tillstånd att utfärda sundhetsintyg för värmebehandlat trä och träemballage. Utöver kvalitetssäkringsprogrammet utför varje år ett

bestämt antal kontrollanter utbytestjänstgöring där kontrollanten under en vecka arbetar på ett annat regionkontor. Vid utbytestjänstgöringen lär kontrollanterna av varandra, delar erfarenheter och samtrimmas. Under 2014 har kontrollanter deltagit på BTSF-kurser (Better training for safer food) vid de tillfällen växtkontrollenheten har tilldelats platser det vill säga kurserna Plant health risks, Emergency decisions forestry och Emergency decisions non-forestry.

Under 2014 så har vi arbetat för att förbättra kontrollen av sundhetscertifikatet vid import. Kontrollanterna har utbildats i hur tilläggsdeklarationen ska kontrolleras. Vi har informerat importörerna via e-post om kraven för att de ska kunna ställa rätt krav på sina leverantörer. Vi har också haft vissa kontakter med växtskyddmyndigheterna i exportländer för att kommunicera EU:s införselvillkor.

Vi har arbetat med att förbättra vår information som finns på Jordbruksverkets webbplats. Detta har vi gjort genom att systematiskt gå igenom, uppdatera och klarspråksgranska informationen om de olika kontrollområdena. Vi har också tittat på omfattningen så att vi lyfter fram det viktigaste och att vår information blir lättöverskådlig för kunden. Dessutom har vi arbetat med andra kanaler än skriftlig information på webbplatsen. Vi har till exempel gjort en informationsfilm om den internationella standarden ISPM 15.

Under 2014 har vi också arbetat med att förbättra våra beslut utifrån tydlighet och klarspråk, så att det blir enklare för företaget att exempelvis förstå vilka villkor som följer av deras tillstånd.

Jordbruksverket deltog som utställare på mässan Elmia Garden 2014 som vänder sig till trädgårdsbranschen för att bl.a. informera om offentliga åtgärder avseende växtskadegörare.

Nya bestämmelser i växtskyddslagen (SFS 1972:318) och förordningen om växtskydd (SFS 2006:817) trädde i kraft den 1 januari 2014. De ändringar som är av störst intresse för växtskyddskontrollerna innebär i korthet följande:

- Jordbruksverket har fler alternativ till undersökning och åtgärder för nya växtskadegörare som inte är reglerade
- Jordbruksverket har möjlighet att föreskriva om krav på egenkontroll till exempel för företag som hanterar eller producerar träemballage som de ska märka med sundhetsintyg
- Sundhetsintyg ingår uttryckligen bland de objekt som får kontrolleras
- Jordbruksverket har uttryckligen möjlighet att besluta om åtgärder om sundhetsintyg saknas eller är bristfälligt

11.8 Bedömning av kontrollen

I Sverige har vi under 2014 hittat ungefär samma antal och typ av fall av reglerade skadegörare jämfört med tidigare år. Antalet påvisade fall i samband med årets växtskyddskontroller vid import av växter och växtprodukter har varit större än tidigare. Det har framför allt varit en stor ökning av fallen med *Bemisia* i sändningar av frukt och grönt från Kambodja.

Det finns begränsningar för att kunna göra en systematisk kartläggning av växtskadegörare i landet som helhet. Sverige är stort och har särskilt stora ytor med skog vilket i sig är en utmaning när det gäller att upptäcka angrepp av växtskadegörare i ett tidigt skede. Dessutom behövs särskild kompetens och i många fall särskild utrustning för att identifiera skadegöraren. Detta är resurskrävande och innebär vidare att vi inte kan förlita oss på att företagen eller allmänheten upptäcker angrepp. Därför finns det en risk att allvarliga växtskadegörare sprids utan upptäckt inom landet eller inom EU i övrigt.

För att upptäcka och förebygga utbrott av allvarliga växtskadegörare så kontrollerar vi varje år alla företag som producerar växter för vidare odling. Dessutom inventerar vi i plantskolor, i skog och i andra växtmiljöer. Inventeringarna är viktiga och kommer, i den utsträckning tillgängliga resurser tillåter, att utökas under kommande år.

Eftersom Jordbruksverket har hittat få reglerade skadegörare vid kontroll och inventering i Sverige bedömer vi likväl att vi har ett gott sundhetsläge i landet.

12 Kontroll av ekologiska livsmedel och foder som utförs av kontrollorgan

12.1 Förkortningar

Swedac: Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll.

Kontrollorgan: Med kontrollorgan menas här vad som på engelska benämns ”control body” och i ackreditering benämns certifieringsorgan.

12.2 Kontrollens omfattning

Under 2014 har sex ackrediterade certifieringsorgan utfört kontroll (certifiering) av ekologisk produktion enligt Rådets förordning (EG) nr 834/2007 om ekologisk produktion och märkning av ekologiska produkter och om upphävande av förordning (EEG) nr 2092/91.

Ett certifieringsorgan har avslutat sin ackreditering och två har kommit till under året.

12.3 Måluppfyllelse

Swedac planerar och utför kontorsbedömningar samt bevittningar i fält så att samtliga delar av förordningen certifieringsorganen har ackreditering för blir bedömda under en ackrediteringscykel, det vill säga under en fyra-årsperiod. Planen för 2014 har följts.

Swedacs övergripande bedömning visar att de sex ackrediterade certifieringsorganen uppfyller kraven för fortsatt ackreditering och har godkännande.

Enligt artikel 36, Rådets förordning (EG) nr 834/2007 ska medlemsstaterna, före 1 juli varje år, underrätta kommissionen om vilka åtgärder som vidtagits för att genomföra vad som föreskrivits i förordningen.

12.4 Kontrollresultat

Följande sammanställning gäller kontroll av både ekologisk produktion och ekologiska livsmedel, det vill säga inom både Livsmedelsverkets och Jordbruksverkets ansvarsområden.

12.4.1 Omfattning och genomförande av kontrollen

Antal producenter med primärproduktion var 5 533 och med livsmedelsproduktion 841. Det är något färre producenter med primärproduktion men fler med livsmedelsproduktion jämfört med förra året (5 584 respektive 716). Import av ekologiska produkter förekom på 49 företag (32 företag 2013). Det fanns ett företag med ekologiskt vattenbruk (2 företag 2013).

Det totala antalet besök för alla kategorier producenter var 9 556 (8 980 besök 2013). Av dessa var 583 (553 under 2013) extrabesök som baseras på riskbedömning. Riskbedömning sker utifrån företagets storlek, komplexitet på verksamhet samt utfall av bedömning av kritiska punkter i produktionen vid tidigare kontrollbesök. Ett kontrollorgan inriktar sig dessutom på olika områden varje år. Extrabesök görs oftare hos nya kunder. Det gjordes 194 provtagningar och analyser efter riskbedömningar.

12.4.2 Resultat av kontrollen och vidtagna åtgärder

Vid besöken noterades 4 450 avvikelser, något fler än förra året (3 134 avvikelser 2013). Antalen gäller totalt för samtliga kategorier av producenter.

12.4.3 Åtgärder hos kontrollorganen

Kontrollorganens revisorer har fått fortbildning på flera olika områden under året. Kontrollorganen har egna kalibreringsmöten för sina revisorer en till två gånger per år. De behöriga myndigheterna inbjuder kontrollorganen till kalibreringsmöten två gånger per år.

Swedac gör regelbundna bedömningar mot EN 45011:1998, Certifieringsorgan – Allmänna krav vid certifiering av produkter (ISO/IEC Guide 65:1996). Kontorstillsyner har under 2014 genomförts enligt plan på de ackrediterat certifieringsorganen. Under året påbörjades granskningen för införandet av SS-EN ISO/IEC 17065:2012, Bedömning av överensstämmelse – Krav på organ som certifierar produkter, processer och tjänster. Två av kontrollorganen blev bedömda och ackrediterade mot denna standard under 2014. Detta införande ska vara fullt genomfört 2015-09-15, då EN 45011:1998 inte längre är giltig. Vid kontorstillsynerna granskas bland annat ledningssystemet, att rutiner finns och tillämpas, att personal involverad i certifieringsprocessen har rätt kompetens, att klagomål hanteras korrekt, samt att beslut om certifiering tas på korrekta grunder. 2014 har samtliga planerade kontorsbedömningar av certifieringsorgan genomförts. Swedac bevittnar även certifieringsorganens revisorer i fält. Vid dessa fältbedömningar följer Swedacs bedömare med och granskar hur revisorerna utför revisionen, det vill säga att aktuella krav i Rådets förordning (EG) nr 834/2007 granskats och att revisorn har kompetens. Ett certifieringsorgan har återtagit sin ”ackreditering”. Swedac är även den behöriga myndigheten för godkännande av kontrollorgan. En utav kontrollorganen fick godkännande under 2014, SE-EKO-08. Uppgifter om deras utförda kontroll saknas och finns inte med i tabellerna nedan.

Ekologisk produktion. Antal kontrollbesök 2014.

Kodnummer för kontrollorganet eller kontrollmyndigheten	Antal registrerade aktörer per kontrollorgan eller kontrollmyndighet	Antal registrerade aktörer						Antal årliga inspektioner					
		Jordbruks-producenter	Produktions-enheter för vattenbruksdjur	Förädlare	Importörer	Exportörer	Andra aktörer	Jordbruks-producenter	Produktions-enheter för vattenbruksdjur	Förädlare	Importörer	Exportörer	Andra aktörer
SE-EKO-01	2915	2399	1	515				4504	1	627			
SE-EKO-03	1922	1731	0	181	15	0	222	1731	0	181	15	0	22
SE-EKO-04	1518	1403	0	87	15	2	20	1403	0	87	15	2	20
SE-EKO-05	45	0	0	31	14	0	0	0	0	40	15	0	0
SE-EKO-07	32			27	5		0			32			0
Total	6432	5533	1	841	49	2	44	7638	1	967	45	2	42

Kodnummer för kontrollorganet eller kontrollmyndigheten	Antal kompletterande riskbaserade besök						Totalt antal inspektioner/besök					
	Jordbruks-producenter	Produktions-enheter för vattenbruksdjur	Förädlare	Importörer	Exportörer	Andra aktörer	Jordbruks-producenter	Produktions-enheter för vattenbruksdjur	Förädlare	Importörer	Exportörer	Andra aktörer
SE-EKO-01	233	0	17				4737	1	644			
SE-EKO-03	286	0	5	0	0	2	2017	0	186	15	0	24
SE-EKO-04	308	0	8	0	0	0	1711	0	95	15	2	20
SE-EKO-05	0	0	1	0	0	0	0	0	41	15	0	0
SE-EKO-07			0	1					27	6		
Total	549	0	31	1	0	2	8465	1	993	51	2	44

Ekologisk produktion. Provtagning 2014.

Kodnummer för kontrollorganet eller kontrollmyndigheten eller namn på behörig myndighet	Antal registrerade aktörer						Antal analyserade prover					
	Jordbruks-producenter	Produktions-enheter för vattenbruksdjur	Förädlare	Importörer	Exportörer	Andra aktörer	Jordbruks-producenter	Produktions-enheter för vattenbruksdjur	Förädlare	Importörer	Exportörer	Andra aktörer
SE-EKO-01	2399	1	515				37	0	27	0	0	
SE-EKO-03	1731	0	181	15	0	22	54	0	24	1	0	1
SE-EKO-04	1403	0	87	15	2	20	64	0	5	0	0	0
SE-EKO-05	0	0	31	14	0	0	0	0	1	2	0	0
SE-EKO-08												
Total	5533	1	841	49	2	44	155	0	35	3	0	1

Kodnummer för kontrollorganet eller kontrollmyndigheten eller namn på behörig myndighet	Antal prover som pekar på en överträdelse av förordningarna (EG) nr 834/2007 och (EG) nr 1235/2008					
	Jordbruks-producenter	Produktions- enheter för vattenbruks djur	Förädlare	Importörer	Exportörer	Andra aktörer
SE-EKO-01	1		2			
SE-EKO-03	0	0	2	0	0	0
SE-EKO-04	1	0	0	0	0	0
SE-EKO-05	0	0	1	0	0	0
SE-EKO-07			0			0
Total	2	0	5	0	0	0

Ekologisk produktion. Oegentligheter2014.

Kodnummer för kontrollorganet eller kontrollmyndigheten	Antal registrerade aktörer						Antal konstaterade oegentligheter eller överträdelser (1)					
	Jordbruks-producenter	Produktions- enheter för vattenbruksdjur	Förädlare	Importörer	Exportörer	Andra aktörer	Jordbruks - producenter	Produktions- enheter för vattenbruksdjur	Förädlare	Importörer	Exportörer	Andra aktörer
SE-EKO-01	2399	1	515				1274	0	593			
SE-EKO-03	1731	0	181	15	0	22	1554	0	424	40	0	79
SE-EKO-04	1403	0	87	15	2	20	418	0	50	0	0	0
SE-EKO-05	0	0	31	14	0	0	0	0	7	9	0	0
SE-EKO-07			27	5					2			
Total	5533	1	841	49	2	44	3246	0	1076	49	0	79

Kodnummer för kontrollorganet eller kontrollmyndigheten	Antal tillämpade åtgärder avseende partiet eller den bedrivna produktionen (2)						Antal åtgärder som tillämpats på aktören (3)					
	Jordbruks - producenter	Produktions- enheter för vattenbruksdjur	Förädlare	Importörer	Exportörer	Andra aktörer	Jordbruks - producenter	Produktions- enheter för vattenbruksdjur	Förädlare	Importörer	Exportörer	Andra aktörer
SE-EKO-01	32		8									
SE-EKO-03	4	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0
SE-EKO-04	5	0	1	0	0	0	2	0	0	0	0	0
SE-EKO-05	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
SE-EKO-07			2						2			
Total	41	0	14	0	0	0	2	0	2	0	0	0

13 Kontroll i livsmedelskedjan inom försvarsmakten

13.1 Kontrollens omfattning och resurser

Generalläkaren är den kontrollmyndighet som inom Försvarsmakten utövar kontroll över livsmedels- och dricksvattenhantering samt verksamheter med djurhållning. Fastställd kontrollplan för 2014 har omfattat såväl nationella som internationella kontroller. Dessa kontroller har utförts både efter föranmälan och oanmält. Ingen provtagning har gjorts under året.

Generalläkaren har genomfört sex större revisioner enligt fastställd tillsynsplan som har omfattat delar av ansvarsområdet inom miljö- och hälsoskydds-, hälso- och sjukvårds- samt livsmedels- och djurskyddsområdet. Särskild uppmärksamhet har ägnats åt dricksvattenanläggningar.

Årsarbetskraften 2014 har för de båda kontrollområdena livsmedel och djurskydd omfattat tre heltidstjänster som bemannats av legitimerade veterinärer (cirka 1,25 årsarbetskraft) och livsmedelsinspektörer (cirka 1,5 årsarbetskraft).

Livsmedelsverksamhet

Inom livsmedelsområdet har totalt 108 kontroller utförts på anläggningar. Av dessa hade 23 anläggningar dricksvattenproduktion. Utöver de fasta anläggningarna har tio kontroller gjorts vid fältmässiga övningar inom Försvarsmakten. Dessa fältkontroller har omfattat livsmedel inklusive dricksvatten. Totalt har fem kontroller utförts inom Hemvärnets nationella skyddsstyrkor.

En trend inom Försvarsmakten har varit att fler verksamheter lagts ut på entreprenad.

Livsmedelsobjekt har utgjorts av:

- tillagningskök med utleverans
- tillagningskök
- mottagningskök
- mindre serveringar
- dricksvattenanläggningar
- fartyg/båtar
- fältmässig livsmedelverksamhet

Djurhållning

Inom djurhållningen har sju kontroller utförts varav tre vid fältövning. De övriga har utgjorts av kontroller på anläggningar. Även djurhälso- och djursjukvård har granskats vid ett tillfälle. Kontroll har bedrivits tillsammans med länsstyrelsen i Stockholm avseende Kavalleriets häststallar. Både länsstyrelsen och Generalläkaren har ett utpekat tillsyns- och kontrollansvar avseende hästhållningen då anläggningen har olika kategorier djurhälsopersonal, veterinär sjukvård samt besöksverksamhet. Syftet har även varit att likrikta kontrollmetodik och bedömningar i samband med kontroll. Djurskydds-kontrollen har omfattat hästar, sällskapsdjur, (tjänstehundar) samt försöksdjur. Under året har ett anmälningssärenden rörande bristande djurskydd hanterats.

Processinspektioner

Utöver kontroller av registrerade livsmedelsanläggningar eller anläggningar med djurhållning, har två processinspektioner det vill säga revision av processer och rutiner på ledningsnivå genomförts, dels av militärregion Mitt (regional stab för säkerhets- och underrättelsetjänst med samverkan med regionala och lokala enheter) dels Högkvarterets organisationsenhet.

13.2 Måluppfyllelse

Kontroller vid livsmedels- och djurskyddsverksamheter, utöver de gemensamma större revisionerna under 2014, har varit fler än vad som ursprungligen faststälts i planen. Den kontrollplan som ligger till grund för antalet kontroller på livsmedelsanläggningar grundas på de personalresurser som finns att förfoga över. Verksamheterna riskklassificeras enligt Generalläkarens egen rutin. Livsmedelsverkets vägledning om riskklassificering av livsmedelsanläggningar utgör i vissa delar grund för beräkning av kontrollfrekvens och tidsåtgång. Även tidigare kontrollresultat och erfarenheter av de olika verksamheterna utgör grund för frekvensen kontroller. Eftersom verksamhetsutövaren i flertalet fall är densamma anses risken lägre avseende brister i redlighet, utbildning etc. då en viss kontinuitet finns.

13.3 Efterlevnaden hos företag

Inom Försvarmakten förekommer det att olika instanser, ibland även annan myndighet, ansvarar för lokalunderhåll, skadedjurskontroll och dricksvattenkontroll respektive livsmedelsverksamheten i en anläggning. Detta har inneburit att den ansvariga livsmedelsföretagaren inte alltid har haft kännedom om eller sett det som sitt ansvar att även ha styrning och kontroll på skadedjur respektive kontroll på tappställen för dricksvatten internt i anläggningen. Eftersom Försvarmakten har minskat sin totala verksamhet och avskaffat värnplikssystemet är många lokaler överdimensionerade i förhållande till den verksamhet som idag bedrivs. Det är vanligt förekommande att ovidkommande gammal utrustning som inte används förvaras i samma lokaler där verksamhet bedrivs vilket både försvårar rengöringen och underhåll av lokalerna. Bristande underhåll har varit frekvent förekommande då planeringen av den framtida verksamheten i viss mån varit oklar.

Brister har även iakttagits i samordning och ledning mellan Högkvarteret och verksamhetsutövande förband avseende skyldigheten att anmäla misstänkta matförgiftningar till Generalläkaren.

Under året har Generalläkaren hanterat två anmälningsärenden avseende matallergier och en incident i samband med reparationsarbete på dricksvatten.

13.4 Beslut om åtgärder mot företagen

Uppföljning av påvisade brister har skett antingen genom uppföljande kontroll av verksamheten alternativt begäran om skriftlig redogörelse av verksamhetsutövarens vidtagna åtgärder. Inga beslut om föreläggande har fattats under 2014.

13.5 Åtgärder hos kontrollmyndigheten

Under året har det pågått ett arbete med att utveckla kontrollobjektsregistret i Miljöreda för de livsmedels- och djuranläggningar som Generalläkaren har kontrollansvar över. Fortsatt inventering av kontrollobjekt kommer att behövas även under 2015, framför allt avseende dricksvattenanläggningar samt förbandsknuten verksamhet.

En representant från Generalläkaren har deltagit i möten inom samordningsfunktionen för livsmedelskedjan och i samrådsgruppen för revision inom livsmedelskedjan där samtliga myndigheter inom livsmedelskedjan är representerade såsom Livsmedelsverket, Jordbruksverket, länsstyrelsen, Sveriges Kommuner och Landsting, och Statens veterinärmedicinska anstalt. Livsmedelsverket har under året samordnat två workshop-dagar för utvecklande av den Nationella planen för kontrollen i livsmedelskedjan samt uppföljning av denna. Representant från Generalläkaren har även deltagit i detta strategiska utvecklingsarbete.

Uppföljning och utveckling av kontrollen

Generalläkaren har i överenskommelse med Livsmedelsverket låtit myndigheten utföra en extern revision av Generalläkarens livsmedelskontroll. Denna revision har omfattat en granskning utifrån kraven i kontrollförordningen (EG) nr 882/2004.

Generalläkaren har under året utarbetat rutiner för att styra och likrikta kontrollverksamheten. Uppföljning av verksamheten sker halvårsvis utifrån verksamhetsplanen. Inom kontrollen utför inspektör/veterinär gemensamma kalibrerande kontroller, både inom dricksvattenområdet, djurskyddet samt annan livsmedelsverksamhet. Samtliga rapporter granskas och kontrasigneras av ytterligare en inspektör förutom ansvarig handläggare. Syftet har varit att förbättra samsynen mellan kontrollanterna. Systematisk internrevision görs för att kontrollera att rutiner följs, att ärenden dokumenteras, hanteras, bedöms och följs upp på ett enhetligt sätt i överensstämmelse med upprättad kontrollplan och fastställda rutiner.

Vid Livsmedelsverkets revision av Generalläkaren granskades även likriktning med bedömning och återkoppling av kvaliteten i samband med ett kontrollbesök på en anläggning. Under 2015 kommer fortsatt utveckling ske av verifieringssystem med mål och indikatorer för Generalläkarens kontroll. Livsmedelsverkets revisionsresultat påvisade brister i verifieringssystem för uppföljning.

För att likrikta och kvalitativt följa upp kontrollmetodik och att rutiner följs har saminspektioner utförts både internt på avdelningen med olika inspektörer och när Livsmedelsverket deltagit för att delta i bedömningen om kvalitet och effekt av kontrollverksamheten.

Kontrollens effekt

Livsmedelskontroll

En sammanställning av de senaste årens statistik över antalet avvikelser påvisade i kontrollen visar en nedåtgående trend i att antalet avvikelser minskat. Generalläkaren tolkar resultatet som en effekt av Generalläkarens genomförda livsmedelskontroller.

Antal avvikelser per kontrollrapport inom Generalläkarens livsmedelskontroll 2011-2014.

Kalenderår	Antal rapporter	Medelvärde	Medianvärde	Omfång
2011	29	4,2	5	0-17
2012	53	2,1	2	0-7
2013	76	1,4	1	0-8
2014	86	1,3	1	0-7

Beräkningsunderlag .

Kalenderår	Antal avvikelser per kontrollrapport									
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	17
2011	2	5	1	5	4	3	5	3		1
2012	15	8	11	8	4	3	2	2		
2013	25	26	15	5	1	1	2		1	
2014	28	27	17	11	2			1		

Generalläkaren har kunnat konstatera att Fortifikationsverket driver och har ansvar för ett stort antal dricksvattenanläggningar inom Försvarsmakten. Dessa dricksvattenanläggningar saknar av myndigheten fastställda program för regelbundna undersökningar av dricksvattnet.

Under året har särskild kontroll gjorts av hur Fortifikationsverket har hanterat, identifierat och kartlagt förekomsten av högfluorerande ämnen (PFAA) i vatten då dessa ämnen medför fara för människors hälsa. Generalläkaren har begärt in uppgifter från Fortifikationsverket över samtliga dricksvattenanläggningar och i förekommande fall även analysrapporter. Samarbete har skett med Livsmedelsverket. Förekomsten av PFAA har medvetandegjort Fortifikationsverket vikten av att upprätta ett system för egenkontroll där relevanta faror identifieras och undanröjs på ett ändamålsenligt sätt för säkrare styrning av dricksvattenproduktionen.

Vid granskning av fältmässig förplägnad bedömer Generalläkaren att vissa förbättringar har skett sedan tidigare år avseende kunskap och hygienisk hantering. Fortfarande är tillgången till materiel begränsad, men anpassning till de befintliga förutsättningarna sker oftare.

Djurskyddskontroll

Upphöjda utkiksposter för att miljöberika hundgårdar och öka stimulansen för hundar har införts på flertalet anläggningar.

De grundläggande hygienrutinerna vid övningar med försöksdjur har förbättrats för att skydda deltagare från eventuell smitta.

Utredning av ventilationens effektivitet avseende bland annat ammoniakhalt inuti häststallarna har genomförts för att säkerställa att inomhusmiljön för hästar är tillfredsställande, även under de varmare månaderna. Tidigare har verksamhetsutövaren låtit göra mätningar av ammoniakhalten på utgående luft efter filtrering då miljömålen efterfrågar kontroll av utsläpp av bland annat ammoniak inom tätbebyggt område. Verksamhetsutövaren har haft mindre kontroll på inomhusmiljön inuti stallar där hästar hålls. Generalläkaren har haft vissa fördelar inom utredningsarbetet då avdelningen både kontrollerar miljön och djurskyddet inom en verksamhet.

13.6 Yttrande om den allmänna funktionen

Trots att Generalläkaren har påtalat bristande rutiner avseende hanteringen av animaliskt riskavfall är det fortfarande oklart inom Försvarmakten vilka rutiner som gäller vid hantering av animala biprodukter såsom avfall från internationellt trafik eller avfall efter försöksdjursverksamhet. Skriftlig rutin avseende animala biprodukter finns, men denna är inte känd eller följs inte i organisationen av personer som är involverade i hanteringen. Generalläkaren är inte behörig myndighet för kontrollområdet animala biprodukter. Samverkan med rapportering sker till andra myndigheter.

Inom Försvarmakten finns ett antal anläggningar som inte är kända av kontrollmyndigheten vilket försvårar kontrollen.

14 Revisioner

14.1 Inledning

Systemet för intern och extern revision finns beskrivet i Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan. Resultatet av revision av offentlig kontroll enligt artikel 4.6 i förordning (EG) nr 882/2004 beskrivs nedan. Det gäller revision på central, regional och lokal nivå inom olika kontrollområden.

14.1.1 Resultat av riksrevisionens granskning av statens roll i livsmedelskontrollen

Riksrevisionens övergripande bedömning var att regeringen inte agerat för att komma till rätta med de brister som tidigare konstaterats, och att Livsmedelsverket inte har utnyttjat de befogenheter som tilldelats. Granskningen visade att de krav som ställs på kontrollmyndigheterna inte är tydligt definierade, att uppföljningen av kontrollverksamheten var bristfällig och att få åtgärder vidtogs när problem i kontrollverksamheten uppdagades. Riksrevisionen ansåg också att regeringen och de ansvariga myndigheterna hittills inte använt de möjligheter som finns för att styra kontrollverksamheten och att de bör pröva om en tydligare statlig styrning leder till tillräckliga förbättringar.

Regeringens övergripande kommentar till detta är att Regeringen delar delvis denna uppfattning och avser att ytterligare förtydliga instruktioner samt ge vissa uppdrag i syfte att förbättra och utveckla livsmedelskontrollen såsom Riksrevisionen föreslår.

Några exempel på regeringens aktiviteter;

- Livsmedelsverket har fått i uppdrag att redogöra för hur föreskriftsrätten utnyttjas
- Länsstyrelserna har i sitt regleringsbrev fått i uppdrag att verka för en ökad registrering av livsmedelsföretag i primärproduktionen. Livsmedelsverket ska redovisa detta till regeringen
- Länsstyrelserna har fått i uppdrag att återrapportera i vilken utsträckning de har samverkat för att utnyttja personalresurser och kompetens i kontrollen i primärproduktionen.
- Regeringen har ställt ökade krav på återrapportering till exempel vad gäller länsstyrelsernas samordning av den kommunala kontrollen.

14.1.2 Nationell revisionsgrupp

Den nationella samrådsgruppen för revision, som består av berörda myndigheter i livsmedelskedjan, ger stöd och råd till de kontrollmyndigheter som utför eller låter utföra revisioner av offentlig kontroll.

Under året har gruppen aktivt arbetat med frågan om ett heltäckande revisionssystem. Ett resultat av detta arbete var att Generalläkarens livsmedelskontroll reviderades för första gången av Livsmedelsverket under 2014. Ett samarbete mellan Livsmedelsverket och Jordbruksverket har påbörjats för att möjliggöra samrevisioner av länsstyrelsernas kontroll i primärproduktionen av livsmedel och foder. Gruppen har också initierat ett samarbete mellan myndigheterna och skapat en pool med sakkunniga inom några av livsmedelskedjans olika områden, för att under 2015 öka antalet revisioner som omfattar momentet skuggkontroll, det vill säga en granskning av myndighetens kontroll på plats vid en anläggning. Vidare har gruppen uppmuntrat till deltagande i kommissionens BTSF-kurser om revision av myndigheter. Sverige deltog med revisorer från kommuner, länsstyrelser, Livsmedelsverket och Jordbruksverket i BTSF-kurserna om revision, sex personer i kurs A och åtta personer i kurs B.

14.2 Revision av livsmedelskontrollen

14.2.1 Ansvarsfördelning, planering och arbetssätt

Ansvarsfördelning

Livsmedelsverket ansvarar för att samordna, upprätthålla och utveckla livsmedelskontrollens revisionssystem, vilket omfattar:

- Länsstyrelsernas kommunrevisioner
- Livsmedelsverkets kommunrevisioner
- Livsmedelsverkets internrevisioner
- Livsmedelsverkets revisioner av länsstyrelsernas livsmedelskontroll i primärproduktionen
- Livsmedelsverkets revision av Generalläkaren.

Planering

Målsättningen för revisionssystemet är att alla kontrollmyndigheter ska revideras inom en femårsperiod, antingen av länsstyrelsen eller av Livsmedelsverket.

Livsmedelsverket har ett femårsprogram för sina revisioner. Programmet är riskbaserat och beskriver hur olika kontrollområden och sakområden eller anläggningstyper täcks av revisionssystemet. Kontrollmyndigheterna som reviderades under 2014 valdes utifrån erfarenheter av hur väl kontrollen fungerar på den enskilda kontrollmyndigheten, tidsaspekten, det vill säga hur lång tid som förflutit sedan den senaste revisionen, samt att uppnå en geografisk och storleksmässig spridning.

Flera länsstyrelser har även riskbaserade fleråriga revisionsprogram, som tillsammans med Livsmedelsverkets revisioner, säkerställer att samtliga lokala kontrollmyndigheter inom ett län revideras inom en femårsperiod. Programmen visar även att uppföljningar utförs på ett systematiskt sätt.

Arbetsätt

Vid revisionerna har Livsmedelsverkets handbok Revision av lokala kontrollmyndigheters livsmedelskontroll använts som stöd. Stora delar av denna har även använts vid revisioner av länsstyrelsernas livsmedelskontroll i primärproduktionen och vid revisionen av Generalläkarens livsmedelskontroll.

Handboken är indelad i tre delar:

- Del I Revisionsprocessen, beskriver syftet med revisioner, revisionssystemet, ansvarsfördelning, genomförande av revisioner inklusive rapportering och uppföljning.
- Del II Revisionsområden, ger stöd och hjälp i bedömning av varje revisionsområde, framgår av diagrammet nedan.
- Del III Rapportmall.

Revisionerna föreslås utgå från tre huvudfrågor:

1. Finns en planerad verksamhet (planer, instruktioner, vägledningar med mera)?
2. Följs planen (hur utförs det praktiska arbetet och ger det resultat)?
3. Är den planerade verksamheten och resultatet ändamålsenliga för att uppfylla lagstiftningens krav?

Livsmedelsverkets revisioner har oftast fokus på kontrollen av ett eller flera kontrollområden och ett sakområde eller anläggningstyp, till exempel hantering av specialkost med fokus på allergener i skolkök, personalhygien på stormarknader och mikrobiologiska barriärer i dricksvattenanläggningar. Vid revisioner av länsstyrelsernas livsmedelskontroll i primärproduktionen var odling av vegetabilier för livsmedel (äppelodling och odling av frukt och grönt inklusive rotfrukter) i fokus 2014.

Granskning av genomförandet av kontrollen på en anläggning, så kallad skuggkontroll, ingår då i Livsmedelsverkets revision. Även några länsstyrelser hade med detta moment vid ett antal av sina kommunrevisioner.

14.2.2 Resultat

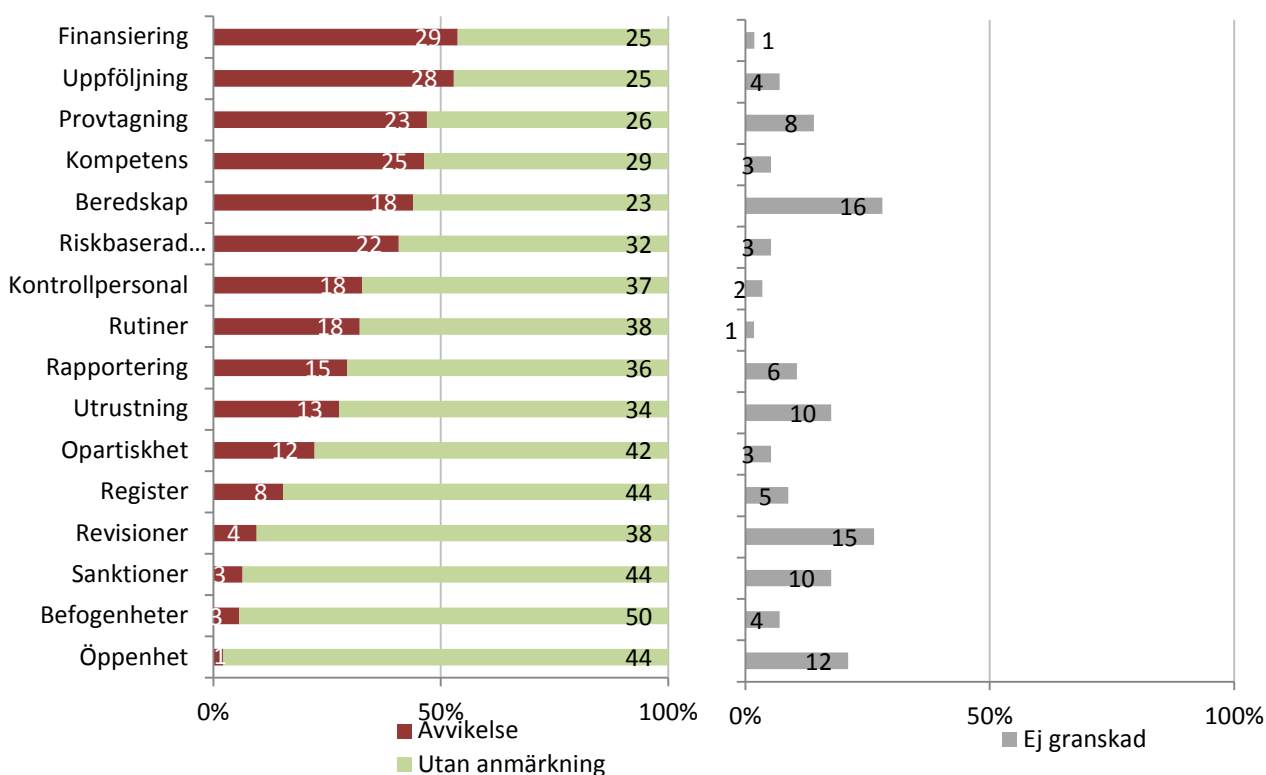
Under 2014 utfördes 61 stycken revisioner fördelade på de olika revisionstyperna:

- 37 st. länsstyrelsernas kommunrevisioner
- 18 st. Livsmedelsverkets kommunrevisioner
- 6 st. Livsmedelsverkets revisioner av länsstyrelsernas livsmedelskontroll i primärproduktionen
- 1 st. Livsmedelsverkets revision av Generalläkaren

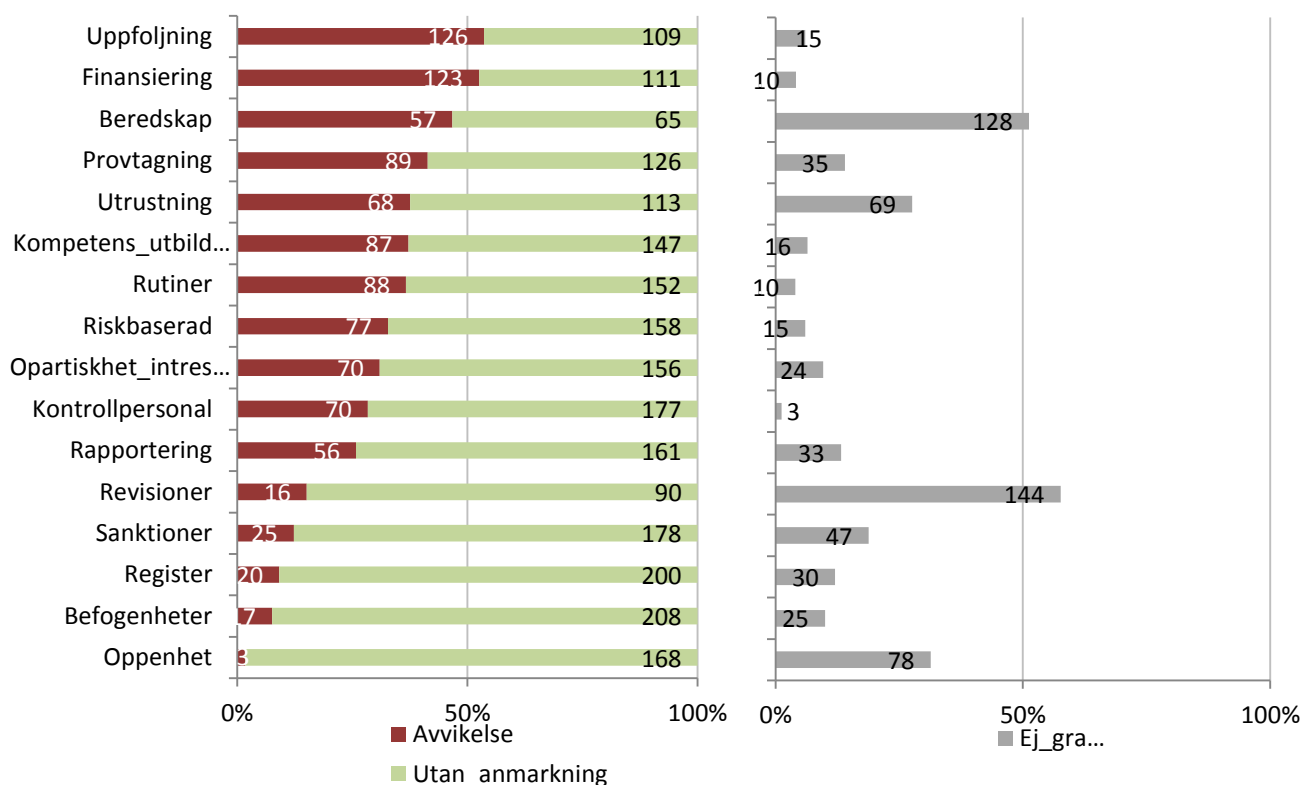
Det fanns 23 olika kommunsamarbeten 2014 då det gäller livsmedelskontrollen. Dessa samarbeten innebär att de 290 kommunerna utgjorde 249 lokala kontrollmyndigheter. Tillsammans utförde Livsmedelsverket och länsstyrelserna totalt 55 stycken kommunrevisioner, således reviderades 22 procent (31 procent 2013, 36 procent 2012) av kommunerna under 2014.

Revisionerna som utfördes var olika omfattande då det gäller hur många och vilka revisionsområden som granskades. Andelen revisioner där de olika revisionsområdena inte granskades visas i diagrammet nedan (till höger). Diagrammet visar även andel avvikelser inom de olika revisionsområdena (till vänster). Resultaten visar att avvikelser noterades inom samtliga revisionsområden, men olika ofta.

Revisionsområde ”mål för den offentliga kontrollen” och ”ledning och ansvarfördelning, samt samordning”, var diskussionspunkter och har därför utelämnats från resultat-sammanställningen i diagrammen nedan då det inte noterats några avvikelser inom dessa områden. Revisionsrapporter från fem stycken av länsstyrelsernas kommun-revisioner är ännu inte klara. Nedanstående resultat bygger därför på totalt 57 revisioner

Diagrammet visar resultatet från samtliga revisionstyper år 2014, totalt 57 stycken revisioner. Andel avvikelser inom de olika granskade revisionsområdena (till vänster). Andel revisioner där de olika revisionsområdena inte granskats (till höger). Antalet revisioner som utfördes anges som en siffra inuti staplarna.

Diagrammet ovan visar, på motsvarande sätt som föregående diagram, det sammanlagda resultatet för åren 2012, 2013 och 2014.

De båda diagrammen är tämligen lika och visar att förändringar i livsmedelskontrollen är en förhållandevis långsam process

Länsstyrelsernas och Livsmedelsverkets revisioner av kommunal livsmedelskontroll

Måldiskussion skedde vid 84 procent av kommunrevisionerna. Flertalet av kommunerna kände till de gemensamma målen för livsmedelskontrollen som finns beskrivna i NKP, men alla hade inte brutit ned dessa till egna mål.

Vid diskussionerna om ledning och ansvarsfördelning, samt samordning framkom det bland annat att 21 av de reviderade kommunerna samarbetar på något sätt med en enstaka kommun, ett par kommuner eller ingår i ett större nätverk med fem till sju kommuner. Dessa samarbeten är utöver de formella kommunsamarbeten som nämns ovan. Alla samarbeten är positiva för kompetensutveckling och erfarenhetsutbyte. Samarbeten ökar också möjligheten att utföra tillräckligt mycket kontroll.

De flesta kommuner utförde regelbundet en riskbaserad kontroll med personal som hade tillräcklig kompetens. Fyra av de reviderade kommunerna utförde dock ingen, eller en mycket begränsad, kontroll. Cirka en tredjedel av kommunerna hade inte kartlagt sitt kompetensbehov och för cirka en fjärdedel saknades rutiner för att upprätthålla och höja kompetensen. Två kommuner hade inte tillräcklig kompetens för att göra kontroll på området HACCP.

”Öppenhet” granskades relativt ofta. Resultatet visar att kravet på öppenhet i huvudsak är uppfyllt vid kommunerna, vilket även tidigare års resultat visat. Resultaten visar även att anläggningar som omfattas av kommunens kontrollansvar är registrerade och att kontrollpersonalen har de befogenheter som krävs för att fatta beslut omedelbart vid behov.

Revisionsområdet ”beredskap” var ett område som granskades oftare 2014 än 2013. Detta var ett nytt revisionsområde 2013. Då området väl granskades noterades avvikelser. Detta resultat indikerade att det kan vara flera kommuner som saknar ändamålsenlig beredskapsplan. Resultaten för 2014 visar på en något förbättrad situation.

”Finansiering” var det område med störst andel avvikelser. Det granskades nästan vid alla revisioner, 98 procent. Sextio procent av de reviderade kommunerna hade brister i finansieringen. Avvikelserna beskriver bland annat att kontrollavgifterna inte täckte kostnaden för kontrollen, och att kommunen inte visste om den hade full kostnadstäckning. Otillräcklig finansiering kan vara en orsak till att det saknades personal vid tretton kommuner, vilket är allvarligt då personalen är en förutsättning för att kontroll ska kunna utföras.

”Uppföljning” var liksom föregående år ett område med stor andel avvikelser. Knappt hälften av de reviderade kommunerna, samt Generalläkaren hade brister i uppföljningen. Avvikelserna beskriver bland annat att uppföljning inte skedde av att företagen fått den kontrolltid som debiterats, att livsmedelsföretagaren hade vidtagit åtgärder mot de avvikelser som noterats vid kontrollen eller att målen vid myndigheten hade uppnåtts. Det var även brister i kommunernas uppföljning av att identifiera brister i sin egen kontrollverksamhet.

Internrevision av Livsmedelsverkets kontroll

Under 2014 utfördes inte några revisioner av Livsmedelsverkets egen kontrollverksamhet. Tidigare års resultat ger bilden av en förhållandevis välfungerande verksamhet. Denna del av Sveriges kontroll har reviderats ofta under den senaste tioårsperioden.

Livsmedelsverkets revision av länsstyrelsernas livsmedelskontroll i primärproduktionen

Det fanns behov av att vidareutveckla länsstyrelsernas planering av kontrollen inom livsmedelsområdet och ha underlag till detsamma. Ett viktigt underlag är att veta hur många primärproducenter som finns i länet och vilka branscher dessa är verksamma inom. Antalet primärproducenter i länsstyrelsernas register hade generellt ökat. Fem av de sex reviderade länsstyrelserna var medvetna om att livsmedelsföretagare bedrev produktion utan att vara registrerade som livsmedelsföretagare. Flera av länsstyrelserna arbetade dock med åtgärder för att livsmedelsföretagarna skulle avhjälpa denna avvikelse mot lagstiftningen. Trots att fler myndigheter än tidigare gjorde riskbaserade kontroller sker inte detta över huvudtaget på alla myndigheter. Urvalet av anläggningar gjordes framförallt med hänsyn tagen till tvärvillkorskontrollen.

Att vidareutveckla myndigheternas kompetensförsörjning är ett annat viktigt område. Två av sex granskade länsstyrelser bedömdes ha tillräcklig kompetens för att kontrollera livsmedelslagstiftning i primärproduktionen, medan tre av sex länsstyrelser hade otillräcklig kompetens inom området frukt och grönt. Revisionsgruppen bedömde att låg kontrollerfarenhet av vegetabilier parallellt med en kontrollmetodik som delvis styrs av checklista kan resultera i att brister inte upptäcks.

Slutligen behövde ledningens uppföljning av verksamheten förstärkas. Uppföljningen var precis som vid kommunerna bristfällig. Alla länsstyrelser saknade tillräckligt med dokumenterade rutiner för sitt kontrollarbete.

Åtgärder vid avvikelser och uppföljning

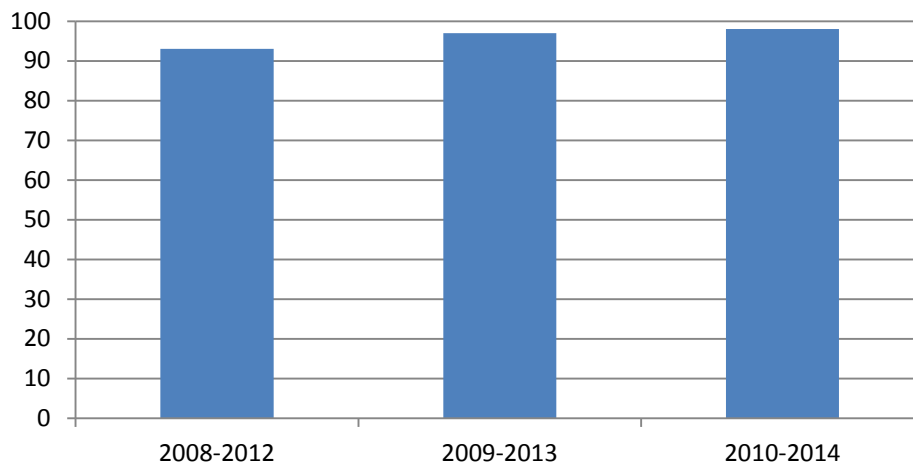
En revision anses ha effekt om den upptäcker eventuella avvikelser vid en kontrollmyndighet och följer upp att dessa avvikelser åtgärdas. Under 2014 har uppföljningsmomentet varit i fokus liksom under 2013 och åtgärdsplaner har begärts in efter 90 procent av de revisioner då avvikelser noterades (80 procent under 2013). Detta är en mycket positiv utveckling.

I ett fall åtgärdades inte brister på ett tillfredställande sätt av kontrollmyndigheten vilket resulterade i att ärendet lämnades över till Livsmedelsverket från länsstyrelserna. Livsmedelsverket förelade denna myndighet att åtgärda bristerna. Livsmedelsverket har också gjort tre administrativa uppföljningar av kommuners kontroll, baserade på länsstyrelsernas revisionsresultat.

Till följd av en mer systematisk uppföljning har många lokala kontrollmyndigheter utvecklats positivt, främst vad gäller grundläggande förutsättningar för kontroll. Detta har gjort att revisionerna i sin tur nu kan utvecklas med fokus på genomförande och uppföljning av kontrollen.

Revisionsintervall

Under den senaste femårsperioden, 2010-2014, har cirka 98 procent (97 procent 2009-2013 och 93 procent 2008-2012) av alla kommuner reviderats, antingen av länsstyrelsen eller av Livsmedelsverket. Resterande kommuner blev reviderade före 2010 och kommer att revideras under 2015. Se diagram nedan.

Andel reviderade kommuner för tre femårsperioder, procent.

Livsmedelsverkets revisioner av länsstyrelsernas kontroll i primärproduktionen kom igång under 2011. Under den senaste femårsperioden har samtliga länsstyrelser reviderats.

Internrevisioner av Livsmedelsverkets kontrollverksamhet har utförts sedan mer än tio år och omfattat olika många enheter beroende på hur verksamheten varit organiserad. Från och med 2007 har internrevisionerna tydligt baserats på förordning (EG) nr 882/2004 och kommissionens beslut 2006/677/EG. Vissa sakområden har ännu inte täckts, till exempel kontroll av huvudkontor samt stöd och ledningsfunktioner. Generalläkarens livsmedelskontroll reviderades av Livsmedelsverket under 2014.

Detta innebär att en stor andel av Sveriges kontrollmyndigheter reviderats, och att kommissionens rekommendation om att samtliga kontrollmyndigheter bör revideras inom en femårsperiod kan uppfyllas.

14.2.3 Utveckling av revisionssystemet

Handbok

Handboken Revision av lokala kontrollmyndigheters livsmedelskontroll togs i bruk under 2013. Framtagandet av handboken var ett led i att skapa ett mer enhetligt revisionssystem. Livsmedelsverket har verifierat att handboken används genom att de revisionsrapporter för 2014 som länsstyrelserna skickat in till Livsmedelsverket ofta har skrivits i den nya rapportmallen, samt att noterade avvikelser stämmer överens med de gemensamma bedömningsgrunderna.

Erfarenhetsutbyte

Vid nästan alla av Livsmedelsverkets kommunrevisioner deltog aktuell länsstyrelse som observatör, med givande erfarenhetsutbyte som följd.

Workshop

I slutet av 2014 höll Livsmedelsverket en workshop med länsstyrelserna för att skapa samsyn i revisionsprocessen och i bedömningsgrunderna, vilka beskrivs i handboken. 19 revisorer från 20 länsstyrelser och sju medarbetare från Livsmedelsverket deltog. Under dagen diskuterades resultat från 2013 års revisioner, jäv och opartiskhet, verifiering av effekt, gemensam planering, uttagswebb för rapporteringsdata samt pool med sakkunniga.

I samband med workshopen för revisorer vid länsstyrelserna hölls en utbildningsdag för sakkunniga vid 2015 års revisioner. Deltagarna bestod av 17 sakkunniga från kommuner, 18 revisorer från länsstyrelser och sju personer från Livsmedelsverket. Vid träffen avhandlades; ”Varför revision?”, ”Hur går revisionen till?” och ”Hur utförs skuggkontroll?”.

14.2.4 Slutsatser

Länsstyrelsernas återrapporering till Livsmedelsverket

Enligt regeringens regleringsbrev för budgetåret 2014 avseende länsstyrelserna ska de återrapporera uppgifter om livsmedelskontrollen i länet till Livsmedelsverket.

Nästan alla länsstyrelser har genom att utföra revisioner och granska kontrollplaner bedömt livsmedelskontrollen i länet. Majoriteten av länsstyrelserna uppger att livsmedelskontrollen i stort fungerar väl och att den fortsätter att utvecklas i en positiv riktning. Betydande förbättringar har skett och revisorernas rekommendationer har beaktats. Revisioner anses vara en starkt bidragande orsak till detta och konstruktiva diskussioner vid revisionerna leder ofta fram till förbättringsförslag vid myndigheten.

Exempel på positiv utveckling är att brister visat sig åtgärdade vid uppföljande revisioner, samt att intresset för och kunskapen om livsmedelskontrollen ökat bland nämndledamöter. Ett ökat intresse för att utveckla samarbetet mellan kommunerna har märkts, vilket underlättar för små kommuner att uppfylla lagstiftningens krav bland annat då det gäller kontrollpersonalens kompetens.

Länsstyrelserna bedömer att det är positivt att fler och fler kontrollmyndigheter använder sig av den mall för kontrollplan som Livsmedelsverket och Jordbruksverket utvecklat. Planerna har blivit mer genomarbetade och tydliga under åren.

Livsmedelsverkets reflektioner

Revisionsfunktionen vid Livsmedelsverkets samlade intryck från 2014 års revisioner är att många kontrollmyndigheter hade en planerad verksamhet med goda förutsättningar för att utföra kontroll och att den planerade kontrollen genomfördes. Det var dock stora skillnader mellan kontrollmyndigheterna nästan oavsett vilket revisionsområde som granskades. Det fanns myndigheter som i allt väsentligt uppfyllde kraven, samtidigt som det fanns myndigheter som hade allvarliga brister eller inte utförde någon offentlig kontroll alls. Myndigheterna saknade ofta ett eget verifieringssystem, vilket innebär att brister i kontrollverksamheten inte upptäcks, åtgärdas och att myndigheten hade svårt att få en uppfattning om kontrollens effekt.

Det krävs fortsatta insatser på alla nivåer för att de nationella målen för livsmedelskontrollen som beskrivs i Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan ska uppnås inom uppsatta tidsramar. För att höja den lägsta nivån i landet behövs ett nationellt system som fångar upp de myndigheter som är svagast.

Revisionssystemet har utvecklats bland annat genom att uppföljning av resultaten har förbättrats, liksom kontakten inom och samordningen av systemet. Revisionerna har visat sig ge effekt.

Ovanstående resultat utvecklas i en nationell rapport om revisionen och återkopplas till de myndigheter som utfört revisionerna. Livsmedelsverket ska även använda revisionsresultaten för att förbättra kontrollen och för framtida stöd och ledning.

14.2.5 Yttrande om den allmänna funktionen

Av diagrammen i avsnitt 14.2.2 framgår att revisionen upptäcker brister vid kontrollmyndigheterna. Att noterade brister följs upp framgår av att andelen åtgärdsplaner som begärs in efter revision har ökat under senare år. Länsstyrelsernas revisorer lämnar också över svårare ärenden till Livsmedelsverket, som i några fall har förelagt kontrollmyndigheter. Huvudanledningarna till detta är att det finns en handbok med bedömningsgrunder, revisorerna har fått utbildning till exempel BTSF-kurser och att årliga workshops hålls.

Av kontrollförfordningen (förordning (EG) 882/2004) framgår att revisionen ska bli föremål för oberoende granskning. Denna oberoende granskning är mycket svagt utvecklad i Sverige.

14.3 Jordbruksverket

14.3.1 Genomförande av revisionsprogram

Enligt revisionsprogrammet för 2014 skulle internrevisionen vid Jordbruksverket genomföra fyra revisioner. Samtliga planerade revisioner har genomförts. De reviderade områdena är:

- Processen för fodertillverkning
- Processen för godkännande av foderanläggningar
- Processen för att följa upp arbetet vid gränskontrollstationer
- Processen för uppföljning av beredskapsinsatser (smittskydd och djurhälsa)

14.3.2 Resultat av revisionerna

Revision av kontroll fodertillverkning

Syftet med revisionen var att granska att Jordbruksverket har en ändamålsenlig kontrollprocess för att upptäcka om otillåtna ämnen blandas i foder.

Internrevisionsenheten konstaterade dels en otydlighet i ansvarsfördelningen inom Jordbruksverket och dels att det saknades en samlad uppföljning av kontrollresultat och åtgärder.

Internrevisionsenheten rekommenderade verksamheten att tydliggöra vem som har det övergripande ansvaret för att säkerställa att Jordbruksverket lever upp till kraven på behörig myndighet och komplettera kontrollprocessen med en uppföljning av konstaterade brister och vidtagna åtgärder.

Revision av processen för godkännande av foderanläggningar

Syftet med revisionen var att granska att processerna för godkännande av foderanläggningar och återkallande av godkännande är ändamålsenliga.

Internrevisionsenheten kunde vid revisionen konstatera brister i alla delar i processen (såväl godkännande som kontroll och återkallande) då både rutinerna och uppföljningen behövde förbättras.

Internrevisionsenheten rekommenderade verksamheten bland annat att tydliggöra manualer med mera kring vilka kontrollpunkter som avser godkännandekriterier, infoga ett underlag till beslutet om godkännande i beslutsakten och ta fram och fastställa en rutin för återkallande av godkännande för foderanläggningar

Revision av uppföljning av gränskontrollstationer

Syftet med revisionen var att granska att processen för uppföljning av gränskontrollstationer var ändamålsenlig.

Internrevisionsenheten konstaterade att den process som finns för verifiering av genomförda kontroller vid gränskontrollstationer inte lever upp till kraven i förordning (EG) nr. 882/2004 och rekommenderade verksamheten att åtgärda detta.

Revision av uppföljning av beredskapsinsatser

Syftet med revisionen var att granska att processen för utvärdering och uppföljning av beredskapsinsatser är ändamålsenlig.

Internrevisionsenheten konstaterade att det saknas en fastställd metod för utvärdering av genomförda beredskapsinsatser. Om åtgärder för att förbättra insatsarbetet vidtas efter en beredskapsinsats så sker det inte någon uppföljning av att åtgärderna har önskad effekt.

Internrevisionsenheten rekommenderade verksamheten att stärka sin interna styrning och kontroll genom att fastställa en process för utvärdering av krishantering som bland annat omfattar konkreta åtgärdsplaner och uppföljning av åtgärdernas effekt.

14.3.3 Vidtagna åtgärder

Revision av kontroll fodertillverkning

Jordbruksverket har fattat beslut på att vidta åtgärder som är i linje med lämnade rekommendationer, men inga åtgärder är ännu genomförda.

Revision av processen för godkännande av foderanläggningar

Verksamheten har ännu inte yttrat sig kring lämnade rekommendationer.

Revision av uppföljning av gränskontrollstationer

Verksamheten har ännu inte yttrat sig kring lämnade rekommendationer.

Revision av uppföljning av beredskapsinsatser

Jordbruksverket har fattat beslut på att åtgärder som är i linje med lämnade rekommendationer ska vidtas. Arbetet med att införa beslutade åtgärder beräknas vara genomfört i slutet av 2015.

14.3.4 Yttrande om den allmänna funktionen

I samtliga revisioner som genomfördes 2014 hade internrevisionsenheten iakttagelser. Samtliga iakttagelser hänför sig till de processer som är upprättade för genomförandet av arbetet med den offentliga kontrollen. Detta indikerar att det finns ett behov av att Jordbruksverket förstärker sina processer för att bli effektiva och ha ett mer ändamålsenligt genomförande.

Slutsatser från 2014 års revisioner liknar resultatet från revisioner genomförda under 2012 och 2013. Jordbruksverket kan, i rollen som behörig myndighet, förstärka sina processer för den offentliga kontrollen. Detta gäller särskilt processen för att verifiera att den offentliga kontroll som sker är effektiv.

15 Nationella referenslaboratorier

I detta kapitel beskrivs hur de nationella referenslaboratorierna (NRL) uppfyller förordningens krav. Det är Livsmedelsverket, Statens veterinärmedicinska anstalt och Sveriges lantbruksuniversitet som har NRL. Vissa funktioner är gemensamma och för andra är endast en myndighet ansvarigt NRL. Därför redovisas först aktiviteterna som är gemensamma för Livsmedelsverket och Statens veterinärmedicinska anstalt, avsnitt 15.1. Därefter aktiviteter där Livsmedelsverket är ansvarigt NRL i avsnitt 15.2, Statens veterinärmedicinska anstalt är ansvarigt NRL i avsnitt 15.3 och sist i avsnitt 15.4 aktiviteter där Sveriges lantbruksuniversitet är ansvarigt NRL.

Förkortningar används i stor omfattning i detta kapitel. Förkortningarna är specifika för sakområdet och förklaras inte särskilt här.

15.1 Gemensamma NRL-funktioner: Livsmedelsverket - Statens veterinärmedicinska anstalt

För vissa områden är både Livsmedelsverket och Statens veterinärmedicinska anstalt ansvarigt NRL men för olika delar. Aktiviteten i dessa områden under 2014 utgjordes av följande:

Kemi

18. Tungmetaller i foder och livsmedel (Livsmedelsverket)

EU-RL-HM (IRMM) genomförde två PT-omgångar. Livsmedelsverket deltog i IMEP-118, där materialet var konserverade ärtor och i denna omgång ingick även oorganisk arsenik, förutom total arsenik, kadmium, bly, kvicksilver och tenn. Detta prov som var i formen av ärtor i en konserverburk av glas med spad visade att instruktionerna för hur ett sådant prov ska hanteras brister. Ungefär hälften av deltagarna höllde bort spadet och hälften homogeniserade ärtorna med spadet kvar. IMEP-119 var ett foderprov så där deltog inte Livsmedelsverket. En workshop hölls i Bryssel 9 september 2014. En av punkterna på agendan var information om pågående arbete i CODEX rörande bland annat gränsvärden för oorganisk arsenik. Utbildningsdelen bestod av föredrag om Eurachems nya valideringsguide och hur experimentell design kan användas vid metodutveckling.

Tungmetaller (Statens veterinärmedicinska anstalt)

Laboratoriet deltog 2014 i en obligatorisk provningsjämförelse genomförd av EU-RL-HM (IRMM). Totalhalten av arsenik, kadmium, bly, arsenik och kvicksilver bestämdes i ett foderprov, IMEP-119, ”vegetable feed”.

19. Mykotoxiner (Livsmedelsverket)

Under 2014 deltog NRL i två obligatoriska kvalifikationsprövningar från EU-RL. I den första analyserades aflatoxin B1 i kokos. I den andra analyserades zearalenon i majsolja. Resultaten blev bra i båda övningarna med z-scores inom ± 2 . En person från NRL deltog i det årliga mötet anordnat av EU-RL, på IRMM i Geel, Belgien den 15-16 oktober 2014.

Mykotoxiner (Statens veterinärmedicinska anstalt)

NRL:et var representerat vid det årliga EURL/NRL-mötet (15-16 oktober 2014) som arrangerades på JRC IRMM (Joint Research Centre, Institute of Reference Materials and Measurements), Geel, Belgien. Vid mötet berättade SVA:s representant om arbete inom elektronisk arbetsgrupp för provberedning (leds av SVA:s representant). Intentionen är att utarbeta en vägledning för kvalitetssäker provberedning vid analys av mykotoxiner i foder och livsmedel. Ett utkast/struktur till vägledningen presenterades. EURL föreslog att arrangera en workshop med syfte att samla befintlig kunskap samt överenskomma om arbetsfördelning, preliminärt under första halvåret 2015. Laboratoriet deltog i en obligatorisk provningsjämförelse för mykotoxiner (aflatoxin B1 i kopra) – med klart godkänt resultat.

Mikrobiologi

5. Listeria monocytogenes (Livsmedelsverket)

NRL deltog under 2014 i ett ringtest för kvalitativ bestämning av *Listeria monocytogenes* i tärnad kycklingmatris, utförande enligt ISO 11290-1:1996 Amended 2004. Vidare deltog Livsmedelsverket i ringtest för serotypning och PFGE-typning av 12 *L. monocytogenes* isolat. Livsmedelsverket ingår i styrgruppen för bildandet av en europeisk databas för PFGE subtypade isolat av *Listeria monocytogenes*. Arbete har utförts även i verkets databas, med stöd från EU-RL:et. Livsmedelsverket deltog i den årliga workshopen vid ANSES i Paris

Listeria monocytogenes (Statens veterinärmedicinska anstalt)

Statens veterinärmedicinska anstalt har inte deltagit i någon ringtest under året.

6. Koagulaspositiva stafylokocker/ Staphylococcus aureus och deras toxiner (Livsmedelsverket)

Livsmedelsverket deltog 2014 i den årliga workshopen arrangerad av EU-RL:et (ANSES, Frankrike). Livsmedelsverket deltog också i ett ringtest för analys av stafylokockenteroxiner och parallellt med denna i en studie för att undersöka en alternativ variant av metoden. Under hösten också i ett ringtest för kvantifiering av koagulaspositiva stafylokocker. Ett arbete pågår där referensmaterial för SET-analys ska tas fram och under året gjordes en försöksstudie med ostpulver där vi medverkade.

Koagulaspositiva stafylokocker/ Staphylococcus aureus och deras toxiner (Statens veterinärmedicinska anstalt)

Statens veterinärmedicinska anstalt har ingen analys för *S. aureus* toxin i livsmedel.

7. *E. coli* (Livsmedelsverket)

Livsmedelsverket har deltagit med gott resultat i två ringtester (PT) för patogena *E. coli* som EU-RL skickade ut förra året. I ringtesten kontrolleras laboratoriets kunskap att detektera, isolera och typa patogena *E. coli* (STEC, ETEC, EPEC, EAggeC och EIEC). Livsmedelsverket deltog även vid den årliga workshopen som anordnades av EU-RL:et i Rom.

E. coli (Statens veterinärmedicinska anstalt)

Statens veterinärmedicinska anstalt har med gott resultat deltagit i de ringtester (PTs) som EU-RL sänt ut till NRL under året för detektion, isolering och typning av VTEC-isolat av olika serotyper. SVA har också deltagit i det årliga mötet som anordnas av EU-RL i Rom, där SVAs NRL representant höll en presentation om vår forskning och diagnostikutveckling.

8. *Campylobacter* (Livsmedelsverket)

NRL har deltagit i två stycken PT för campylobacter med gott resultat. NRL har också deltagit i det årliga mötet anordnat av EU-RL i Uppsala.

Campylobacter (Statens veterinärmedicinska anstalt)

Inom det nationella *Campylobacter* programmet 2014 utförde NRL för *Campylobacter* på SVA cirka 3 400 kvalitativa undersökningar (påvisande) i prov från kyckling samt 300 kvantitativa (bakterieräkning) från kyckling. NRL har med gott resultat deltagit i de provningsjämförelser (PT) för detektion, kvantifiering och artbestämning, som anordnats av SLV, AHVLA (Animal Health and Veterinary Laboratories Agency) och EU-RL för *Campylobacter*. Vid det årliga EU-RL-mötet i Uppsala under hösten 2014 deltog representanter från SVAs NRL för *Campylobacter*.

15.2 Livsmedelsverkets NRL-funktioner

1. Mjölk & mjölkprodukter

Livsmedelsverket deltar ej i några aktiviteter som anordnas av EU-RL. Ansvarsområdet för detta EU-RL har i grunden förändrats. Ansvarsområdet var före år 2006 till övervägande delen av mikrobiologisk karaktär men omfattar idag (förutom totalantalet bakterier) områden av rent kemisk eller fysikalisk karaktär.

3. Marina biotoxiner

Under 2014 har Livsmedelsverket deltagit i två av tre PT-övningar arrangerade av EURL (lipofila toxiner och domorinsyra) och i det årliga EU-RL mötet som hölls i Lissabon, Portugal. NRL har också gett vetenskapligt stöd till CA inför beslut om ändrat gränsvärde för pectenoxiner i musslor och följt upp PT-resultat från OFL.

4. Bakteriologisk och viral kontaminering av tvåskaliga blötdjur

Ringtester för *E. coli*/Salmonella har genomförts planenligt. Livsmedelsverket är sedan 2011 ackrediterat för metoden. Ringtester för kvantifiering av norovirus och hepatit A virus (HAV) i tvåskaliga blötdjur har också genomförts med gott resultat. Livsmedelsverket deltog i det årligt genomförda EU-RL-mötet. EU-RL har på uppdrag av kommissionen publicerat metod för kvalitativ detektion av norovirus i jordgubbar för kontroll av import från Kina. Svenska NRL:et har validerat metoden och

Livsmedelsverket är nu ackrediterad för ISO/TS 15216-2 vad gäller detektion av HAV och norovirus i bär och bladgrönsaker.

12. Restsubstanser av veterinärmedicinska läkemedel och främmande ämnen i livsmedel av animaliskt ursprung

Antibiotika

Livsmedelsverket har deltagit i ANSES (Fougères, Frankrike) årliga EU-RL möte som hölls i oktober. Livsmedelsverket har deltagit i två PT-övningar arrangerade av EU-RL. En för analys av kloramfenikol i urin och muskel samt en för analys av antibiotika i mjölk. Under 2014 utökades Livsmedelsverkets analysmetod för antibiotika med ytterligare cirka 20 substanser i lamm-, häst- och fjäderfämuskel.

Anthelmintika, koccidiostatika, β -agonister, NSAIDS

Under 2014 har Livsmedelsverket arbetat med att validera en multimetod för analys av NSAID:s och sedativer i njure från rött kött. Livsmedelsverket medverkade i den workshop i Berlin som arrangerades av EU-RL, men deltog inte i det PT som anordnades av EU-RL eftersom en validerad metod för de antelmintika som skulle analyseras i mjölk saknas. Metodutveckling inom antelmintikaområdet är planerat för 2015.

Hormoner, tyreostatika, kortikosteroider och sedativer

Livsmedelsverket har deltagit i den årliga workshopen som EU-RL anordnar i Wageningen, Nederländerna.

15. GMO- Validering av metoder (förordning (EG) nr 120/2014)

EU:s referenslaboratorium för genmodifierade livsmedel och foder (EU-RL-GMFF) har sedan 2003 organiserat mer än 50 valideringsstudier inom ramen av förordning (EG) nr 1829/2003, av vilka Livsmedelsverket har deltagit i fler än 15 valideringsstudier. Under 2014 deltog Livsmedelverket i en valideringsstudie av en kvantitativ metod för den genetiskt modifierade sojan DAS-81419-2

GMO/Kontrolllaboratorier (förordning (EG) nr 882/2004)

NRL bistår EU-RL genom medverkan i EU-RL "Advisory Board for comparative testing". Livsmedelsverket har under 2014 deltagit i två rundor jämförande tester organiserade av EU-RL. Kvalitativa och kvantitativa metoder för detektion av GMO från olika arter har satts upp, validerats och lagts till den flexibla ackrediteringen. Uppsatta metoder har använts i den offentliga kontrollen av livsmedel och foder.

16. Material i kontakt med livsmedel (FCM)

Inom detta område har Livsmedelsverket deltagit i de av EU-RL utlysta mötesdagarna. Sverige har deltagit i två provningsjämförelser som har organiserats av EU-RL Ispra, Italien; metaller från plast och keramiska material samt identifiering av plaster i flerskikt Livsmedelsverket har deltagit i ett Nordiskt projekt med fokus på spårbarhetsdokumentation och checklista.

17 a. Pesticider i spannmål

Under 2014 har NRL deltagit i PT-övning i vete och te som organiserat av EU-RL. EU-RL organiserade en workshop i Köpenhamn i september där Sverige presenterade aktuella analysmetoder för spannmål och te samt metodutvecklingsprojekt. Resultat ifrån kvalifikationsprövningarna (PT) redovisades samt gruppdiskussioner inför revideringen av SANCO 12751/2013. Under året har NRL aktivt arbetat med att stötta (metodutveckling, analys av prov, PT) det kontrakterade officiella laboratoriet.

17 b. Pesticider i animaliska och feta livsmedel

NRL för ”Pesticider i animaliska och feta livsmedel” deltog i ett EU-RL möte som hölls i Freiburg, Tyskland. På mötet presenterades resultaten från den genomförda kvalifikationsprövningen (Proficiency test (EU-PT AO09)) samt en gruppdiskussion om förslag till frågor för revidering av SANCO 12751/2013 som ska genomföras under 2015. Sverige presenterade även analysmetoderna som används för analys av bekämpningsmedelsrester i animalier i den offentliga kontrollen. Under året har NRL och det kontrakterade officiella laboratoriet (OFL) deltagit i en kvalifikationsprövning (PT) från EU-RL med goda resultat. NRL ger kontinuerligt information och stöd till det kontrakterade officiella laboratoriet och har haft två planeringsmöten och genomfört en revision hos OFL 2014.

17 c. Pesticider i frukt och grönsaker

NRL deltog i juni 2014 i en EU-RL workshop för screening av pesticider med högupplösande instrument som samordnades av EU-RL för frukt och grönsaker (FV) och EU-RL för cerealier. NRL deltog också i den årliga EU-RL workshopen i september där bland annat resultaten av föregående års kvalifikationsprövningar (PT) presenterades och diskuterades. Multimetoden utökades med ett tjugotal nya substanser i enighet med EUs fleråriga övervakningsprogram och frivilliglistan för kumulativ riskvärdering. I dagsläget har metoden full täckningsgrad med avseende på EUs övervakningsprogram. Under året har OFL och NRL deltagit i två kvalifikationsprövningar (PT) från EU-RL. Den första var en kvantitativ prövning och den andra en kvalitativ prövning för substanser som inte är inkluderade i övervakningsprogrammet. NRL ger kontinuerligt information och stöd till det kontrakterade officiella laboratoriet. NRL har haft två planeringsmöten med OFL under 2014.

17 d. Pesticider i singelmetoder

NRL deltog i ett EU-RL-möte där resultaten av föregående års kvalifikationsprövningar (PT) presenterades och diskuterades. I samband med mötet anordnades en dags träningskurs på EU RL för singel metoder, där NRL deltog. På kursen presenterades ett antal singelmetoder och svårigheter i analysmetoderna diskuterades. Alla singelmetoder är utlagda på det kontrakterade officiella laboratoriet (OFL) för kontroll av bekämpningsmedelsrester. Avsikten är att minska antalet singelmetoder och validera dem i en multimetod så långt det är möjligt. Under året har fyra singelmetoder ersatts av en metod. NRL och OFL har deltagit i en kvalifikationsprövning organiserad av EU-RL. NRL har under året gjort revision hos OFL.

18 Tungmetaller i foder och livsmedel

Två PT-omgångar genomfördes under 2014 av EU-RL-CEFAO (ISS): Materialen var fryst njure och mussla. En workshop hölls 18 oktober 2014 i Rom där Livsmedelsverket deltog. Förutom metoddiskussioner så var en av punkterna på agendan ett föredrag om hur detektionsgräns och kvantifieringsgräns kan beräknas. De olika länderna anger i sina kontrollplaner orimligt stora skillnader för dessa parametrar så utbildning och harmonisering av utförandet är nödvändigt.

20. Polycykliska aromatiska kolväten (PAH)

NRL deltog i ett EU-RL/NRL möte i Wageningen, Holland, i oktober 2014 där resultat av årets kvalifikationsprövningar presenterades. NRL har under 2014 deltagit i två kvalifikationsprövningar, en på kosttillskott i maj och en på rökt korv i juli, med mycket goda resultat.

21. Dioxiner och PCB i livsmedel och foder

Under 2014 har arbete med metodutveckling och validering av metoder för analys av dioxiner och PCB i livsmedel enligt förordning (EU) nr 589/2014 fortsatt. Livsmedelsverket har även inlett arbete med metodutveckling för vissa fodertyper, detta arbete bedrivs inom ett MSB-finansierat projekt. EU-RL anordnade under året två PT-övningar avseende foder och livsmedel (fodermineral samt fisklever och fiskolja). Livsmedelsverket deltog med bra resultat i övningen avseende fisk. Livsmedelsverket saknar analysmetod för mineraler och deltog därför ej i den övningen.

Livsmedelsverket är även NRL för dioxiner och PCB i foder, men Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) sköter dioxinkontrollen på foder (till exempel administrationen av analyserna) för Jordbruksverkets räkning. Resultaten från PT-övningarna diskuterades vid EU-RL/NRL-möten i Nantes i maj respektive i Freiburg i december.

15.3 Statens veterinärmedicinska anstalts NRL-funktioner

NRL för livsmedel och foder

2. Salmonella

NRL för Salmonella har under 2014 deltagit i tre PT avseende Salmonella med godkänt resultat. Laboratoriet har varit representerat vid det årliga EU-RL-mötet som 2014 hölls i Zaandam i Holland. Under 2014 planerades och förbereddes, i samarbete mellan NRL:en i Danmark, Finland, Norge och Sverige, en ringtest med salmonellakontaminerad nötavföring för de regionala laboratorierna i Danmark, Finland, Norge och Sverige. Ringtesten som administrerades av NRL i Sverige skickades i januari 2014 ut till 20 laboratorier. På grund av ett större utbrott av Salmonella i en stor grisbesättning (en så kallad suggring) i Norge fick de Norska laboratorierna på egen begäran sina prover utskickade under maj månad 2014. NRL har också inspekterat och bistått ett regionalt laboratorium med information för att förbättra dess förmåga att analysera Salmonella.

10. Antimikrobiell resistens

Utöver den regelbundna resistensövervakningen av *Salmonella*, *Campylobacter* och indikatorbakterier (*Escherichia coli* och enterokocker) som görs enligt Zoonosdirektivet (2003/99/EG) har SVA:s NRL under året inte varit engagerat i konkreta studier eller laboratoriearbete som faller under NRL-funktionen.

Laboratoriet har dock som vanligt varit engagerat i de undersökningar av bakterier från livsmedelsproducerande djur och livsmedel som görs inom ramen för övervakningsprogrammet Svarm och i forskningsprojekt inom området antibiotikaresistens med fokus på livsmedelskedjan.

NRL antibiotika har under 2014 deltagit i de ringtester som genomförts av EURL AMR i Danmark. En ringtest i juni omfattade åtta stammar av vardera av enterokocker, stafylokocker och *Escherichia coli* och en test i oktober omfattade åtta stammar vardera av *Campylobacter* och *Salmonella*. Uppgiften var att undersöka känsligheten för ett tiotal antibiotika hos var och en av stammarna med fenotypiska metoder. Dessutom skulle stammar av med ESBL-fenotyp karaktäriseras genotypiskt liksom stafylokokstammar med fenotypisk meticillinresistens. SVA:s NRL hade ett mycket gott resultat för samtliga bakterier – endast ett fåtal tester avvek från förväntat resultat. I april 2014 deltog tre representanter från NRL vid det årliga EURL AMR mötet i Köpenhamn där bland annat resultat av ringtesterna presenterades och diskuterades.

11. Animaliska proteiner i foder

Nätverket NRL-EU-RL Animaliska proteiner och EU-RL arbetar intensivt med metodutveckling och -översyn. SVA har infört PCR för bearbetat animaliskt protein som rutinanalys under året. NRL har deltagit i provningsjämförelser såväl när det gäller PCR-metoden som för mikroskopi. NRL har deltagit i den årliga workshopen som denna gång hölls i Riga.

13. Transmissibla spongiforma encefalopatier (TSE)

Efter den 15 mars 2013 upphörde den reglerade undersökningen av friska nötkreatur över en viss ålder som slaktas. Därefter undersöks endast kor, får eller getter som visat symtom i antemortem-besiktningen och vissa andra kategorier (EU nr 630/2013). Fortsatt undersöks djur i riskgruppen självdöda och avlivade och som inte är avsedda för konsumtion.

14. Fodertillsatser

Under 2014 har Statens veterinärmedicinska anstalt deltagit i en årlig workshop som hållits i Geel, BE i regi av EURL-FA-godkännande (JRC-IRMM). Denna workshop förgylldes av firandet av 10-årsjubileet för EURL-NRL för *godkännande* av fodertillsatser. För övrigt har aktiviteten varit låg på grund av personalbrist, SVA har granskat fyra dossierer (samtliga gällde koccidiostatika) för godkännande av fodertillsatser. Dessutom har SVA varit stöd för Jordbruksverket i frågor om fodertillsatser. SVA har också NRL för *kontroll* av fodertillsatser. Inom denna verksamhet har vi deltagit i en provningsjämförelse och även den årliga workshopen som 2014 arrangerades av EURL och hölls som samarrangemang med EURL-FA.

9 Parasiter (särskilt Trichinella, Echinococcus och Anisakis)

NRL-Parasit har under 2014 deltagit i den årliga workshop som hålls vid EU-RL i Rom, samt deltagit i ringtester från EU-RL avseende *Trichinella spp* och *Anisakis spp* med godkänt resultat. Vi har även organiserat en ringtest för de svenska laboratorier som är ackrediterade för trikinanalyser.

NRL för djurhälsa och levande djur

1. Klassisk svinpest

NRL har varit representerat vid årliga EU-RL-mötet samt deltagit i PT med godkänt resultat.

2. Afrikansk hästpest

NRL har varit representerat vid det årliga EU-RL-mötet 2014. Provningsjämförelse har genomförts med gott resultat.

3. Aviär influensa

NRL har deltagit i det 20:e, årliga EU-RL-mötet för Aviär influensa och NDV, i Lelystad, Nederländerna 20-22 Maj 2014. SVA har också deltagit i den årliga provningsjämförelsen arrangerad av APHA (EU-RL), med godkänt resultat både vad gäller identifiering och titerbestämning av influensavirus, serologi samt PCR-diagnostik av aviärt influensavirus. SVA har därutöver också deltagit i provningsjämförelse för serologisk diagnostik av Aviär influensa (ELISA) arrangerat av De Gezondheidsdienst voor Dieren (GD), Deventer, Nederländerna.

4. Newcastlejukan

NRL har deltagit i det 20:e årliga EU-RL-mötet i Lelystad, Nederländerna. SVA har också deltagit i den av APHA (EU-RL) arrangerade årliga provningsjämförelsen för diagnostik av aviärt paramyxovirus typ 1 (NDV), avseende virusidentifiering och typning samt serologi med godkänt resultat. SVA har också deltagit i provningsjämförelse av aviärt paramyxovirus med PCR metod. SVA har därutöver deltagit i provningsjämförelse för serologisk diagnostik av NDV arrangerat av De Gezondheidsdienst voor Dieren (GD), Deventer, Nederländerna.

Resultaten från ringtesten med PCR-metod visar på ett stort behov av vidare utveckling och utvärdering av nya diagnostiska metoder för en bättre molekylär diagnostik av aviärt paramyxovirus, både internationellt via EU-RL men också nationellt. Brist på harmonisering och gemensam strategi har återigen avspeglats sig i årets provningsjämförelse för NDV-PCR. På NRL-mötet rekommenderades nu en alternativ metod.

Vid 2013 års möte ombads NRL att delta i en utprovning av en ny PCR-metod för NDV. Till skillnad från den då av APHA rekommenderade metoden (Wiese et al.) som inte är optimal för alla genetiska varianter av NDV har en ny PCR-metod utvecklats. Metoden har utvärderats av NRL under år 2014 och resultaten visade att den nya PCR metoden i de allra flesta fall fungerar bättre jämfört med andra nu använda metoder.

5. Vesikulär svinsjuka

NRL har varit representerat vid årliga EU-RL-mötet samt deltagit i PT med godkänt resultat.

6. Sjukdomar hos fisk

NRL deltog 2014 i det årliga referenslaboratoriemötet i Köpenhamn, Danmark. Under året genomfördes också ringtest av virus med godkänt resultat. NRL deltar också i utarbetandet av EU-direktiv gällande sjukdomar på fisk.

7. Sjukdomar hos mollusker

NRL deltog i referenslaboratoriemöte i Nantes, Frankrike. Under året har NRL också deltagit i tvådelat ringtest avseende anmälningspliktiga sjukdomar. Del 1 avsåg diagnostik genom cytologi. Resultaten är inlämnade men EURL har inte meddelat resultat än. Del 2 är ett histologiskt ringtest, där SVA ännu inte fått de preparat som ska diagnosticeras. NRL deltar också i utarbetandet av EU-direktiv gällande sjukdomar på mollusker/2-skaliga skaldjur (Bivalvia).

8. Rabiesvaccineringens effektivitet

På grund av att Sverige är fritt från rabies sedan 1886 utförs ingen oral vaccinering.

9. Bluetongue

NRL har varit representerat vid årliga EU-RL-mötet samt deltagit i PT med godkänt resultat.

10. Afrikansk svinpest

NRL har varit representerat vid årliga EU-RL-mötet samt deltagit i PT med godkänt resultat.

12. Mul- och klövsjuka

NRL har varit representerat vid årliga EU-RL-mötet samt deltagit i PT med godkänt resultat

13. Brucellos

NRL varit representerat vid det årliga EU-RL-mötet samt deltagit i flertalet PTs för Brucella (odling samt antikroppsdetektion i serum med olika metoder; SAT, RBT, CFT, ELISA).

14. Andra hästsjukdomar än afrikansk hästpest

EU-RL workshop för infektiös anemi ordnad i Lyon i oktober 2014 där NRL var representerat. NRL har varit representerat på ett EU-RL-möte för rots- serologi 7 oktober 2014 i Lyon.

15. Sjukdomar hos kräfdjur

NRL deltog i det årliga referenslaboratoriet anordnat av EURL i Weymouth, England under 2014. Under året har också ringtest genomförts avseende kräfdjurspatogener (WSSV) med godkänt resultat. NRL deltar också i utarbetandet av EU-direktiv gällande sjukdomar på skaldjur.

16. Rabies

NRL har 2014 deltagit i fyra ringtester, serologi, PCR, virusisolering samt en för FAT (immunofluorescens) alla med godkänt resultat.

17. Bovin tuberkulos

Statens veterinärmedicinska anstalt har inte deltagit i någon ringtest under året. EURLet anordnade ingen workshop under 2014.

15.4 NRL-Funktioner vid Sveriges Lantbruksuniversitet

11. Husdjursavel

Europeiska unionens referenslaboratorium för husdjursavel (Bovin Avel) Interbull Centre, Institutionen för husdjursgenetik, Sveriges Lantbruksuniversitet – SLU

Aktiviteter för Europeiska unionens referenslaboratorium för husdjursavel (Bovin Avel) 2014.

Pkt.	Aktivitet	Kommentar
1.	Mottagning, lagring och validering av data/resultat från medlemsländer	Regelbunden aktivitet: Mottagning, lagring och validering av följande data från 34 länder, 8 raser och 41 egenskaper: <ul style="list-style-type: none"> - Härstamning - Nationella avelsvärden för tjurar inom mjölkkraser - Nationella genomiska avelsvärden för tjurar inom mjölkkraser - SNP markörer för genotyper - Fenotypiska värden för nötboskap inom köttkraser
2.	Rutinmässiga internationella avelsvärderingar	Regelbunden aktivitet: Rutinmässiga internationella avelsvärderingar: <ul style="list-style-type: none"> - Genomförs tre gånger per år för tjurar inom mjölkkraser. Egenskapsgrupper: produktion, konformation, juverhälsa, livslängd, kalvning, fertilitet, mjölkbarhet och temperament. - Genomförs två gånger per år för nötboskap inom köttkraser.
3.	Distribution av resultat	Regelbunden aktivitet: Distribuering av resultat från internationell avelsvärdering: <ul style="list-style-type: none"> - April, augusti och december för avelsvärdering inom mjölkkraser. - Januari och september för avelsvärdering inom köttkraser.

Pkt.	Aktivitet	Kommentar
4.	Publicering av statistik	Regelbunden aktivitet: Resultat från rutinmässig internationell avelsvärdering publiceras även på Internet: <ul style="list-style-type: none"> - www.interbull.org – avelsvärderingsresultat för mjölkkraser - www.icar.org - avelsvärderingsresultat för köttkraser
5.	Test avelsvärdering	Regelbunden aktivitet: Test avelsvärdering för mjölkkraser genomförs två gånger per år (januari och september). Test avelsvärderingen ingår som en förberedelse för inkludering in den rutinmässiga avelsvärderingen.
6.	Internationella seminarier	Regelbunden aktivitet med årsmöte
7.	Utveckling av informationssystem	Regelbunden aktivitet: <ul style="list-style-type: none"> - Databas system för hantering av härstammings information är i produktion. - Databas system för hantering av nationella avelsvärderingar - Databas system för hantering av Bovin genotyper.
8.	Harmonisering samt utveckling av metoder	Regelbunden aktivitet: Fokusering på avelsvärderingsmetoder med fokus på: <ul style="list-style-type: none"> - härstammings information - genomisk selektion - modeller baserade på individuell prestations data
9.	Utveckling av kontroll protokoll	Utveckling av validerings metoder och programmering av validerings verktyg med tonvikt på genomisk data.
10.	Undersökning av problem vid harmonisering av metoder	Regelbunden aktivitet: Fokusering på metoder för genomisk data.
11.	Support till medlemsländer	Regelbunden aktivitet: Rådgivning och stöd till medlemsländer beroende på tillgängliga resurser.
12.	Harmonisering av avelsvärdering för hälsa, reproduktion och funktionella egenskaper.	Regelbunden aktivitet: Ingår i den rutinmässiga internationell avelsvärdering av hälsa (egenskapsgrupper juverhälsa, kalvnings, och fruktsamhet). Utökad samarbete med "World Guernsey Federation" gällande inavel.

Pkt.	Aktivitet	Kommentar
13.	Avelsvärdering av nötboskap inom köttraser	Utveckling av internationell avelsvärdering för nötboskap för köttraser i samarbete med Franska och Irländska forskare.
14.	Bistå länder som blivit medlemmar i EU	Aktivitet beroende på efterfrågan. Utökad support beror på finanser.
15.	Publicering av resultat från utvecklingsarbete.	Interbull Bulletin (https://journal.interbull.org/) som är en "Open Access Journal". Dessutom trycks Interbull Bulletins och distribueras. Informationen är även tillgänglig på Interbulls hemsida.
16.	Internationella möten och konferenser	Interbull anordnar regelbundet seminarier i samarbete med ICAR och EAAP
17.	Kvalitetssäkring	Implementering av ISO 9001 kvalitetsstyrning. Certifiering kommer att genomföras under 2015

18. Bihälsa

Sveriges lantbruksuniversitet, institutionen för ekologi har av regeringen blivit utsett som NRL för bihälsa enligt regeringsbeslut (L2013/551/DL L2014/1555/DL) 2014-12-11.

16 Beredskap och hantering av kriser inom livsmedelskedjan

16.1 Beskrivning av området

Principer för krishantering, system för samverkan mellan myndigheter med mera, återfinns i förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap. Kommuners och landstings ansvar framgår av lagen (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap.

En av grundprinciperna i svensk krishantering är ansvarsprincipen. Den innebär att en myndighet har samma ansvar vid kris som under normala förhållanden. Myndigheterna ska också samverka och stödja varandra vid en krissituation. Som stöd för organisationens arbete vid kriser och svåra påfrestningar ska myndigheterna ha planer för krisledning och krishantering. Planerna finns hos respektive myndighet.

För att ha en så bra beredskap som möjligt gör myndigheterna årligen risk- och sårbarhetsanalyser för att bedöma risker och analysera myndighetens förmåga att klara av riskerna.

Myndigheterna ska ha en för ändamålet väl utbildad och övad krisorganisation. Enligt krisberedskapsförordningen ska myndigheter därför ta fram årliga övnings- och utbildningsplaner i syfte att öva och kontinuerligt stärka den egna beredskapen. Varje myndighet ansvarar för att personalen får den utbildning och övning som behövs för att kunna lösa sina uppgifter i samband med krissituationer. Många av de övningar som årligen genomförs är så kallade samverkansövningar det vill säga flera myndigheter och organisationer deltar i övningen.

En sammanställning av utbildningar, övningar och andra särskilda åtgärder genomförda under 2014 finns i nedanstående tabell.

Utbildningar, övningar och andra åtgärder, beredskap och hantering av kriser, 2014.

Övning/utbildning/åtgärd	Omfattning	Plats/deltagare	Syfte/ansvarig
Revidering av epizootiberedskapsplanen.		Kalmar län och Kronobergs län	Syfte: Uppdatering av epizootiberedskapsplanen eftersom det kommit en ny mall (från Jordbruksverket) för epizootiberedskapsplan och en ny upplaga av epizootihandboken samt länets utsatta geografiska läge med Östersjökusten och närheten till länder med bl.a. afrikansk svinpest.
Övning: Sabina 29/10-10/11, 2014	Distribuerad övning pågick under tre veckor hösten 2014	Övningen ägde rum år respektive övandes arbetsplats Följande deltog: Medarbetare SJVs beredskapsorganisation CBRN-Förbundet Combitech AB GotSam (Samverkan Gotland) - Länsstyrelsen i Gotlands län - Region Gotland - Visby hamn - Ledningskontoret (beredskap) - Polisen på Gotland - Försvarmakten / Gotlandsgruppen - Kustbevakningen Eksjö kommun Folkhälsomyndigheten	Syfte är att i samverkan mellan myndigheter och andra berörda organisationer upprätthålla transporter vid CBRNE-händelser. att öka förståelsen för den påverkan hantering av mul- och klövsjuka (MKS) har på transporter/ Samverkansområde transport Deltagit till viss del i övning Sabina - påverkan på transporter i samband med utbrott av MKS. Under året har representanter från Länsstyrelsens beredskapsenhet deltagit i Trafikverkets projekt "CBRNE-händelsers påverkan på transporter" därtill har representanter från Länsstyrelsen deltagit i "Övningen Sabina - CBRNE-händelsers påverkan på samhällets behov av transporter".

Övning/utbildning/åtgärd	Omfattning	Plats/deltagare	Syfte/ansvarig
		Försvarsmakten MRS Gillerfors Åkeri AB Halmstads kommun Hamnen Oskarshamn Imagine Jordbruksverket Kustbevakningen Landstinget Jönköping Lantbrukarnas Riksförbund LFV Livsmedelsverket Länsstyrelsen Blekinge Länsstyrelsen Halland Länsstyrelsen Jönköping Länsstyrelsen Kalmar Länsstyrelsen Kronoberg Länsstyrelsen Skåne Länsstyrelsen Stockholm Eksjö kommun Halmstads kommun Värnamo kommun	
Generella planen övad med fokus på kärnteknisk händelse.		Stockholms län	

Övning/utbildning/åtgärd	Omfattning	Plats/deltagare	Syfte/ansvarig
<p>Övning: EEE 2014</p> <p>(MSB-övning EEE Virusencefalit hos häst, vektorburen sjukdom)</p>	<p>1 dag</p> <p>Uppsala 19 november 2014</p>	<p>Uppsala/ Medarbetare inom Jordbruksverkets krisorganisation.</p> <p>Deltagande från Länsstyrelsen Skåne (Djurskydds- och veterinärenheten, Enheten för samhällsskydd och beredskap), Statens Veterinärmedicinska Anstalt, Jordbruksverket, Folkhälsomyndigheten, Naturvårdsverket, Kemikalieinspektionen samt Forshaga Kommun.</p>	<p>Syfte: undersöka hur svenska myndigheter skulle reagera och förhålla sig till ett utbrott av en vektorburen sjukdom som drabbar både människor och djur. /Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.</p>
<p>Deltagande vid Salmonellanämndens och Smittskyddsrådets möten</p>		<p>En läsveterinär från Länsstyrelsen Skåne deltar i detta arbete.</p>	<p>Inom ramen för 28-nätverkets referensgrupp för smittskydd och animaliska biprodukter (samordnande och kunskapsinhämtande funktion).</p>
<p>Deltagande vid möte på karantänsflygplats</p>		<p>Skåne län</p>	<p>Ökad kunskap om internationella Hälsoreglementet, och hantering vid smittsam sjukdom, ex. epizooti.</p>

Övning/utbildning/åtgärd	Omfattning	Plats/deltagare	Syfte/ansvarig
<p>Praktiska övningar i hantering av epizootier i initiala skeenden.</p>		<p>Skåne län</p>	<p>Ett antal epizootilarm, där misstankar sedermera har uteslutits, har inneburit praktiska övningar i hantering av epizootier i initiala skeenden. Händelseförlopp, myndighetskontakter, arbetsinstruktioner m.fl. har på detta sätt prövats i realistiska skeenden.</p> <p>Deltagande i projekt, som underlag för kunskapshämtande för bl.a. samordning med kommuner vid utbrott av vektorburen sjukdom.</p> <p>Övning i epizootiberedskap vid vektorburen smittsam sjukdom, genomförd i ovanstående projekt</p>
<p>Krisledningsorganisationen; Krishanteringsrådet</p>		<p>Stockholms län; Blekinge län; Skåne län: Två länsveterinärer har uppgått i krisledningsorganisationen (tidigare en, nu totalt tre); Dalarnas län-länsveterinären</p>	<p>Övning oljeläckage (Stkm). (Blekinge) Länsstyrelsen har under året genomfört ett flertal övningar och utbildningar för att stärka myndighetens förmåga till krishantering. Övnings- och utbildningsverksamheten har inriktats mot all personal inom Länsstyrelsen för att skapa en flexibel organisation som kan verka över tid och anpassas efter krisens villkor.</p>

Övning/utbildning/åtgärd	Omfattning	Plats/deltagare	Syfte/ansvarig
Risk- och sårbarhetsanalyser		Skåne län. En veterinär knuten till Länsstyrelsens arbete med Risk- och sårbarhetsanalyser.	
Samverkansövning Otto	hösten 2014	Gotlands län	
Samverkansmöten inom Gotsam	hösten 2014	Gotlands län	
Skogsbrand beredskapsövning	hösten 2014	Uppsala län; Dalarnas län	Länsstyrelsen har enhetsgemensamt genomfört en beredskapsövning gällande skogsbrand. Aktualiserades p.g.a. skogsbrand i Västmanlands län. Regional beredskap i samband med Branden i angränsande län sommaren 2015; Orsak bl.a. Branden i Västmanlands län där Södra Dalarnas räddningstjänst svarar för norra Västmanland.
Vårdhygien seminarium		Dalarnas län, djurhälsopersonal	Ett välbesökt seminarium för djurhälsopersonal ang. vårdhygien där smittskyddsfrågor behandlades anordnades av Länsstyrelsen.
Nationella beredskapsgruppen för dricksvatten VAB		Dalarnas län (representerar länsstyrelserna)	Länsveterinär aktiv i arbetsgrupper gällande beredskapsfrågor dricksvatten.
Fågelinfluensa	hösten 2014	Dalarnas län	Information ang. beredskapsåtgärder mot fågelinfluensa.
Tjänsteman i beredskap (TIB)		Stockholms län (länsveterinärer och TIB). Värmlands län; Dalarnas län	Intern larmövning (Stkm); (Värmlands)Länsveterinär höll en utbildning för TiB inklusive genomgång av epizootiförråd och genomgång av rutinen för TiBs utlämnande av utrustning till provtagande veterinär.

Övning/utbildning/åtgärd	Omfattning	Plats/deltagare	Syfte/ansvarig
Informationsträff för länets veterinärer om bl.a. epizootiberedskap.		Kalmars län (26 veterinärer deltog) Värmlands län Jönköpings län	<p>Länsveterinär har hållit föreläsning för regionala samverkanskursen samt polisen om epizootier och smittskydd i allmänhet i syfte att öka och förenkla samarbete mellan veterinärerna och säkerhetspersonal i Kalmar län.</p> <p>I samband med tillsyn av djurhälso- personal informerar Länsstyrelsen om anmälningsskyldigheten för veterinärer enligt epizootilagen och rutinerna kring detta i syfte att få ökad medvetenhet om snabb hantering vid misstanke om epizootisk sjukdom. Vidare diskuteras hur man får tag på epizootiutrustning och om hur man löser ev. inbokade sjukresor om man blir ”fast i en utredning om epizooti-misstanke”.</p>
Ebolagrupp		Värmlands län	Länsveterinär har deltagit som sakkunnig i myndighetsgemensam Ebolagrupp. ³⁰
Mjältbrand misstanke		Värmlands län	Vid misstanke om mjältbrand aktiverade Länsstyrelsens krishanteringsorganisation. Utvärdering skedde efteråt, inklusive analys och förslag till förbättringar.

³⁰ <https://www.krisinformation.se/handelser-och-storningar/2014/ebola>

Övning/utbildning/åtgärd	Omfattning	Plats/deltagare	Syfte/ansvarig
Övning: SAMÖ Fokus 2014	1 dag	På respektive övandes krisledningsplats/Jordbruksverkets krisorganisation för RN-händelser, samt 21 andra organisationer.	Syftet med SAMÖ Fokus 2014 var att pröva och följa upp erfarenhetshanteringen och resultatet av utvecklingsområdena från SAMÖ-KKÖ 2011, samt att identifiera om förmågan har ökat. /Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.
Utbildning: OIE rapportering för Focal Points on Animal Disease Notification 18-20/februari 2014	3 dagar (18-20 februari 2014)	Paris-FR/Medarbetare inom Jordbruksverkets krisorganisation.	Syfte: Rapportering för Focal Points on Animal Disease Notification/OIE.
Utbildning: BTSF (Better Training for Safer Food/Contingency planning and animal disease control.	5 dagar 6-10 oktober, 2014	Cardiff-UK/ Medarbetare inom Jordbruksverkets krisorganisation.	Syfte: Better Training for Safer Food/Contingency planning and animal disease control /DG SANCO EU KOM.
Utbildning: Early Warning & Strategic Analysis. FHS och Ken Knight.	5 dagar 6-10 oktober, 2014	Medarbetare inom Jordbruksverkets krisorganisation.	Övergripande mål: Att lära sig att förutse och skapa tidsenliga och hanterbara varningar. Fokus på: Att hjälpa ledare att hantera osäkerhet genom bättre beslut, större flexibilitet och mer resilience.
SAMBIO – bioterrorism-övning, tabletop-övning samt fältövning	2 dagar	Smittbekämpande myndigheter (zoonoser), samordnande myndighet och brottsbekämpande myndigheter	Samverkan vid en bioterrorismhändelse, Jordbruksverket
Växtövning – tallvedsnematod	1 dag	Jordbruksverket, Länsstyrelser, Skogsstyrelsen, Naturvårdsverket	Samverkan och koordinerade beslut vid utbrott av tallvedsnematod

Övning/utbildning/åtgärd	Omfattning	Plats/deltagare	Syfte/ansvarig
Seminarieövning inom EU-projektet AniBioThreat	1 dag	Beslutsfattare vid smittbekämpande myndigheter (zoonoser) och brottsbekämpande myndigheter	SVA
Sharesec – utbildning och övning	1 dag	Beslutsfattare vid smittbekämpande myndigheter (zoonoser) och brottsbekämpande myndigheter	Syftet med övningen och utbildningen var att höja kunskapen om, samt öka medvetandegraden kring, de problem en antagonistisk bakgrund adderar till en smittbekämpning vid ett utbrott av smittsam sjukdom hos djur.
Kärnkraftsövning Havsörn	1 dag+1 dag +1 dag (larm- och startövning, stabsövning samt seminarieövning).	Centrala myndigheter, RK, länsstyrelser, kommuner (Uppsala län), organisationer/företag ansvariga för kärnenergiberedskap m.fl.	Övning Havsörn är en regional kärnenergiberedskapsövning. Övningens syfte är att utveckla beredskapsplaneringen för en kärnteknisk olycka, samt stärka samverkan under kris mellan myndigheter och organisationer inom regionen.
Nordisk-Baltisk table top-övning ”Trout2013”.	2 dagar	Medarbetare vid Jordbruksverkets krisorganisation och SVA samt övriga 7 nordiska och baltiska länder.	Användning av beredskapsplaner avseende epizootisk fisksjukdom.
Övningsplaneringsutbildning Modul 1: Planera och genomföra seminarieövningar	3 dagar	Medarbetare inom Jordbruksverkets krisorganisation.	Genomgång av MSBs övningsmetodik och hur den kan tillämpas vid planering, genomförande och utvärdering av en seminarieövning.

Övning/utbildning/åtgärd	Omfattning	Plats/deltagare	Syfte/ansvarig
Övningsplaneringsutbildning Modul 2: Planera och genomföra simuleringsövningar	3 dagar	Medarbetare inom Jordbruksverkets krisorganisation.	Genomgång av MSBs övningsmetodik och hur den kan tillämpas vid planering, genomförande och utvärdering av en simuleringsövning. Stort fokus på scenario- och motspelsuppbyggnad.
Workshopleddning	1 dag	Medarbetare på Jordbruksverket	Kunna planera och leda en workshop mot överenskomna mål så att deltagarna tillsammans skapar delaktighet, kreativitet och ansvarstagande.
Lokal övningsledare	2 dagar	Medarbetare inom Jordbruksverkets krisorganisation.	Genomgång av MSBs övningsmetodik och kunskap om att förbereda och leda dem egen organisationens deltagande i en samverkansövning
Workshop samverkan mellan myndigheter	2 dagar	Jordbruksverket, Naturvårdsverket, Skogsstyrelsen, Länsstyrelsen i Dalarna	Dialog kring beredskapsbehovet för tallvedsnematod, genomgång av respektive myndighets resurser och roller vid det scenariot.
Utbildning i IT-systemet LEIF	2 dagar	Medarbetare på Jordbruksverket med inriktning mot växtfrågor	Presentation av systemet samt praktiska övningar
Informationsmöte/utbildning inför växtövning – tallvedsnematod	En halv dag	Jordbruksverket, Naturvårdsverket, Skogsstyrelsen, Länsstyrelsen i Dalarna	Utbildning i krisorganisationen och beredskapsplanen
Larmövning växt	En halv dag	Medarbetare på Jordbruksverket	Test av larmkedjan
Larm-/startövning växt	En halv dag	Medarbetare på Jordbruksverket	Test av larmkedjan samt aktivering av krisorganisationen
Övning i kriskommunikation	En halv dag	Medarbetare på Jordbruksverket	Hantering av framförallt extern kommunikation under en kris pga. utbrott av tallvedsnematod

Övning/utbildning/åtgärd	Omfattning	Plats/deltagare	Syfte/ansvarig
”Samverkansformer mellan Jordbruksverket och länsstyrelserna avseende epizootiberedskap”. 2 seminarier innehållande korta övningar och grupparbeten.	2 x 1½ dag	Medarbetare på Jordbruksverket och samtliga länsstyrelser	Samverkan avseende ansvar och roller, beredskapsplaner, information och kommunikation samt operativa ledningscentraler.
Utbildning för Övningsutvärderare	3 dagar	Medarbetare på Jordbruksverket	<p>Syfte:</p> <p>Ge deltagarna kompetens för att fungera som utvärderare i sin ordinarie organisation</p> <p>Ett första steg för den som önskar ingå i <i>MSB:s resurspool för övningsutvärderare</i></p> <p>Ansvarig:</p> <p>Försvars Högskola (CRISMART)</p>
Nödvattenövning stor stad	6 övningar om 2 dagar vardera	6 övningar genomförts med alla kommunala funktioner som använder dricksvatten, dricksvattenproducenter, kontrollmyndigheter och landsting i; Västerås, Luleå, Gävle, Kalmar, Malmö, Östersund, Kristianstad	<p>Ansvarig Livsmedelsverket.</p> <p>Övningarna har genomförts som lärande övning. Övningarnas scenario har utformats för att pröva befintliga krisplaner ur ett dricksvattenperspektiv, öva krisorganisationens handlingsförmåga, tydliggöra funktioner, ansvar och befogenheter i samband med en nödvattenförsörjning och skapa förståelse för komplexiteten i samband med en stor nödvattenförsörjning och identifiera förbättringsområden.</p>

Övning/utbildning/åtgärd	Omfattning	Plats/deltagare	Syfte/ansvarig
Regionala utbildningsdagar, övningar och workshop	<p>2 stora övningar i Kalmar och Östergötlands län som omfattar flera dagar.</p> <p>1 mindre övning i Stockholms län.</p> <p>5 kunskaps- alt. seminariedagar. 1 workshop.</p>	<p>Utbildningsdagar och övningsdagar som stöd till länsstyrelserna i Kalmar län, Hallands län, norra Stockholms län, Östergötlands län, Uppsala län vid deras aktiviteter med kommunerna i länet. Förutom övningarna har i stödet ingått förberedande arbetsmöten och scenarioutveckling. Workshopen hölls med samtliga länsstyrelser närvarande.</p> <p>Deltagare i övningarna förutom länsstyrelserepresentanter; politiska ledningar och dricksvattenproducenter, miljöförvaltning, räddningstjänst, beredskaps-samordnare, socialtjänsten med flera samt regionala aktörer som landsting, vägverk m fl.</p>	Ökad krishanteringsförmåga, utvecklad beredskap samt risk- och sårbarhetsanalysarbetet. /Livsmedelsverket i samverkan med länsstyrelser, kommuner, regioner
Hanteringsövning av utrustning för nödvattenförsörjning	9 dagar	<p>Övningarna har genomförts vid; Borås, Sala, Flen, Norborg, Umeå, Arlanda.</p> <p>Övade: 18 kommuner Summa: Totalt 183 deltagare + 33 personer från FRG, det vill säga frivilliga resursgrupper</p>	Utbildningarna har genomförts med syftet att öka kommunernas krishanteringsförmåga när det gäller stora kriser inom dricksvattenområdet. Utbildningarna har öka kunskapen inom detta område, genom dels den praktiska delen i hur man hanterar utrustningen, dels genom information om ”till vem/vilka”, ”hur” och ”var”.

Övning/utbildning/åtgärd	Omfattning	Plats/deltagare	Syfte/ansvarig
Utbildning om dricksvattenförsörjning riktad till lokala aktörer. ”Dricksvattenkriser berör oss alla - polisens och räddningstjänstens ansvar”	5st 1- dagars	Varberg, Falun, Nässjö, Pajala, Södertälje med inbjudna kringkommuner. De olika yrkesgrupperna räddningstjänst, polis, miljökontor och dricksvattenproducenter fick tillfälle att mötas.	Utbildningen syftade till att skapa en gemensam kunskapsbas kring dricksvattnets betydelse och sårbarhet samt öka kompetensen kring olika verksamheters arbetsuppgifter vid dricksvattenkriser och förbättrar förmågan till samverkan. Utbildningen kompletterades med studiebesök på ett vattenverk och en avslutande övning